

แนวทางเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทย
ต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่าง
มหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทย
และพื้นที่ต่อเนื่อง

โดย

นางสาวพินทุ์สุดา ชัยนาม
เอกอัครราชทูตประจำกระทรวง
กระทรวงการต่างประเทศ

นักศึกษาระดับปริญญาโท วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๕
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๕-๒๕๖๖

หนังสือรับรอง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้อนุมัติให้เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง “แนวทางเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง” ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์ ของ นางสาวพินทุ์สุตา ชัยนาม เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๕ ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๕ – ๒๕๖๖

พลโท

(ชาติชาย ชัยเกษม)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

บทคัดย่อ

เรื่อง แนวทางเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง

ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์

ผู้วิจัย นางสาวพินทุ์สุตา ชัยนาม **หลักสูตร** วปอ. รุ่นที่ ๖๕

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและกำหนดแนวทางเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเล ต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง

การวิจัยพบว่า ๑. การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนและสหรัฐฯ และพันธมิตรด้านความมั่นคงทางทะเลในทะเลจีนใต้และเชื่อมต่อมายังอ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง เป็นการเปิดพื้นที่ใหม่ทางการแข่งขันระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยจีนได้วางยุทธศาสตร์เชิงรุกในการส่งเสริมการขยายอิทธิพลทางทะเลด้านการสร้างกฎระเบียบและบรรทัดฐาน และโครงสร้างพื้นฐานอย่างเป็นระบบและสอดคล้องประสานกันผ่านการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ ข้อริเริ่มสายแถบและสายเส้นทาง (BRI) เส้นทางสายไหมทางทะเลในศตวรรษที่ ๒๑ และการสร้างความเป็นประชาคมที่มีอนาคตร่วมกันระหว่างจีนกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง รวมถึงกรอบความร่วมมือเม็กซิโก-ล้านช้าง (MLC) ตลอดจน โครงการพัฒนาฐานทัพเรือเรียม และโครงการดาราซากอร์ในกัมพูชา ก่อปรกกับตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ เป็นต้นมา จีนได้บรรลุประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจทางทะเลใน “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะ ๕ ปี” ขณะที่สหรัฐฯ ดำเนินยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลในลักษณะปฏิบัติการตอบโต้และป้องปรามการแผ่อิทธิพลทางทะเลของจีน สะท้อนได้จากการดำเนินแนวคิดอินโด-แปซิฟิกที่เสรีและเปิดกว้าง (FOIP) และกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจอินโด-แปซิฟิก (IPEF) และร่วมกับพันธมิตรเพื่อป้องปรามการแผ่ขยายอิทธิพลของจีนในรูปแบบ Integrated Deterrence รวมถึงผ่านกรอบหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง-สหรัฐฯ (MUSP) ๒. ในเชิงพื้นที่ การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงทางทะเลระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ให้ความสำคัญกับพื้นที่ในทะเลจีนใต้เป็นหลัก เนื่องจากทะเลจีนใต้เป็นหนึ่งในผลประโยชน์หลักของจีนที่สหรัฐฯ มุ่งโจมตี และเป็นเส้นทางสัญจรทางทะเลและการขนส่งพลังงานที่สำคัญของโลก ซึ่งสหรัฐฯ มีผลประโยชน์ในการปกป้อง ขณะที่อ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่องซึ่งรวมถึงอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงเป็นพื้นที่ลำดับรองลงมาในการตอบสนองยุทธศาสตร์ FOIP ของสหรัฐฯ เพื่อสกัดจีน และสหรัฐฯ ดำเนินกรอบความร่วมมือขนาดเล็ก (Minilateralism) ผ่านกลุ่ม QUAD และ AUKUS แทนการเข้ามา มีบทบาทในภูมิภาค ๓. ในเชิงนโยบายต่างประเทศ ไทยไม่ได้เป็นประเทศที่อ้างสิทธิทับซ้อนในทะเลจีนใต้กับจีน และเห็นว่า โครงการพัฒนาฐานทัพเรือเรียมในกัมพูชาเป็นประเด็นระหว่างสหรัฐฯ กับจีนและสหรัฐฯ กับกัมพูชา อีกทั้งไทยยังสนับสนุนทั้งข้อริเริ่มสายแถบ สายเส้นทางของจีนและยุทธศาสตร์ FOIP ของสหรัฐฯ และ ๔. ผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงทางทะเลระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ต่ออ่าวไทยประเมินได้ใน ๔ ด้าน ได้แก่ ๑. ความมั่นคงทางทะเล ๒. ความสัมพันธ์

ระหว่างประเทศระหว่างไทยกับจีน ไทยกับสหรัฐฯ ไทยกับกัมพูชา และความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและอาเซียน ๓. ความร่วมมือในกรอบอาเซียน และ ๔. กฎหมายระหว่างประเทศ

ผลจากการวิจัยได้เสนอแนวทางเชิงนโยบาย ดังนี้ ๑. การรักษาดุลยภาพในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างจีนและสหรัฐฯ และพันธมิตรเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ของประเทศ โดยไม่จำเป็นต้องเลือกข้างด้วยการดำเนินนโยบายระหว่าง Balancing และ Hedging ๒. การส่งเสริมความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจขนาดกลาง เพื่อเป็นทางเลือกทางนโยบายต่างประเทศ ๓. การใช้ประโยชน์จากการที่ไทยเป็นพันธมิตรและหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ที่เก่าแก่ที่สุดของสหรัฐฯ ในภูมิภาคในการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงและการพัฒนาขีดความสามารถทางด้านความมั่นคงทางทะเล และการสนับสนุนการคงไว้ซึ่งบทบาทของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเพื่อถ่วงดุลการแผ่ขยายอิทธิพลของจีน ๔. การเสริมสร้างความไว้วางใจกับจีนและกัมพูชา ๕. การเสริมสร้างพันธมิตรกับเวียดนามในประเด็นที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกันด้านความมั่นคงที่มีนัยส่งผลกระทบต่ออ่าวไทย ๖. การปฏิบัติตามปฏิญญาว่าด้วยการปฏิบัติของภาคีฝ่ายต่าง ๆ ในทะเลจีนใต้ (DOC) และการเจรจาร่วมกับอาเซียนและจีนในการจัดทำประมวลการปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (COC) ให้มีความก้าวหน้า โดยรักษาไว้ซึ่งความเป็นแกนกลางของอาเซียนในภูมิภาค รวมถึงการใช้ประโยชน์จากกลไกการประชุมของอาเซียนที่เกี่ยวข้อง ๗. การสนับสนุนให้ประเทศต่าง ๆ ซึ่งลงนามเป็นอัครภาคีสันติสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (TAC) ปฏิบัติตามหลักการในการดำเนินความสัมพันธ์ในภูมิภาค และปฏิญญาว่าด้วยเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง (ZOPFAN) และสันติสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEANWFZ) ๘. การรื้อฟื้นการจัดการประชุมคณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยต่อประเด็นทะเลจีนใต้ ซึ่งจัดตั้งตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ๙. การส่งเสริมให้ให้อ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่องเป็น “พื้นที่แห่งสันติภาพ ความรุ่งเรือง เสถียรภาพ และการพัฒนาที่ยั่งยืน” (Gulf of Peace, Prosperity, Stability and Sustainable Development) เพื่อให้สอดคล้องกับท่าทีไทยในทะเลจีนใต้ ๑๐. การกำหนดหน่วยงานหลักเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและการข่าวเกี่ยวกับผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง และ ๑๑. การรักษาความต่อเนื่องในการดำเนินนโยบาย เพื่อการพัฒนาและการปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเลในอ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง รวมถึงทะเลอันดามัน โดยไม่ควรผันแปรตามการเปลี่ยนแปลงของรัฐบาล

ผลการวิจัยได้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ ๑. การกำหนดแนวทางการจัดทำยุทธศาสตร์ต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยในการรองรับต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง ใน ๓ แนวทาง ได้แก่ การเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างประเทศ การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ ด้านความมั่นคงทางทะเลในมิติต่าง ๆ และการพัฒนาขีดความสามารถภายในประเทศ ซึ่งรวมถึงการจัดทำแนวทางยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมของภาคเอกชนและภาคประชาชนต่อผลกระทบของสถานการณ์ ๒. การจัดทำแนวทางนโยบายเกี่ยวกับคำขอในการจัดตั้งฐานทัพต่างประเทศในไทย ๓. การจัดทำพระราชบัญญัติ ระเบียบหรืออนุบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง การวิจัยวิทยาศาสตร์ทางทะเล

เพื่อกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบที่ชัดเจน ๔. การพัฒนาศักยภาพกระบวนการสร้างความตระหนักรู้
สถานการณ์ทางทะเลในภาพรวม ๕. การพัฒนาให้ฝั่งอันดามันสามารถรองรับการขนส่งทางทะเลได้ดี
หากอ่าวไทยถูกปิดกั้นหรือประกาศเขตหวงห้ามทะเลจากสถานการณ์ความขัดแย้ง และ ๖. การเพิ่ม
ประสิทธิภาพโครงสร้างพื้นฐานการขนส่งและระบบโลจิสติกส์เชื่อมโยงฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามัน
ในโครงการสะพานเศรษฐกิจเชื่อมโยงฝั่งทะเลอันดามันและอ่าวไทย (Landbridge) ระหว่างท่าเรือ
ชุมพร – ท่าเรือระนอง เชื่อมโยงทางบกและทะเล

Abstract

Title Policy Recommendations on Thailand's Preparedness to Address the Implications of Strategic Competition among Major Powers in maritime security on the Gulf of Thailand and vicinity areas

Field Strategy

Name Ms.Pinsuda Jayanama **Course** NDC Class 65

The objective of this research is to study and provide policy recommendations on Thailand's preparedness to address the implications of strategic competition among major powers in the realm of maritime security on the Gulf of Thailand and vicinity areas.

The findings of this research are as follows: 1.The strategic competition between China and the United States and allies in maritime security in the South China Sea, which extends to the Gulf of Thailand and vicinity areas, has opened a new area of contestation between China and the United States and impacts the stability and security in the Southeast Asia region. China has formulated a systematic and coordinated proactive strategy in expanding its maritime influence by setting rules and norms and developing infrastructure through the Belt and Road Initiative (BRI), Maritime Silk Road in the 21st Century and the Building of a Community for a Shared Future between China and countries in the Mekong sub-region as well as Mekong – Lancang Cooperation (MLC) and the development of Ream naval base and Dara Sakor projects in Cambodia. Since 2004, China has included maritime economic development in its Five – Year National Economic and Social Development Plan. As a response to China's growing maritime influence, the United States has implemented the Free and Open Indo-Pacific Strategy (FOIP) and the Indo-Pacific Economic Framework (IPEF) and coordinated with its allies in employing integrated deterrence and established the Mekong – US Partnership (MUSP) to contain China 2. In terms of area, the strategic competition between China and the United States in maritime security is focused on the South China Sea as it is a core interest of China, which the United States aims to attack and an important international sea line of communication and energy transport route, which the United States has an interest to protect. The Gulf of Thailand and vicinity areas, including the Mekong sub-region, is of secondary importance to the United States in its strategic competition with China to support the FOIP strategy to contain China. Moreover, the United States leverages on minilateral frameworks; namely AUKUS and QUAD to support its presence in the

region 3. In terms of foreign policy, Thailand is not a claimant state in the South China Sea with China and views that the development of the Ream naval base in Cambodia by China is an issue between the United States and China and the United States and Cambodia. Thailand supports the BRI of China and FOIP of the United States and 4. The implications of strategic competition between China and the United States in maritime security could be assessed in four dimensions; namely, 1. maritime security, 2. relations between Thailand and China, Thailand and the United States, Thailand and Cambodia and relations between Thailand and countries in the Mekong sub-region and ASEAN, 3. cooperation in ASEAN and 4. international law.

The policy recommendations provided by this research are as follows :

1. Maintain Thailand's cordial relations with China and the United States and allies to serve national interest, without having to choose sides by adopting balancing and hedging strategies
2. Promote relations with middle powers to provide foreign policy options
3. Leverage on Thailand's stature as the oldest Strategic Alliance and Partnership of the United States to strengthen security cooperation and capacity building in maritime security and to support the United States' continued engagement with the region to counterbalance China's influence in the region
4. Enhance mutual trust and confidence between Thailand and China and Thailand and Cambodia
5. Strengthen partnership with Vietnam on security issues of mutual interest affecting the Gulf of Thailand
6. Implement the Declaration on the Conduct (DOC) in the South China Sea in its entirety and negotiate with ASEAN and China in reaching an early conclusion of the Code of Conduct (COC) in the South China Sea while maintaining ASEAN centrality in the region and effectively make use of existing ASEAN mechanisms
7. Encourage signatory states to the Treaty of Amity and Cooperation (TAC), Declaration on the Zone of Peace, Freedom and Neutrality (ZOPFAN) and Treaty on Southeast Asia Nuclear Free Zone (SEANWFZ) to uphold the agreements
8. Revitalize the Meeting of the Committee on Thailand's Policy and Strategy on the South China Sea, established on 6 March 2018 in accordance with the Cabinet decision
9. Promote the Gulf of Thailand and vicinity areas to be a "Gulf of Peace, Prosperity, Stability and Sustainable Development" to align with Thailand's position in the South China Sea
10. Designate a main coordinating agency to exchange information and intelligence on the implications of strategic competition between China and the United States in maritime security on the Gulf of Thailand and vicinity areas and
11. Maintain continuity in policy implementation on the development of and preserving maritime interest in the Gulf of Thailand and vicinity areas, irrespective of changes in government.

This research suggests as follows: 1. Provide recommendation guidelines on drafting a Strategy on Thailand's preparedness to address the implications of strategic competition among major powers in the realm of maritime security on the Gulf of Thailand and vicinity areas in three approaches; namely, promotion of confidence building measures in international relations, promotion of international maritime cooperation and enhancement in national capacity building, which includes guidelines in drafting strategies for private and the public sectors to respond to the said situation. 2. Provide policy recommendations in anticipation of requests by foreign countries to establish military bases in Thailand 3. Enact an Act regulation or subordinate legislation on maritime scientific research to designate a main responsible agency on this issue 4. Enhance Comprehensive Maritime Domain Awareness to the public at large 5. Develop maritime transport capacity in the Andaman Sea in order to be able to sustain increased transport traffic in the event of the closure of the Gulf of Thailand or declaration of the Gulf of Thailand as Military Exclusion Zone (MEZ) in conflict situation and 6. Develop transport and logistics infrastructure to enhance connectivity between the Gulf of Thailand and the Andaman Sea through the implementation of the Landbridge project linking the ports of Chumporn and Ranong via land and sea.

คำนำ

เอกสารวิจัย เรื่อง “แนวทางเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทย ต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่อ อ่าวไทย และพื้นที่ต่อเนื่อง” จัดทำขึ้นจากความสนใจของผู้วิจัยเมื่อปี ๒๕๖๓ ในวาระที่กระทรวง การต่างประเทศ (กรมเอเชียตะวันออกและกรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ) ได้รับมอบหมาย จากคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาการขาดดุลของไทยและการพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจ ภายใต้อาณัติของกระทรวงให้ข้อมูลและจัดทำเอกสารเรื่อง การขาดดุลไทย ผลกระทบมิติต่างประเทศ และเมื่อปี ๒๕๖๔ การประชุมคณะที่ปรึกษาสภาความมั่นคงแห่งชาติได้มอบหมายให้กระทรวง การต่างประเทศ (กรมเอเชียตะวันออก) ร่วมกันสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติจัดทำที่ของไทย ต่อสถานการณ์การขยายอิทธิพลของจีนในอ่าวไทย จากการจัดทำการศึกษาในทั้งสองเรื่องข้างต้น สังเกตได้ว่า การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลมีความเชื่อมโยง และส่งผลกระทบต่อประเทศไทยในหลายมิติทั้งในเชิงพื้นที่ทางทะเล ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับ ประเทศมหาอำนาจ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงความร่วมมือในกรอบอาเซียน ตลอดจนกฎหมายระหว่างประเทศ ดังนั้น การศึกษา เพื่อหาผลกระทบและแนวทางเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบ ของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทย และ พื้นที่ต่อเนื่อง จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ทำการศึกษาค้นคว้าในเรื่องนี้

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารวิจัยเล่มนี้จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำ แนวทางเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่าง มหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่องในด้านต่าง ๆ และขยายผล การศึกษาในเชิงลึกในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางทะเลในอ่าวไทยต่อไป

(นางสาวพินทุสุตา ชัยนาม)

นักศึกษาระดับปริญญาโท วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๕

ผู้วิจัย

กิตติกรรมประกาศ

เอกสารวิจัยส่วนบุคคลนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยความอนุเคราะห์และสนับสนุนเป็นอย่างดียิ่งจากคณะอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาควิชาการที่เกี่ยวข้อง และกัลยาณมิตรที่ดี

ขอกราบขอบพระคุณ พลโท กิตติ คงสมบัติ, พลโท ดร. โสภณ ศิริงาม อาจารย์ที่ปรึกษา และ นายฉัตรชัย บางชวด รองเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้สละเวลาอ่านเอกสารวิจัยอย่างละเอียดและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงเอกสารในแต่ละบทให้สมบูรณ์และครบถ้วนมากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ นาวาเอกหญิง เต็นสุรางค์ ภิรมย์สวัสดิ์ ร.น. ผู้อำนวยการกองเอกสารวิจัยและห้องสมุด และ นาวาเอกหญิง สุพิชฌาย์ สันหัจจันทร์ ร.น. ที่ได้กรุณาตรวจเอกสารวิจัยและให้คำแนะนำในเรื่องการอ้างอิง และการจัดทำตาราง รวมถึงเจ้าหน้าที่กองเอกสารวิจัยและห้องสมุดที่ได้ให้ความกรุณาสนับสนุน และอำนวยความสะดวกในการดำเนินการวิจัย

ขอขอบคุณ พลตรี อัมภักดิ์ รอดวัฒนากาญจน์ รองผู้บัญชาการศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการก่อการร้ายสากล กองบัญชาการกองทัพไทย และ นายสรพงศ์ ศรียานงค์ ผู้ช่วยเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติที่กรุณาช่วยประสานการนัดหมายสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง

ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้งที่ไม่ประสงค์เผยนาม และอนุญาตให้เผยนาม ได้แก่ พลเรือตรี สุวัจ ดอนสกุล รองเจ้ากรมยุทธการทหารเรือ กรมยุทธการทหารเรือ พลเรือตรี ฤกษ์เงิน จงรักขอบ ผู้บัญชาการกองเรือลำน้ำกองเรือยุทธการ กองทัพเรือ พลตรี พรพจน์ เมธาวุฒินันท์ ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนกลาโหม สำนักนโยบายและแผนกลาโหม กระทรวงกลาโหม นายพลเทพ ธนโกเศศ รักษาราชการแทนผู้อำนวยการกองความมั่นคงทางทะเล สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ รองศาสตราจารย์ ดร. จิตติพัฒน์ พูนขำ รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิเทศสัมพันธ์ และผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรนานาชาติ ประจำสาขาวิชาการระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นายกวี จงกิจถาวร นักวิจัยอาวุโส สถาบันการศึกษา ยุทธศาสตร์ และการศึกษาต่างประเทศ นายสุวิทย์ มังคละ ผู้อำนวยการกองความสัมพันธ์กับคู่เจรจาและองค์การระหว่างประเทศ กรมอาเซียนในขณะที่ให้สัมภาษณ์ และรองอธิบดีกรมอาเซียน ในปัจจุบัน นายคมกริช จองบุญวัฒนา นักการทูตชำนาญการพิเศษ กองเอเชียตะวันออก ๒ ในขณะที่ให้สัมภาษณ์ และผู้อำนวยการกองเอเชียตะวันออก ๒ ในปัจจุบัน นอกจากนี้ ขอขอบคุณ นายสงบบการณ มุ่งทอง นักการทูตชำนาญการ (ที่ปรึกษา) นางสาวรัตนาสิริ โชติวิหะกุล นักการทูตชำนาญการ (ที่ปรึกษา) กองเอเชียตะวันออก ๒ นางสาวอาจารี วงแหวน นักการทูตชำนาญการ (ที่ปรึกษา) กองเอเชียตะวันออก ๔ กรมเอเชียตะวันออก นางสาวลลิตภัทร เกิดกรุง และ นายธรรม์ เกตุทัต นักการทูตปฏิบัติการกลุ่มงานความร่วมมือลุ่มน้ำโขง สำนักงานปลัดกระทรวงที่ช่วยประสานงานด้านข้อมูล

ณ

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณผู้บังคับบัญชาที่กระทรวงการต่างประเทศที่สนับสนุน
การเข้าศึกษาในหลักสูตรวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร และคุณพ่อและคุณแม่ที่เป็นกำลังใจ
ให้แก่ดิฉันในทุกช่วงเวลาของชีวิต

(นางสาวพินทุ์สุดา ชัยนาม)
นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๕
ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ง
คำนำ	ช
กิตติกรรมประกาศ	ซ
สารบัญ	ญ
สารบัญตาราง	ฎ
สารบัญแผนภาพ	ฏ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
ขอบเขตการวิจัย	๔
วิธีดำเนินการวิจัย	๕
ข้อจำกัดของการวิจัย	๖
ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย	๖
คำจำกัดความ	๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางทะเล	๑๐
กล่าวนำ	๑๐
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ Security Dilemma	๑๑
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ Offensive Realism โดย John Mearsheimer	๑๒
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ Containment Policy	๑๔
ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงทางทะเลของจีน	๑๕
ข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง (Belt and Road Initiative – BRI)	๑๖
ข้อริเริ่มเส้นทางสายไหมทางทะเล (Maritime Silk Road Initiative – MSRI)	๑๙
ยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกของสหรัฐฯ (Free and Open Indo-Pacific)	๒๑
แผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติสหรัฐฯ (National Security Strategy of the United States)	๒๕
ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐)	๒๖
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐)	๒๗
ยุทธศาสตร์กองทัพเรือ (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐)	๒๘
แผนความมั่นคงแห่งชาติทางทะเล (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐)	๒๙
แผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐)	๓๐

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓๒
กรอบแนวคิดของการวิจัย	๓๕
สรุป	๓๗
บทที่ ๓ บริบทการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางทะเลระหว่างมหาอำนาจ	๓๙
ภาพรวมของสถานการณ์ในอินโด-แปซิฟิก รวมถึงอ่าวไทย	๓๙
ความสำคัญทางภูมิรัฐศาสตร์ของพื้นที่อ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง	๔๕
การขยายอิทธิพลทางทะเลและพื้นที่อ่าวไทยของจีน	๕๒
นโยบายด้านความมั่นคงทางทะเลของสหรัฐฯ และพันธมิตรต่อการแผ่ขยายอิทธิพลทางทะเลของจีน	๖๐
นโยบายด้านความมั่นคงทางทะเลของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อการแผ่ขยายอิทธิพลทางทะเลของจีน	๖๗
ประเด็นกฎหมายระหว่างประเทศด้านกิจการทางทะเลที่มีนัยสำคัญเกี่ยวกับการแข่งขันในเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจ	๗๓
ผลกระทบด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศมหาอำนาจ ประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	๗๗
สรุป	๘๔
บทที่ ๔ แนวทางเชิงนโยบาย	๘๘
บริบทการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ และพันธมิตรในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง	๘๘
บริบทความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน	๑๐๐
บริบทความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ	๑๐๒
บริบทความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา	๑๐๒
ความสัมพันธ์อาเซียน – จีน และสถานการณ์ในทะเลจีนใต้	๑๐๘
ความสำคัญของอ่าวไทย	๑๑๓
โครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor – EEC)	๑๑๔
แนวทางเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบต่อการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง	๑๑๘

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ	๑๒๙
สรุป	๑๒๙
ข้อเสนอแนะ	๑๔๖
บรรณานุกรม	๑๕๑
ภาคผนวก	๑๕๘
แบบคำถามการวิจัยประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)	๑๕๙
ประวัติย่อผู้วิจัย	๑๘๕

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่

๔-๑

เปรียบเทียบกรอบหุ้นส่วนกลุ่มน้ำโขง-สหรัฐอเมริกา กับเงินในกรอบแม่โขง-ล้านช้าง

๙๖

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๒ - ๑	ข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง	๒๑
๒ - ๒	แผนที่ Free and Open Indo-Pacific (FOIP)	๒๔
๓ - ๑	แผนที่อ่าวไทย	๕๐
๓ - ๒	แผนที่อ่าวไทยในบริบทภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	๕๑
๓ - ๓	โครงการฐานทัพเรือเรียม	๕๘
๓ - ๔	ภาพถ่ายทางอากาศของโครงการดาราสกอร์	๕๙
๓ - ๕	สรุปการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลและผลกระทบต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง	๘๗
๔ - ๑	ภาพแสดงเป้าหมายแนวทางการจัดทำยุทธศาสตร์ของไทยต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง	๑๒๖

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบัน การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนและสหรัฐฯ ครอบคลุมทั้งมิติด้านการค้า เทคโนโลยีและดินแดน ในการนี้ จีนและสหรัฐฯ ต่างกำหนดให้ทะเลในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกเป็นพื้นที่สำคัญทางยุทธศาสตร์ทั้งในด้านความมั่นคงและเชิงเศรษฐกิจ โดยสหรัฐฯ และพันธมิตรภายใต้กลุ่ม Quadrilateral Security Dialogue (QUAD) ดำเนินนโยบายตามแนวคิดอินโด-แปซิฟิกที่เสรีและเปิดกว้าง (Free and Open Indo-Pacific - FOIP) เพื่อรักษาเสรีภาพในการเดินเรือและบินผ่าน ซึ่งการค้าทางทะเลกว่าร้อยละ ๓๐ และการขนส่งน้ำมันดิบร้อยละ ๘๐ ระหว่างภูมิภาคตะวันออกกลางผ่านทะเลจีนใต้ไปยังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงผ่านช่องแคบมะละกา ในขณะที่จีนอาศัยข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง (Belt and Road Initiative – BRI) เป็นตัวนำเพื่อขยายอิทธิพลทางทะเลตามแนวทางเส้นทางสายไหมทางทะเลในศตวรรษที่ ๒๑ (21st Century Maritime Silk Road) รวมถึงแนวพื้นที่ First Island Chain และ Second Island Chain^๑ ตามทฤษฎี String of Pearls^๒ โดยจีน

^๑ ยุทธศาสตร์ Island Chain เป็นยุทธศาสตร์ด้านการป้องปรามทางทะเลเกิดขึ้นโดย นายจอห์น โฟสเตอร์ ดัลเลส รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๔ ในช่วงสงครามเกาหลี เพื่อปิดล้อมสหภาพโซเวียต และจีน ด้วยการจัดตั้งฐานทัพเรือในทะเลแปซิฟิกตะวันออก ทั้งนี้ ภายหลังจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียตอันนำไปสู่การสิ้นสุดของสงครามเย็น ทั้งสหรัฐฯ และจีนต่างได้ให้ความสำคัญกับยุทธศาสตร์ Island chain มากยิ่งขึ้น สำหรับสหรัฐฯ ยุทธศาสตร์ Island Chain เป็นการเสริมสร้างแสนยานุภาพทางทะเลในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้ สหรัฐฯ แบ่งยุทธศาสตร์ Island Chain ออกเป็น ๓ วงล้อม ได้แก่ First Island Chain เริ่มจากเกาะคูริล ผ่านทะเลเกาะริวกู และไต้หวัน และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของฟิลิปปินส์ (เกาะลูซอน มินโดโรและปาเลวัน) เกาะบอร์เนียว โดย First Island Chain เป็นเสมือนเส้นแบ่งทางทะเลระหว่างทะเลจีนตะวันออกและทะเลฟิลิปปินส์ ทะเลจีนใต้และทะเลชูลู Second Island Chain ประกอบด้วย เกาะบอนินและเกาะภูเขาไฟของญี่ปุ่น กวม หมู่เกาะแครอลไลน์ ซึ่งรวมถึงปาเลา ไปยังนิวกินีตะวันตกโดย Second Island Chain เปรียบเสมือนเส้นแบ่งทางทะเลกับทะเลฟิลิปปินส์ Third Island Chain เริ่มจากเกาะ Aleutian ไปยังมหาสมุทรแปซิฟิก โอเชียอานาผ่านเกาะฮาวาย อเมริกันซามัว ฟิจิและนิวซีแลนด์ โดยออสเตรเลียเป็นเสมือนเส้นแบ่งทางทะเลระหว่าง Second and Third island chains

^๒ String of Pearls เป็นยุทธศาสตร์ขยายอำนาจทางเศรษฐกิจและการทหารของจีน ในเส้นทางการสัญจรทางทะเล ซึ่งเริ่มจากจีนแผ่นดินใหญ่จรดถึง Horn of Africa (แอฟริกาตะวันออกเฉียงเหนือ หรือ คาบสมุทรโซมาลี) และการสร้างท่าเรือในศรีลังกา ปากีสถาน เมียนมา

ได้นำยุทธศาสตร์ Island Chain เป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ความมั่นคงทางทะเลเพื่อป้องกันการปิดล้อมจากสหรัฐฯ ทั้งนี้ การสอดประสานยุทธศาสตร์ข้างต้นของจีนสอดคล้องกับแนวคิดพื้นที่ชายขอบริมทะเล (Rimland) ของนาย Nicholas J. Spykman ว่า การขยายอิทธิพลของประเทศ โดยการครอบครองพื้นที่ภาคทวีป (Heartland) เป็นเงื่อนไขจำเป็นที่จะนำไปสู่การครอบครองภาคพื้นที่ชายขอบริมทะเล (Rimland) ขณะเดียวกัน การครอบครองพื้นที่ชายขอบริมทะเลเป็นทั้งจุดยุทธศาสตร์และเป็นเงื่อนไขสำคัญของการครอบครองพื้นที่ภาคทวีป^๓

ทะเลจีนใต้ถือเป็นหนึ่งในผลประโยชน์แห่งชาติหลัก (Core Interest) ของจีนและเป็นพื้นที่ที่แข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลระหว่างจีนกับสหรัฐฯ และพันธมิตรที่มีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงมากขึ้น จากการที่จีนมีการปฏิบัติการทางทะเลจีนใต้ที่แข็งแกร่งมากขึ้น เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในพื้นที่ ขณะที่สหรัฐฯ และพันธมิตรมีข้อห่วงกังวลต่อการดำเนินการฝ่ายเดียวของจีนเพื่อเปลี่ยนแปลงสถานะเดิมในทะเลจีนใต้ โดยยกระดับการปฏิบัติการรักษาเสรีภาพในการเดินเรือ (Freedom of Navigation Operations - FONOPs) และย้ำความสำคัญของการเคารพกฎหมายระหว่างประเทศ รวมถึงเสริมสร้างพันธมิตรกับประเทศในอาเซียนที่อ้างสิทธิ์ทับซ้อนในทะเลจีนใต้กับจีน (ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย บรูไนฯ และเวียดนาม) ตลอดจนโจมตีจีนในประเด็นทะเลจีนใต้ในการประชุมพหุภาคีอย่างต่อเนื่อง โดยจีนเห็นว่า การดำเนินการของสหรัฐฯ มีวัตถุประสงค์เพื่อปิดล้อมจีน (Containment)

ประเทศไทยมีแผ่นดินติดกับทะเล ๒ ด้าน คือ ด้านตะวันออกติดกับอ่าวไทย และด้านตะวันตกติดกับทะเลอันดามัน โดยน่านน้ำด้านตะวันออกของไทยเป็นส่วนหนึ่งของอ่าวไทย มีลักษณะกึ่งปิดและเชื่อมต่อกับทะเลจีนใต้ด้านตะวันออก และในส่วนของน่านน้ำด้านตะวันตกของไทย เป็นส่วนหนึ่งของช่องแคบมะละกา ในขณะเดียวกัน ไทยตั้งอยู่ในอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง ซึ่งมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์เป็นพื้นที่ชายขอบริมทะเล (Rimland) ของภาคพื้นทวีปจีนและรัสเซีย และในบริเวณเส้นทางคมนาคมที่เป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิก ซึ่งมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ต่อประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และมหาอำนาจ โดยมีความสำคัญต่อสหรัฐฯ ในการเป็นพื้นที่สำคัญตามแนวคิดแนวคิดอินโด-แปซิฟิกที่เสรีและเปิดกว้าง (FOIP) และจีนในการเป็นช่องทางออกสู่ทะเลของจีนตอนใต้และเป็นหนึ่งในเส้นทางขนส่งสินค้าและโลจิสติกส์สำคัญภายใต้สายแถบและเส้นทาง (BRI) รวมถึงการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล อีกทั้งอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงถือเป็นพื้นที่ “หลังบ้าน” (อนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง) ทางทะเลของจีน

และจิตติ เพื่อรักษาบูรณภาพแห่งดินแดนทางทะเล เสริมสร้างความมั่นคงทางทะเลและการขนส่งพลังงานจากภูมิภาคตะวันออกกลางไปยังจีน

^๓ Nicholas J. Spykman เห็นว่า หากประเทศใดครอบครองพื้นที่ชายขอบริมทะเล (Rimland) เช่น ประเทศแถบภูมิภาคยุโรปตอนใต้ ภูมิภาคตะวันออกกลางและภูมิภาคเอเชียใต้ รวมถึงภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะสามารถควบคุมพื้นที่ของประเศมหาอำนาจในภาคพื้นทวีปได้

ซึ่งจีนให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่มั่นคงในพื้นที่หลังบ้าน เพื่อสนับสนุนการบรรลุเป้าหมาย ๑๐๐ ปี ประการที่ ๒ ในปี พ.ศ. ๒๕๗๒ ในการพัฒนาให้เป็นประเทศที่มีอัตลักษณ์แบบจีนในยุคใหม่ได้อย่างมีเสถียรภาพ ทั้งนี้ ในการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์ ครั้งที่ ๒๐ เมื่อวันที่ ๑๖ - ๒๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ นายสี จิ้นผิง ประธานาธิบดีจีนได้กล่าวสุนทรพจน์ในพิธีเปิดการประชุมกล่าวถึงทิศทางนโยบายของจีนในช่วง ๕ ปีจากนี้ว่า หนึ่งในประเด็นสำคัญคือ การป้องกันประเทศและความมั่นคงแห่งชาติ ซึ่งรวมถึงความมั่นคงทางทะเล

สหรัฐฯ และพันธมิตรมีข้อกังวลต่อการขยายอิทธิพลของจีนในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในกัมพูชา ได้แก่ โครงการขยายฐานทัพเรือเรียม (Ream) ในจังหวัดพระสีหนุและโครงการพัฒนาพื้นที่ดาราซากอร์ (Dara Sakor) ในจังหวัดเกาะกง ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถในการปฏิบัติการทางทหารของจีนในภูมิภาคและทำให้กองทัพจีนมีขีดความสามารถในการควบคุมเส้นทางการสัญจร (Sea Lines of Communications – SLOC) ในบริเวณทะเลจีนใต้ อ่าวไทย และช่องแคบมะละกา ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางทะเลของสหรัฐฯ และพันธมิตร โดยยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ (National Security Strategy – NSS) ของสหรัฐฯ เผยแพร่เมื่อเดือนตุลาคมปี พ.ศ. ๒๕๖๕ ระบุว่า จีนถือเป็นคู่แข่งเดียวของสหรัฐฯ ที่มีเจตนาในการเปลี่ยนระเบียบโลก โดยได้เสริมสร้างพลังอำนาจทางด้านเศรษฐกิจ การทูต การทหารและเทคโนโลยีเพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว ขณะที่ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงแห่งชาติฉบับใหม่ของญี่ปุ่น เผยแพร่เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ได้กำหนดการเพิ่มขีดความสามารถในการ Counterstrike ของกองกำลังป้องกันประเทศของญี่ปุ่น และการเพิ่มงบประมาณด้านป้องกันประเทศเป็นร้อยละ ๒ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ รวมถึงกำหนดจีนเป็นประเทศที่ท้าทายยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงของญี่ปุ่นมากที่สุด

สำหรับประเทศไทย อ่าวไทยมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ โดยเปรียบเสมือนเป็นประตูการค้าของประเทศเนื่องจากเป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมท่าเรือและเขตเศรษฐกิจพิเศษที่สำคัญ เช่น ท่าเรือมาบตาพุด แหลมฉบังและโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor - EEC) และมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งยังมีความสำคัญต่อความมั่นคงของประเทศ โดยมักเผชิญกับความท้าทายจากภัยความมั่นคงในรูปแบบใหม่ โดยเฉพาะความมั่นคงทางทะเล

เมื่อคำนึงถึงบริบทการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลระหว่างจีนกับสหรัฐฯ และพันธมิตร และความเชื่อมโยงของอ่าวไทยกับการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจในมิติทางความมั่นคงทางทะเลข้างต้น กอปรกับความสำคัญของอ่าวไทยต่อประเทศไทยทั้งในเชิงเศรษฐกิจและความมั่นคง ซึ่งยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) กำหนดวิสัยทัศน์ประเทศคือประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแผนความมั่นคงแห่งชาติทางทะเล (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ได้กำหนดขึ้นเป็นกรอบแนวทางการดำเนินการของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล อีกทั้งแผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคเอเชียตะวันออก (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ในด้านความมั่นคงมีเป้าหมายให้ไทยมีปฏิสัมพันธ์และความร่วมมือกับประเทศมหาอำนาจที่หลากหลาย สมดุลและเป็นประโยชน์ต่อไทย

ดังนั้น จึงเป็นที่มาของงานวิจัยฉบับนี้ที่มุ่งศึกษายุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลของจีน สหรัฐฯ และพันธมิตร วิเคราะห์ผลกระทบต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง และแนวทางการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจดังกล่าว ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีความมุ่งหวังให้การนำเสนอผลงานวิจัยนี้ เป็นข้อมูลและแนวทางสำหรับหน่วยงานด้านความมั่นคงที่เกี่ยวข้องในการเตรียมความพร้อมทั้งด้านนโยบายป้องกันประเทศและการต่างประเทศต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่องต่อไปเนื่องจากความมั่นคงทางทะเลมีความเชื่อมโยงกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาบริบทของยุทธศาสตร์การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลและผลกระทบต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง

๒. เพื่อศึกษาผลกระทบ ปัญหา อุปสรรค โอกาสและความท้าทายของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเล ต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง

๓. เพื่อศึกษาและกำหนดแนวทางเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง” ประกอบด้วยขอบเขตการศึกษา ดังนี้

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑.๑ ศึกษายุทธศาสตร์การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลและแนวทางการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง

๑.๒ ศึกษายุทธศาสตร์ความมั่นคงทางทะเลใน ๔ กลุ่มเป้าหมาย คือ ๑. จีน ๒. สหรัฐฯ พันธมิตรของสหรัฐฯ ภายใต้กลุ่ม QUAD ได้แก่ ญี่ปุ่น ออสเตรเลียและอินเดีย ๓. ประเทศสมาชิกอาเซียน แบ่งออกเป็น กลุ่มประเทศอ่าวไทยชั้นใน ได้แก่ กัมพูชาและเวียดนาม กลุ่มประเทศอ่าวไทยชั้นนอก ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์และบรูไนฯ และ ๔. กลุ่มประเทศที่ไม่ติด อ่าวไทย ได้แก่ สปป.ลาวและ เมียนมา เพื่อประเมินสภาพแวดล้อม และแนวทางการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง

๑.๓ ศึกษายุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐) ยุทธศาสตร์กองทัพเรือ (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) แผนความมั่นคงแห่งชาติทางทะเล (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) และแผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคเอเชีย

ตะวันออก (พ.ศ.๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) เพื่อหาความเชื่อมโยง ช่องว่าง เพื่อเป็นแนวทางการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง

๑.๔ เสนอแนวทางการจัดทำยุทธศาสตร์ต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง

๒. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยเรื่องนี้กำหนดขอบเขตด้านการวิจัยเชิงพื้นที่ ได้แก่ อ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง

๓. ขอบเขตด้านประชากรผู้เชี่ยวชาญ

การวิจัยเรื่องนี้จะดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่มีความเชี่ยวชาญด้านยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงทางทะเลและความมั่นคงระหว่างประเทศรวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่อ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบการพบหารือเพื่อพูดคุย และ/หรือการส่งคำถามให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบเป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่

๓.๑ กลุ่มข้าราชการและทหารที่ดำรงตำแหน่งประเภทผู้บริหารระดับต้นและระดับสูง

๓.๒ กลุ่มนักวิชาการด้านการเมืองและความมั่นคงระหว่างประเทศ

๓.๓ กลุ่มรัฐวิสาหกิจและภาคเอกชนที่ลงทุนในบริเวณพื้นที่อ่าวไทยเพื่อแลกเปลี่ยนความเห็นอย่างไม่เป็นทางการและเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ได้มีการนำเสนอแนะและแลกเปลี่ยนความเห็นเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความกังวลภัยคุกคาม (Threat Perception) จากการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงทางทะเลระหว่างประเทศมหาอำนาจ และการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบของการแข่งขันดังกล่าวต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง รวมถึง สภาพการณ์ปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรคและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนทัศนคติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีผลต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบต่ออ่าวไทยเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลและเสนอแนวทาง

๔. ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยครั้งนี้จะดำเนินการรวบรวมข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิในห้วงเวลาดังตั้งแต่วันที่เดือนธันวาคม ๒๕๖๕ - พฤษภาคม ๒๕๖๖

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ ใช้ระเบียบวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีการดำเนินการดังนี้

๑. การรวบรวมข้อมูล

๑.๑ ข้อมูลทุติยภูมิ โดยการรวบรวมข้อมูลเรื่องแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ Realism ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงทางทะเลของจีน สหรัฐฯ และพันธมิตร และประเทศสมาชิกอาเซียนจากเอกสารทางวิชาการ เอกสารทางราชการ หนังสือและบทความต่าง ๆ ของไทยและต่างประเทศ รวมถึงข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

๑.๒ ข้อมูลปฐมภูมิ โดยการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตามที่ระบุในขอบเขตประชากร

๒. การจัดระเบียบข้อมูล

เมื่อรวบรวมข้อมูลทั้งข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิที่กล่าวแล้ว หลังจากนั้นจะนำข้อมูลมาจัดระเบียบและตรวจสอบ (Validity) ของข้อมูลตามขั้นตอนการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อที่จะได้เตรียมข้อมูลไว้สำหรับการวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป

๓. การวิเคราะห์ข้อมูล และการสังเคราะห์ข้อมูล

จะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูล เพื่อแยกแยะให้เห็นถึงส่วนประกอบและความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบต่าง ๆ ของข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์ เพื่อสรุปโอกาส ความท้าทาย และแนวทางเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง

ข้อจำกัดของการวิจัย

ข้อจำกัดของการวิจัยเกิดขึ้นจากรูปแบบการวิจัยที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นเอง ได้แก่ การสัมภาษณ์ทั้งในรูปแบบการพบหารือเพื่อพูดคุย และ/หรือการส่งคำถามให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบ เป็นลายลักษณ์อักษรใน ๓ กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งผู้ถูกสัมภาษณ์อาจแสดงความเห็นในเชิงลึกและ/หรือในประเด็นละเอียดอ่อนที่ไม่สามารถเผยแพร่ในงานวิจัยในวงกว้าง หรือ ผู้ถูกสัมภาษณ์อาจมีข้อสงวนในการแสดงความเห็น ซึ่งส่งผลต่อการวิเคราะห์ข้อมูล

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบสภาพการณ์ปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรคและปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่มีผลกระทบต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง ซึ่งจะสามารถนำเสนอแนวทางการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับกับผลกระทบดังกล่าวได้

๒. ทำให้ทราบถึงทัศนคติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง

๓. ผลการวิจัยจะทำให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน มีแนวทางในการสร้างนโยบายและแผนการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง เพื่อให้พื้นที่ในอ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่องมีสันติภาพ ความรู้เรื่อง เสถียรภาพและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

คำจำกัดความ

ยุทธศาสตร์	หมายถึง เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในการพัฒนาและการใช้กำลังอำนาจทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ ทางทหาร ทางสังคม จิตวิทยา และทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีพลังงานและสิ่งแวดล้อม เพื่อสนับสนุนในการดำเนินนโยบายให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพดีที่สุด เป็นการเพิ่มพูนโอกาส และความได้เปรียบ และลดโอกาสที่จะประสบความสูญเสียย่อยลง
ข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง	หมายถึง ยุทธศาสตร์ของจีนเพื่อส่งเสริมความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชีย ยุโรปและแอฟริกาตามแนวแถบเศรษฐกิจเส้นทางสายไหม และเส้นทางสายไหมทางทะเลในศตวรรษที่ ๒๑ ผ่านโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจ ๖ เส้นทาง
ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก	หมายถึง ยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ เพื่อกระชับความสัมพันธ์และขยายความร่วมมือกับภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกตาม ๕ แนวทาง ได้แก่ ๑. การส่งเสริมให้อินโด-แปซิฟิกเป็นภูมิภาคที่เสรีและเปิดกว้าง ๒. การสร้างความเชื่อมโยงทั้งภายในและระหว่างภูมิภาค ๓. การสนับสนุนความมั่นคงของภูมิภาค ๔. การส่งเสริมความมั่นคงในภูมิภาค และ ๕. การเสริมสร้างศักยภาพในการรับมือกับความท้าทายของภูมิภาคภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกอ้างอิงตามความหมายในเอกสาร “ASEAN Outlook on the Indo-Pacific” บทที่ ๒ ข้อ ๖ ย่อหน้าแรกว่าหมาย รวมถึงภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกและมหาสมุทรอินเดียโดยมีอาเซียนเป็นศูนย์กลาง
ทะเลจีนใต้	หมายถึง พื้นที่ทะเลเปิดที่เป็นส่วนหนึ่งของมหาสมุทรแปซิฟิก ครอบคลุมอาณาบริเวณตั้งแต่ประเทศสิงคโปร์ไปจนถึงช่องแคบไต้หวัน รวมทั้งอ่าวตังเกี๋ย และอ่าวไทย มีเนื้อที่ประมาณ ๓,๕๐๐,๐๐๐ ตารางกิโลเมตรเป็นเส้นทางขนส่งทางเรือผ่านคิดเป็นหนึ่งในสามของโลก และเชื่อกันว่าใต้พื้นทะเลมีน้ำมันและแก๊สธรรมชาติสำรองขนาดใหญ่
อ่าวไทย	หมายถึง น่านน้ำที่อยู่ในทะเลจีนใต้ มหาสมุทรแปซิฟิก ล้อมรอบด้วยประเทศไทย มาเลเซีย กัมพูชาและเวียดนาม มีพื้นที่ ๓๐๐,๘๕๘.๗๖ ตารางกิโลเมตร

อนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง	หมายถึง	อนุภูมิภาคที่ประกอบด้วย ๕ ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา ลาว เมียนมา เวียดนาม และไทย ซึ่งเกิดขึ้นจากที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่ผูกพันกันด้วยสายน้ำโขง
กลุ่ม QUAD	หมายถึง	กรอบความร่วมมือระหว่างกลุ่มประเทศโลกเสรี นำโดยสหรัฐฯ แลพันธมิตรในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ได้แก่ ญี่ปุ่น ออสเตรเลียและ อินเดีย มีเป้าหมายเพื่อสอดประสานท่าทีด้านความมั่นคงในทะเลในทะเลจีนใต้ให้มีเสถียรภาพสูงสุดสำหรับการเดินเรือ ท่ามกลางการขยายอิทธิพลทางทหารของจีนในทะเลจีนใต้
กลุ่ม AUKUS	หมายถึง	ความร่วมมือทางยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงระหว่างสหรัฐฯ ออสเตรเลีย สหราชอาณาจักร
การประชุม ADMM – Plus	หมายถึง	การประชุม ADMM-Plus ประกอบด้วยประเทศสมาชิกอาเซียน ๑๐ ประเทศ และประเทศคู่เจรจา ๘ ประเทศ ได้แก่ ออสเตรเลีย จีน อินเดีย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ นิวซีแลนด์ รัสเซีย และ สหรัฐฯ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือใน ๗ ด้าน ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ ความมั่นคงทางทะเล การแพทย์ทางทหาร การต่อต้านการก่อการร้าย การปฏิบัติการรักษาสันติภาพ ทุนระเปิดเพื่อมนุษยธรรม และความมั่นคงทางไซเบอร์
การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์	หมายถึง	การแข่งขันระหว่างจีนกับสหรัฐฯ และพันธมิตรในด้านการค้าเทคโนโลยีและดินแดน
ผลประโยชน์แห่งชาติหลัก	หมายถึง	ผลประโยชน์แห่งชาติที่เกี่ยวข้องกับอำนาจอธิปไตยของจีน (Core Interest) และบูรณภาพแห่งดินแดน ซึ่งจีนไม่สามารถประนีประนอมได้ ได้แก่ ไต้หวัน ฮองกง เขตปกครองตนเองทิเบต เขตปกครองตนเองซินเจียง และทะเลจีนใต้
ความมั่นคงแห่งชาติ	หมายถึง	ภาวะที่ประเทศปลอดภัยจากภัยคุกคามต่อเอกราชอธิปไตย บูรณภาพแห่งอาณาเขต สถาบันศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ ความปลอดภัยของประชาชน การดำรงชีวิตโดยปกติสุขของประชาชน หรือที่กระทบต่อผลประโยชน์แห่งชาติหรือการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งความพร้อมของประเทศที่จะเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ อันเกิดจากภัยคุกคามทุกรูปแบบ

ความมั่นคงแห่งชาติทางทะเล	หมายถึง	การที่ประเทศชาติมีสภาวะแวดล้อมทางทะเลที่เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางทะเลอย่างเสรี ปลอดภัย และเหมาะสม จนนำไปสู่การบรรลุผลประโยชน์ของชาติ
ผลประโยชน์ของชาติ	หมายถึง	สิ่งที่เป็นความปรารถนา หรือแนวคิดสูงสุดของชาติ อันเกี่ยวกับความอยู่รอด เอกราช เกียรติและศักดิ์ศรี ความเจริญรุ่งเรืองของชาติและประชาชน
ผลประโยชน์ของชาติทางทะเล	หมายถึง	ผลประโยชน์ของประเทศอันพึงได้รับโดยการแสวงหาและการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ทางทะเล หรือใต้ดินท้องทะเล หรืออากาศเหนือท้องทะเลโดยตรงและโดยทางอ้อม ในการดำเนินการใด ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์แห่งชาติขึ้นมา เพื่อการดำรงอยู่ของประเทศที่จะใช้ทะเลได้อย่างอิสระ ปลอดภัย และสามารถสร้างความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน
มหาอำนาจ	หมายถึง	รัฐซึ่งได้รับการยอมรับว่ามีความสามารถแผ่อิทธิพลในระดับโลกได้ ลักษณะของรัฐมหาอำนาจ คือ ครอบครองอำนาจทางทหารและเศรษฐกิจ ตลอดจน อิทธิพลทางการเมือง การทูต และอำนาจละมุน (Soft Power)

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางทะเล

ในการศึกษาหัวข้อเรื่อง แนวทางเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทย ต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออาเซียน และพื้นที่ต่อเนื่องได้นำทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องมาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

๑. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ Security Dilemma
๒. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ Offensive Realism โดย John Mearsheimer
๓. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ Containment Policy
๔. ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงทางทะเลของจีน
๕. ข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง (Belt and Road Initiative - BRI)
๖. ข้อริเริ่มเส้นทางสายไหมทางทะเล (Maritime Silk Road Initiative - MSRI)
๗. ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกของสหรัฐฯ (Free and Open Indo-Pacific)
๘. แผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติสหรัฐฯ (National Security Strategy of the United States)
๙. ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐)
๑๐. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐)
๑๑. ยุทธศาสตร์กองทัพเรือ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐)
๑๒. แผนความมั่นคงแห่งชาติทางทะเล (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐)
๑๓. แผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคเอเชียตะวันออก (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐)
๑๔. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๑๕. กรอบแนวคิดของการวิจัย
๑๖. สรุป

กล่าวนำ

การพิจารณา วิเคราะห์และเสนอแนวทางเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออาเซียน จำเป็นต้องศึกษาอ้างอิงถึงทฤษฎีต่าง ๆ โดยเฉพาะทฤษฎีที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และระบบการเมืองโลก โดยอาศัยเหตุการณ์ที่เคยผ่านมาแล้วในอดีต และบริบทการเมืองระหว่างประเทศในปัจจุบัน เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับสถานะการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์และผลประโยชน์ทางความมั่นคงทางทะเลระหว่างจีนกับสหรัฐฯ และพันธมิตร และวิเคราะห์และประเมินผลกระทบต่อภูมิภาคและอาเซียน เพื่อเตรียมความพร้อมแก่ประเทศไทยในการรองรับกับสถานการณ์

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ Security Dilemma^๑

ทฤษฎี Security Dilemma เป็นแนวคิดทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่ออธิบายสาเหตุและการบริหารจัดการสภาวะความขัดแย้ง ริเริ่มโดยนาย Hebert Butterfield นาย John Herz และนาย Robert Jervis

นาย Herbert Butterfield^๒ เห็นว่า Security Dilemma (สภาวะการตัดสินใจลำบากด้านความมั่นคง) สามารถนำไปสู่สภาวะที่รัฐจะทำสงครามระหว่างกันแม้ไม่ได้มีเจตนาธรรมณ์ก็ตามเนื่องด้วยเงื่อนไข ๖ ประการ ได้แก่ ๑. ความหวาดกลัว ๒. การขาดความเชื่อมั่นในเจตนาธรรมณ์ของอีกฝ่าย ๓. ความไม่ตั้งใจที่จะให้เกิดสถานการณ์ ๔. การนำไปสู่สภาวะของการสูญเสีย ๕. ปัจจัยด้านจิตวิทยาอาจทำให้สถานการณ์เลวร้ายลง และ ๖. เป็นรากเหง้าของความขัดแย้งทั้งปวงระหว่างมนุษย์

นาย John Herz^๓ เห็นว่า Security Dilemma ประกอบด้วย ๖ เงื่อนไข ได้แก่ ๑. ความเป็นอนาธิปไตย (Anarchy) ทางสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ ๒. รัฐมีความหวาดระแวงในเจตนาธรรมณ์ของอีกฝ่ายในสภาวะอนาธิปไตย ๓. รัฐพยายามที่จะหลุดพ้นจากสภาวะอนาธิปไตยด้วยการเสริมสร้างอำนาจ ซึ่งจะนำไปสู่การแข่งขันทางอำนาจระหว่างรัฐ ๔. การเสริมสร้างอำนาจไม่ได้ทำให้รัฐมีความมั่นคงเพิ่มขึ้นแต่ อาจส่งผลในทางตรงกันข้ามกัน ๕. Security Dilemma สามารถนำไปสู่สงคราม แต่ไม่ได้เป็นสาเหตุของการเกิดสงครามในทุกครั้ง และ ๖. Security Dilemma นำไปสู่พลวัตของการเกิดวงจรอุบาทว์ (Vicious Cycle)

^๑ Shiping Tang. “The Security Dilemma: A Conceptual Analysis”. *Security Studies*. (18), 2009. p. 587 - 623.

^๒ นาย Herbert Butterfield เป็นนักปรัชญาและนักประวัติศาสตร์ชาวอังกฤษ โดยเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๒ เป็นผู้เริ่มอธิบายเกี่ยวกับสถานการณ์ระหว่างประเทศที่รัฐต่างแสวงหาสันติภาพและเสถียรภาพ แต่การดำเนินการดังกล่าวสามารถที่จะนำไปสู่สภาวะการทำสงครามระหว่างกันได้ ผลงานทางวิชาการที่สำคัญในเรื่องนี้ ได้แก่ หนังสือ *History and Human Relations* ตีพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๔

^๓ นาย John Herz เป็นนักวิชาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและกฎหมายชาวอเมริกัน โดยเมื่อปี ๒๔๘๓ ได้บัญญัติคำว่า Security Dilemma เพื่ออธิบายแนวคิดเกี่ยวกับสถานการณ์ระหว่างประเทศของนาย Herbert Butterfield ผลงานทางวิชาการที่สำคัญในเรื่องนี้ของนาย John Herz ได้แก่ หนังสือ *Political Realism and Political Idealism: A Study in Theories and Realities* ตีพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๔

นาย Robert Jervis^๔ สรุปใจความของ Security Dilemma ว่า การเสริมสร้างความมั่นคงของรัฐจะบั่นทอนความมั่นคงของอีกรัฐ ทั้งนี้ไม่ได้เป็นเพราะรัฐมีความเข้าใจผิดระหว่างกัน หรือ มีโอกาสความขัดแย้ง แต่มีสาเหตุมาจากสภาวะอนาธิปไตยทางระบบระหว่างประเทศ ซึ่งประกอบด้วย ๗ เงื่อนไข ดังนี้ ๑. Security Dilemma มีพื้นฐานมาจากโครงสร้างทางสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ ๒. การขาดความเชื่อมั่นและหวาดระแวงระหว่างรัฐในเจตนารมณ์ของแต่ละฝ่ายทั้งในปัจจุบันและอนาคตเป็นปัจจัยสำคัญในการก่อให้เกิดและคงไว้ซึ่งสภาวะ Security Dilemma ๓. Security Dilemma มีสาเหตุมาจากการกระทำของรัฐเพื่อปกป้องตนเอง ๔. การกระทำดังกล่าวนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ผิดการคาดหมาย กล่าวคือ การบั่นทอนความมั่นคงของตนเอง ๕. การกระทำนี้อาจนำไปสู่การสูญเสีย คือ สงคราม ๖. Security Dilemma สามารถนำไปสู่สงคราม แต่ไม่ได้เป็นสาเหตุของการเกิดสงครามในทุกครั้ง และ ๗. Security Dilemma นำไปสู่พลวัตรของการเกิดวงจรอุบาทว์ (Vicious Cycle)

ต่อมา นาย Shiping Tang ได้ขยายคำนิยามของ security dilemma จากนักวิชาการทั้งสามข้างต้นว่า สภาวะ Security Dilemma สามารถบริหารจัดการได้โดยปัจจัยทางด้านวัตถุและจิตวิทยา

โดยสรุป ทฤษฎี Security Dilemma เห็นว่า ความเป็นอนาธิปไตย (Anarchy) ทางสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศส่งผลให้รัฐมีความหวาดระแวงในเจตนารมณ์ของอีกฝ่าย จึงพยายามเสริมสร้างอำนาจและความมั่นคงให้แก่ตนเอง ซึ่งจะทำให้เกิดสภาวะความไม่มั่นคงแก่อีกฝ่าย และนำไปสู่การแข่งขันทางอำนาจระหว่างรัฐในลักษณะวงจรวงจรอุบาทว์

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ Offensive Realism โดย John Mearsheimer

เป็นทฤษฎีเชิงโครงสร้าง (Structural Theory) ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของสำนักแนวคิด Neorealism ซึ่งได้รับการพัฒนาโดยศาสตราจารย์ John Mearsheimer, R. Wendell Harrison Distinguished Service Professor แห่ง The University of Chicago สหรัฐฯ โดยเห็นว่า โครงสร้างพื้นฐานของระบบระหว่างประเทศ ซึ่งมีลักษณะอนาธิปไตย (Anarchy) บีบบังคับให้รัฐหวงกั่วงวลเกี่ยวกับความมั่นคงของตน โดยเป้าหมายสุดท้ายของประเทศมหาอำนาจใดๆ คือ การได้มีส่วนแบ่งทางอำนาจของโลกได้มากที่สุด เพื่อจะได้ครอบงำระบบ ในกรณีนี้ รัฐที่มีอำนาจมากที่สุด

^๔ นาย Robert Jervis เป็นนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ชาวอเมริกัน โดยดำรงตำแหน่ง Adlai E. Stevenson Professor of International Politics in the Department of International Relations, Columbia University นาย Robert Jervis ได้พัฒนาแนวคิดของนาย Herbert Butterfield และการบัญญัติคำ Security Dilemma ของนาย John Herz โดยมีผลงานทางวิชาการที่สำคัญ ได้แก่ หนังสือ Perception and Misperception in International Politics ตีพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๙ และบทความเรื่อง Cooperation Under the Security Dilemma ตีพิมพ์ในวารสาร World Politics, vol.30, no.2 เมื่อวันที่ ๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๑.

พยายามที่จะครองความเป็นหนึ่งเดียว (Hegemon) ในภูมิภาค ซึ่งเป็นที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของตน และขณะเดียวกัน ป้องกันไม่ให้มหาอำนาจอื่น ๆ เข้ามาแย่งครองอำนาจในพื้นที่

ทฤษฎี Offensive Realism กำหนด ๕ สมมติฐานเกี่ยวกับการเมืองระหว่างประเทศ ได้แก่ ๑. รัฐคือตัวเล่นหลักในการเมืองระหว่างประเทศ เนื่องจากไม่มีอำนาจใดที่อยู่เหนือกว่าและสามารถควบคุมรัฐได้ ๒. ระบบอนาธิปไตยขาดตัวกลางในการไกล่เกลี่ย หรือ ให้ความช่วยเหลือรัฐเมื่อประสบปัญหา ๓. แม้ทุกรัฐมีขีดความสามารถด้านการทหารสำหรับการจู่โจม แต่มีขีดความสามารถที่แตกต่างกัน โดยบางรัฐมีขีดความสามารถที่สูงกว่ารัฐอื่น ๆ ๔. รัฐไม่เชื่อมั่นในเจตนารมณ์ของกันและกัน เนื่องจากเจตนารมณ์ถูกกำหนดโดยผู้นำของรัฐ และ ๕. ความอยู่รอด (Survival) เป็นเป้าหมายสูงสุดของรัฐ เนื่องจากหากรัฐปราศจากซึ่งความอยู่รอดก็จะไม่สามารถดำเนินการในเป้าหมายอื่นๆ ได้ โดยความอยู่รอดมีนิยามที่กว้างกว่าการดำรงรักษาไว้ซึ่งบูรณภาพแห่งดินแดน แต่หมายถึงการดำรงรักษาสิทธิในการปกครองตนเอง (Autonomy) ในด้านกระบวนการตัดสินใจ นอกจากนี้ รัฐถือเป็นตัวเล่นที่มีเหตุผล (Rational) ในการกำหนดยุทธศาสตร์ที่จะนำมาซึ่งการรักษาความอยู่รอด เนื่องจากระบบอนาธิปไตยขาดตัวเล่นที่จะช่วยไกล่เกลี่ยปัญหา

ในการนี้ รัฐที่มีพลังอำนาจเหนือรัฐคู่แข่งจะทำให้รัฐนั้นมีโอกาสในการอยู่รอดสูงกว่าอีกรัฐ ด้วยเหตุนี้ เป้าหมายสูงสุดของประเทศมหาอำนาจคือ การเป็น Hegemon ซึ่งเป็นรัฐที่มีพลังอำนาจสูงจนสามารถครอบงำรัฐอื่นๆ ในระบบระหว่างประเทศ และไม่มีรัฐใดที่มีพลังอำนาจทางทหารเทียบเท่าที่จะท้าทายอำนาจ^๕ โดย Hegemon พยายามที่จะสร้างดุลแห่งอำนาจเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ของตน ขณะเดียวกัน ก็ป้องกันไม่ให้รัฐอื่นๆ เสริมสร้างอำนาจที่จะมาบั่นทอนอำนาจของตน ทั้งนี้ อุปสรรคสำคัญของรัฐที่มีเป้าประสงค์เป็น Hegemon เพียงผู้เดียวในโลก คือ การแผ่ขยายอำนาจ และการรักษาไว้ซึ่งอำนาจในพื้นที่ตั้งอยู่ห่างไกลทางภูมิศาสตร์จากพื้นที่ตน รวมถึงกระแสนิยมในพื้นที่เหล่านั้น ดังนั้น เป้าหมายสูงสุดของมหาอำนาจคือ การเป็น Hegemon ทั้งในระดับภูมิภาคที่เป็นที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของตน และป้องกันไม่ให้มหาอำนาจอื่นๆ เข้ามาแทรกแซงและครองพื้นที่ของตน เพื่อความอยู่รอด (Survival) ในระบบอนาธิปไตย นอกจากนี้ รัฐส่วนใหญ่ที่ทะยานขึ้นเป็นมหาอำนาจ (Rising Powers) มักมีเจตนารมณ์ในการเปลี่ยนระบบเดิม (Revisionist) และจะใช้พลังอำนาจในการเปลี่ยนแปลงดุลยภาพแห่งอำนาจที่เป็นอยู่หากพิจารณาแล้วว่า มีความคุ้มค่าต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว อีกทั้ง จะดำเนินการอย่างแข็งกร้าวเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ของตน โดยไม่ได้คำนึงถึงปัจจัยทางการเมืองภายในประเทศ หรือ อุดมการณ์เป็นที่ตั้ง

^๕ Steinsson, Sverrir. "John Mearsheimer's Theory of Offensive Realism and the Rise of China". (Online). Available : <https://www.e.ir.info/2014/03/06/john-mearsheimer-theory-of-offensive-realism-and-the-rise-of-china/.Txt.2014>.

โดยสรุป ทฤษฎี Offensive Realism เห็นว่า รัฐคือตัวเล่นหลักในการเมืองระหว่างประเทศ และโครงสร้างพื้นฐานของระบบระหว่างประเทศ ซึ่งมีลักษณะอนาธิปไตย (Anarchy) บีบบังคับให้รัฐหวงกังวลเกี่ยวกับความมั่นคงและความอยู่รอด (Survival) ของตน โดยรัฐที่เป็นมหาอำนาจพยายามครองความเป็นหนึ่งเดียว (Hegemon) ในภูมิภาค ซึ่งเป็นที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของตน และป้องกันไม่ให้มหาอำนาจอื่นๆ เข้ามาแทรกแซงและครองพื้นที่ของตน เพื่อความอยู่รอดในระบบอนาธิปไตย

ในบริบทการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีนนั้น รัฐบาลสหรัฐฯ ภายใต้อดีตประธานาธิบดีดอนัลด์ ทรัมป์ และประธานาธิบดีโจ ไบเดน ได้นำทฤษฎี Offensive Realism มาปรับใช้ในการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์กับจีนทั้งด้านการทูต เศรษฐกิจ การทหารและเทคโนโลยี โดยสหรัฐฯ มองว่า การทะยานขึ้นมาของจีนในฐานะมหาอำนาจ และการเสริมสร้างกองกำลังทางทหารและการดำเนินการฝ่ายเดียวของจีนเพื่อเปลี่ยนแปลงสถานะเดิมในทะเลจีนใต้เป็นความท้าทาย และส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์และสถานะการเป็น Hegemon ของสหรัฐฯ ในภูมิภาค ซึ่งสหรัฐฯ ตอบโต้ด้วยการเสริมสร้างพลังอำนาจทางทหาร เศรษฐกิจและเทคโนโลยี รวมถึงสร้างเครือข่ายพันธมิตรกับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาค เพื่อป้องปรามการแผ่ขยายอิทธิพลของจีน โดยการดำเนินการดังกล่าว สะท้อนถึงความพยายามในการรักษาไว้ซึ่งความอยู่รอดในสถานะ Hegemon ของสหรัฐฯ การสร้างดุลยภาพแห่งอำนาจและป้องปรามจีน^๖

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง Containment Policy

นโยบายป้องปรามเป็นยุทธศาสตร์หลักของสหรัฐฯ ในการต่อสู้กับสหภาพโซเวียตในช่วงสงครามเย็น ปี พ.ศ. ๒๔๙๐ - ๒๕๓๒ (ค.ศ. ๑๙๔๗ - ๑๙๘๙) คิดค้นโดยนาย George F. Kennan นักการทูตของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ซึ่งรัฐบาลของสหรัฐฯ ภายใต้ประธานาธิบดีทรูแมนสหรัฐฯ ได้นำนโยบายนี้มาสู่การปฏิบัติครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๐ เพื่อป้องปรามการแผ่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์และอิทธิพลของสหภาพโซเวียตในโลก โดยเฉพาะการปกป้องประเทศที่เป็นศูนย์กลางของอุตสาหกรรมหลัก ได้แก่ สหรัฐฯ สหราชอาณาจักร ญี่ปุ่นและเขตอุตสาหกรรมของเยอรมนีบนพื้นฐานหลักคิดว่า หากมีประเทศใดประเทศหนึ่งพ่ายแพ้ต่อลัทธิคอมมิวนิสต์จะทำให้ลูกกลมไปยังประเทศที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงและรอบด้านในลักษณะทฤษฎีโดมิโน (Domino Theory) ด้วยเหตุผลนี้ สหรัฐฯ จึงได้เข้าไปแทรกแซงในสงครามเวียดนาม สงครามเกาหลี และภูมิภาคอเมริกากลางและเกรนาดา รวมถึงก่อตั้งองค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (NATO)

ในบริบทการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีนในยุคสงครามเย็นนั้น แม้จีนในฐานะประเทศที่ทะยานขึ้นเป็นมหาอำนาจ ไม่ได้มีเป้าประสงค์เพื่อส่งออกอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ไปทั่วโลก แต่สหรัฐฯ เห็นว่า จีนไม่ต่างกับประเทศอื่นๆ ที่ทะยานขึ้นเป็นมหาอำนาจในอดีตที่ประสงค์จะเปลี่ยนแปลงระเบียบโลกเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ของตน ขณะที่จีนเห็นว่า

^๖ Popescu, Ionut. "Only Offensive Realism Can Contain China". *The National Interest*. 7 December 2022. p.2.

การดำเนินการของสหรัฐฯ ในรูปแบบต่าง ๆ มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องปรามจีน ในลักษณะปิดล้อมจีนทางภูมิศาสตร์ (Encirclement)^๗

โดยสรุป แนวคิดเกี่ยวกับ Containment Policy คือ การดำเนินการของรัฐที่เป็นมหาอำนาจเพื่อป้องปรามหรือสกัดกั้นการแผ่ขยายอำนาจและอิทธิพลของมหาอำนาจอีกฝ่ายหนึ่ง ที่เห็นว่า เป็นการท้าทายอำนาจและเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงและความอยู่รอดของตน

ในการนี้ โดยสรุป ทฤษฎี Security Dilemma ทฤษฎี Offensive Realism และแนวคิดเกี่ยวกับ Containment Policy มีความเชื่อมโยงกัน โดยสามารถนำมาปรับใช้กับบริบทการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีน กล่าวคือ ในโครงสร้างพื้นฐานของระบบระหว่างประเทศที่มีลักษณะความเป็นอนาธิปไตย สหรัฐฯ ซึ่งครองสถานะความเป็น Hegemon ในภูมิภาคและโลกเห็นว่า การทลายขึ้นมามีอำนาจของจีนเป็นการท้าทายอำนาจและเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของตน จึงดำเนินการเพื่อป้องปรามการแผ่ขยายอิทธิพลของจีนเพื่อรักษาไว้ซึ่งสถานะความเป็น Hegemon ส่งผลให้จีนเกิดสภาวะหวาดระแวงและไม่มั่นคง จึงเสริมสร้างอำนาจและความมั่นคงเพื่อความอยู่รอดของตน ซึ่งการดำเนินการของจีนดังกล่าวเป็นปฏิกริยาตอบโต้ย้อนกลับไปยังสหรัฐฯ ส่งผลให้สหรัฐฯ เกิดสภาวะความไม่มั่นคงยิ่งขึ้นและพยายามเสริมสร้างพลังอำนาจของตนเพื่อรักษาสถานะความเป็น Hegemon อันส่งผลให้เกิดสภาวะการแข่งขันทางอำนาจในลักษณะวงจรงอุบาทว์

ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงทางทะเลของจีน

จีนกำหนดยุทธศาสตร์ชาติในการบรรลุเป้าหมาย ๑๐๐ ปี ประการที่ ๒ ในปี พ.ศ. ๒๕๙๒ ในโอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปี ของการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน (Achieve the Great Rejuvenation of the Chinese Nation) ในการพัฒนาจีนให้เป็นประเทศสังคมนิยมที่มีอัตลักษณ์แบบจีนในยุคใหม่ ในการนี้ นโยบายป้องกันประเทศของจีนมีเป้าหมายหลักเพื่อปกป้องอำนาจอธิปไตย ความมั่นคงและผลประโยชน์ด้านการพัฒนา โดยจีนดำเนินยุทธศาสตร์ด้านการทหารบนพื้นฐานของแนวคิด Active Defense ซึ่งหมายถึงการอาศัยการปฏิบัติการทางทหาร เพื่อการป้องกันประเทศ (Defensive) และการจู่โจม (Offensive) และกลยุทธ์ เพื่อบรรลุเป้าหมายทางด้านการทหาร ทั้งนี้ ในสมุดปกขาวปี พ.ศ. ๒๕๖๒ (2019 Defense White Paper) ของจีน ได้กำหนดการปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ทางทะเล และผลประโยชน์ในต่างประเทศของจีนเป็นเป้าหมายสำคัญด้านการป้องกันประเทศด้วย

ในการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีน ครั้งที่ ๒๐ เมื่อวันที่ ๑๖ - ๒๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ที่ประชุมได้ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างและเร่งรัดการพัฒนากองทัพปลดปล่อยประชาชนให้มีความทันสมัย ซึ่งรวมถึงการวางกองกำลังไปอย่างพื้นที่ต่าง ๆ เป็นระยะ และในรูปแบบ

^๗ Holmes R. James. “What ‘Containing China’ Means”. *The Diplomat*. May 24, 2011.p.2-3.

ที่แตกต่างกัน เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถแก่กองทัพในการบรรลุเป้าหมาย ๑๐๐ ปี ประการที่ ๒ ในปี พ.ศ. ๒๕๙๒ ในโอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปีของการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน^๘

จีนให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความแข็งแกร่งแก่กองทัพปลดปล่อยประชาชน (People’s Liberation Army – PLA) เพื่อให้เป็นกองทัพระดับโลกภายในปี พ.ศ. ๒๕๙๒^๙ และได้ทำการปฏิรูปทางการทหารโดยการจัดตั้ง Theater Commands ใน ๕ ภาค ได้แก่ ภาคตะวันออก (Eastern Theater Command) ภาคใต้ (Southern Theater Command) ภาคตะวันตก (Western Theater Command) ภาคเหนือ (Northern Theater Command) และภาคกลาง (Central Theater Command) ตามระดับการประเมินของภัยคุกคาม

ในด้านความมั่นคงทางทะเลนั้น กองทัพปลดปล่อยประชาชนของจีนมุ่งปกป้องและการดำเนินการอ้างสิทธิ์เหนือพื้นที่ทับซ้อนในทะเลจีนใต้ ทะเลจีนตะวันออก และบริเวณพื้นที่ชายแดนจีน และอินเดีย^{๑๐} รวมถึง การปกป้องเส้นทางเดินเรือที่จีนมีผลประโยชน์ทางความมั่นคงและเศรษฐกิจทั่วโลก ปัจจุบัน กองทัพเรือปลดปล่อยประชาชนของจีน (People’s Liberation Army Navy – PLAN) มีกองกำลังทางเรือขนาดใหญ่ที่สุดในโลก โดยมีเรือรบและเรือดำน้ำกว่า ๓๕๕ ลำ และกองกำลังการสู้รบทางบกกว่า ๑๔๕ หน่วย^{๑๑} ซึ่งมีศักยภาพในการปฏิบัติการด้านการรบทางทะเลในพื้นที่รอบบ้านจีน และพื้นที่ห่างไกล

ข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง (Belt and Road Initiative – BRI)^{๑๒}

ประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ได้เสนอแนวคิด ข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง (Belt and Road Initiative – BRI) เป็นครั้งแรกในการเยือนคาซัคสถาน เมื่อเดือนกันยายนปี พ.ศ.๒๕๖๕ เพื่อส่งเสริมความเชื่อมโยง และกระชับความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชีย ยุโรป และแอฟริกา

^๘ United States of America, Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2022. Annual Report to Congress. Office of the Secretary of Defense.

^๙ Chan, Minnie, 2106. “Bringing an End to PLA Inc. South China Morning Post, April 14. Accessed January 10, 2019. (Online) Available: <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defense/article/1935958/bringing-end-pla-inc>.

^{๑๐} United States of America, China Primer: The People’s Liberation Army (PLA). Congressional Research Service. 21 December 2022. (Online). Available : <https://www.crsreports.congress.gov>.

^{๑๑} United States of America, Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2021. Annual Report to Congress. Office of the Secretary of Defense.

^{๑๒} กรมเอเชียตะวันออก, กระทรวงการต่างประเทศ. (เอกสาร “ข้อริเริ่ม สายแถบและเส้นทาง (Belt and Road Initiative : BRI)”. มิถุนายน ๒๕๖๕).

ตามแนวแถบเศรษฐกิจเส้นทางสายไหม (Silk Road Economic Belt) และเส้นทางสายไหมทางทะเล ในศตวรรษที่ ๒๑ (21st Century Maritime Silk Road) ผ่านโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจ ๖ เส้นทาง ได้แก่ 1. The China- Mongolia-Russia Economic Corridor (CMREC) 2. The China-Pakistan Economic Corridor (CPEC) 3. Bangladesh-China-India-Myanmar Economic Corridor (BCIMEC) 4. China-Indochina Peninsula Economic Corridor (CICPEC) 5. China-Central and West Asia Economic Corridor (CCWAEC) และ 6. The New Eurasian Land Bridge (NELB) ปัจจุบัน มี ๑๔๗ ประเทศ รวมถึงไทย และ ๓๒ องค์กรระหว่างประเทศที่ร่วมมือกับจีนภายใต้ข้อริเริ่มดังกล่าว

ต่อมา เมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๘ จีนได้เผยแพร่เอกสาร วิสัยทัศน์และแผนปฏิบัติการความร่วมมือแนวเขตเศรษฐกิจบนเส้นทางสายไหมและเส้นทางสายไหมทางทะเล ในศตวรรษที่ ๒๑ (Vision and Actions on Jointly Building Silk Road Economic Belt and 21 Century Maritime Silk Road) ซึ่งระบุรายละเอียดเกี่ยวกับนโยบาย สายแถบและเส้นทาง รวมถึงกรอบความร่วมมือที่สำคัญใน ๕ ด้าน^{๑๓} ซึ่งจีนย้ำว่า การดำเนินการตามข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง ตั้งอยู่บนหลักการ ๓ ร่วม ได้แก่ การปรึกษาหารือร่วมกัน การก่อสร้างร่วมกัน และการมีผลประโยชน์ร่วมกัน

ข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง เป็นนโยบายการต่างประเทศหลักของจีน และเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายการขยายความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ การค้า และการพัฒนาระหว่างจีนกับประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้าน อย่างไรก็ตาม บางประเทศมองว่า จีนใช้ยุทธศาสตร์ดังกล่าวเป็นเครื่องมือเพื่อขยายบทบาทและอิทธิพลในมิติการเมือง การทหาร ความมั่นคงด้วย

จีนขับเคลื่อนข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทางทั้งในระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ เพื่อผลักดันการพัฒนาเศรษฐกิจระดับมหภาค และขับเคลื่อนการบูรณาการทางเศรษฐกิจระหว่างมหภาค/กลุ่มมหภาค และระดับระหว่างประเทศ โดยใช้ข้อริเริ่มดังกล่าวเสริมสร้างความร่วมมือ และการเข้าไปมีส่วนร่วมกับแผนพัฒนาของประเทศและภูมิภาคต่าง ๆ รวมถึงนโยบาย Thailand 4.0 ของไทย จีนขับเคลื่อนข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทางผ่านกลไกใน ๓ รูปแบบ ได้แก่ ๑. การประชุมและการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศเพื่อผลักดันยุทธศาสตร์ เช่น การเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม Belt and Road Forum for International Cooperation (BRF) จำนวน ๒ ครั้ง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๐ และพ.ศ. ๒๕๖๒ ที่กรุงปักกิ่ง และการจัดงานแสดงสินค้านำเข้านานาชาติจีน (China International Import Expo – CIIE) ในช่วงเดือนพฤศจิกายนของทุกปีตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นต้นมาที่นครเซี่ยงไฮ้ ซึ่งรัฐบาลจีนเชิญฝ่ายไทยเข้าร่วมทุกปี ๒. การจัดตั้งกลไกสนับสนุนทางการเงินแก่ประเทศที่ตั้งอยู่บนเส้นทางยุทธศาสตร์ข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง โดยให้ความสำคัญกับการลงทุนเพื่อการพัฒนา โครงสร้างพื้นฐาน อุตสาหกรรมการขนส่งและโลจิสติกส์ ได้แก่ กองทุนความร่วมมือทางทะเลจีน-

^{๑๓} สาขาความร่วมมือ ๕ ด้าน ได้แก่ ๑. การประสานนโยบาย ๒. การอำนวยความสะดวกเพื่อสร้างความเชื่อมโยง ๓. การค้าเสรี ๔. การบูรณาการด้านการเงิน และ ๕. การเชื่อมโยงในระดับประชาชน

อาเซียน (China-ASEAN Maritime Cooperation Fund) กองทุนเส้นทางสายไหม (Silk Road Fund – SRF) ธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานเอเชีย (Asian Infrastructure Investment Bank – AIIB) และธนาคารเพื่อการพัฒนาใหม่ (New Development Bank – NDB) และ ๓. การผลักดันข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทางผ่านกลไกความร่วมมือทวิภาคีและพหุภาคีต่าง ๆ เช่น อาเซียน-จีน และกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง

เป้าหมายของจีนในการดำเนินยุทธศาสตร์ข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง ได้แก่

๑. ในด้านมิติภายในประเทศ คือ เพื่อสร้างความมั่นคงและความมั่งคั่งภายในประเทศ โดยให้ข้อริเริ่มนี้สนับสนุนการดำเนินยุทธศาสตร์ รุกภาคตะวันตกของจีน เพื่อสร้างความสมดุลในการพัฒนาของแนวชายฝั่งตะวันออกกับภาคตะวันตกหรือจีนตอนใน และส่งเสริมการเชื่อมโยงที่จีนเป็นผู้กำหนดและสร้างทางเลือกของเส้นทางส่งออกและการนำเข้าสินค้า รวมถึงเพื่อสร้างอิทธิพลของจีน ในต่างประเทศเพื่อสนับสนุนการพัฒนาภายในประเทศ

๒. ในมิติต่างประเทศ เพื่อก้าวขึ้นมาเป็นบทบาทนำในเวทีระหว่างประเทศและส่งเสริมการเปิดเสรีและบูรณาการทางเศรษฐกิจเพื่อประโยชน์ในระยะยาวของจีน ทั้งนี้ จีนเห็นว่า เป็นเพียงผู้ริเริ่ม และไม่ใช่ผู้นำ โดยยุทธศาสตร์นี้เป็นผลประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา โดยไม่มีพันธะผูกพันทางการเมือง และเสริมสร้างภาพลักษณ์ของจีนในฐานะเป็นประเทศผู้ให้ รวมถึงสกัดกั้นความพยายามของสหรัฐฯ และพันธมิตรที่จะปิดล้อมจีน และเป็นการขยายอิทธิพลทางการเมืองของจีนโดยใช้อำนาจความเชื่อมโยงผ่านโครงการด้านโครงสร้างพื้นฐานใน ๓ มิติ ด้านคมนาคม (ถนน รถไฟ และท่าเรือ) ด้านการสื่อสาร (เครือข่ายโทรศัพท์ไร้สายและระบบอินเทอร์เน็ตผ่านสายเคเบิล) และด้านพลังงาน (ท่อส่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ เขื่อนผลิตกระแสไฟฟ้า และเครือข่ายการกระจายกระแสไฟฟ้า) รวมถึงการสร้างเชื่อมโยงทางกายภาพในภูมิภาคเอเชีย ยุโรป และแอฟริกา เพื่อประโยชน์ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับประเทศตามแนวทางเส้นทางเศรษฐกิจสายไหมทางบกและทางทะเล

๓. ในมิติด้านความมั่นคง เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศต่าง ๆ ที่อยู่ตามแนวเส้นทางเศรษฐกิจสายไหมทางบกและทางทะเล เช่น ความร่วมมือด้านการต่อต้านการก่อการร้าย การจัดตั้งกองเรือลาดตระเวนร่วมและการขออนุญาตให้เรือเดินสมุทรของจีนเข้าไปจอดในท่าเรือของประเทศต่าง ๆ โดยเมื่อเดือนมกราคมปี พ.ศ. ๒๕๖๐ จีนเผยแพร่ สมุดปกขาวว่าด้วยนโยบายของจีนต่อความร่วมมือด้านความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกเป็นครั้งแรก ซึ่งสะท้อนมุมมองและการจัดลำดับความสำคัญของจีนต่อประเด็นความมั่นคงในภูมิภาค รวมถึง ความพยายามของจีนในการแสดงบทบาทเชิงรุกต่อการจัดการกับปัญหาและส่งเสริมความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศต่าง ๆ

ในส่วนของประเทศไทยนั้น จีนได้จัดให้ไทยเป็นหนึ่งในสามประเทศที่มีศักยภาพในการให้ความร่วมมือสูงสุดในข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทางรองจากรัสเซีย และคาซัคสถานตามลำดับ โดยศูนย์ข้อมูลแห่งชาติจีน (State Information Center – SIC) ใช้วิธีการกำหนดดัชนีตัวเลขจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้ใน ๕ ด้าน ได้แก่ การสื่อสารนโยบาย ความเชื่อมโยง การค้าการเงิน และการสนับสนุนจากสาธารณะ ซึ่งเผยแพร่ในรายงาน The Belt and Road Initiative Big Data Report 2016

ข้อริเริ่มสายแถบ และเส้นทางสอดคล้องกับยุทธศาสตร์และนโยบายการเชื่อมโยงในภูมิภาคของไทยและอาเซียน โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทยและประธานคณะกรรมการพัฒนาปฏิรูปแห่งชาติจีนได้ร่วมลงนามความตกลงว่าด้วยความร่วมมือในกรอบเส้นทางเศรษฐกิจสายไหมและข้อริเริ่มเส้นทางสายไหมทางทะเลแห่งศตวรรษที่ ๒๑ (MoU on Cooperation within the Framework of the Silk Road Economic Belt and the 21st Century Maritime Silk Road Initiative) ระหว่างการประชุมสุดยอด BRICS – Emerging Markets and Developing Countries Dialogue เมื่อวันที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐ ณ เมืองเซี่ยเหมิน สาธารณรัฐประชาชนจีน

เมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๒ จีนได้เสนอร่างแผนความร่วมมือ (BRI Cooperation Plan) เพื่อขับเคลื่อนความตกลงว่าด้วยความร่วมมือในกรอบเส้นทางเศรษฐกิจสายไหมและข้อริเริ่มเส้นทางสายไหมทางทะเลแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ระหว่างไทยกับจีนเพื่อให้ฝ่ายไทยพิจารณา โดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความร่วมมือใน ๕ สาขาตามแนวคิดหลักของข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง^{๑๔} ซึ่งทั้งสองฝ่ายได้ใช้เวลาเจรจาแผนความร่วมมือดังกล่าวเป็นเวลากว่า ๒ ปี และลงนามแผนความร่วมมือในโอกาสที่ประธานาธิบดีสี จิ้นผิง เยือนไทยเพื่อเข้าร่วมการประชุมผู้นำเขตเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกเมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๕

ข้อริเริ่มเส้นทางสายไหมทางทะเล (Maritime Silk Road Initiative - MSRI)^{๑๕}

ข้อริเริ่มเส้นทางสายไหมทางทะเล เป็นส่วนหนึ่งของข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง เพื่อส่งเสริมความเชื่อมโยงในมิติทางทะเลแก่จีน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนผลประโยชน์หลักของจีนทั้งด้านการพัฒนาเศรษฐกิจสีน้ำเงิน (Blue Economy) การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารและพลังงาน การสร้างทางเลือกและความมั่นคงในเส้นทางเดินเรือ (Sea Lines of Communication – SLOC) การพิทักษ์ไว้ซึ่งอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดน และการแผ่ขยายอิทธิพลทางทะเลของจีน รวมถึงเสริมสร้างศักยภาพของจีนในการเปลี่ยนระเบียบโลกด้านทะเล ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับสหรัฐฯ จีนมีพรมแดนติดกับทะเล ๔ แห่ง ได้แก่ ทะเลโบไฮ (Bohai Sea) ทะเลเหลือง (Yellow Sea) ทะเลจีนตะวันออก (East China Sea) และทะเลจีนใต้ (South China Sea) และถูกล้อมรอบโดยคาบสมุทรเกาหลี ญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์และเวียดนาม ขณะที่สหรัฐฯ มีพื้นที่ทะเลที่เปิดกว้างกว่าจีนทั้งด้านมหาสมุทรแอตแลนติกและมหาสมุทรแปซิฟิก

^{๑๔} ความร่วมมือใน ๕ สาขา ได้แก่ ๑. ความร่วมมือเชิงนโยบาย (Policy Coordination) ๒. การเชื่อมโยงทางโครงสร้างพื้นฐาน (Facility Connectivity) ๓. การค้าที่ไร้อุปสรรค (Unimpeded Trade) ๔. การบูรณาการทางการเงิน (Financial Integration) และ ๕. ความสัมพันธ์ในระดับประชาชน (People-to-People Bond)

^{๑๕} Ghiasy, Richard, Su Fei and Lora Saalman. “The 21st Century Maritime Silk Road: Security Implications and ways forward for the European Union”. Policy Report, Stockholm International Peace Research Institute.2018.

จีนได้เริ่มให้ความสำคัญกับการปกป้องผลประโยชน์ทางทะเลมากยิ่งขึ้นในการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีน ครั้งที่ ๑๘ เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๕ ซึ่งนายหู จินเทา ประธานาธิบดีจีนในขณะนั้น ได้ประกาศความปรารถนาของจีนที่ในการเป็นมหาอำนาจทางทะเลที่เข้มแข็ง และต่อมา แนวคิดดังกล่าวได้ถูกสะท้อนในสมุดปกขาวด้านการป้องกันประเทศของจีนเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๖ และ พ.ศ. ๒๕๕๘ นอกจากนี้ จีนได้กล่าวเผยแพร่สมุดปกขาว Vision and Actions on Jointly Building the Silk Road and 21st Century Maritime Silk Road เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๘ และเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๐ จีนได้เผยแพร่สมุดปกขาว Vision for Maritime Cooperation under the Belt and Road Initiative ซึ่งกล่าวถึงการเสริมสร้างความร่วมมือด้านมั่นคงทางทะเลทั้งในรูปแบบดั้งเดิมและรูปแบบใหม่ และการพัฒนาเศรษฐกิจสีน้ำเงิน และล่าสุด ในการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีน ครั้งที่ ๒๐ เมื่อ เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ได้กล่าวสุนทรพจน์ย้ำความสำคัญของการเตรียมความพร้อมของจีนเพื่อรับมือกับภัยคุกคามจากภายนอก และนโยบายการป้องกันประเทศและความมั่นคงในสาขาต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงความมั่นคงทางทะเล ทั้งนี้ การปรับยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลของจีนข้างต้นส่งผลให้กองทัพเรือจีน (The People's Liberation Army Navy – PLAN) ปรับยุทธศาสตร์การป้องกันทางทะเลจากชายฝั่ง (Offshore Waters) ไปยังทะเลเปิด

การปรับยุทธศาสตร์ความมั่นคงทางทะเลของจีนข้างต้นจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถของกองทัพเรือจีนในการปกป้องการลงทุนของจีนในต่างประเทศโดยเฉพาะในโครงสร้างพื้นฐานในกรอบสายแถบและเส้นทางทะเล และผลประโยชน์ทางทะเลของจีนในพื้นที่ทับซ้อนในทะเลจีนใต้กับหลายประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (เวียดนาม ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย) รวมถึงผลประโยชน์หลักที่เกี่ยวข้องกับอำนาจอธิปไตยของรัฐ บูรณภาพแห่งดินแดน เสถียรภาพทางระบอบการปกครองภายใต้พรรคคอมมิวนิสต์จีนและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืน

แผนภาพที่ ๒-๑ ข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง

ที่มา : https://www.researchgate.net/figure/Map-showing-areas-under-one-belt-one-road-initiative_fig1_324563885 ออนไลน์, ๒๕๖๖

ยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกของสหรัฐฯ (Free and Open Indo-Pacific)

ในบริบทการเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ สหรัฐฯ มีเป้าหมายกลับมาเพิ่มบทบาทในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก เพื่อรักษาผลประโยชน์ด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจจากการขยายอิทธิพลของจีนในภูมิภาค รวมถึงผ่านข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง ซึ่งสหรัฐฯ เห็นว่า เป็นสิ่งท้าทายต่อผลประโยชน์และความมั่นคงของสหรัฐฯ ทั้งในเชิงภูมิรัฐศาสตร์และภูมิเศรษฐกิจ

ยุทธศาสตร์ Free and Open Indo-Pacific (FOIP) เป็นหนึ่งนโยบายต่างประเทศที่สำคัญของสหรัฐฯ ที่มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ต้นนโยบายการปรับสมดุลทางยุทธศาสตร์ต่อภูมิภาคเอเชีย (Strategic Rebalancing/Pivot to Asia) ของอดีตประธานาธิบดี บารัค โอบามา นโยบาย America First และยุทธศาสตร์ FOIP ในการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติและเพิ่มความเข้มแข็งให้กับฯ ของอดีตประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ และนโยบายการกลับมาให้ความสำคัญต่อการเพิ่มความแข็งแกร่งของพันธมิตรสหรัฐฯ ของประธานาธิบดี โจ ไบเดน ซึ่งต่างมีเป้าหมายเดียวกันคือ เพื่อให้สหรัฐฯ กลับมามีบทบาทมากขึ้นและรักษาผลประโยชน์ด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจของสหรัฐฯ ในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก แต่อาจมีความแตกต่างในแนวทางการดำเนินการตามบริบทของภูมิรัฐศาสตร์และภูมิเศรษฐกิจในขณะนั้น

ในภาพรวม ยุทธศาสตร์ Free and Open Indo-Pacific ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสหรัฐฯ กับประเทศในภูมิภาค ในการเสริมสร้างเสรีภาพ การเปิดกว้าง และความเชื่อมโยงระหว่างกัน นอกจากนี้ สหรัฐฯ สนับสนุนความเป็นแกนกลางของอาเซียนในภูมิภาค

สหรัฐฯ ได้เผยแพร่เอกสาร Interim National Security Strategic Guidance (INSSG) เมื่อวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ ซึ่งระบุถึงความสัมพันธ์กับจีนว่า จีนเป็นหนึ่งในความสัมพันธ์ที่สำคัญที่สุดของสหรัฐฯ และการเติบโตและขยายอิทธิพลของจีนเป็นสิ่งท้าทายต่อผลประโยชน์และความมั่นคงของสหรัฐฯ โดยสหรัฐฯ จะส่งเสริมความร่วมมือกับพันธมิตรและประเทศในภูมิภาค เพื่อผลักดันประเด็นและรักษาผลประโยชน์ที่มีร่วมกัน ต่อมา เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๕ สหรัฐฯ ได้เผยแพร่เอกสาร Indo-Pacific Strategy โดยย้ำความสำคัญของประเทศในภูมิภาค อินโด-แปซิฟิกต่อระเบียบระหว่างประเทศ และความมุ่งมั่นของสหรัฐฯ ในการกระชับความสัมพันธ์และขยายความร่วมมือกับภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกตาม ๕ แนวทาง ดังนี้

๑. การส่งเสริมให้อินโด-แปซิฟิกเป็นภูมิภาคที่เสรีและเปิดกว้าง ซึ่งหมายถึงเสรีภาพในการดำเนินนโยบายและผลักดันผลประโยชน์ของแต่ละประเทศ โดยปราศจากภัยคุกคามและภัยต่ออธิปไตย รวมถึงการเปิดกว้างต่อโอกาส การลงทุน เสรีภาพในการเดินทางและเสรีภาพในการแสดงออกบนพื้นฐานของความโปร่งใสและความเท่าเทียม ค่านิยม ประชาธิปไตยและหลักนิติธรรม

๒. การสร้างความเชื่อมโยงทั้งภายในและระหว่างภูมิภาค โดยกระชับความสัมพันธ์กับพันธมิตรและมิตรประเทศ รวมถึงไทย กลุ่ม QUAD (สหรัฐฯ ญี่ปุ่น ออสเตรเลียและอินเดีย) สหภาพยุโรป และองค์การป้องกันแอตแลนติกเหนือ (NATO) และให้ความสำคัญกับความเป็นแกนกลางของอาเซียน และส่งเสริมความร่วมมือในด้านสาธารณสุข การแลกเปลี่ยนของสหภาพภูมิภาคและสิ่งแวดล้อม พลังงาน และความเสมอภาค รวมถึงความร่วมมือในระดับประชาชน นอกจากนี้ สหรัฐฯ เป็นเจ้าภาพจัดการประชุม US-ASEAN Special Summit ในปี พ.ศ. ๒๕๖๕

๓. การสนับสนุนความมั่นคงของภูมิภาค โดยส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศในภูมิภาคให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น ด้วยการเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมความร่วมมือทางเศรษฐกิจในเอเชีย-แปซิฟิก (APEC) และการจัดทำกรอบความร่วมมือเศรษฐกิจอินโด-แปซิฟิก (Indo-Pacific Economic Framework - IPEF)^{๑๖} ซึ่งเป็นหนึ่งในแผนงานภายใต้ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก

^{๑๖} กรอบความร่วมมือเศรษฐกิจอินโด-แปซิฟิก (IPEF) เป็นแนวคิดริเริ่มของสหรัฐฯ ร่วมกับประเทศหุ้นส่วนในภูมิภาค โดยมีเป้าประสงค์หลักในการยกระดับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกัน และเสริมสร้างความร่วมมือเพื่อรับมือกับประเด็นท้าทายรูปแบบใหม่ต่าง ๆ ในบริบทภายหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-๑๙ อาทิ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเปลี่ยนผ่านสู่ระบบเศรษฐกิจดิจิทัล และการเสริมสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงของห่วงโซ่อุปทาน โดยขณะนี้ มีประเทศในภูมิภาคที่เข้าร่วม IPEF แล้วจำนวน ๑๓ ประเทศ ได้แก่ ออสเตรเลีย บรูไน อินเดีย อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี มาเลเซีย นิวซีแลนด์ ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย สหรัฐฯ และเวียดนาม ซึ่งรวมถึงประเทศสมาชิกอาเซียน ๗ ประเทศ และยังคงเปิดกว้างเชิญชวนให้ประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเข้าร่วมมือกันเพิ่มเติม กรอบ IPEF จะประกอบด้วยความร่วมมือ ๔ เสาหลัก ได้แก่ ๑. การค้า ๒. ห่วงโซ่อุปทาน ๓. พลังงานสะอาด การลดการปล่อยก๊าซคาร์บอน และโครงสร้างพื้นฐาน และ

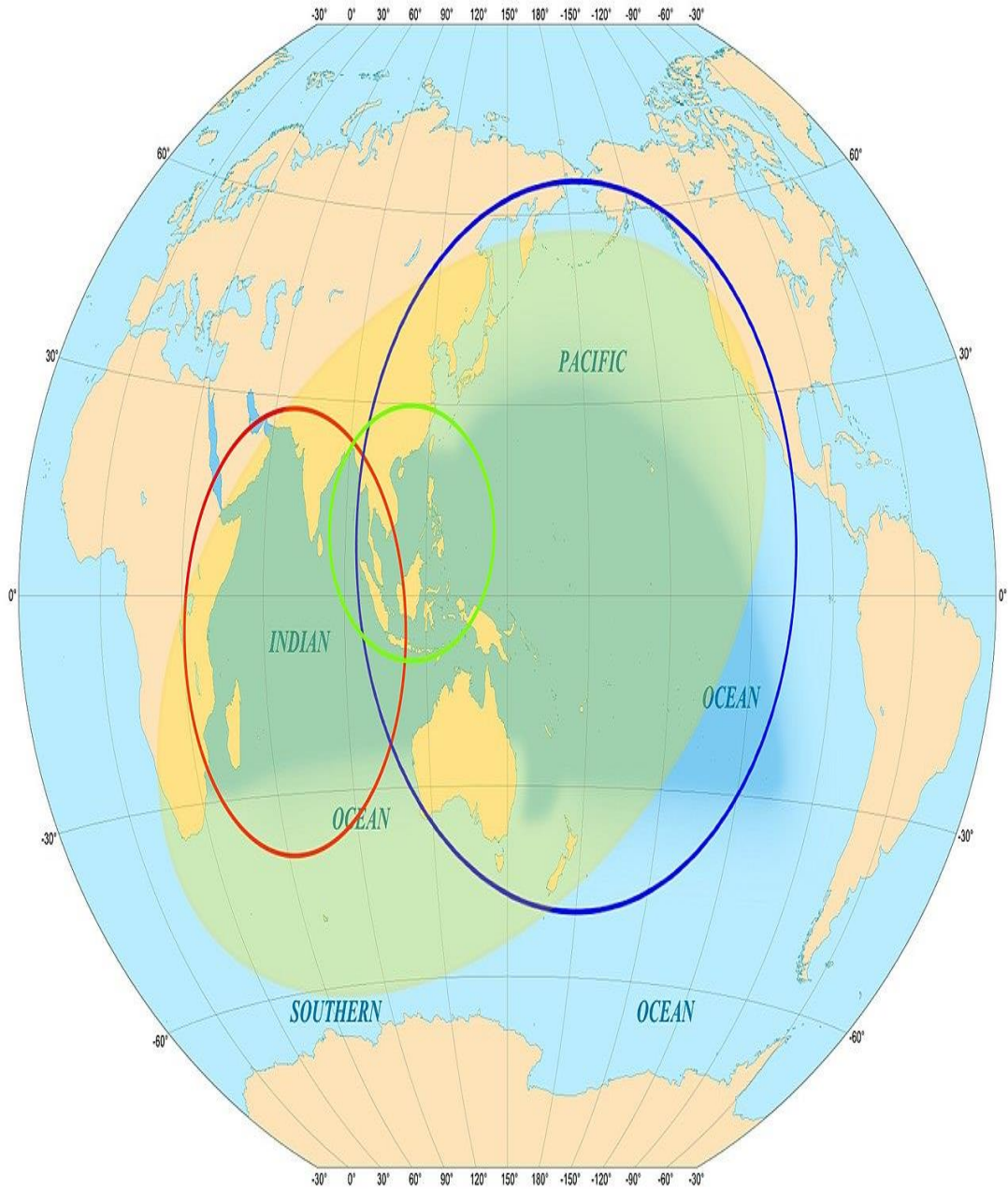
เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๕ ครอบคลุมสาขาด้านเศรษฐกิจดิจิทัล การเสริมสร้างห่วงโซ่อุปทานที่เข้มแข็งและยืดหยุ่น พลังงานสะอาด การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการส่งเสริมความโปร่งใสและมาตรฐานการส่งออกและการลงทุน

๔. การส่งเสริมความมั่นคงในภูมิภาค โดยการเสริมสร้างขีดความสามารถของประเทศพันธมิตรรวมถึงไทย และกองกำลังสหรัฐฯ ในภูมิภาค ทั้งในมิติความมั่นคงในรูปแบบเดิมและรูปแบบใหม่ และการใช้ยุทธศาสตร์การป้องปรามในเชิงบูรณาการ (Integrated Deterrence Strategy) รวมถึงเสริมสร้างเสถียรภาพในภูมิภาค ซึ่งรวมถึงช่องแคบไต้หวันและคาบสมุทรเกาหลี

๕. การเสริมสร้างศักยภาพในการรับมือกับความท้าทายของภูมิภาค โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ

๔. ภาษีและการต่อต้านการทุจริต ซึ่งมีความสอดคล้องกับนโยบายด้านเศรษฐกิจและการพัฒนาของไทย รวมทั้งนโยบายโมเดลเศรษฐกิจชีวภาพ – หมุนเวียน – เชื้อหว หรือ BCG Economy ซึ่งรวมถึงการเร่งการเปลี่ยนผ่านทางพลังงานไปสู่การใช้พลังงานสะอาด การลดการปล่อยก๊าซคาร์บอน การส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล และการสร้างมูลค่าเพิ่มโดยอิงความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อเตรียมรับมือกับประเด็นท้าทายรูปแบบใหม่ต่าง ๆ โดยในขั้นนี้ ความร่วมมือ ๔ เสาหลักของกรอบ IPEF ข้างต้นยังเป็นเพียงแนวคิดกว้าง ๆ และยังไม่ได้ก่อให้เกิดภาระผูกพันใด ๆ โดยภายหลังจากนี้ ประเทศหุ้นส่วนจะหารือเจรจากันในรายละเอียดต่อไป โดยแต่ละประเทศ รวมทั้งประเทศไทย สามารถพิจารณาเลือกที่จะเข้าร่วมแต่ละเสาความร่วมมือตามความพร้อมและความสมัครใจ

แผนภาพที่ ๒ - ๒ แผนที่ Free and Open Indo-Pacific (FOIP)

ที่มา : Indo Pacific map, ออนไลน์, ๒๕๖๖

แผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติสหรัฐฯ (National Security Strategy of the United States)^{๑๗}

สหรัฐฯ ได้เผยแพร่แผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติสหรัฐฯ เมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ซึ่งเป็นแผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงฉบับแรกของรัฐบาลประธานาธิบดีโจ ไบเดน สะท้อนมุมมอง และวิสัยทัศน์ของสหรัฐฯ ในยุคหลังสงครามเย็นว่า สหรัฐฯ และประชาคมโลกกำลังเข้าสู่ทศวรรษที่การแข่งขันระหว่างมหาอำนาจจะเป็นตัวกำหนดอนาคตของประชาคมโลกต่อไป โดยสหรัฐฯ อยู่ในสถานะที่มีความพร้อมที่สุดในการแข่งขันนี้ トラบไคที่ร่วมมือกับประเทศอื่น ๆ ที่มีวิสัยทัศน์ร่วมกันในการสร้างประชาคมโลกที่เสรี เปิดกว้าง มั่นคงและมั่งคั่ง สหรัฐฯ ไม่สามารถบรรลุผลประโยชน์ในการสร้างความปลอดภัยและความมั่งคั่งให้กับชาวอเมริกัน และปกป้องค่านิยมประชาธิปไตยได้เพียงลำพัง แต่จะต้องสร้างแนวร่วมในการแข่งขันกับประเทศที่มีวิสัยทัศน์ที่แตกต่างและเป็นภัยคุกคามต่อผลประโยชน์ของสหรัฐฯ

ในการนี้ สหรัฐฯ จะต้องสร้างความร่วมมือในยุคแห่งการแข่งขัน เนื่องจากกำลังเผชิญกับความท้าทายสองประการ ซึ่งมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ได้แก่ ๑. ความท้าทายจากการแข่งขันกับประเทศที่มีอุดมการณ์ต่างกับสหรัฐฯ ได้แก่ จีนและรัสเซีย ซึ่งเป็นความท้าทายที่แตกต่างกัน โดยการรุกรานยูเครนของรัสเซียเป็นความท้าทายระยะสั้น (Immediate Threat) ต่อระบอบโลกที่เปิดกว้าง ขณะที่จีนเป็นความท้าทายด้านภูมิรัฐศาสตร์และความมั่นคงมากที่สุดต่อสหรัฐฯ ในระยะยาว เนื่องจากจีนเป็นคู่แข่งเดียวที่มีทั้งเจตนาและศักยภาพในการท้าทายระเบียบโลกและสหรัฐฯ ในทุกมิติ และ ๒. การสร้างความร่วมมือเพื่อจัดการกับความท้าทายร่วมในยุคแห่งการแข่งขัน โดยการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ และความท้าทายในรูปแบบใหม่ มีความเชื่อมโยงกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงต้องมีการสร้างแนวร่วมที่เข้มแข็งเพื่อเพิ่มศักยภาพในการรับมือกับความท้าทายต่าง ๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การก่อการร้าย การควบคุมอาวุธและการแพร่ขยายของอาวุธนิวเคลียร์ รวมถึงความมั่นคงทางไซเบอร์

สหรัฐฯ กำหนดแนวทางรับมือกับความท้าทายสองประการข้างต้น ดังนี้ ๑. การลงทุนเพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของสหรัฐฯ ผ่านการสนับสนุนการลงทุนและค้นคว้าวิจัยด้านเทคโนโลยี การปฏิรูปโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาทรัพยากรบุคคล และการเสริมสร้างประชาธิปไตยในสหรัฐฯ ๒. การสร้างแนวร่วมระหว่างประเทศที่เข้มแข็ง และ ๓. การพัฒนาและการเสริมสร้างศักยภาพด้านการทหารของสหรัฐฯ

หลักการการดำเนินตามยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติของสหรัฐฯ ได้แก่ ๑. ความเกี่ยวเนื่องกันของการดำเนินนโยบายภายในประเทศ และนโยบายระหว่างประเทศ สหรัฐฯ เห็นว่าความแข็งแกร่งของสหรัฐฯ จะนำมาสู่ความสำเร็จในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยมุ่งเน้นการลงทุนในด้านนวัตกรรมและอุตสาหกรรม ควบคู่กับการจัดระเบียบโลกให้สอดคล้องกับผลประโยชน์และค่านิยมของสหรัฐฯ เพื่อนำมาสู่การสร้างความมั่งคั่งและการเคารพในสิทธิและ

^{๑๗} United States of America, The White House. National Security Strategy. October 2022.

เสรีภาพของชาวอเมริกัน ๒. พันธมิตรและประเทศหุ้นส่วนของสหรัฐฯ ทั่วโลกเป็นทรัพย์สินที่มีคุณค่าทางยุทธศาสตร์ที่สุดของสหรัฐฯ และต่อเสถียรภาพและสันติภาพของประชาคมโลก โดยเฉพาะในกรอบ NATO และภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ๓. การคำนึงถึงผลกระทบของความขัดแย้ง/วิกฤตต่าง ๆ ในระดับโลก ได้แก่ จีนและรัสเซีย และอำนาจเผด็จการอื่นๆ ทั้งนี้ สหรัฐฯ ต้องการได้รับชัยชนะ (out-compete) จีนในการแข่งขันในทุกมิติ และต้องการจำกัดบทบาทของรัสเซีย ๔. การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่คำนึงถึงเงื่อนไขของประเทศต่าง ๆ โดยสหรัฐฯ เข้าใจถึงความละเอียดอ่อนของบางประเทศที่อยู่ท่ามกลางการแข่งขันระหว่างสหรัฐฯ และมหาอำนาจอื่น ๆ และสหรัฐฯ มีเป้าหมายที่จะสร้างสันติภาพและความมั่นคงในทุกภูมิภาค ๕. การปรับรูปแบบการดำเนินความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องและทัดเทียมกับเทคโนโลยีและยุคสมัย โดยพัฒนาจากสนธิสัญญาการค้าแบบดั้งเดิมมาสู่กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อาทิ กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจอินโด-แปซิฟิก (Indo-Pacific Economic Framework – IPEF) และ ๖. การดำเนินนโยบายคู่ขนานในการสานความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อกระตุ้นความร่วมมือท่ามกลางการแข่งขันทางยุทธศาสตร์ โดยสหรัฐฯ จะขยายความร่วมมือและสร้างความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งกับประเทศหุ้นส่วนด้านประชาธิปไตย และประเทศที่มีทัศนะที่คล้ายกัน เช่น กลุ่ม QUAD และ (AUKUS) และให้ความร่วมมือแก่ทุกประเทศ ซึ่งรวมถึงประเทศที่มีมุมมองไม่สอดคล้องกับสหรัฐฯ ในด้านประชาธิปไตย แต่มีความมุ่งมั่นที่จะร่วมมือกับสหรัฐฯ ในการแก้ไขปัญหาความท้าทายร่วมกันอย่างสร้างสรรค์

สหรัฐฯ เห็นว่า ภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกจะเป็นศูนย์กลางทางภูมิรัฐศาสตร์ของโลกในศตวรรษที่ ๒๑ และสหรัฐฯ ในฐานะมหาอำนาจในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก มีผลประโยชน์ที่สำคัญยิ่งในการทำให้ภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกเสรี เปิดกว้าง เชื่อมโยง มั่งคั่ง มั่นคงและพร้อมรับมือกับความท้าทาย ทั้งนี้ สหรัฐฯ จะแสดงความมุ่งมั่นต่อพันธสัญญาและกระชับความสัมพันธ์กับพันธมิตรตามสนธิสัญญา ได้แก่ ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ฟิลิปปินส์และไทย และจะพัฒนาความสัมพันธ์เหล่านี้ให้สอดคล้องกับยุคสมัย นอกจากนี้ สหรัฐฯ จะยังคงยึดมั่นในนโยบายจีนเดียว คัดค้านความพยายามของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพื่อเปลี่ยนแปลงสถานะเดิม และไม่สนับสนุนเอกราชของไต้หวัน

ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐)

ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) เป็นยุทธศาสตร์ฉบับแรกของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

ทั้งนี้ ประเทศไทยจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยและแนวโน้มที่จะส่งผลต่อการนำยุทธศาสตร์ ๒๐ ปี สู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ข้างต้นด้วย กล่าวคือ แม้ว่าประเทศไทยมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ในการเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นประตูสู่ภูมิภาคเอเชีย แต่การที่ประเทศไทยมีอาณาเขตติดกับประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศทำให้ปัญหาด้านเขตแดนกับประเทศเพื่อนบ้านยังคงเป็นความท้าทายด้านความมั่นคง นอกจากนี้ประเทศไทยยังคงต้องให้ความสำคัญกับปัญหาด้านความมั่นคงอื่นๆ ที่มีความซับซ้อน ละเอียดอ่อน

และมีความเชื่อมโยงกันหลายมิติ และการขยายอิทธิพลและการเพิ่มบทบาทของประชาคมมหาอำนาจที่อาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบหลายขั้วอำนาจ หรือ เกิดการย้ายขั้วอำนาจทางเศรษฐกิจ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศในอนาคต อีกทั้งให้ความสำคัญของการรวมกลุ่มความร่วมมือกับนานาประเทศในระดับภูมิภาคและระดับโลก เพื่อกระชับและสร้างสัมพันธ์ไมตรี เสริมสร้างความสัมพันธ์ทางการทูต ซึ่งจะก่อให้เกิดการสร้างพลังทางเศรษฐกิจ และรักษาความมั่นคงของประเทศ

ประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคงประกอบด้วย ๕ ด้าน ได้แก่ ๑. การรักษาความสงบภายในประเทศ ๒. การป้องกันและแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคง ซึ่งรวมถึงการรักษาความมั่นคงและผลประโยชน์ทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางบกและทางทะเล และการเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหาเขตแดนทางทะเล ๓. การพัฒนาศักยภาพของประเทศให้พร้อมเผชิญภัยคุกคามที่กระทบต่อความมั่นคงของชาติ ๔. การบูรณาการความร่วมมือด้านความมั่นคงกับอาเซียนและนานาชาติ รวมถึงองค์กรภาครัฐและที่ไม่ใช่ภาครัฐ ซึ่งรวมถึงการเสริมสร้างและธำรงไว้ ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค การแก้ไขปัญหาร่วมกันได้อย่างสันติวิธี การร่วมมือทางการพัฒนากับประเทศเพื่อนบ้าน ภูมิภาค โลก รวมถึงองค์กรภาครัฐและที่ไม่ใช่ภาครัฐ และ ๕. การพัฒนากลไกการบริหารจัดการความมั่นคงแบบองค์รวม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐)

การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ อยู่ในช่วงเวลาของโลก รวมถึงประเทศไทยเผชิญกับข้อจำกัดหลากหลายประการที่เป็นผลสืบเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด - ๑๙ ซึ่งส่งผลกระทบต่อประชาชนและเศรษฐกิจ และเป็นช่วงที่มีแนวโน้มของการพัฒนาของเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีความรุนแรงเพิ่มขึ้น การเป็นสังคมสูงวัยของประเทศไทยและหลายประเทศทั่วโลก ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงด้านภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศ ดังนั้น การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศท่ามกลางกระแสแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งจากภายในให้สามารถเติบโตได้อย่างมั่นคงท่ามกลางความผันแปรที่เกิดขึ้นรอบด้าน และคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ กำหนดให้ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามเจตนารมณ์ของยุทธศาสตร์ชาติ โดยอาศัยหลักการและแนวคิด ๔ ประการ ได้แก่ ๑. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ๒. การสร้างความสามารถในการ “ล้มแล้ว ลุกไว” โดยมุ่งเน้นการพัฒนาใน ๓ ระดับ ประกอบด้วย การพร้อมรับ หรือ ระดับอยู่รอดในการแก้ไขข้อจำกัดหรือจุดอ่อนที่มีอยู่ ซึ่งเป็นผลให้ประชาชนประสบความยากลำบากในการดำรงชีวิต หรือ ทำให้ประเทศมีความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกและภายใน รวมถึงการสร้างความพร้อมในทุกระดับในการรับมือกับภาวะวิกฤติที่อาจเกิดขึ้นให้สามารถฟื้นคืนสู่ภาวะปกติได้อย่างรวดเร็ว การปรับตัว หรือระดับพอเพียงในการปรับเปลี่ยนปัจจัยที่จำเป็นเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงปรับทิศทาง รูปแบบและแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับกระแส

การเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ และ การเปลี่ยนแปลงเพื่อพร้อมเติบโตอย่างยั่งยืน หรือ ระดับ ยั่งยืนในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในมิติต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความสามารถ ของบุคคลและสังคมในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเพื่อสนับสนุนให้ประเทศสามารถเติบโต ได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ๓. เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ โดยกำหนด ทิศทางการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของแนวคิด ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง และ ๔. การพัฒนาเศรษฐกิจ ชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว

ยุทธศาสตร์กองทัพเรือ (พ.ศ.๒๕๖๑ - ๒๕๘๐)

กองทัพเรือได้นำยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศของกระทรวงกลาโหม (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙) ซึ่งมีแนวความคิดทางยุทธศาสตร์ใน ๓ แนวคิด ได้แก่ การสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง (Security Cooperation) การผนึกกำลังป้องกันประเทศ (United Defence) และการป้องกันเชิงรุก (Active Defence) เป็นกรอบการจัดทำยุทธศาสตร์กองทัพเรือ (พ.ศ.๒๕๖๑ - ๒๕๘๐)

การจัดทำยุทธศาสตร์กองทัพเรือ (พ.ศ.๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) ได้พิจารณาสภาพทาง ภูมิรัฐศาสตร์ของประเทศไทยที่ตั้งอยู่บนเส้นทางคมนาคมที่สำคัญของโลก ซึ่งมีความยาวชายฝั่งด้าน อ่าวไทยมากกว่า ๑,๐๐๐ ไมล์ทะเล และด้านทะเลอันดามันประมาณ ๕๘๐ ไมล์ รวมถึง มีความกว้างปากอ่าวไทยประมาณ ๒๐๐ ไมล์ ครอบคลุมพื้นที่ทางทะเลมากกว่า ๓๑๔,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร ก่อให้เกิดผลประโยชน์ของชาติทางทะเลมากกว่า ๒๔ ล้านล้านบาทต่อปี และมีพื้นที่ ทับซ้อนทางทะเลกับประเทศเพื่อนบ้านฝั่งอ่าวไทยและทะเลอันดามัน โดยเห็นว่า กองทัพเรือ จำเป็นต้องมียุทธศาสตร์กองทัพเรือเป็นแนวทาง (Ways) เพื่อเตรียมความพร้อมทั้งในส่วนของการ กำลัง ทางเรือและระบบสนับสนุนในการปฏิบัติการ (Means) รวมทั้ง การบริหารความเสี่ยง (Risk) อย่างเป็นระบบ

การจัดทำยุทธศาสตร์กองทัพเรือ (พ.ศ.๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) เน้นการสร้างภาพอนาคต (Scenario Technic) และการบริหารจัดการในรายละเอียด พบว่าภาพแนวคิดการเสริมสร้าง ความมั่นคงของชาติทางทะเลในส่วนของระยะปานกลาง (๑๐ ปี) ยังคงเดิม แต่ห้วงปีที่ ๑๑ - ๒๐ จะต้องเตรียมการเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสถานะแวดล้อม และเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด โดยกองทัพเรือ จำเป็นต้องมีความพร้อมทั้งในส่วนของการกำลังทางเรือ และระบบสนับสนุน รวมทั้งอุตสาหกรรม เพื่อการป้องกันประเทศที่เกี่ยวข้อง ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง และการส่งออก โดยได้กำหนดการสร้างความมั่นคงของชาติทางทะเล ตามแนวคิดระดับยุทธศาสตร์ว่า “ปฏิบัติการสองฝั่งมหาสมุทรและสามพื้นที่ปฏิบัติการ” หรือ “Two Oceans and Three Areas (OOAAA/Double O Triple A)” โดย Two Oceans หมายถึงพื้นที่ปฏิบัติการในอนาคตที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของผลประโยชน์ของชาติทางทะเลที่ไม่ได้ หยุดอยู่เพียงแต่อาณาเขตทางทะเลของไทย แต่แผ่ขยายไปทั่วโลก โดยกำหนดให้กองทัพต้อง มีขีดความสามารถในการปฏิบัติการระยะไกล เพื่อการปฏิบัติการร่วม/ผสมการฝึกร่วม/ผสมและ การแสดงกำลังไม่ใช้การคงกำลังอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ ตลอดเวลา สำหรับ Three Areas เป็นแนวคิด ในการเสริมสร้างกำลังของกองทัพเรือ (ทรภ.) โดยกำหนดให้ทั้ง ๓ ทรภ. ต้องมีขีดความสามารถและ

เครื่องมือที่เพียงพอพร้อมปฏิบัติการกิจตั้งแต่ในยามปกติได้ตลอด ๒๔ ชั่วโมง จนถึงภาวะขัดแย้ง หากสถานการณ์รุนแรงขึ้นจะดำเนินการใช้กำลังตามแผนป้องกันประเทศต่อไป

กองทัพเรือประเมินว่า จากการตรวจสอบสภาวะแวดล้อมแสดงว่าใน ๒๐ ปีข้างหน้า โอกาสที่จะเกิดสงครามขนาดใหญ่ที่ประเทศไทยต้องมีส่วนร่วมมีโอกาสเกิดขึ้นน้อยมาก ปัญหาความมั่นคงที่สำคัญจะประกอบด้วย ปัญหาความขัดแย้งระดับต่อจากปัญหาความขัดแย้งจากแนวเขตแดนทางบก และทางทะเล ความมั่นคงภายในประเทศ และความมั่นคงรูปแบบใหม่ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ ภัยธรรมชาติ และการก่อการร้าย ซึ่งปัญหาความมั่นคงดังกล่าว มีความหลากหลาย ซับซ้อนเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับประเทศต่าง ๆ ซึ่งต้องรักษาผลประโยชน์ของชาติร่วมกันในระดับสากล

กองทัพเรือได้กำหนดยุทธศาสตร์ในภาวะปกติ คือ การเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง (Enhance Maritime Security Cooperation) ระดับต่าง ๆ ทั้งในระดับประเทศ และภายในประเทศ การป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขัดแย้ง หรือหากเกิดความขัดแย้งก็จะสามารถเจรจาไกล่เกลี่ยได้โดยง่าย ไม่พัฒนาเป็นความขัดแย้งที่รุนแรงจนขัดขวางการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และความอยู่ดีมีสุขของประชาชนควบคู่กับการป้องปราม (Deterrence) เนื่องจากปัญหาความมั่นคงเป็นเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อความอยู่รอดของชาติ อธิปไตย เกียรติภูมิ และศักดิ์ศรีของชาติ เป็นเรื่องที่ไม่สามารถละเลย และเป็นความเสียหายที่ไม่อาจยอมรับได้ โดยกองทัพเรือจะต้องเสริมสร้างขีดความสามารถของกำลังรบให้มีความทันสมัย ศักยภาพสูง และมีจำนวนที่เพียงพอในการยับยั้งความคิดของฝ่ายตรงข้ามที่จะใช้กำลังต่อประเทศไทยได้

กองทัพเรือยังเห็นด้วยว่า จะต้องมีความเห็นในการใช้กำลังทางเรือที่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และให้ผลการปฏิบัติอยู่ในสถานะที่ได้เปรียบในการเจรจาต่อรอง คือ การป้องกันเชิงรุก (Active Defense) ด้วยขนาดของกำลังที่เหมาะสม เพื่อไม่ให้สถานการณ์ขยายตัวจนไม่สามารถควบคุมได้ และอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายระหว่างประเทศ และความชอบธรรมของประชาคมโลก

กองทัพเรือกำหนดแนวทางการปฏิบัติเพื่อตอบสนองแนวความคิดทางยุทธศาสตร์ไว้ ๕ ประการ ได้แก่ การปกป้องสถาบัน การรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล การป้องกันประเทศทางทะเล การสนับสนุนการรบทางบก และการพึ่งพาตนเอง การพัฒนาประเทศ และการช่วยเหลือประชาชน

แผนความมั่นคงแห่งชาติทางทะเล (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐)

แผนความมั่นคงแห่งชาติทางทะเล (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐) เป็นแผนระดับที่ ๓ สำหรับเป็นกรอบแนวทางการดำเนินการของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล ซึ่งมุ่งเน้นการเสริมสร้างความมั่นคงแบบองค์รวม (Comprehensive Security) ในการนี้สาระสำคัญของแผนความมั่นคงแห่งชาติทางทะเลฯ ประกอบด้วย การประเมินสถานการณ์ความมั่นคงทางทะเลในระยะ ๕ ปี การถ่ายทอดความเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ชาติและแผนระดับชาติที่สำคัญ รวมทั้ง นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐) และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals – SDGs) แห่งสหประชาชาติ

นอกจากนี้ ได้กำหนดแนวทางการดำเนินการ ๗ แนวทาง เพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล อย่างครอบคลุมในทุกมิติ ได้แก่ ๑. การพัฒนาศักยภาพการเมืองและความมั่นคงทางทะเล ๒. การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางทะเล ๓. การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางทะเล ๔. การเสริมสร้างความมั่นคงและปลอดภัยให้แก่ประชาชน และชุมชนที่ใช้ประโยชน์จากทะเล ๕. การพัฒนาเศรษฐกิจทางทะเล ๖. การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศทางทะเล และ ๗. การบริหารจัดการผลประโยชน์ของชาติทางทะเลของภาครัฐ รวมถึงได้มีการกำหนดโครงการสำคัญเพื่อรองรับการดำเนินการตามแผนความมั่นคงแห่งชาติทางทะเลฯ ให้บรรลุสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

แผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐)

แผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงมุ่งวิเคราะห์แนวโน้มสำคัญๆ ที่กำลังเกิดขึ้น เพื่อกำหนดกรอบและแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง ในระยะ ๕ ปีข้างหน้า นอกเหนือจากภารกิจหลักของกระทรวงการต่างประเทศ อาทิ การส่งเสริมความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ การส่งเสริมความไว้วางใจกับประเทศเพื่อนบ้าน การเสริมสร้างภาพลักษณ์ของไทย การคุ้มครองและรักษาผลประโยชน์ของไทยในต่างประเทศ และการส่งเสริมความสัมพันธ์ในระดับประชาชน

แผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงประกอบด้วยเป้าหมายและกลยุทธ์ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาระดับชาติ รวมถึงหมุดหมายการพัฒนาประเทศตามร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๓ โดยเป็นส่วนหนึ่งของแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการต่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐ หรือ “การต่างประเทศ ๕S/๕ มี”^{๑๘}

แผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงให้ความสำคัญกับบริบทภายในประเทศ ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยเฉพาะการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการความคาดหวังของภาคส่วนต่าง ๆ และการเสริมสร้างความเป็นเอกภาพในการมีปฏิสัมพันธ์ และความร่วมมือกับต่างประเทศของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย เกิดขึ้นอย่างมีพลัง (S – Synergy)

แผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงระบุแนวโน้มสำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง ในระยะ ๕ ปีข้างหน้า ประกอบด้วยดานการเมืองและความมั่นคง ๕ ข้อ และด้านเศรษฐกิจและสังคม ๓ ข้อ พร้อมทั้งกำหนดเป้าหมายและกลยุทธ์เพื่อตอบสนองแนวโน้มดังกล่าว เพื่อให้การดำเนินนโยบาย ต่างประเทศช่วยส่งเสริมความมั่นคง (S – Security) และความมั่งคั่ง ยั่งยืน (S – Sustainability) ของไทย

^{๑๘} แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการต่างประเทศ (พ.ศ. ๒๕๖๑- ๒๕๘๐) หรือ “การต่างประเทศ ๕S/ ๕มี” ที่มุ่งให้ประเทศไทยและคนไทย “มี” ๕ สิ่ง ได้แก่ Security/ มีความมั่นคง Sustainability/มีความมั่งคั่ง ยั่งยืน Standard/มีมาตรฐานสากล Status/มีสถานะและเกียรติภูมิ และ Synergy/มีพลัง

ในบริบทภายในประเทศกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างมีพลัง (S- Synergy) ได้แก่ การบริหารจัดการความคาดหวังและความคิดเห็นที่หลากหลายของสาธารณชน และการบูรณาการ การดำเนินการด้านการต่างประเทศกับหน่วยงานต่าง ๆ ในส่วนของแนวโน้มสำคัญด้านการเมือง และความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออก (S – Security) นั้น ได้แก่

๑. ดุลยภาพความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่าน โดยเป็นการเผชิญหน้าระหว่างกลุ่มที่พยายามรักษาระเบียบโลกเดิม นำโดยสหรัฐฯ และพันธมิตรกับกลุ่มที่พยายามสร้างระเบียบโลกใหม่ นำโดยจีนและรัสเซีย โดยภูมิภาคเอเชียตะวันออกเป็นหนึ่งในเวทีการแข่งขัน ซึ่งเป้าหมายของไทยคือ การมีปฏิสัมพันธ์และความร่วมมือกับประเทศมหาอำนาจที่หลากหลาย สมดุล และเป็นประโยชน์ต่อไทย โดยไม่จำเป็นต้องเลือกข้างและสอดคล้องกับพลวัตทางภูมิรัฐศาสตร์

๒. การสะสมอาวุธของประเทศต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด สะท้อนปัญหา การขาดความไว้วางใจในภูมิภาคและความเชื่อมโยงกับประเด็นการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจ ซึ่งไทยมีเป้าหมายให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกมีสันติภาพและเสถียรภาพ และสามารถบริหารจัดการ ความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในภูมิภาคทั้งระหว่างมหาอำนาจ และระหว่างประเทศในภูมิภาคด้วยตนเอง อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. ความเป็นเอกภาพและความเป็นแกนกลางของอาเซียน (ASEAN Centrality) กำลังถูกท้าทายจากการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจ ซึ่งไทยมีเป้าหมายให้อาเซียนมีท่าที่ร่วมกัน ต่อประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสันติภาพและเสถียรภาพของภูมิภาค และสามารถบริหารจัดการ การแทรกแซงของมหาอำนาจได้ โดยไม่ส่งผลกระทบต่อความเป็นเอกภาพและความเป็นแกนกลาง ของอาเซียน

๔. อาชญากรรมข้ามชาติมีรูปแบบหลากหลาย เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว และสร้างความเสียหายในวงกว้างมากขึ้น โดยอาศัยความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ซึ่งไทยมีเป้าหมายในการรับมือ กับปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ และมีกลไกความร่วมมือในการจัดการปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ กับประเทศที่เกี่ยวข้อง

๕. โลกกำลังเผชิญความท้าทายด้านความมั่นคงทางพลังงานและอาหารจากราคา ในตลาดโลกที่ผันผวน ซึ่งไทยมีเป้าหมายเข้าถึงแหล่งพลังงานในภูมิภาคเอเชียตะวันออก และมีความร่วมมือด้านพลังงานหมุนเวียนและพลังงานสะอาดกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกที่มี เทคโนโลยีเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว รวมถึงเป็นศูนย์กลางความมั่นคงทางอาหารของภูมิภาคเอเชีย ตะวันออก โดยเฉพาะการมีความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ที่มีความต้องการระบบสำรองอาหาร ในรูปแบบที่หลากหลาย ปลอดภัยและเพียงพอ

สำหรับแนวโน้มด้านเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาคเอเชียตะวันออก (S-Sustainability) นั้น ได้แก่

๑. เศรษฐกิจโลกชะลอตัวท่ามกลางการทวนกระแสโลกาภิวัตน์ (Deglobalization) และการเกิดขึ้นของระบบนิเวศน์ใหม่ที่จะมาท้าทายระบบนิเวศน์ของสหรัฐฯ และกลุ่มประเทศ ตะวันตก ทั้งในด้านเทคโนโลยี มาตรฐาน และระบบการชำระเงินระหว่างประเทศ ซึ่งไทยมีเป้าหมาย

ให้เศรษฐกิจเติบโตอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานของจุดแข็งของประเทศ และเข้าถึงและสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี มาตรฐานและระบบการชำระเงินระหว่างประเทศได้ทุกระบบไม่ว่าจะเป็นของฝ่ายใด

๒. การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัล (Digital Transformation) เป็นไปอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น และมีการให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืนมากขึ้น ซึ่งไทยมีเป้าหมายให้ประชาชนและผู้ประกอบการไทยเข้าถึงโอกาสที่เกิดจากการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลได้อย่างปลอดภัย และเข้าถึงเทคโนโลยีรวมทั้งมีบทบาทในห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายของไทยเรื่องเศรษฐกิจ Bio-Circular-Green Economy (BCG) รวมทั้งความเป็นกลางทางคาร์บอนภายในปี ค.ศ. ๒๐๕๐ และการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ภายในปี ค.ศ. ๒๐๖๕

๓. ประเทศต่าง ๆ ต้องเร่งเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานและกฎระเบียบ และการบริหารจัดการการไหลเวียนของสินค้าและบริการ ทุน แรงงาน และปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศ ให้มีประสิทธิภาพและมีความยืดหยุ่น เพื่อรักษาขีดความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งไทยมีเป้าหมายในการสามารถใช้ประโยชน์จากการเป็นศูนย์กลางความเชื่อมโยง และการกระจายสินค้าและโลจิสติกส์ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและอาเซียน และสามารถใช้จ่ายจากเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจและการพัฒนาที่พาดผ่านประเทศไทย ในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน รวมถึง การบริหารจัดการการไหลเวียนของสินค้าและบริการ ทุน แรงงานและปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีความยืดหยุ่น และสามารถรับมือกับวิกฤติที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ตลอดจนบริหารจัดการการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างไทยกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุวิน แจ้งยอดสุข (๒๕๖๑)^{๑๙} ศึกษาสถานการณ์ด้านความมั่นคงและความมั่นคงทางทะเลในบริบทของยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) ของไทย อันเนื่องมาจากความขัดแย้งทางยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ และจีน ปัญหาและผลกระทบ เพื่อกำหนดแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาและผลกระทบด้านความมั่นคงทางทะเลในบริบทของยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี โดยเสนอให้ไทยดำเนินนโยบายที่เป็นกลาง แต่เข้าไปมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันกับความขัดแย้งต่าง ๆ เช่น การเข้าไปเป็นผู้ไกล่เกลี่ย และไทยควรเป็นแกนนำในกลุ่มประเทศอาเซียน เน้นการเจรจาในรูปแบบพหุภาคี และไทยควรพยายามรวมกลุ่มประเทศอาเซียน เข้ากับประเทศมหาอำนาจรองในภูมิภาค เช่น เกาหลีใต้ ญี่ปุ่นและออสเตรเลียเพื่อสร้างขั้วที่สามในการคานอำนาจกับสหรัฐฯ และจีน นอกจากนี้ ไทยควรเสริมสร้างกองกำลังกองทัพ การรวมกลุ่มทางทหารของประเทศอาเซียน และเสริมสร้างกำลัง ศูนย์อำนวยการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล (ศรชล.) ตลอดจน จัดตั้งศูนย์ยุทธศาสตร์ประเทศมหาอำนาจ

^{๑๙} พลเรือตรี สุวิน แจ้งยอดสุข. “แนวทางในการแก้ปัญหาผลกระทบความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีนต่อยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) ของไทยในบริบทความมั่นคงทางทะเล”. (เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๖๑). หน้า ๑๔๙ – ๑๕๐.

เดชดล ภู่อาระ (๒๕๕๘)^{๒๐} ศึกษาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางทะเลในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เกิดจากความขัดแย้งในการครอบครองสิทธิ์อาณาเขตบริเวณหมู่เกาะสแปรตลีย์ ปัญหาโจรสลัดและการปล้นสะดมเรือในทะเลบริเวณช่องแคบมะละกาและทะเลจีนใต้ และศึกษานโยบายของมหาอำนาจที่ต้องการเข้ามามีอิทธิพล รักษาหรือแสวงหาผลประโยชน์ทางทะเล โดยเฉพาะในพื้นที่ทะเลจีนใต้ ที่จะมีผลกระทบต่อประเทศไทยและภูมิภาค เพื่อกำหนดแนวทางสำหรับประเทศไทยในการสร้างหรือดำรงสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียนและประเทศมหาอำนาจที่เข้ามา รวมถึงแนวทางในการส่งเสริมความร่วมมือในการปราบปรามโจรสลัดและการปล้นสะดมเรือในช่องแคบมะละกาและพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางทะเลในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเสนอให้ไทยแสดงบทบาทอย่างสมดุล และการสร้างดุลยภาพแห่งอำนาจในภูมิภาคและเวทีพหุภาคีต่าง ๆ รวมถึงหาแนวทางที่เหมาะสมในการบริหารจัดการข้อพิพาทในทะเลจีนใต้อย่างยั่งยืนและเป็นที่ยอมรับได้ทุกฝ่าย

เด่นสุรางค์ ภิรมย์สวัสดิ์ (๒๕๖๑)^{๒๑} ศึกษาและประเมินการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติไทยที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน และเพื่อนำผลการประเมินที่ได้มาประยุกต์ร่วมกับองค์ความรู้ทางยุทธศาสตร์ในระดับสากลสำหรับพัฒนาตัวแบบการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติในอุดมคติที่เหมาะสม ผลการวิจัย พบว่า ตัวแบบกำหนดยุทธศาสตร์ชาติในอุดมคติ ประกอบด้วยองค์ประกอบและขั้นตอน ๑๖ ขั้นตอน ได้แก่ ๑. การตรวจสอบสภาพแวดล้อม ๒. การกำหนดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ๓. การกำหนดความมุ่งประสงค์แห่งชาติ ๔. การกำหนดผลประโยชน์แห่งชาติ ๕. การกำหนดข้อเสนอแนะดุลแห่งอำนาจ ๖. การประเมินผลและการย้อนกลับข้อมูล ๗. การกำหนดวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ ๘. การกำหนดมหายุทธศาสตร์ ๙. การกำหนดนโยบาย ๑๐. การกำหนดยุทธศาสตร์ระดับกลุ่มกระทรวง ๑๑. การทดสอบยุทธศาสตร์ ๑๒. การประเมินความเสี่ยง ๑๓. การกำหนดรูปแบบการถ่ายทอดยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ ๑๔. การกำหนดแนวทางการนำยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ ๑๕. การจัดการความเสี่ยง และ ๑๖. การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์รวมถึงการควบคุมกระบวนการด้วยเครื่องมือควบคุม

Danah Ali Alenezi (2020)^{๒๒} ศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างยุทธศาสตร์ Rebalance ของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชียกับยุทธศาสตร์ของจีนในทะเลจีนใต้ในมุมมองของแนวคิด Offensive Realism โดยวิเคราะห์ว่า การแผ่ขยายอิทธิพลของจีนในภูมิภาค และการดำเนินการของจีนเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพเดิมในทะเลจีนใต้นับตั้งแต่ปี ๒๕๕๑ สะท้อนความพยายามที่จะเป็น Revisionist Power ในการเปลี่ยนแปลงดุลยภาพแห่งอำนาจในภูมิภาค ซึ่งท้าทายสหรัฐฯ ในฐานะ

^{๒๐} พลเรือตรี เดชดล ภู่อาระ. “แนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางทะเลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”. (เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๕๘). หน้า ๓๒.

^{๒๑} นาวาเอกหญิง เด่นสุรางค์ ภิรมย์สวัสดิ์. “แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์ชาติเพื่อการปฏิรูปประเทศ”. (ดุชฎินิพนธ์, คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๖๑).

^{๒๒} Danah, Ali Alezi. “US rebalance strategy to Asia and Us-China rivalry in South China Sea from the perspective of offensive realism”. (Online). Available : <https://www.emerald.com/insight/2631-3651.htm>. Txt, 2020.

Hegemon ในภูมิภาค ดังนั้น การดำเนินยุทธศาสตร์ Rebalance ของสหรัฐฯ แสดงถึงความพยายามในการรักษาไว้ซึ่งสถานะความเป็น Hegemon เพื่อความอยู่รอดและปกป้องผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ในภูมิภาค

Carl Thayer (2012)^{๒๓} ศึกษาการขึ้นมามีบทบาทของจีนและผลกระทบต่อความมั่นคงทางทะเลในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยวิเคราะห์ว่า การขึ้นมาเป็นมหาอำนาจระดับโลกของจีนทำให้มีความจำเป็นต้องเสริมสร้างกองกำลังทางทหารเพื่อปกป้องผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจในพื้นที่ห่างไกล และเส้นทางคมนาคมทางทะเลรวมถึงในทะเลจีนใต้ ซึ่งส่งผลให้เกิดสถานะ Security Dilemma ในภูมิภาค โดยสหรัฐฯ และประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่อ้างสิทธิ์ทับซ้อนในทะเลจีนใต้อาจจีนเสริมสร้างกองกำลังทางทะเลเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนจากการแผ่ขยายอิทธิพลของจีน

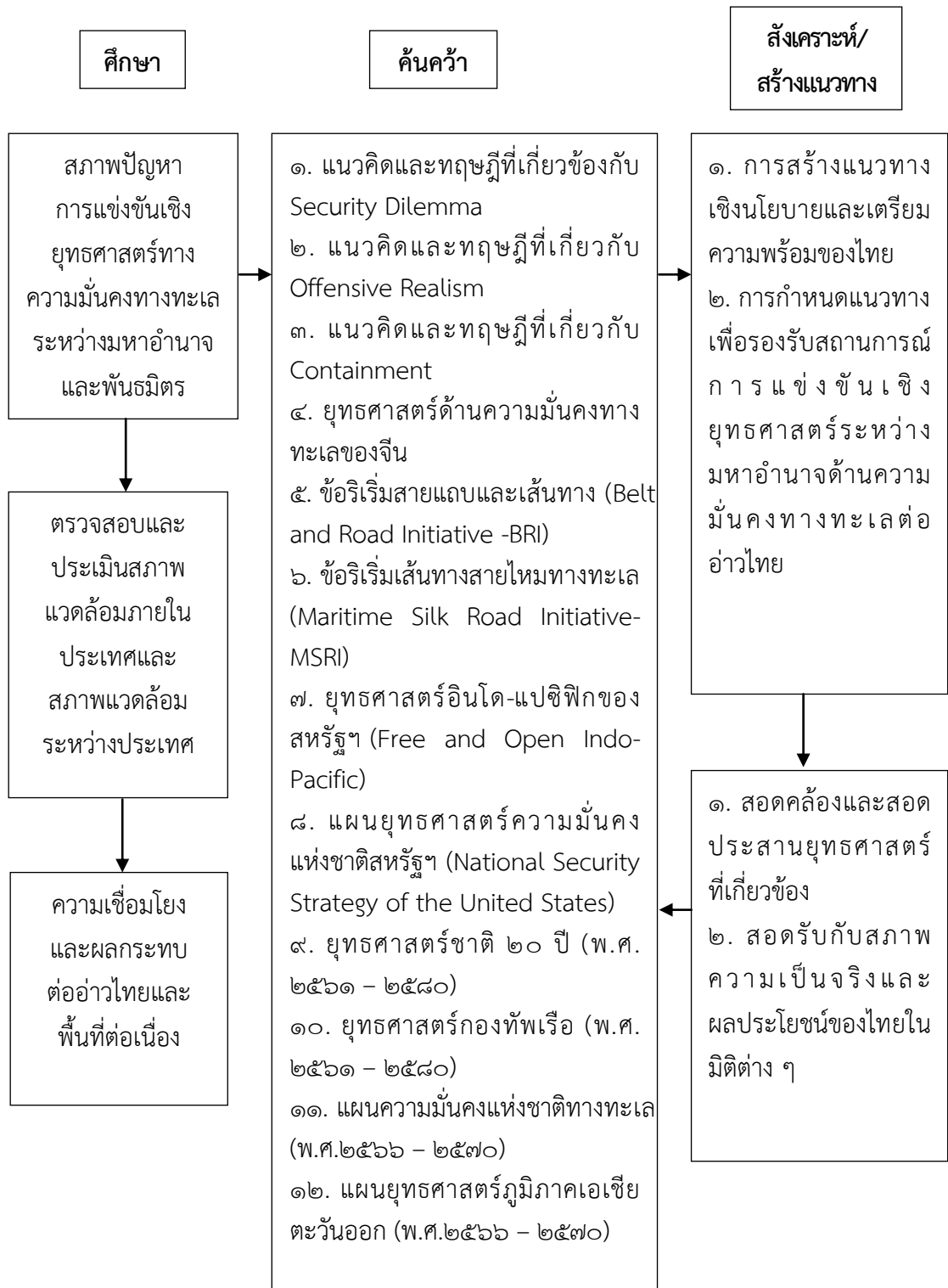
John F. Bradford และ Wilfried A. Herrmann (2021)^{๒๔} ศึกษาเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงทางทะเลของไทยในบริบทของประวัติศาสตร์ และยุทธศาสตร์ด้านวัฒนธรรม (Strategic Culture) โดยกองทัพเรือมีบทบาทในเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ประเทศ (National Resilience) ด้วยการปกป้องประเทศจากภัยคุกคามทางความมั่นคงในหลากหลายรูปแบบ และสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจ รวมถึง ความร่วมมือในภูมิภาคในกรอบอาเซียน

^{๒๓} Carle, A. Thayer. “The Rise of China and Maritime Security in Southeast Asia”. (Online). Available : <https://www.ide.go.jp>. Txt, 2012.

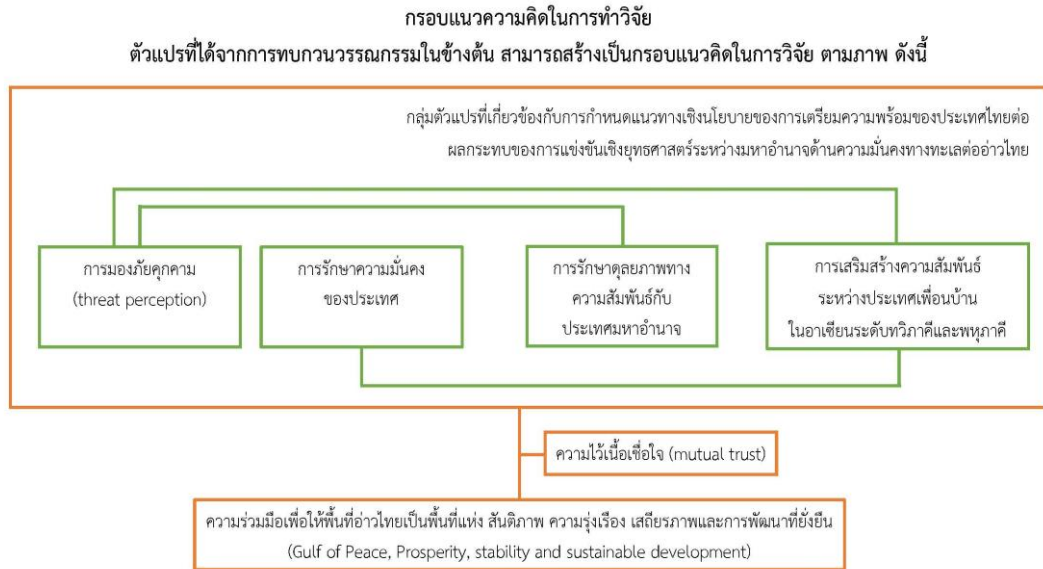
^{๒๔} Bradford, F. Bradford and Wilfried A. Herrmann, “Thailand’s Maritime Strategy : National Resilience and Regional Cooperation”. (Online). Available: <https://www.airuniversity.af.edu>. Txt, 2021.

กรอบแนวคิดของการวิจัย

กรอบหลักทางแนวคิดของการวิจัย

กรอบรองทางแนวคิดของการวิจัย

กรอบหลักทางแนวคิดของการวิจัยเรื่อง แนวทางเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบต่อการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออาเซียนและพื้นที่ต่อเนื่อง ศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลระหว่างจีนกับสหรัฐฯ และพันธมิตรเพื่อตรวจสอบและประเมินสภาพแวดล้อมภายในประเทศและสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ และความเชื่อมโยงและผลกระทบต่ออาเซียน และพื้นที่ต่อเนื่อง โดยค้นคว้าทฤษฎี Security Dilemma และ Offensive Realism รวมถึงแนวคิด Containment Policy ซึ่งมีความเชื่อมโยงกัน และยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงทางทะเล ข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง (Belt and Road Initiative - BRI) และ Maritime Silk Road Initiative (MSRI) ของจีน และยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก (Free and Open Indo-Pacific) และแผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติสหรัฐฯ (National Security Strategy of the United States) รวมถึงยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐) ยุทธศาสตร์กองทัพเรือ (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) แผนความมั่นคงแห่งชาติทางทะเล (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐) และแผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐) เพื่อสังเคราะห์/สร้างแนวทางการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยในการกำหนดแนวทางเพื่อรองรับกับสถานการณ์การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ดังกล่าว เพื่อให้สอดคล้องและสอดคล้องประสานกับยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง และสอดคล้องกับความเป็นจริงและผลประโยชน์ของไทยในมิติต่างๆ

ในขณะที่กรอบรองทางแนวคิดของการวิจัยศึกษาและวิเคราะห์กลุ่มตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับแนวทางเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบต่อการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออาเซียนและพื้นที่ต่อเนื่อง โดยพิจารณาตาม ๑. การมองภัยคุกคามของหน่วยงานภาครัฐ ภาควิชาการและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องของไทยต่อ

การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ดังกล่าว ๒. การรักษาความมั่นคงของประเทศไทย ๓. การรักษาคุณภาพทางความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจ และ ๔. การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียนระดับทวิภาคีและพหุภาคี เพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือเพื่อให้พื้นที่อ่าวไทยเป็นพื้นที่แห่งสันติภาพ ความรุ่งเรือง เสถียรภาพและการพัฒนาที่ยั่งยืน

สรุป

การวิจัยเรื่อง แนวทางเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบต่อการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทย และพื้นที่ต่อเนื่อง อาศัยสองกรอบแนวคิด ได้แก่ กรอบหลักและกรอบรองทางแนวคิดตามที่กล่าวไว้ข้างต้น โดยการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนและสหรัฐฯ และพันธมิตรด้านความมั่นคงทางทะเลสะท้อนถึงสถานะการแข่งขันระหว่างจีนในฐานะมหาอำนาจที่กำลังขึ้นมาในระบอบระหว่างประเทศกับสหรัฐฯ ในฐานะมหาอำนาจดั้งเดิมในภูมิภาคและโลก โดยจีนกำหนดยุทธศาสตร์ที่มีความเชื่อมโยงและสอดคล้องกันทั้งทางเศรษฐกิจและความมั่นคง เพื่อเสริมสร้างฐานอำนาจและแผ่ขยายอิทธิพลในภูมิภาค ผ่านข้อริเริ่มหนึ่งแถบ หนึ่งเส้นทาง และ Maritime Silk Road Initiative (MSRI) รวมถึงการดำเนินการฝ่ายเดียวเพื่อเปลี่ยนแปลงสถานะเดิมในทะเลจีนใต้ ทั้งนี้ เพื่อเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่มีเสถียรภาพเพื่อเอื้ออำนวยต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของจีนในการบรรลุเป้าหมาย ๑๐๐ ปี ประการที่ ๒ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ในโอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปีของการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน และปกป้องผลประโยชน์ของจีนในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และภูมิภาคขณะที่สหรัฐฯ เห็นว่า การก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจของจีนเป็นการท้าทายอำนาจ และส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางดุลยภาพแห่งอำนาจในภูมิภาค รวมถึงผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงของสหรัฐฯ ในการนี้ สหรัฐฯ จึงได้จัดทำยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก (Free and Open Indo-Pacific) และแผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติสหรัฐฯ เพื่อถ่วงดุลอำนาจและปิดล้อมจีน ส่งผลให้จีนยังคงจำเป็นต้องดำเนินยุทธศาสตร์เพื่อป้องกันและสร้างช่องทางออกจากการถูกปิดล้อมจากสหรัฐฯ และพันธมิตร

การดำเนินยุทธศาสตร์ของทั้งจีนและสหรัฐฯ ข้างต้น ส่งผลกระทบต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่องในการเป็นพื้นที่แข่งขันระหว่างมหาอำนาจ เนื่องจากอ่าวไทยเป็นส่วนหนึ่งและมีความเชื่อมโยงกับความมั่นคงทางทะเลของภูมิภาคซึ่งรวมถึงทะเลจีนใต้ กอปรกับมีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ความมั่นคงทางทะเล พลังงานและเศรษฐกิจต่อมหาอำนาจ และสหรัฐฯ ได้รวมไทยในยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก ซึ่งระบุว่า สหรัฐฯ จะสร้างขีดความสามารถร่วมกันภายในและนอกภูมิภาคด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การกระชับพันธมิตรในสนธิสัญญาฉบับ ๕ ประเทศในภูมิภาค ได้แก่ ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี ฟิลิปปินส์ และไทย อีกทั้งสหรัฐฯ จัดให้ไทยเป็น Major non-NATO ally ขณะที่จีนได้จัดให้ไทยเป็นหนึ่งในสามประเทศที่มีศักยภาพในการให้ความร่วมมือสูงสุดในข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง

ในการนี้ การพิจารณาแนวทางการเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทย ต่อผลกระทบต่อการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทย และพื้นที่ต่อเนื่องควรสอดคล้องกับบริบทสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ และภายใน ประเทศ รวมถึงยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และยุทธศาสตร์/แผนที่เกี่ยวข้อง และสอดคล้องยุทธศาสตร์/แผน ต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในสภาพความเป็นจริงและผลประโยชน์ของไทยในมิติต่าง ๆ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน ไทยกับสหรัฐฯ และพันธมิตร และประเทศในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ ตลอดจนพันธกรณีทางการกฎหมายระหว่างประเทศและความร่วมมือในกรอบ พหุภาคีต่าง ๆ

บทที่ ๓

บริบทการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางทะเลระหว่างมหาอำนาจ

การศึกษาในบทที่ ๓ เป็นการต่อบัณฑิตประสงค์ของการวิจัยในข้อ ๑ เพื่อศึกษาบริบทการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางทะเลระหว่างมหาอำนาจ ได้แก่ จีนกับสหรัฐฯ และพันธมิตร ซึ่งส่งผลกระทบต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง โดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในบทที่ ๑ และ ๒ และวัตถุประสงค์ของการวิจัยในข้อ ๒ เพื่อศึกษาผลกระทบ ปัญหา อุปสรรค โอกาสและความท้าทายของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเล ต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยในการรองรับผลกระทบต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง โดยมีลำดับการศึกษา ดังนี้

๑. ภาพรวมของสถานการณ์ในอินโด-แปซิฟิก รวมถึงอ่าวไทย
๒. ความสำคัญทางภูมิรัฐศาสตร์ของพื้นที่อ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง
๓. การขยายอิทธิพลทางทะเลและพื้นที่อ่าวไทยของจีน
๔. นโยบายด้านความมั่นคงทางทะเลของสหรัฐฯ และพันธมิตรต่อการแผ่ขยายอิทธิพลทางทะเลของจีน
๕. นโยบายด้านความมั่นคงทางทะเลของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อการแผ่ขยายอิทธิพลทางทะเลของจีน
๖. ประเด็นกฎหมายระหว่างประเทศด้านกิจการทางทะเลที่มีนัยสำคัญเกี่ยวกับการแข่งขันในเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจ
๗. ผลกระทบด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศมหาอำนาจประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
๘. สรุป

ภาพรวมของสถานการณ์ในอินโด-แปซิฟิก รวมถึงอ่าวไทย

สถานการณ์ในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกมีความเปราะบางและซับซ้อนจากปัจจัย ดังนี้

๑. การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ครอบคลุมทั้งด้านเทคโนโลยี การค้าและดินแดนโดยจีนดำเนินนโยบายเชิงรุกผ่านยุทธศาสตร์สายแถบและเส้นทาง (BRI) ทั้งในด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจเพื่อเสริมสร้างบทบาท และขยายอิทธิพลในภูมิภาค ขณะที่สหรัฐฯ มีความกังวลต่อการขยายอิทธิพลของจีนในภูมิภาค ซึ่งถือเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ในฐานมหาอำนาจดั้งเดิม โดยสหรัฐฯ ได้ดำเนินความสัมพันธ์กับจีนในลักษณะ 3C ได้แก่ การแข่งขัน (Competition) ความร่วมมือ (Collaboration) และการเผชิญหน้า (Confrontation) และยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกของสหรัฐฯ (Free and Indo-Pacific – FOIP) ซึ่งมีนัยป้องปรามการขยายอิทธิพลของจีนควบคู่กับการเสริมสร้างพันธมิตรสามฝ่ายระหว่างสหรัฐฯ ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ และภายใต้กลุ่ม Quadrilateral Security Dialogue (QUAD) (สหรัฐฯ ญี่ปุ่น ออสเตรเลียและอินเดีย) และ AUKUS (สหรัฐฯ

ออสเตรเลีย และสหราชอาณาจักร) เพื่อสนับสนุนการป้องปรามจีนในลักษณะ Integrated Deterrence อีกทั้ง ได้ประกาศจัดตั้งกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจอินโด-แปซิฟิก (IPEF) และร่วมกับญี่ปุ่น เกาหลีใต้และไต้หวันในการจัดตั้งกลุ่มพันธมิตรด้านชิปเซมิคอนดักเตอร์ (Chip 4 Alliance) และออกกฎหมาย Chips and Science Act ซึ่งห้ามการส่งออกชิปขั้นสูงและส่วนประกอบไปยังจีน และการขยายการผลิต หรือ พัฒนาชิปรุ่นใหม่ในจีน

ในบริบทการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ข้างต้น จีนได้แสดงท่าทีว่า จีนไม่ประสงค์ที่จะขึ้นมาทดแทนความเป็นมหาอำนาจของสหรัฐฯ แต่ขณะเดียวกันสหรัฐฯ ก็ไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลง หรือ หยุดยั้งการเติบโตของจีน การพัฒนาของจีนไม่เคยเป็นภัยคุกคามต่อสันติภาพในภูมิภาค หากแต่เป็นความพยายามของสหรัฐฯ ที่จะป้องปรามและหยุดยั้งการพัฒนาของจีนที่จะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงในภูมิภาค และจีนต้องการดำเนินความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ บนพื้นฐานของการเคารพซึ่งกันและกัน และความเท่าเทียม และในรูปแบบของทั้งความร่วมมือในประเด็นที่มีผลประโยชน์ร่วมกันและการแข่งขัน นอกจากนี้ จีนจะมุ่งปกป้องประเด็นผลประโยชน์หลักแห่งชาติ พร้อมเห็นว่า การดำเนินยุทธศาสตร์ทางการเมืองและเศรษฐกิจ รวมถึงด้านความมั่นคงของสหรัฐฯ ได้แก่ FOIP IPEF และ AUKUS สะท้อนทัศนะทางการเมืองแบบสงครามเย็นที่ต้องการสร้างความแยกแยะระหว่างจีนกับประเทศในภูมิภาค และเป็นการปิดล้อมจีนเป็นหลัก^๑

ญี่ปุ่นในฐานะพันธมิตรดั้งเดิมของสหรัฐฯ ได้ประกาศยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ (National Security Strategy : NSS) ฉบับใหม่ เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ เพื่อทดแทน NSS ฉบับแรกที่จัดทำเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ซึ่งระบุจีนเป็น “ความท้าทายทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่สุด” ในการรักษาสันติภาพและความมั่นคงของญี่ปุ่นและประชาคมระหว่างประเทศ จากความพยายามฝ่ายเดียวของจีนในการเปลี่ยนแปลงสถานะปัจจุบันทางทะเลและอากาศในทะเลจีนตะวันออกและทะเลจีนใต้โดยใช้กำลังเพื่อครอบครองสิทธิ์ในพื้นที่ ประเด็นไต้หวัน การเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางยุทธศาสตร์กับรัสเซียเพื่อท้าทายระเบียบโลก และการบีบบังคับทางเศรษฐกิจได้เพิ่มสถานการณ์ความเปราะบางในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก โดยนอกจากจีน NSS ยังได้ระบุเกาหลีเหนือเป็น “ภัยคุกคามความมั่นคงของญี่ปุ่นที่รุนแรงและใกล้ตัวมากยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นมา” จากการเสริมสร้างขีดความสามารถและการทดลองอาวุธนิวเคลียร์ อาวุธที่มีอนุภาคทำลายล้างสูงและชิปนาอูท และการลักพาตัวคนชาติญี่ปุ่น และ รัสเซีย ซึ่งเป็น “ข้อห่วงกังวลด้านความมั่นคงอย่างรุนแรง” จากการรุกรานยูเครนการข่มขู่ที่จะใช้อาวุธนิวเคลียร์ กิจกรรมทางทหารโดยรอบญี่ปุ่น และความร่วมมือกับจีน

ขณะเดียวกัน เกาหลีใต้ซึ่งเป็นหนึ่งในพันธมิตรดั้งเดิมของสหรัฐฯ ได้ประกาศยุทธศาสตร์ต่อภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก (Strategy for a Free, Peaceful and Prosperous Indo-Pacific Region) ในการประชุมสุดยอดอาเซียน-เกาหลีใต้เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๕ ที่กรุงพนมเปญ ซึ่งประกอบด้วย ๓ วิสัยทัศน์ ได้แก่ อิสรภาพ (Freedom) สันติภาพ (Peace) และความเจริญรุ่งเรือง โดยให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงและสันติภาพ

^๑ การต่างประเทศ, กระทรวง. “ความสัมพันธ์จีน-สหรัฐฯ และการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างสองมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”. ๓๑ มกราคม ๒๕๖๖.

เพื่อรองรับการสถานการณ์ความท้าทายในภูมิภาค ทั้งในบริบทของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ และสถานการณ์บนคาบสมุทรเกาหลี

อนึ่ง กรณีการรुक้าของบอลลูนในน่านฟ้าสหรัฐฯ เมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๖ ได้ส่งผลกระทบต่อความพยายามของทั้งจีนและสหรัฐฯ ในการเสริมสร้างความไว้วางใจทางยุทธศาสตร์ระหว่างกันภายหลังจากผลการหารือระหว่างประธานาธิบดี สี จิ้นผิง และ ประธานาธิบดี โจ ไบเดน เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๖๕ ในระหว่างการประชุม G20 ที่บาหลี โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ได้ยกเลิกการเยือนจีนอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ ๔-๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๖ เนื่องจากฝ่ายสหรัฐฯ เห็นว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่สหรัฐฯ ยอมรับไม่ได้ซึ่งเป็นการละเมิดอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของสหรัฐฯ และมีวัตถุประสงค์เพื่อสอดแนมสหรัฐฯ ขณะที่จีนได้แสดงการประท้วงอย่างรุนแรงต่อการที่สหรัฐฯ ยิงบอลลูนซึ่งเป็นอากาศยานพลเรือนเพื่อดำเนินการวิจัยด้านอุตุนิยมวิทยาที่มีระบบการขับเคลื่อนที่จำกัด จึงได้หลุดออกจากทิศทางเดิมที่กำหนดไว้ โดยไม่ได้มีเจตนาที่จะละเมิดพื้นที่หรือน่านฟ้าของประเทศใด^๒ อย่างไรก็ตาม ทั้งสหรัฐฯ และจีนต่างประกาศว่า ยังคงรักษาช่องทางการติดต่อระหว่างกัน โดยเมื่อคืนวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๖ มন্ত্রীแห่งรัฐของจีนได้พูดคุยทางโทรศัพท์กับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ในกรณีนี้

๒. ความละเอียดอ่อนทางความสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจในภูมิภาคจากปมความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์และปัญหาเขตแดน อาทิ จีนและอินเดียในบริเวณ Galwan Valley ในดินแดนสหภาพ Ladakh จีน และญี่ปุ่น ในการอ้างสิทธิ์เหนือเกาะเซนกากุหรือเกาะเตียวหยู รวมถึงเกาหลีใต้กับญี่ปุ่นในประเด็นที่สืบเนื่องจากสมัยที่ญี่ปุ่นยึดครองเกาหลี อาทิ หญิงบำเรอ และแรงงานบังคับ^๓

^๒ China, Ministry of Foreign Affairs. “Statement on the US Claim of Downing a Chinese Unmanned Airship”. 5 February 2023. (Online). Available: https://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt_665385/2649_665393/202302/t20230205_11019871.html.

^๓ เมื่อวันที่ ๑๖-๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ นายยุน ซ็อก ย็อล ประธานาธิบดี เยือนญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการ และพบหารือกับนายคิชิตะ ฟูมิโอะ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น ซึ่งเป็นการเยือนในระดับประธานาธิบดีเป็นครั้งแรกในรอบ ๑๒ ปี และเกิดขึ้นเพียงสองสัปดาห์หลังจากที่ประธานาธิบดียุนฯ ประกาศแผนคลี่คลายปมประวัติศาสตร์กับญี่ปุ่น โดยการจัดตั้งมูลนิธิเงินชดเชยแก่ชาวเกาหลีใต้ที่ถูกญี่ปุ่นบังคับใช้แรงงานในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งถือเป็นพัฒนาการที่สำคัญในความสัมพันธ์ระหว่าง ญี่ปุ่น - เกาหลีใต้ เนื่องจากเมื่อตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ศาลฎีกาของเกาหลีใต้ตัดสินให้บริษัทของญี่ปุ่นจำนวน ๒ แห่ง ได้แก่ Nippon Steel และ Mitsubishi จ่ายค่าชดเชยให้กับอดีตแรงงานชาวเกาหลีใต้จำนวน ๙ คน ที่ถูกบังคับใช้แรงงานในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ ส่งผลให้ทั้งสองประเทศออกมาตรการต่าง ๆ เพื่อตอบโต้กันและกัน

๓. สถานการณ์ทะเลจีนใต้ ทะเลจีนใต้เป็นหนึ่งในพื้นที่แข่งขัน (Theatre of Competition) ที่สำคัญของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์และความมั่นคงทางทะเลระหว่างจีนและสหรัฐฯ และกลุ่ม QUAD โดยเป็นพื้นที่ทางยุทธศาสตร์การเดินเรือที่สำคัญ จีนและหลายประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการอ้างสิทธิ์ทับซ้อนในพื้นที่ทางทะเล ขณะที่สหรัฐฯ ญี่ปุ่น และประเทศในภูมิภาค มีความกังวลต่อการดำเนินการเพียงฝ่ายเดียวของจีนเพื่อเปลี่ยนสถานะเดิมในพื้นที่ โดยใช้กำลัง โดยให้ความสำคัญกับการเคารพอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 (United Nations Convention on the Law of the Sea – UNCLOS) และเสรีภาพในการเดินเรือ รวมถึงการปฏิบัติตามปฏิญญาวาดด้วยแนวปฏิบัติของภาคีในทะเลจีนใต้ (Declaration of the Conduct of Parties in the South China Sea - DOC) อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการจัดทำแนวปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (Code of Conduct – COC) ให้แล้วเสร็จ นอกจากนี้ สหรัฐฯ ร่วมกับกลุ่ม QUAD และประเทศตะวันตกปฏิบัติการทางทหารและซ้อมรบในพื้นที่ทะเลจีนใต้ เพื่อปกป้องเสรีภาพในการเดินเรือและการบินผ่าน รวมถึงยับยั้งประเด็นทะเลจีนใต้ในการประชุม QUAD Summit (๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ ผ่านระบบการประชุมทางไกล และวันที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ที่กรุงโตเกียว) และ G7 Summit (๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๔ ที่เมืองคอร์นวอลล์ สหราชอาณาจักร) เพื่อสะท้อนข้อกังวลของอิทธิพลของจีนในทะเลจีนใต้ และขยายประเด็นทะเลจีนใต้สู่เวทีระหว่างประเทศในวงกว้างเพื่อเพิ่มแรงกดดันต่อจีน

จีนได้จัดตั้งเขตรับผิดชอบบริหารงานในส่วนของหมู่เกาะพาราเซลและแนวหินบริเวณหมู่เกาะสแปรตลีย์ ฝึกซ้อมทางทหาร ทดสอบขีปนาวุธ และออกกฎหมายหน่วยยามฝั่ง จีนยังคงดำเนินการเพื่อขยายการอ้างสิทธิ์ในทะเลจีนใต้ด้วยวิธีการต่าง ๆ อาทิ การดำเนินการเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิประเทศ โดยการถมทะเลเพื่อยกระดับแนวโขดหินที่เดิมอยู่ใต้น้ำ ให้กลายเป็นพื้นที่เหนือน้ำ หรือเกาะ และการเปลี่ยนแปลงสภาพเกาะเทียม ๓ เกาะบริเวณหมู่เกาะ Spratley ให้กลายเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการปฏิบัติการทางทหาร และการฝึกซ้อมรบและการส่งเรือรบและเครื่องบินรบออกลาดตระเวนในพื้นที่ทะเลจีนใต้อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการส่งเครื่องบินรบออกลาดตระเวนร่วมกับรัสเซียเมื่อเดือนพฤศจิกายนปี พ.ศ. ๒๕๖๕ ขณะที่สหรัฐฯ และพันธมิตรย้ำถึงหลักเสรีภาพในการเดินเรือและบินผ่านพื้นที่ทะเลจีนใต้เพื่อป้องกันการแผ่ขยายอำนาจของจีนในการควบคุมเส้นทางการเดินเรือในพื้นที่ และส่งเรือและเครื่องบินรบเข้ามาปฏิบัติการด้านเสรีภาพในการเดินเรือ อาทิ เครื่องบินรบของออสเตรเลียเมื่อเดือนมิถุนายนปี พ.ศ. ๒๕๖๕ และเรือรบ USS Chancellorsville ของสหรัฐฯ เมื่อเดือนพฤศจิกายนปี พ.ศ. ๒๕๖๕ นอกจากนี้ยังปรากฏรายงานข่าวว่า สหรัฐฯ ได้ส่งเครื่องบินสอดแนมเข้าไปในพื้นที่ทะเลจีนใต้มากกว่า ๘๕๐ ครั้งในปี พ.ศ. ๒๕๖๕ ซึ่งการปฏิบัติการดังกล่าวอาจทำให้เกิดความสับสนต่อการเข้าใจผิดและเกิดอุบัติเหตุโดยไม่ได้ตั้งใจ เช่น กรณีเครื่องบินรบออสเตรเลียถูกเครื่องบินรบจีนสกัดกั้นในระหว่างปฏิบัติการเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๕^๔

^๔ การต่างประเทศ, กระทรวง. “โทรเลขกระทรวงการต่างประเทศที่ ๐๒๐๐.๕/ว.๘๘/๒๕๖๖”. ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

๔. สถานการณ์บนคาบสมุทรเกาหลี ทวีความตึงเครียดยิ่งขึ้น เนื่องจากนับตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. ๒๕๖๕ เกาหลีเหนือได้แสดงแสนยานุภาพทางการทหารและทดสอบขีปนาวุธอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสิ้น ๓๘ ครั้ง (สถานะ ณ วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๖) โดยมีการทดสอบขีปนาวุธประเภทต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงการยิงขีปนาวุธข้ามทวีป (Inter- Continental Ballistic Missiles – ICBM) จำนวน ๓ ครั้ง เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ วันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ และ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๕ ซึ่งเป็นการละเมิดคำมั่น (Moratorium) ของเกาหลีเหนือในการระงับการทดสอบอาวุธนิวเคลียร์และขีปนาวุธข้ามทวีป ที่ได้ให้ไว้หลังจากการเข้าร่วมการประชุมสุดยอดระหว่างผู้นำสหรัฐฯ กับเกาหลีเหนือครั้งที่สิงคโปร์เมื่อ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๑ นอกจากนี้ เมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ เกาหลีเหนือทดสอบขีปนาวุธข้ามทวีปโดยข้ามผ่านญี่ปุ่นเป็นครั้งแรกในรอบ ๕ ปี และเมื่อ ๑๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๕ เกาหลีเหนือยิงขีปนาวุธรุ่น Hwasong – 17 ซึ่งเป็นขีปนาวุธที่เกาหลีเหนืออ้างว่า มีแสนยานุภาพสูงที่สุด โดยไปตกในเขตเศรษฐกิจจำเพาะทางทะเลของญี่ปุ่น รวมถึงเมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๖ เกาหลีเหนือได้ทดสอบขีปนาวุธพิสัยใกล้ (Short Range Ballistic Missile – SRBM) จำนวน ๑ ลูกตกลงในทะเลตะวันออก และ นายคิม จอง อึน ผู้นำเกาหลีเหนือได้สั่งการให้มีการพัฒนาขีปนาวุธ ICBM รุ่นใหม่ และสะสมคลังแสงนิวเคลียร์เพื่อตอบโต้ภัยคุกคามจากต่างประเทศ ทั้งนี้ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๖ เกาหลีเหนือทดสอบยิงขีปนาวุธ Hwasong - 15 จำนวน ๒ ลูกเป็นครั้งแรกของปี (เมื่อวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๖) ซึ่งสหรัฐฯ ส่งเครื่องบินทิ้งระเบิด B-1B และเครื่องบินรบอื่นๆ ซ้อมรบกับญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ในบริเวณคาบสมุทรเกาหลีเพื่อตอบโต้เกาหลีเหนือ และต่อมา เกาหลีเหนือได้ทดสอบ Hwasong - 2 จำนวน ๔ ลูก (เมื่อ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๖) และเพิ่มระดับการยับยู่ในลักษณะเตรียมการซ้อมรบเพื่อโต้ตอบท่าทีที่แข็งกร้าวของสหรัฐฯ เกาหลีใต้และญี่ปุ่นในช่วงที่ทั้งสามฝ่ายฝึกซ้อมทางทหาร และเพื่อแสดงแสนยานุภาพในโอกาสครบรอบ ๗๕ ปีการก่อตั้งประเทศและครบรอบ ๗๐ ปีของการลงนามความตกลงสงบศึกสงครามเกาหลี ด้วยเหตุนี้ การรื้อฟื้นการเจรจาปลดอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างเกาหลีเหนือกับสหรัฐฯ และการจัดการประชุมระหว่างสองเกาหลี (เกาหลีใต้ และเกาหลีเหนือ) น่าจะเป็นไปได้ยาก ซึ่งเป็นผลมาจากความตึงเครียดบนคาบสมุทรเกาหลีตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๖๕ กอปรกับเมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๖ เกาหลีใต้ได้ประกาศ 2022 Defense White Paper ซึ่งระบุเกาหลีเหนือเป็นศัตรู (Enemy)

๕. สถานการณ์ในช่องแคบไต้หวัน ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๙ จนถึงปัจจุบัน สถานการณ์ในช่องแคบไต้หวันมีความตึงเครียดมากยิ่งขึ้น สืบเนื่องจาก ๑. ปัจจัยด้านการเมืองภายในของไต้หวัน โดยพรรค Democratic Progressive Party (DPP) นำโดยนางไช อิงเหวินได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งให้เป็นฝ่ายรัฐบาล ซึ่งมีท่าทีแข็งกร้าวกับจีน โดยปฏิเสธฉันทามติ ๑๙๙๒ และมีนโยบายชู “ความเป็นตัวตน” ของไต้หวันในเวทีระหว่างประเทศ รวมถึง ดำเนินนโยบายกับต่างประเทศในลักษณะ “รัฐต่อรัฐ” โดยดำเนินนโยบายมุ่งใต้ใหม่ (New Southbound Policy – NSB) เพื่อลดการพึ่งพาจีนด้วยการขยายความร่วมมือกับประเทศกลุ่มเป้าหมาย ๑๘ ประเทศ รวมถึงไทย ๒. ความสัมพันธ์ระหว่างสองฝั่งช่องแคบไต้หวันที่มีความซับซ้อนมาจากประวัติศาสตร์การก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยรัฐบาลจีนถือว่า ประเด็นไต้หวัน (การรวมชาติกับไต้หวัน)

เป็นประเด็นภายในประเทศ และเป็นหนึ่งในผลประโยชน์หลัก (Core Interest)^๕ รวมถึงความชอบธรรมและความอยู่รอดของรัฐบาลพรรคคอมมิวนิสต์จีน (พคจ.) ที่ไม่สามารถประนีประนอมได้ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับอำนาจอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดน และ (ค) การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ โดยไต้หวันมีความสำคัญต่อการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทั้งด้านความมั่นคง เศรษฐกิจและเทคโนโลยีระหว่างจีนกับสหรัฐฯ โดยบริษัท Taiwan Semiconductor Manufacturing Company (TSMC) เป็นผู้ผลิต Semiconductor ที่ก้าวหน้าและใหญ่ที่สุดในโลก และรัฐบาลสหรัฐฯ ภายใต้อดีตประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ ระบุอย่างชัดเจนว่า ไต้หวันเป็นหุ้นส่วนในยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก (Indo-Pacific Strategy) และรัฐบาลสหรัฐฯ ภายใต้ประธานาธิบดี โจ ไบเดน ได้ให้สินเชื่อบริการทหารแก่ไต้หวันรวม ๑ หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในระยะเวลา ๕ ปี และการผ่านกฎหมาย National Defense Authorization Act เมื่อเดือนธันวาคมปี พ.ศ.๒๕๖๕ เพื่ออนุมัติวงเงินจำนวน ๒ พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ให้แก่ไต้หวันในการซื้ออาวุธจากสหรัฐฯ ทั้งนี้ การเยือนไต้หวันของนาง Nancy Pelosi ประธานสภาผู้แทนราษฎรสหรัฐฯ เมื่อวันที่ ๒ - ๓ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๕ เปรียบเสมือนเป็นการเติมเชื้อเพลิงให้สถานการณ์ช่องแคบไต้หวันตึงเครียดที่สุดในรอบ ๒๕ ปี นับตั้งแต่วิกฤตช่องแคบไต้หวันครั้งที่ ๓ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๘ - ๒๕๓๙^๖ โดยจีนมองว่า เป็นการละเมิดหลักการจีนเดียวอย่างรุนแรง และอำนาจอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดน รวมถึงบั่นทอนสันติภาพและเสถียรภาพบริเวณช่องแคบไต้หวัน ตลอดจนส่งสัญญาณที่ผิดไปยังกลุ่มแบ่งแยกดินแดนที่สนับสนุนการเป็นเอกราชของไต้หวัน ส่งผลให้จีนมีมาตรการตอบโต้ทางการทหารและเศรษฐกิจต่อไต้หวัน โดยการซ้อมรบกระสุนจริงบริเวณรอบเกาะไต้หวันและทะเลจีนตะวันออก รวมถึง การซ้อมยิงขีปนาวุธข้ามเกาะไต้หวันเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ และการส่งเครื่องบินรบเข้าในบริเวณเขตแสดงตนเพื่อป้องกันภัยทางอากาศ (Air Defense Identification Zone : ADIZ) ของไต้หวันและลำแนวกึ่งกลาง (Median Line) ของช่องแคบไต้หวันอย่างต่อเนื่อง ต่อมา เมื่อ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ เครื่องบินทหารของจีนจำนวน ๗๑ ลำ และเรือรบ ๔ ลำ เคลื่อนไหวบริเวณใกล้แนวกึ่งกลางช่องแคบไต้หวัน ซึ่งเป็นจำนวนมากที่สุดเท่าที่เคยมีมา เพื่อตอบโต้ความร่วมมือทางทหารระหว่างไต้หวันกับสหรัฐฯ

^๕ จีนยึดมั่นท่าทีดังนี้ ๑. ในโลกนี้มีจีนเพียงประเทศเดียว โดยไต้หวันเป็นส่วนหนึ่งของจีน ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ และทางกฎหมาย ๒. สองฝั่งช่องแคบไต้หวันจะต้องรวมเป็นหนึ่งเดียว และ ๓. นโยบายจีนเดียว เป็น “เส้นแดง” หากฝ่ายใดพยายามจะล้ำเส้นดังกล่าว จีนจะถือว่า กำลัง “เล่นกับไฟ”

^๖ ในวิกฤตช่องแคบไต้หวัน ครั้งที่ ๓ จีนทดลองยิงขีปนาวุธบริเวณช่องแคบไต้หวันอย่างต่อเนื่อง เพื่อแสดงการคัดค้านายหลี่ เต็งฮุย ประธานาธิบดีไต้หวัน พรรคก๊กมินตั๋ง ที่ดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ขัดกับนโยบายจีนเดียว และการที่สหรัฐฯ ออกการตรวจลงตราให้นายหลี่ฯ เยือนสหรัฐฯ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๘

๖. อาเซียนในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก

อาเซียนซึ่งมีที่ตั้งอยู่ตรงกลางระหว่างมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิกได้ประกาศเอกสารมุมมองของอาเซียนต่ออินโด-แปซิฟิก (ASEAN Outlook on Indo-Pacific -AOIP)^๗ เมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๒ ในการประชุมสุดยอดอาเซียนที่กรุงเทพฯ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับประเทศในภูมิภาคและมหาอำนาจในด้านการเชื่อมโยง ความร่วมมือทางทะเล การพัฒนาที่ยั่งยืนตามเป้าหมายของสหประชาชาติปี พ.ศ. ๒๕๗๓ และความร่วมมือด้านเศรษฐกิจในด้านต่างๆ โดยรักษาความเป็นแกนกลางของอาเซียนในภูมิภาค โดยทั้งจีน สหรัฐฯ และพันธมิตรต่างให้การยอมรับในเอกสารมุมมองของอาเซียนดังกล่าว และย้ำการสนับสนุนความเป็นแกนกลางของอาเซียนในภูมิภาค

ความสำคัญทางภูมิรัฐศาสตร์ของพื้นที่อ่าวไทย^๘ และพื้นที่ต่อเนื่อง

ประเทศไทยมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อยู่ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยนับเป็นรัฐชายฝั่ง (Coastal State) และรัฐช่องแคบ (Strait State) ที่อยู่ในคาบสมุทรอินโดจีน โดยมีชายฝั่งทะเลแยกเป็น ๒ ด้าน คือ ด้านตะวันออก ได้แก่ อ่าวไทย^๙ และด้านตะวันตก ประกอบด้วยทะเลอันดามันและช่องแคบมะละกา ทำให้ประเทศไทยมีเส้นทางสู่สองมหาสมุทร คือ มหาสมุทรแปซิฟิก และมหาสมุทรอินเดีย

ในด้านตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ประเทศไทยตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เป็นทะเลปิดหรือกึ่งปิด (Enclosed or Semi-enclosed) โดยมี ๓ ประเทศที่มีอาณาเขตติดกับอ่าวไทยด้านนอก ได้แก่ กัมพูชา เวียดนามและมาเลเซีย ทำให้เกิดพื้นที่เหลื่อมทับระหว่างไทยกับกัมพูชาระยะ ๓๔,๐๓๔,๐๖๕ ตารางกิโลเมตร และ ๔ ประเทศที่มีอาณาเขตติดต่อกับทะเลด้านตะวันตกของประเทศไทย ได้แก่ เมียนมา อินเดีย อินโดนีเซียและมาเลเซีย นอกจากนี้ พื้นที่ทางทะเลของประเทศไทยมีส่วนที่อยู่ใน

^๗ เอกสาร “ASEAN Outlook on the Indo-Pacific”. 23 June 2019. (Online). Available : <https://www.asean2019.go.th/en/news/asean-outlook-on-the-indo-pacific>, 2562.

^๘ คณะอนุกรรมการจัดการความรู้เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี “ทะเลและมหาสมุทร และผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล”. ๒๕๖๒. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <https://www.nsc.go.th/wp-content/uploads/2019/09ทะเลและมหาสมุทร - และผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล.pdf>

^๙ ฝั่งทะเลด้านอ่าวไทยมีพื้นที่ที่ไทยอ้างสิทธิตามกฎหมายระหว่างประเทศ ประมาณ ๒๐๒,๖๗๖.๒๐๔ ตารางกิโลเมตร ยาวประมาณ ๒,๑๒๘.๘๔ กิโลเมตร หรือ ๑,๑๔๙.๔๘ ไมล์ทะเล ขณะที่ฝั่งตะวันตก หรือ ฝั่งอันดามันมีพื้นที่ที่ไทยอ้างสิทธิตามกฎหมายระหว่างประเทศประมาณ ๑๒๐,๘๑๒.๑๒๐ ตารางกิโลเมตร ยาวประมาณ ๑,๐๖๔.๖ กิโลเมตร หรือ ๕๗๔.๘๔ ไมล์ทะเล (๑ ไมล์ เท่ากับ ๑.๘๕๒ กิโลเมตร) ทำให้โดยรวม ประเทศไทยมีพื้นที่ทางทะเลที่ไทยอ้างสิทธิตามกฎหมายระหว่างประเทศ ประมาณ ๓๒๓,๔๘๘.๓๒๔ ตารางกิโลเมตร มีชายฝั่ง รวมทั้งสิ้น ๓,๑๙๓.๔๔ กิโลเมตร หรือ ๑,๗๒๔.๓๒ ไมล์ทะเล

ช่องแคบมะละกาด้านที่ติดกับมหาสมุทรอินเดีย ดังนั้น ไทยจึงมีสถานะเป็นหนึ่งในรัฐเจ้าของช่องแคบมะละกา (the Littoral States/Coastal States of the Strait of Malacca) ด้วย แต่พื้นที่ช่องแคบมะละกาในบริเวณนี้ มีความกว้างมากกว่า ๓๗๐ กิโลเมตร หรือ ๒๐๐ ไมล์ทะเลทำให้เส้นทางเดินเรือในช่องแคบมะละกาอยู่ในพื้นที่ริมนอกของเขตเศรษฐกิจจำเพาะของไทย และการเดินเรือไม่จำเป็นต้องเข้ามาในพื้นที่ทะเลอาณาเขตและเขตต่อเนื่องที่เป็นพื้นที่อธิปไตยของไทย จึงทำให้ไทยไม่มีอำนาจทางกฎหมายในการควบคุมการเดินเรือผ่านเข้าออกในช่องทางเดินเรือของช่องแคบมะละกาในส่วนนี้ ยกเว้นการสำรวจ แสวงประโยชน์ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตบนและใต้ท้องทะเล ตามเขตอำนาจรัฐชายฝั่งเหนือเขตเศรษฐกิจจำเพาะในส่วนของกิจกรรมอื่น ๆ นอกเหนือจากข้างต้น จะไม่ตกอยู่ภายใต้สิทธิอธิปไตยของรัฐชายฝั่ง อาทิ การเดินเรือผ่าน หรือการบินผ่าน

ในด้านขอบเขตทางทะเลของไทย ลักษณะพื้นที่ทางทะเลของประเทศไทย ถูกล้อมด้วยพื้นที่ทางทะเลของประเทศเพื่อนบ้านทั้งสองด้านและประชิดกับเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศเพื่อนบ้าน โดยในด้านอ่าวไทยชั้นในถูกล้อมด้วยกัมพูชา เวียดนามและมาเลเซีย และด้านอ่าวไทยชั้นนอก ถูกล้อมด้วยจีน อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ ขณะที่ด้านตะวันตกพื้นที่ตอนเหนือของช่องแคบมะละกาถูกล้อมด้วย อินโดนีเซียและมาเลเซีย ดังนั้น ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศในการแบ่งเขตแดนทางทะเลระหว่างประเทศ ประเทศต่าง ๆ รอบอ่าวไทยและทะเลฝั่งตะวันตก จะไม่สามารถขยายเขตเศรษฐกิจจำเพาะออกไปได้เต็มที่ถึง ๒๐๐ ไมล์ทะเล หรือ ประมาณ ๓๗๐ กิโลเมตร แต่มีส่วนที่อ้างสิทธิทับซ้อนกันอยู่ซึ่งต้องเจรจาตกลงกัน

ด้านทะเลอ่าวไทย ประเทศไทยอ้างสิทธิในเขตไหล่ทวีป^{๑๐} ทับซ้อนกับประเทศเพื่อนบ้านได้แก่ มาเลเซีย เวียดนามและกัมพูชา ซึ่งยังไม่มีการจัดทำความตกลงแบ่งเขตไหล่ทวีป

^{๑๐} ไหล่ทวีปของรัฐชายฝั่ง ได้แก่ พื้นดินท้องทะเลและดินใต้พื้นดินท้องทะเล ส่วนที่ทอดยาวเลยทะเลอาณาเขตของรัฐตลอดส่วนต่อออกไปตามธรรมชาติของดินแดนทางบกของตน จนถึงริมนอกของขอบทวีป หรือ จนถึงระยะ ๒๐๐ ไมล์ทะเลจากเส้นฐาน ซึ่งใช้วัดความกว้างของทะเลอาณาเขตในกรณีที่ริมนอกของขอบทวีปขยายไปไม่ถึง ๒๐๐ ไมล์ทะเล สำหรับส่วนที่ทอดยาวออกไปเกินกว่า ๒๐๐ ไมล์ทะเล อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. ๑๙๘๒ ได้ระบุวิธีกำหนดของขอบเขตไหล่ทวีปไว้ในกรณีต่าง ๆ โดยละเอียด ไทยได้ออกประกาศกำหนดเขตไหล่ทวีปของไทยด้านอ่าวไทย เมื่อวันที่ ๑๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ ซึ่งกำหนดเขตไหล่ทวีปของไทยตามแผนที่และพิกัดภูมิศาสตร์ที่แนบท้ายประกาศฉบับดังกล่าว โดยไทยมีสิทธิอธิปไตยในไหล่ทวีป ซึ่งเป็นสิทธิจำเพาะแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Rights) ในการสำรวจและแสวงประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของไหล่ทวีป ได้แก่ แร่และทรัพยากรไม่มีชีวิตอย่างอื่นของพื้นดินท้องทะเลและดินใต้ผิวดิน รวมทั้งอินทรีย์ภาพมีชีวิต ซึ่งจัดอยู่ในประเภทอยู่ติดกับที่ หากไทยไม่ดำเนินการสำรวจหรือแสวงประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของไหล่ทวีป รัฐอื่นๆ ไม่สามารถสำรวจหรือแสวงประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของไหล่ทวีปได้ หากไม่ได้รับความยินยอมโดยชัดแจ้งจากไทย อย่างไรก็ตาม รัฐอื่น ๆ ยังคงมีเสรีภาพในการเดินเรือในห้วงน้ำเหนือไหล่ทวีปหรือบินผ่านบนไหล่ทวีป ซึ่งไทยมีสิทธิในการกำหนดเงื่อนไขสำหรับสายเคเบิลหรือท่อที่วางเข้ามาในดินแดนหรือทะเลอาณาเขตหรือเขตอำนาจรัฐของไทย และกำหนดเส้นทางสำหรับการวางท่อนั้นได้

ระหว่างกันตามข้อ ๘๓ วรรค ๑ ของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. ๑๙๘๒ (1982 United Nations Convention on the Law of the Sea : 1982 UNCLOS) โดยในส่วนของไทยอ้างสิทธิในไหล่ทวีปทับซ้อนกับมาเลเซียนั้น ทั้งสองประเทศได้จัดทำข้อตกลงในลักษณะชั่วคราวตามนัยข้อ ๘๓ วรรค ๓ ของอนุสัญญาฯ ได้แก่ บันทึกความเข้าใจระหว่างราชอาณาจักรไทยและมาเลเซียเกี่ยวกับการจัดตั้งองค์การร่วมเพื่อแสวงประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ใต้ทะเลในบริเวณที่กำหนดของไหล่ทวีปของประเทศทั้งสองในอ่าวไทย ลงนามวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๒ (Memorandum of Understanding between the Kingdom of Thailand and Malaysia on the Establishment of the Joint Authority for the Exploitation of the Resources of the Seabed in a Defined Area of the Continental Shelf of the Two Countries in the Gulf of Thailand, 21 February 1979) เพื่อสำรวจและแสวงประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของไหล่ทวีปในพื้นที่พัฒนาร่วม (Joint Development Area – JDA) ร่วมกัน

ด้านทะเลอันดามัน ไทยได้จัดทำความตกลงกับประเทศที่มีอาณาเขตติดกับติดต่อกับทะเลด้านตะวันตกของประเทศไทย ดังนี้ ๑. ความตกลงระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐอินโดนีเซียว่าด้วยการแบ่งกันทะเลระหว่างประเทศทั้งสองในทะเลอันดามัน ๒. ความตกลงระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย รัฐบาลแห่งสาธารณรัฐอินโดนีเซีย และรัฐบาลแห่งมาเลเซียว่าด้วยการแบ่งเขตไหล่ทวีปในตอนเหนือของช่องแคบมะละกา ๓. ความตกลงระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย รัฐบาลแห่งสาธารณรัฐอินเดียและรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐอินโดนีเซียเกี่ยวกับการกำหนดจุดร่วมสามฝ่ายและการแบ่งเขตที่เกี่ยวข้องกับประเทศทั้งสามในทะเลอันดามัน ๔. ความตกลงระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐอินเดียว่าด้วยการแบ่งเขตกันทะเลระหว่างประเทศทั้งสองในทะเลอันดามัน และ ๕. ความตกลงระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งสหภาพเมียนมาว่าด้วยการแบ่งเขตทางทะเลซึ่งในส่วนของไทยทับซ้อนกับเมียนมายังไม่แล้วเสร็จ

เมื่อพิจารณาถึงที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของอ่าวไทยข้างต้น อ่าวไทยเป็นพื้นที่เชื่อมโยงกับช่องแคบมะละกาและช่องแคบสิงคโปร์ ซึ่งเชื่อมต่อระหว่างมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิก และเป็นช่องทางการออกสู่ทะเลของจีนตอนใต้ และเป็นหนึ่งในเส้นทางการขนส่งสินค้าและโลจิสติกส์สำคัญภายใต้ข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง (BRI) รวมถึงการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลของจีน

นอกจากนี้ อ่าวไทยยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศไทย โดยเปรียบเสมือนเป็นประตูการค้าของประเทศเนื่องจากเป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมท่าเรือ และเขตเศรษฐกิจพิเศษที่สำคัญ เช่น ท่าเรือมาบตาพุด แหลมฉบัง และโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor - EEC)^{๑๑} และมีความอุดมสมบูรณ์

^{๑๑} โครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกเป็นการลงทุนขนาดใหญ่เพื่อยกระดับการพัฒนาประเทศไปสู่ยุค “ไทยแลนด์ ๔.๐” โดยกำหนดเป้าหมายนำร่องใน ๓ จังหวัด ได้แก่ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง และอุตสาหกรรมเป้าหมายที่ได้รับการส่งเสริมเพื่อให้เกิดการลงทุนอย่างเป็นรูปธรรม เช่น อุตสาหกรรมยานยนต์แห่งอนาคต อุตสาหกรรมการแพทย์ครบวงจร และ

ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติทั้งในด้านการประมง^{๑๒} และพลังงาน^{๑๓} ในขณะเดียวกัน มีความสำคัญต่อความมั่นคงของประเทศ โดยมักเผชิญกับความท้าทายจากภัยความมั่นคงรูปแบบใหม่ โดยเฉพาะภัยทางทะเล (Non-Traditional Maritime Threats) เช่น การโยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติ การลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ภัยพิบัติธรรมชาติ และการรุกรานน่านน้ำ โดยเรือประมงต่างชาติ

อุตสาหกรรมดิจิทัลพื้นที่ โดยมีการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภค เพื่อเพิ่มศักยภาพรองรับการลงทุนและการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจและการอำนวยความสะดวกต่างๆ ในพื้นที่ รวมทั้งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการจัดระบบการสะสมเทคโนโลยี

^{๑๒} การประมงทางทะเลแบ่งออกเป็นสองลักษณะ ได้แก่ การประมงชายฝั่งหรือประมงพื้นบ้าน และ การประมงพาณิชย์ ซึ่งผลประโยชน์ของทรัพยากรประมงทางทะเลช่วยเสริมสร้างความกินดีอยู่ดีของประชาชน โดยเฉพาะประชากรที่อาศัยในบริเวณชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย และอันดามัน และผลผลิตของการประมงทางทะเลเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร

^{๑๓} นิยามของพลังงานในบริบทนี้คือ ปิโตรเลียม ซึ่งแบ่งได้เป็น ๓ ประเภท ได้แก่ น้ำมันดิบ ก๊าซธรรมชาติ และก๊าซธรรมชาติเหลว ประเทศไทยเริ่มการเจาะสำรวจและผลิตปิโตรเลียมในบริเวณอ่าวไทยครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ ซึ่งแหล่งปิโตรเลียมแห่งแรกของอ่าวไทย คือ แหล่งเอราวัณ ข้อมูลจากรายงานประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๔ จัดทำโดยกรมเชื้อเพลิงธรรมชาติระบุว่า ประเทศไทยจะสามารถลดการพึ่งพาการนำเข้าปิโตรเลียมจากต่างประเทศได้ หากมีการดำเนินสำรวจเพื่อการค้าหาแหล่งปิโตรเลียมเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง การค้นพบแหล่งปิโตรเลียมใหม่จะทำให้ประเทศมีปริมาณสำรองปิโตรเลียมเพิ่มขึ้นเป็นการรักษาความมั่นคงในการจัดหาพลังงานของประเทศ พื้นที่ผลิตปิโตรเลียมในแปลงสำรวจในทะเลอ่าวไทยมีพื้นที่หลักอยู่ในแปลงสำรวจในอ่าวไทยหมายเลข G2/61 อยู่ภายใต้ระบบสัญญาแบ่งปันผลผลิตของบริษัท ปตท.สผ.เอนเนอร์ยี ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด ครอบคลุมพื้นที่ ๓,๐๑๐.๐๔ ตารางกิโลเมตร พื้นที่ผลิตนี้มีศักยภาพปิโตรเลียมและสามารถผลิตปิโตรเลียมได้เนื่องจากเดิมเป็นพื้นที่ผลิตปิโตรเลียมในแปลงสำรวจในอ่าวไทยหมายเลข B15 16 และ 17 (แหล่งบงกชเหนือ และ บงกชใต้) ทั้งนี้ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นต้นมา ปริมาณสำรองปิโตรเลียมของประเทศไทยมีแนวโน้มลดลงเนื่องจากไม่สามารถหาปริมาณสำรองมาชดเชยส่วนที่ผลิตไปได้กับความต้องการใช้ปิโตรเลียมภายในประเทศยังคงเพิ่มขึ้น และในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ประเทศไทยไม่ได้มีการประกาศเชิญชวนให้ยื่นขอสิทธิการสำรวจและผลิตปิโตรเลียมในพื้นที่ใหม่ ทำให้กิจกรรมการสำรวจและพัฒนาแหล่งปิโตรเลียมลดน้อยลง ส่งผลให้ลดโอกาสการค้นพบแหล่งทรัพยากรปิโตรเลียมแหล่งใหม่ที่จะสามารถถูกพัฒนาให้เป็นปริมาณสำรองของประเทศได้นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๔ มีการเจาะกลุ่มปิโตรเลียมทั้งหมด ๒๘๒ หลุม ซึ่งน้อยกว่าปี พ.ศ. ๒๕๖๓ ที่มีจำนวน ๓๕๑ หลุม (หลุมปิโตรเลียมทางบกจำนวน ๑๑๑ หลุม และหลุมปิโตรเลียมในอ่าวไทยจำนวน ๑๓๑ หลุม) เนื่องจากการปรับลดแผนการเจาะหลุมผลิตปิโตรเลียมในอ่าวไทยของผู้รับสัมปทานที่แปลงสัมปทานจะหมดอายุในปี พ.ศ. ๒๕๖๕ ส่งผลให้อัตราการผลิตปิโตรเลียมของประเทศไทยลดลงตามไปด้วย

อ่าวไทยยังเป็นพื้นที่การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ จากการที่เป็นช่องทางขยายเขตอิทธิพลพื้นที่ “หลังบ้าน” (อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง) ทางทะเลของจีน ขณะที่สหรัฐฯ และพันธมิตรภายใต้กลุ่ม (QUAD) มีความห่วงกังวลต่อการขยายอิทธิพลของจีนในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในกัมพูชา ได้แก่ โครงการขยายฐานทัพเรือเรียม (Ream) ในจังหวัดพระสีหนุ และโครงการพัฒนาพื้นที่ดาราซากอร์ (Dara Sakor) ในจังหวัดเกาะกง ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถในการปฏิบัติการทางทหารของจีนในภูมิภาคและทำให้กองทัพจีนมีขีดความสามารถในการควบคุมเส้นทางการสัญจรทางเรือ (Sea Lines of Communication – SLOC) ในบริเวณทะเลจีนใต้ อ่าวไทย และช่องแคบมะละกา

ทะเลอันดามัน เป็นทะเลที่อยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของอ่าวเบงกอล เป็นส่วนหนึ่งของมหาสมุทรอินเดีย ทางเหนือของทะเลติดกับปากแม่น้ำอิรวดีในประเทศเมียนมา ทางตะวันออกเป็นคาบสมุทรประเทศเมียนมา ประเทศไทย และประเทศมาเลเซีย ทางตะวันตกเป็นหมู่เกาะอันดามันและหมู่เกาะนิโคบาร์ ภายใต้การปกครองของอินเดีย ทางใต้ติดกับเกาะสุมาตราของอินโดนีเซีย และช่องแคบมะละกา ทะเลอันดามันมีความยาวจากเหนือจรดใต้ประมาณ ๑,๒๐๐ กิโลเมตร กว้าง ๖๔๕ กิโลเมตร มีพื้นน้ำประมาณ ๖๐๐,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร

รัฐบาลไทยภายใต้พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา มีแผนขยายรากฐานการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมขนส่งเพื่อพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคใต้ (Southern Economic Corridor – SEC) เชื่อมโยงการขนส่งระหว่างอ่าวไทยและทะเลอันดามัน ต่อยอดประโยชน์ที่ไทยตั้งอยู่ใจกลางคาบสมุทรอินโดจีน^{๑๔} เป็นจุดยุทธศาสตร์ด้านการขนส่งและการค้าของภูมิภาคเอเชีย โดยกระทรวงการคมนาคมอยู่ระหว่างการศึกษาคำแนะนำที่เหมาะสม ออกแบบเบื้องต้น ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและวิเคราะห์รูปแบบโมเดลการพัฒนาการลงทุนโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมขนส่งเพื่อพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคใต้ (SEC) เพื่อเชื่อมโยงการขนส่งระหว่างอ่าวไทยและทะเลอันดามัน ได้แก่ โครงการสะพานเศรษฐกิจเชื่อมทะเลอ่าวไทยกับทะเลอันดามัน หรือ Landbridge โดยบูรณาการรูปแบบการขนส่งเชื่อมโยงสองท่าเรือให้เชื่อมต่อถึงกันอย่างไร้รอยต่อ ได้แก่ ท่าเรือน้ำลึกฝั่งอ่าวไทยในจังหวัดชุมพร และท่าเรือน้ำลึกฝั่งอันดามันในจังหวัดระนอง โดยมีเส้นทางเชื่อมโยงท่าเรือทั้งสองแห่ง ระยะทางประมาณ ๙๐ กิโลเมตร ได้แก่ ทางหลวงพิเศษขนาด ๖ ช่องจราจร และทางรถไฟขนาดมาตรฐาน ๒ ทาง รวมถึงการขนส่งทางท่อ โดยก่อสร้างคูขนานบนเส้นทางเดียวกันตามแผนบูรณาการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองเชื่อมต่อแนวเส้นทางรถไฟทางคู่เพื่อลดผลกระทบจากการเวนคืนที่ดินของภาคประชาชน

^{๑๔} ประเทศไทยมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ซึ่งตั้งอยู่ใจกลางคาบสมุทรอินโดจีนและมีคู่ค้าสำคัญ ๓ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มประเทศด้านมหาสมุทรแปซิฟิก มีมูลค่าการค้าร้อยละ ๖๐ ของมูลค่าการค้าทั้งประเทศ กลุ่มประเทศด้านมหาสมุทรอินเดีย มีมูลค่าการค้าร้อยละ ๒๕ ของมูลค่าการค้า รวมทั้งประเทศ และกลุ่มประเทศในอาเซียนร้อยละ ๑๕ ของมูลค่าการค้ารวมทั้งประเทศ

ปัจจุบัน การขนส่งสินค้าระหว่างไทยกับกลุ่มประเทศทางด้านมหาสมุทรอินเดีย ต้องเปลี่ยนถ่ายสินค้าน้ำเข้าและส่งออกผ่านช่องแคบมะละกา ซึ่งเป็นเส้นทางที่อ้อมและมีระยะทางไกล การจราจรทางน้ำคับคั่ง มีความหนาแน่นของปริมาณเรือสูงถึง ๑ แสนลำต่อปี และคาดว่าจะเต็มศักยภาพในปี ๒๕๖๗ และใน ๓๐ ปีข้างหน้าจะหนาแน่นเพิ่มอีก ๔ เท่าตัว ในการนี้ เมื่อโครงการ Landbridge แล้วเสร็จจะช่วยลดระยะเวลาการขนส่งทางเรือลงได้ถึง ๒ วัน และเป็นเส้นทางลัดของเส้นทางการเดินเรือระหว่างมหาสมุทรอินเดียและแปซิฟิก^{๑๕}

แผนภาพที่ ๓-๑ แผนที่อ่าวไทย

ที่มา : ออนไลน์, ๒๕๖๖

^{๑๕} “โปรเจกต์แสนล้าน! คมนาคมชู “Land Bridge” เชื่อมอันดามัน - อ่าวไทย ศูนย์กลางเดินเรือภูมิภาค”. ๒๕๖๔. (ออนไลน์). เข้าได้ถึงจาก <https://www.tnnthailand.com/news/social/72899/>

แผนภาพที่ ๓-๒ แผนที่อ่าวไทยในบริบทภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ที่มา : เอเชียตะวันออกเฉียงใต้, ออนไลน์, ๒๕๖๖

การขยายอิทธิพลทางทะเลและพื้นที่อ่าวไทยของจีน

ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นต้นมา จีนได้บรรจุประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจทางทะเลใน “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะ ๕ ปี” และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะ ๕ ปี ฉบับที่ ๑๔ (ค.ศ. ๒๐๒๑ - ๒๐๒๕) ได้ระบุถึง “การปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ทางทะเลและการเร่งสร้างความเป็นมหาอำนาจทางทะเลของจีน” อีกทั้งเอกสาร “วิสัยทัศน์ความร่วมมือทางทะเลภายใต้ข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง” ได้สอดแทรกความร่วมมือในมิติด้านความมั่นคงทางทะเลไว้ด้วย

จีนส่งเสริมการขยายอิทธิพลทางทะเลทั้งด้านการสร้างกฎระเบียบและบรรทัดฐาน (Software) และโครงสร้างพื้นฐาน (Hardware) ผ่านช่องทาง ดังนี้

๑. การทหารและความมั่นคง

โดยมุ่งพัฒนากองทัพเรือให้ทันสมัยในระดับโลก และเสริมสร้างขีดความสามารถของหน่วยยามชายฝั่ง ควบคู่กับการประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองชายฝั่งทะเลแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน (Coast Guard Law) เมื่อ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๔ เพื่อให้อำนาจหน่วยยามป้องกันชายฝั่งในการใช้อาวุธเพื่อหยุดยั้งหรือป้องกันภัยคุกคาม

๒. การพัฒนาเศรษฐกิจและความเชื่อมโยง

ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจทางทะเล (Ocean/Blue Economy)^{๑๖} เพื่อลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ตามเส้นทางสายไหมทางทะเลในศตวรรษที่ ๒๑ โดยเฉพาะเครือข่ายท่าเรือในมหาสมุทรอินเดีย อาทิ ท่าเรือ Kyaukphyu ในเมียนมา ท่าเรือ Hambantota ในศรีลังกา และท่าเรือ Gwadar ในปากีสถาน ดังนี้

๒.๑ ท่าเรือ Kyaukphyu ตั้งอยู่ในรัฐยะไข่ เมียนมา โดยรัฐบาลเมียนมาได้ประกาศจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษบริเวณท่าเรือ และลงนามบันทึกความเข้าใจกับรัฐบาลจีนเพื่อร่วมกันพัฒนาพื้นที่ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ก่อนที่จีนจะเสนอข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง (BRI) องค์กรที่กระแสนการปฏิรูปประชาธิปไตยของเมียนมาในทศวรรษที่ ค.ศ. ๒๐๑๐ เป็นต้นมา มีส่วนทำให้โครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษบริเวณท่าเรือดังกล่าวชะลอการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากรัฐบาลพลเรือนที่มาจากทางเลือกตั้งระมัดระวังการทำ ความตกลงเกี่ยวกับโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ที่ประชาชนคัดค้าน ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๕ รัฐบาลเมียนมาได้ทำสัญญากับบริษัทสัญชาติจีนในเครือ CITIC Group ได้แก่ China Harbor Engineering Company ดำเนินการขุดลอกชายฝั่งเตรียมพื้นที่สำหรับท่าเรือน้ำลึกและเขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นเวลา ๕๐ ปี ซึ่งต่อระยะเวลาได้ ๒๕ ปี และในการ

๑๖ รัฐบาลจีนกำหนดขอบเขตของเศรษฐกิจทางทะเลให้ครอบคลุมทุกกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนา การใช้ประโยชน์ และการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับทะเล ทั้งสาขา การประมง การเดินเรือ อุตสาหกรรมผลิตน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ และการท่องเที่ยว ตลอดจนกิจกรรมทางทะเลรูปแบบใหม่ อาทิ การสำรวจทางชีวภาพทางทะเล โดยเฉพาะการสร้างระบบอุตสาหกรรมทางทะเลที่ทันสมัย การเสริมสร้างสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศน์ทางทะเลที่ยั่งยืน และการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการความร่วมมือทางทะเลของโลก

ทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการพัฒนาขนาดใหญ่เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ฝ่ายจีนยอมลดสัดส่วนการรับผลประโยชน์จากเขตเศรษฐกิจพิเศษจากร้อยละ ๘๕ เป็นร้อยละ ๗๐ แต่ยังไม่มีการสรุปเรื่องการแบ่งกรรมสิทธิ์ ทั้งนี้ ภายหลังจากการเกิดรัฐประหารในเมียนมาเมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๔ มีการประเมินว่า โครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงเขตเศรษฐกิจ Kyaukpyu อาจดำเนินการได้เร็วขึ้นเมื่อมีการปรับโครงสร้างคณะกรรมการจีน - เมียนมาเพื่อผลักดันโครงการก่อสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานภายใต้โครงการหนึ่งแถบ หนึ่งเส้นทาง

จีนเป็นหุ้นส่วนสำคัญในการดำเนินโครงการพัฒนาใน Kyaukpyu ได้แก่

๑. การติดตั้งท่อส่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ จากการร่วมทุนระหว่างบริษัท China National Petroleum Corporation and Myanmar Oil and Gas Enterprise ซึ่งเป็นเส้นทางลำเลียงพลังงานเชื้อเพลิงในระยะทาง ๒,๔๐๐ กิโลเมตรไปถึงเมืองคูนหมิง มณฑลยูนนาน และเริ่มใช้งานเพื่อทดแทนการเดินเรือผ่านช่องแคบมะละกาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ โดยสามารถส่งก๊าซธรรมชาติไปยังจีนในปริมาณ ๑๒ พันล้านคิวบิตเมตรต่อปี และภายหลังจากที่ท่อส่งน้ำมันใช้งานอย่างเต็มรูปแบบในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ สามารถส่งก๊าซธรรมชาติในปริมาณ ๒๒ ล้านบาร์เรลต่อปี ทั้งนี้ จีนให้ความสำคัญกับโครงการท่อส่งน้ำมันนี้เนื่องจากจะช่วยลดการพึ่งพาการนำเข้าน้ำมันและก๊าซธรรมชาติผ่านช่องแคบมะละกา และลดความเสี่ยงจากการที่สหรัฐฯ อาจปิดช่องแคบมะละกาเพื่อสกัดกั้นการขนส่งพลังงานไปจีน^{๑๗} และ
๒. การสร้างท่าเรือน้ำลึก ซึ่งรัฐบาลเมียนมาได้อนุญาตให้บริษัท CITIC Group สำรวจพื้นที่และประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๒ อย่างไรก็ตาม มีการตั้งข้อสงสัยเรื่องความเป็นไปได้ที่จะมีการใช้ท่าเรือเพื่อการทหาร เนื่องจากที่ตั้งของท่าเรือน้ำลึกแห่งนี้มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์โดยเป็นเส้นทางออกสู่มหาสมุทรอินเดียและตั้งอยู่ห่างจากท่าเรือ Sittwe ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากอินเดียเพียง ๒๒ ไมล์ทะเล

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๐ รัฐบาลเมียนมา โดยนางอองซานซูจี ที่ปรึกษาแห่งรัฐ และรัฐบาลจีนโดยประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ได้เห็นชอบในการจัดตั้งช่องทางเศรษฐกิจระหว่างจีนกับเมียนมา (China – Myanmar Economic Corridor) เพื่อสนับสนุนการเชื่อมโยงระหว่างท่าเรือ Kyaukphyu กับนครคูนหมิง มณฑลยูนนาน

๒.๒ ท่าเรือ Hambantota ประเทศศรีลังกา ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศและอยู่ห่างไกลจากเส้นทางเดินเรือภูมิภาคเอเชีย-ยุโรปในระยะทาง ๑๐ ไมล์ทะเล รัฐบาลศรีลังกาได้มีโครงการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ท่าเรือแห่งนี้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๕ และมีแนวทางพัฒนาท่าเรือแห่งใหม่เพื่อแบ่งเบาปริมาณเรือและการให้บริการเกี่ยวกับการขนส่งทางทะเล อาทิ การจ่ายเชื้อเพลิงมาจากท่าเรือ Colombo Port City ซึ่งเป็นท่าเรือหลัก โดยรัฐบาลศรีลังกาเริ่มดำเนินการก่อสร้างท่าเรือ Hambantota เมื่อปี ๒๕๔๑ ด้วยการใช้เงินจากจีนประมาณร้อยละ ๘๕ ของทุนก่อสร้างทั้งหมด และให้บริษัทผู้รับเหมาจีน ได้แก่ Sinohydro Corporation และ China Harbour

^{๑๗} Poking, B. Gregory. “Kyaukpyu Connecting China to the Indian Ocean”. China’s Maritime Silk Road Strategic and Economic Implications for the Indo-Pacific Region. Center for Strategic and International Studies Briefs. March 2018. (Online). Available : <https://www.csis.org/analysis/kyaukpyu-connecting-china-indian-ocean>.

Engineering Company รับผิดชอบโครงการ โดยเริ่มเปิดทำการ เมื่อปี ๒๕๕๓ อย่างไรก็ตาม ศรีลังกา ประสบปัญหาด้านรายได้ทำให้ไม่สามารถชำระหนี้จากการกู้ยืมเงินลงทุนจีน จึงแก้ไขปัญหาด้วยการ แปรรูปกิจการท่าเรือให้เป็นเอกชน ซึ่งเมื่อปี พ.ศ.๒๕๖๐ บริษัทสัญชาติจีน China Merchants Port ได้รับเลือกให้ทำสัญญาเพื่อดำเนินกิจการต่อ โดยจ่ายเงินจำนวน ๑.๑๒ พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อให้รัฐบาลศรีลังกาชำระหนี้ พร้อมทั้งค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมสำหรับการปรับปรุงท่าเรือเพื่อแลก กับผลตอบแทนจากรายได้ของกิจการท่าเรือร้อยละ ๗๐ รวมทั้ง สิทธิการใช้ประโยชน์จากท่าเรือ และพื้นที่ใกล้เคียงประมาณ ๙,๐๐๐ ไร่สำหรับการพัฒนาเขตอุตสาหกรรมเป็นระยะเวลา ๙๙ ปี^{๑๘}

๒.๓ ท่าเรือ Gwadar ประเทศปากีสถาน เป็นท่าเรือพาณิชย์แห่งที่สามของ ปากีสถาน ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อแบ่งเบาภาระการรองรับเรือสินค้าจากท่าเรือเดิมซึ่งมีการใช้งานเต็ม ขีดความสามารถแล้ว ได้แก่ ท่าเรือ Karachi และ Qasim โดยมีเป้าหมายที่จะรองรับตู้สินค้าให้ได้ ๑ ล้านตันต่อปี การพัฒนาท่าเรือ Gwadar เป็นความร่วมมือระหว่างรัฐบาลปากีสถานและจีนภายใต้ โครงการ China – Pakistan Economic Corridor และได้รับเงินทุนสนับสนุนจากกองทุนสำหรับ แผนการ Belt and Road ผ่านช่องทางธนาคาร Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB) และเงินกู้แบบรัฐบาลต่อรัฐบาล โดยการทำสัญญาเป็นระยะเวลา ๔๐ ปี ท่าเรือ Gwadar ได้เปิดทำ การอย่างเต็มรูปแบบเมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๖๓ ซึ่งประกอบด้วยท่าเทียบจอดเรือความยาว ๒๐๐ เมตร และเส้นทางคมนาคมบนบกเพื่อเชื่อมต่อการขนส่งสินค้าไปยังมณฑลซินเจียงของจีน ท่าอากาศยานนานาชาติ เขตการค้าปลอดภาษี นิคมอุตสาหกรรม โรงผลิตไฟฟ้าและท่อส่งน้ำมัน รัฐบาลปากีสถานให้สัมปทานแก่บริษัท China Overseas Port Holding Company ในการสร้าง ท่าเรือ Gwadar โดยบริษัทจีน จะได้รับผลการตอบแทนการดำเนินการของท่าเรือร้อยละ ๙๑ และ เขตการค้าปลอดภาษีร้อยละ ๘๕ เพื่อเป็นการชำระหนี้เงินกู้ไปในตัว ทั้งนี้ ท่าเรือ Gwadar มีที่ตั้งอยู่ บริเวณปากอ่าวพริเซีย (Persian) และช่องแคบฮอร์มุซ (Hormuz) ซึ่งเป็นส่วนสำคัญต่อทาง ยุทธศาสตร์ String of Pearls ของจีนในการขยายสู่ภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกเพื่อป้องกันการถูกปิดจาก สหรัฐฯ และการคงบทบาทในทะเลอาราเบีย และอ่าวโอมานของกองทัพเรือกองทัพปลดปล่อย ประชาชน^{๑๙}

^{๑๘} กรณีท่าเรือ Hambantota ทำให้เกิดข้อวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับจีนใช้วิธีการปล่อย เงินกู้พร้อมอัตราดอกเบี้ยสูงสำหรับโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ในเส้นทางหนึ่งแถบ หนึ่งเส้นทาง เพื่อหาโอกาสยึดสินทรัพย์ที่เกิดขึ้นเมื่อประเทศผู้ขอกู้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ (Debt Trap Diplomacy) ซึ่งจะเป็นช่องทางให้จีนสามารถควบคุมและใช้ประโยชน์จากพื้นที่ที่มีความสำคัญเชิง ยุทธศาสตร์เพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์ String of Pearls

^{๑๙} Kanwal, Gurmeet. “Pakistan’s Gwadar Port A New Naval Base in China’s String of Pearls in the Indo-Pacific”. China’s Maritime Silk Road Strategic Implications for the Indo-Pacific Region. Center for Strategic and International Studies. CSIS Briefs. March 2018. Online. (Available): <https://www.csis.org/analysis/pakistans-gwadar-port-new-naval-base-chinas-string-pearls-indo-pacific>.

๓. การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทางทะเลของโลก โดยการส่งเสริมเศรษฐกิจสีน้ำเงิน (Blue Economy)^{๒๐} และเสริมสร้างความเป็นหุ้นส่วนทางทะเล (Blue Partnership) กับประเทศต่าง ๆ เช่น สาขาการพัฒนาศีเขียว ความมั่นคงทางทะเลและการเติบโตด้วยนวัตกรรม และการร่วมสร้าง “เส้นทางสายไหมขั้วโลก” (Polar Silk Road) ที่จะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นในอนาคตจากสภาวะการละลายของน้ำแข็งในมหาสมุทรอาร์กติก ซึ่งจะช่วยลดการพึ่งพาการขนส่งผ่านช่องแคบมะละกา และทะเลจีนใต้

จีนมีมุมมองต่อเศรษฐกิจสีน้ำเงินแตกต่างจากประเทศอื่น ๆ อาทิ สหรัฐฯ ซึ่งเน้นด้านสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนและการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยจีนเห็นว่า เศรษฐกิจสีน้ำเงินเป็นเครื่องมือเพื่อสนับสนุนการพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัยเป็นหลักทั้งในมิติเศรษฐกิจ ภูมิรัฐศาสตร์และสิ่งแวดล้อม โดยมีมติดังกล่าวเกื้อกูลและสนับสนุนซึ่งกันและกัน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๔ คณะรัฐมนตรีจีนได้อนุมัติ แผนพัฒนาเขตเศรษฐกิจคาบสมุทรซันตงสีน้ำเงินอย่างเป็นทางการ โดยกำหนดให้การก่อสร้างเขตเศรษฐกิจคาบสมุทรซันตงสีน้ำเงินเป็นยุทธศาสตร์ระดับชาติ และในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ การประชุมสมัชชาแห่งชาติของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ครั้งที่ ๑๘ ได้กล่าวถึงเป้าหมายในการสร้างแสนยานุภาพทางทะเล ซึ่งสะท้อนการขยายการพัฒนาในภูมิภาคของจีนจากเศรษฐกิจทางบกสู่เศรษฐกิจทางทะเล^{๒๑}

จีนได้บรรจุเรื่องเศรษฐกิจสีน้ำเงินเป็นครั้งแรกในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ ๑๓ ระยะ ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๖๓) และเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๒ นายหลี่ เค่อเฉียง นายกรัฐมนตรีจีนกล่าวว่า จีนมีเป้าหมายที่จะพัฒนาเศรษฐกิจสีน้ำเงิน ปกป้องสภาพแวดล้อมทางทะเล และการพัฒนาสู่การเป็นมหาอำนาจทางทะเล ซึ่งทั้งสามเป้าหมายดังกล่าวมีความเชื่อมโยงและสนับสนุนเป้าหมายของจีนในการบรรลุเป้าหมาย ๑๐๐ ปี ประการที่ ๒ ในปี พ.ศ. ๒๕๙๒ ในการพัฒนาให้จีนเป็นประเทศสังคมนิยมที่มีอัตลักษณ์แบบจีนในยุคใหม่ และยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมทางทะเลเพื่อเสริมสร้าง

^{๒๐} เศรษฐกิจสีน้ำเงิน หมายถึง แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทรัพยากรทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน โดยแนวคิดนี้ สอดรับกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (The United Nations Sustainable Development Goals) ในเป้าหมายที่ ๑๔ ชีวิตใต้ทะเลด้วย และในทางวิชาการ เศรษฐกิจสีน้ำเงินแบ่งออกเป็น ๑. Blue Ocean Wealth ซึ่งเป็นการพัฒนาระบบเศรษฐกิจที่เน้นในด้านความยั่งยืน โดยไม่ทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางทะเลและชายฝั่ง และ ๒. Blue Ocean Economy ซึ่งเป็นการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งโดยเน้นที่กิจกรรมทางเศรษฐกิจ

^{๒๑} พลตรี ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล “นายหวัง อี้ มนตรีแห่งรัฐและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของจีนกล่าวถึง เศรษฐกิจสีน้ำเงินในโอกาสครบรอบ ๓๐ ปีของการสถาปนาความสัมพันธ์การเจรจาอาเซียน-จีน”. ศูนย์วิจัยยุทธศาสตร์ไทย-จีน สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ. (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก: www.vijaichina.com/articles/2428. 23 October 2021.

การค้าทางทะเลระหว่างจีนกับประเทศต่าง ๆ ความมั่นคงทางอาหารและพลังงาน และการลงทุนของจีนในท่าเรือและโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจสีน้ำเงิน^{๒๒}

เครื่องมือในการขยายอิทธิพลทางทะเลของจีน ได้แก่ ๑. ความร่วมมือภายใต้กรอบ BRI ผ่านกลไกการประชุมต่าง ๆ เช่น การประชุม Belt and Road Forum for International Cooperation (BRF) และ Asia and Pacific High-Level Conference on Belt and Road Cooperation ซึ่งเน้นผลลัพธ์ด้านความเชื่อมโยงทางท่าเรือและการขนส่งทางทะเล การจัดตั้งกลไกสนับสนุนทางการเงิน อาทิ กองทุนความร่วมมือทางทะเลจีน - อาเซียน (China-ASEAN Maritime Cooperation Fund) กองทุนเส้นทางสายไหม (Silk Road Fund: SRF) และธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานเอเชีย (Asian Infrastructure Investment Bank : AIIB) และการผลักดันผ่านกลไกความร่วมมือทั้งในกรอบทวิภาคีและพหุภาคีเพื่อเชื่อมโยงกับ BRI เช่น ASEAN-China^{๒๓} กรอบความร่วมมือแม่โขง - ล้านช้าง (Mekong-Lancang Cooperation : MLC)^{๒๔} ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (Asia Pacific Economic Cooperation : APEC) การประชุมเอเชีย-ยุโรป (Asia-Europe Meeting: ASEM) และกรอบความร่วมมือเอเชีย (Asia Cooperation Dialogue :

^{๒๒} Fabinyi Michael, Wu Annie, Lau Sallie, Mallory Tabitha, Barclay Kate, Walsh Kathleen and Dressler Wolfram. “China’s Blue Economy: A State Project of Modernisation”. *Journal of Environment and Development*. 22 April 2021. (Online). Available : <https://www.journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1070496521995872>.

^{๒๓} แผนปฏิบัติการเพื่อนำความเป็นหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างอาเซียนกับจีนเพื่อสันติภาพและความเจริญรุ่งเรือง (ค.ศ. ๒๐๒๑ - ๒๐๒๕) ระบุให้อาเซียนกับจีนเสริมสร้างความร่วมมือทางทะเลผ่านการแสวงหาโครงการความร่วมมือด้านเศรษฐกิจทางทะเล สนับสนุนความเป็นหุ้นส่วนด้านเศรษฐกิจสีน้ำเงินและส่งเสริมความร่วมมือด้านความหลากหลายทางการอนุรักษ์ ชีวภาพทางทะเลและการใช้มหาสมุทร ทะเลและทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน และเอกสาร Chairman’s Statement of the 25th ASEAN – China Summit, Phnom Penh, Cambodia เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๖ สรุปผลการประชุมระหว่างอาเซียน-จีนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจสีน้ำเงินว่า ทั้งสองฝ่ายหวังที่จะจัดตั้งหุ้นส่วนระหว่างอาเซียนกับจีนด้านเศรษฐกิจสีน้ำเงินโดยเร็วตามวิสัยทัศน์ความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ระหว่างอาเซียนกับจีนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทางทะเลที่ยั่งยืนและความร่วมมือในมิติใหม่ๆ ทางความร่วมมือระหว่างกัน นอกจากนี้ ทั้งสองฝ่ายยินดีกับความสำเร็จของการจัดการประชุม 3rd Jakarta Forum on Exploring ASEAN – China Partnership on Blue Economy

^{๒๔} เอกสาร Chairman’s Statement of the 25th ASEAN – China Summit, Phnom Penh, Cambodia เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๖ สรุปผลการประชุมระหว่างอาเซียน-จีนว่า ที่ประชุมยินดีกับความพยายามของทั้งสองฝ่ายในการเสริมสร้างความร่วมมือในกรอบแม่โขง - ล้านช้างเพื่อสนับสนุนการลดช่องว่างด้านการพัฒนาในภูมิภาค

ACD) ๒. การลงทุนในต่างประเทศโดยวิสาหกิจจีน และ ๓. กลไกความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะการสำรวจทางวิทยาศาสตร์^{๒๕}

ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ ปรากฏข่าวเป็นระยะว่า จีนได้เข้าไปช่วยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมที่ใช้ได้สองทาง (Dual-Use) ในกัมพูชา คือ แนวโน้มการพัฒนาท่าเรือน้ำลึกซึ่งอาจรองรับการเทียบจอดเรือขนาดใหญ่รวมถึงเรือรบได้อีกในอนาคตในการดำเนินการ ๒ โครงการ ได้แก่ ๑. โครงการขยายฐานทัพเรือเรียม (Ream) และ ๒. โครงการพัฒนาพื้นที่ดาราสกอร์ในจังหวัดเกาะกงของพื้นที่ชายฝั่งกัมพูชาสรุปได้ดังนี้

โครงการขยายฐานทัพเรือเรียม (Ream) ในจังหวัดพระสีหนุ ซึ่งเป็นที่ตั้งของศูนย์บัญชาการยุทธวิธีของคณะกรรมการความมั่นคงแห่งชาติทางทะเลของกัมพูชา โดยรัฐบาลกัมพูชามีข้อตกลงกับรัฐบาลจีนที่จะอนุญาตให้จีนส่งกำลังพลไปประจำและนำเรือรบไปเทียบท่า และนำยุทธโศปกรณ์ไปเก็บรักษาที่ฐานทัพเรือเรียมได้เป็นระยะเวลา ๓๐ ปี และหลังจากนั้น จะเป็นการต่ออายุโดยอัตโนมัติทุก ๑๐ ปี โดยแลกเปลี่ยนกับการที่รัฐบาลจีนจะช่วยพัฒนาฐานทัพเรือเรียม ซึ่งรวมถึงการสร้างท่าเทียบจำนวน ๒ ท่า โดยให้ท่าหนึ่งเป็นพื้นที่ของกองทัพเรือจีนเท่านั้น นอกจากนี้ข้อตกลงดังกล่าวจะอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ของจีนไปประจำการที่ฐานทัพเรือเรียมถือหนังสือเดินทางกัมพูชา และสามารถพกอาวุธได้ โดยฝ่ายกัมพูชาต้องขออนุญาตฝ่ายจีนก่อนเข้าไปในพื้นที่^{๒๖} ทั้งนี้ คาดว่าการพัฒนาฐานทัพเรือเรียมด้วยความช่วยเหลือของจีนน่าจะแล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๖๘

รัฐบาลกัมพูชาปฏิเสธข่าวดังกล่าวในทุกระดับ โดยอ้างว่า การพัฒนาฐานทัพเรือเรียมของกัมพูชามีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันประเทศตามรัฐธรรมนูญกัมพูชาข้อ ๕๓ ซึ่งไม่อนุญาตให้ชาวต่างชาติตั้งฐานทัพในกัมพูชา โดยเมื่อวันที่ ๒๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ กระทรวงกลาโหมกัมพูชาได้เชิญผู้สื่อข่าวต่างประเทศ และผู้สื่อข่าวในประเทศเยือนฐานทัพเรือเรียม ซึ่งผู้สื่อข่าวให้ข้อสังเกตว่า ฐานทัพเรือเรียมมีขนาดเล็กและตั้งเกินไปสำหรับกองทัพเรือจีน พร้อมทั้งยืนยันว่าไม่พบทหารจีนภายในฐานทัพเรือเรียม และเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ โฆษกรัฐบาลกัมพูชายืนยันว่า กัมพูชาไม่ได้ให้สิทธิการเข้าใช้ฐานทัพเรือเรียมแก่จีนเพียงประเทศเดียว และย้ำว่ารัฐธรรมนูญกัมพูชาไม่อนุญาตให้มีการตั้งฐานทัพต่างชาติในประเทศ รวมถึงเห็นว่า การที่สหรัฐฯ

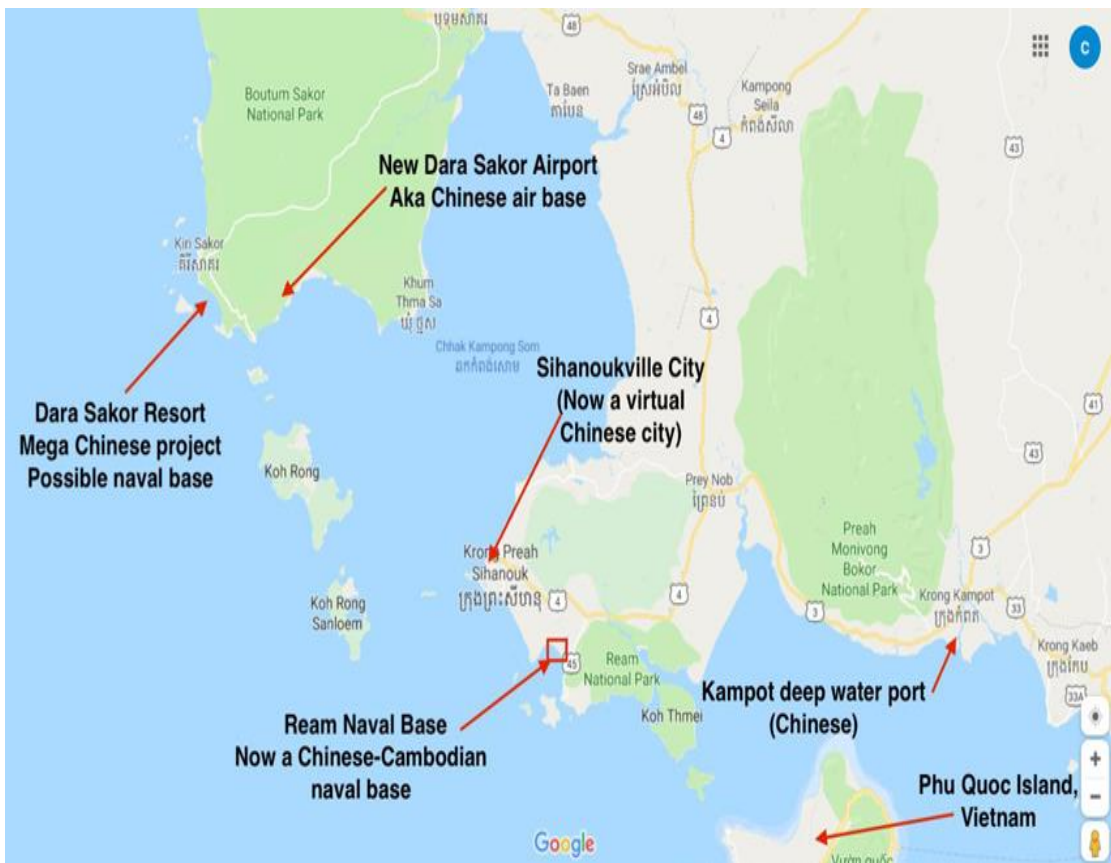
^{๒๕} เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๒ จีนได้ขออนุญาตนำเรือสำรวจทางวิทยาศาสตร์เข้ามาดำเนินโครงการวิจัยวิทยาศาสตร์ในน่านน้ำไทย ซึ่งไทยได้ตอบปฏิเสธเนื่องจากเป็นการวิจัยฝ่ายเดียว และอาจมีภัยต่อความมั่นคงของไทย และเมื่อเดือนเมษายนปี พ.ศ. ๒๕๖๔ สถานเอกอัครราชทูตจีนประจำประเทศไทยขอให้กระทรวงการต่างประเทศพิจารณาแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทยว่า เรือสำรวจทางวิทยาศาสตร์จีนได้ถูกเรือรบอินเดียก่อกวนและตามประกบขณะแล่นอยู่ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของไทย แต่ฝ่ายจีนไม่ได้ส่งหลักฐานประกอบเพื่อสนับสนุนข้อกล่าวหาดังกล่าว

^{๒๖} Page Jeremy, Lubold Gordon and Taylor Rob. “Deal for Naval Outpost in Cambodia Furthers China’s Quest for Military Network”. *Wall Street Journal*. 22 July 2019. (Online). Available: <https://www.wsj.com/articles/secret-deal-for-chinese-naval-outpost-in-cambodia-raises-u-s-fears-of-beijings-ambitions-11563732482> .

กังวลต่อกิจกรรมทางทหารของจีนในฐานทัพเรือเริ่มมากยิ่งขึ้นสะท้อนถึงความพยายามของสหรัฐฯ ที่จะบังคับให้กัมพูชาเลือกข้างระหว่างสหรัฐฯ กับจีน

รัฐบาลจีนปฏิเสธข่าวดังกล่าว โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมจีนได้ปฏิเสธข่าว ในระหว่างการเข้าร่วมการประชุม Shangri-La Dialogue Security Summit เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๒ ที่สิงคโปร์ และเมื่อวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ โฆษกกระทรวงกลาโหมจีนได้แถลง เกี่ยวกับประเด็นฐานทัพเรือเริ่ม ดังนี้ ๑. ความช่วยเหลือของจีนต่อโครงการพัฒนาปรับปรุงฐาน ทัพเรือเริ่มของกัมพูชาดำเนินไปอย่างชอบธรรมและไม่ได้มุ่งเป้าหมายไปยังประเทศใด ๒. โครงการ พัฒนาปรับปรุงท่าเรือเริ่มเป็นผลจากการหารืออย่างเท่าเทียมและบนพื้นฐานของการเคารพซึ่งกันและ กันของทั้งสองฝ่าย รวมถึงเป็นสัญลักษณ์ของมิตรภาพที่แข็งแกร่งระหว่างกองทัพจีนกับกองทัพ กัมพูชา และ ๓. โครงการพัฒนาปรับปรุงท่าเรือเริ่ม ซึ่งได้เริ่มต้นเมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๕ เป็นไปตามกฎหมายภายในของจีนและกัมพูชา และสอดคล้องกับแนวปฏิบัติและกฎหมายระหว่าง ประเทศ

แผนภาพที่ ๓-๓ โครงการฐานทัพเรือเริ่ม

ที่มา : Ream Naval Base, ออนไลน์, ๒๕๖๖

โครงการพัฒนาพื้นที่ดาราซากอร์ ในจังหวัดเกาะกงได้รับการสนับสนุนจากกองทุน Belt and Road Initiative ของจีน และดำเนินการโดยเอกชนจีนในชื่อบริษัท Union Development Group โดยรัฐบาลจีนและรัฐบาลกัมพูชาลงนามสัญญาที่ดินในจังหวัดเกาะกงเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๑ เป็นระยะเวลา ๙๙ ปี โดยโครงการมีระยะทางประมาณ ๓๖๐ ตารางกิโลเมตร เพื่อพัฒนาให้เป็นเมืองท่องเที่ยวขนาดใหญ่ มีรีสอร์ตริมทะเล สนามกอล์ฟ และที่พักอาศัย รวมถึงอากาศยานที่จะสามารถรองรับเครื่องบินประเภท A380 และ Boeing 747 ได้ โดยจะเป็นท่าอากาศยานที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในกัมพูชา ทั้งนี้ หน่วยงานข่าวกรองของประเทศต่าง ๆ มีความเห็นว่าเป็นบริเวณดังกล่าวยังเป็นเขตชนบทและมีประชากรเบาบาง ซึ่งทำอากาศยานน่าจะมิมีวัตถุประสงค์ทางการทหารด้วย (Dual Use) และท่าเรือรองรับเรือสำราญ คิดเป็นร้อยละ ๒๐ โดยแหล่งข่าวปิดคาดการณ์ว่าการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกในโครงการนี้อาจรองรับได้สูงสุดถึงเรือขนาด ๑๐๐,๐๐๐ ตัน รวมถึงเรือรบขนาดใหญ่ และมีรายงานการก่อสร้างที่พักอาศัยซึ่งคาดว่าจะมีประชาชนจีนเข้ามาพักประมาณ ๑ - ๒ ล้านคน

จีน และ กัมพูชา ต่างปฏิเสธรายงานข่าวดังกล่าว โดยกัมพูชาอ้างว่า ไม่นอนุญาตให้ชาวต่างชาติตั้งฐานทัพในกัมพูชา และเมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓ สหรัฐฯ ได้ออกมาตรการลงโทษ (Sanction) บริษัท Union Development Group ของจีนซึ่งเป็นผู้สัญญาแก่รัฐบาลกัมพูชาในการพัฒนาโครงการดาราซากอร์ ฐานละเมิดสิทธิมนุษยชนด้วยการเข้ายึดที่ดินของชาวกัมพูชาเพื่อก่อสร้างโครงการดังกล่าว และภายหลังการเยือนกัมพูชาของนาง Wendy R. Sherman รัฐมนตรีช่วยกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐฯ เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๔ ฝ่ายสหรัฐฯ แจ้งว่า กัมพูชายอมรับว่าจีนได้เข้ามาสร้างสิ่งปลูกสร้างถาวร แต่ยังไม่ยอมรับการให้สิทธิผูกขาดการใช้ (Exclusive Rights to Use) แก่กองทัพจีนตามที่ปรากฏตามข่าว

แผนภาพที่ ๓-๔ ภาพถ่ายทางอากาศของโครงการดาราซากอร์

ที่มา : dara-sakor-project, ออนไลน์, ๒๕๖๖

นโยบายด้านความมั่นคงทางทะเลของสหรัฐฯ และพันธมิตรต่อการแผ่ขยายอิทธิพลทางทะเลของจีน

สหรัฐฯ และพันธมิตรภายใต้กลุ่ม QUAD สนับสนุนและยึดมั่นในหลักแนวคิดการมีภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ที่เสรีและเปิดกว้าง เสรีภาพในการเดินเรือและการบินผ่าน รวมทั้งความร่วมมือด้านการให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรม/ภัยพิบัติทางทะเลในบริเวณภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก นอกจากนี้ ตั้งแต่ปี ๒๕๖๓ กลุ่ม QUAD ได้ให้ความสำคัญกับปฏิบัติการการซ้อมรบร่วมกันทางทะเลระหว่างกันและร่วมกับประเทศพันธมิตรนอกกลุ่มมากขึ้น เช่น การซ้อมรบร่วม Malabar Naval Exercise ภายในกลุ่ม QUAD การซ้อมรบทางทะเล Sea Dragon ร่วมกับแคนาดา และการซ้อมรบทางทะเล La Pérouse ร่วมกับกองทัพเรือฝรั่งเศส^{๒๗} ทั้งนี้ เพื่อส่งสัญญาณแก่จีนในแนวนานูภาพทางทางการปฏิบัติการทางความมั่นคงทางทะเลของกลุ่มฯ เพื่อป้องปรามการขยายอิทธิพลทางทะเลของจีน

๑. สหรัฐฯ

สหรัฐฯ ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมทางทะเล และความร่วมมือกับประเทศพันธมิตรรวมถึงกลุ่ม QUAD และ G7 เพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงและผลประโยชน์ของประเทศ รวมถึงอ้างไว้ซึ่งเสรีภาพในการเดินเรือ โดยมีการวางสรรพกำลังของกองเรือที่ ๗ ของสหรัฐฯ เป็นฐานทัพทางยุทธศาสตร์^{๒๘} ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ทะเลจีนใต้และช่องแคบไต้หวันด้วย

เมื่อเดือนธันวาคมปี พ.ศ. ๒๕๖๓ กองทัพเรือสหรัฐฯ ได้เผยแพร่เอกสาร “Advantage at Sea Prevailing with Integrated All-Domain Naval Power” ซึ่งปรับปรุงจากเอกสาร “A Cooperative Strategy for 21st Century Seapower” ฉบับปี พ.ศ. ๒๕๕๘ เนื่องจากสหรัฐฯ เห็นว่า สภาพแวดล้อมด้านความมั่นคงระหว่างประเทศได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากจากเมื่อ ๕ ปีที่ผ่านมา โดยหลายประเทศกำลัง ทำหายดุลยภาพแห่งอำนาจในภูมิภาค และระเบียบโลกในปัจจุบัน รวมถึงเสรีภาพการสัญจรทางเรือ และการเข้าถึงมหาสมุทร เนื่องจากร้อยละ ๙๐ ของการค้าโลกดำเนินการผ่านการค้าทางทะเล และร้อยละ ๙๕ ของการสื่อสารระหว่างประเทศและประมาณ ๑๐ หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ของการทำธุรกรรมทางการเงิน ดำเนินการผ่านสายเคเบิลใต้ท้องทะเล นอกจากนี้ การพัฒนาทางเทคโนโลยีและการทหารโดยประเทศที่เป็นปรปักษ์ต่อสหรัฐฯ ทำให้สหรัฐฯ สูญเสียความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบด้านการทหาร ในกรณีนี้ นับตั้งแต่ช่วง

^{๒๗} อินเดีย ออสเตรเลีย สหรัฐฯ และญี่ปุ่นซ้อมรบร่วมทางทะเลบริเวณอ่าวเบงกอล ซึ่งใกล้กับพื้นที่ทางตอนเหนือของช่องแคบมะละกา ซึ่งสามารถเชื่อมต่อทะเลจีนใต้กับมหาสมุทรอินเดียเมื่อเดือนกรกฎาคมและพฤศจิกายนปี พ.ศ. ๒๕๖๓ เมื่อวันที่ ๕-๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๔ ซ้อมรบในบริเวณอ่าวเบงกอลต่อไปยังญี่ปุ่นผ่านบริเวณทะเลจีนใต้ และเมื่อวันที่ ๑๔-๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๔ ซ้อมรบต่อต้านเรือดำน้ำบริเวณเกาะกวม

^{๒๘} The US 7th Fleet เป็นกองเรือสหรัฐฯ ตั้งอยู่ที่จังหวัด Kanagawa ประเทศญี่ปุ่น โดยเป็นฐานทัพเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญของสหรัฐฯ

ต้นของศตวรรษที่ ๒๑ กองทัพเรือ (U.S. Navy) นาวิกโยธิน (Marine Corps) และหน่วยยามฝั่ง (Coast Guard) ของสหรัฐฯ ได้เฝ้าติดตามการพัฒนาของกำลังทางเรือของจีนและพฤติกรรมที่ก้าวร้าวของรัสเซียด้วยความกังวล โดยสหรัฐฯ มองว่า จีนเป็นภัยคุกคามด้านความมั่นคงทางยุทธศาสตร์ที่ร้ายแรงที่สุดในระยะยาว และสหรัฐฯ ได้วางกองกำลังทางเรือร้อยละ ๖๐ ในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ทั้งนี้ สหรัฐฯ เป็นประเทศทางทะเล (Maritime Nation) โดยความมั่นคงของสหรัฐฯ ขึ้นอยู่กับความสามารถในการรักษาไว้ซึ่งความได้เปรียบทางทะเล

เอกสาร “Advantage at Sea Prevailing with Integrated All-Domain Naval Power” ฉบับปี พ.ศ. ๒๕๖๓ เป็นยุทธศาสตร์ไตรภาคีระหว่างกองทัพเรือ นาวิกโยธินและหน่วยยามฝั่งของสหรัฐฯ ที่มีเป้าหมายเพื่อป้องปรามจีนและรัสเซีย ซึ่งสหรัฐฯ ถือว่า เป็นภัยคุกคามที่ร้ายแรงที่สุดต่อสันติภาพ และความเจริญรุ่งเรืองของโลกในยุคปัจจุบัน โดยสหรัฐฯ ให้ความสำคัญสูงสุดกับการแข่งขันกับจีนเนื่องจากจีนมีความแข็งแกร่งทั้งด้านเศรษฐกิจและการทหารที่เพิ่มขึ้น มีความก้าวร้าวมากยิ่งขึ้น และแสดงถึงเจตนาที่ที่จะควบคุมทะเลและเปลี่ยนแปลงระเบียบโลกใหม่ (Revisionist) เพื่อตอบสนองกับผลประโยชน์ของจีน และเข้ามาแทนที่สหรัฐฯ ขณะเดียวกันศักยภาพและความแข็งแกร่งด้านการทหารที่เพิ่มขึ้นของจีนได้บั่นทอนความได้เปรียบของสหรัฐฯ อย่างน่าวิตก โดยจีนดำเนินยุทธศาสตร์หลายระดับโดยการวางกองกำลังกองทัพปลดปล่อยประชาชนกองทัพเรือ หน่วยชายฝั่ง และนาวิกโยธินจีนเพื่อรุกล้ำอำนาจอธิปไตย การเสริมสร้างกองกำลังในพื้นที่ทะเลจีนใต้และอ้างกรรมสิทธิ์ในพื้นที่ซึ่งขัดกับกฎหมายระหว่างประเทศ นอกจากนี้ จีนยังได้พัฒนาซีปนาวูซึ่งมีศักยภาพทางนิวเคลียร์เพื่อตอบโต้สหรัฐฯ และกองกำลังของพันธมิตรในบริเวณเกาะกวมและตะวันออกไกล อีกทั้งได้เสริมสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาขีดความสามารถทางอวกาศ ไชเบอร์ อีเล็กทรอนิกส์และสงครามทางจิตวิทยา ขณะที่สหรัฐฯ ได้วางกองกำลังทางทะเลในหลายพื้นที่ทั่วโลก จีนได้วางกำลังทางทะเลในภาคพื้นแปซิฟิกตะวันตกเป็นหลัก และ จีนได้อาศัยข้อริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางในการขยายอิทธิพลในต่างประเทศผ่านการพัฒนาโลจิสติกส์ และโครงสร้างพื้นฐานในประเทศต่าง ๆ เพื่อให้จีนสามารถเข้าถึงพื้นที่ทางยุทธศาสตร์ทางทะเล และสนับสนุนการขึ้นมาเป็น Hegemon ในภูมิภาค

ด้วยเหตุนี้ กองทัพเรือ นาวิกโยธินและหน่วยยามฝั่งของสหรัฐฯ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน และด้วยวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการปรับดุลยภาพแห่งอำนาจในภูมิภาค โดยเอกสารฉบับดังกล่าวกำหนดยุทธศาสตร์ทางทะเลของสหรัฐฯ ในช่วง ๑๐ ปีข้างหน้า โดยให้ความสำคัญกับ ๕ ประเด็นหลัก ได้แก่ ๑. การเสริมสร้างขีดความสามารถและศักยภาพของกองทัพเรือ นาวิกโยธินและหน่วยยามฝั่งของสหรัฐฯ เพื่อบูรณาการอำนาจทางทะเลของสหรัฐฯ ในรอบด้านครอบคลุมตั้งแต่พื้นที่ทางทะเลไปยังอวกาศ ๒. การเสริมสร้างความเข้มแข็งกับพันธมิตรและหุ้นส่วนของสหรัฐฯ และดำเนินความร่วมมือกันอย่างมีเอกภาพ ๓. การเสริมสร้างขีดความสามารถด้านการปฏิบัติการในการแข่งขันในรายวันกับประเทศคู่ปรปักษ์ โดยยึดภาวะเป็ยบระหว่างประเทศ และป้องปรามประเทศคู่ปรปักษ์ในการรุกคืบด้านการทหาร โดยหากประเทศคู่ปรปักษ์ยกระดับการแข่งขันเพื่อนำไปสู่ความขัดแย้ง สหรัฐฯ จะต้องควบคุมทะเลให้ได้ ๔. การเพิ่มขีดความสามารถด้านการปฏิบัติการข่าวสาร การประสานงานและการบริหารจัดการกำลังพลทางทะเลเพื่อเสริมสร้างความได้เปรียบของสหรัฐฯ ในการปฏิบัติการทางทะเลเหนือคู่ปรปักษ์ และ

๕. การพัฒนา กองทัพเรือของสหรัฐฯ เพื่อรักษาไว้ซึ่งขีดความสามารถในการป้องปรามและการแข่งขันทางทะเล

ในด้านสถานการณ์ทะเลจีนใต้นั้น สหรัฐฯ ได้แสดงข้อกังวลและแบ่งปันเอกสารข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการของจีนในการเปลี่ยนแปลงภูมิประเทศในทะเลจีนใต้ โดยการถมทะเลเพื่อยกระดับแนวโขดหินที่เดิมอยู่ใต้น้ำให้กลายเป็นพื้นที่เหนือน้ำหรือเกาะจัดทำโดยกองอินโด-แปซิฟิก Office of Naval Intelligence (ONI) ซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้กองทัพเรือสหรัฐฯ ให้กับบางประเทศในอาเซียนรวมถึงไทย ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อินเดีย ฝรั่งเศส สหราชอาณาจักรและแคนาดา โดยสหรัฐฯ แจ้งว่า ประสงค์ที่จะนำเสนอข้อเท็จจริงและสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการดำเนินการของจีนในทะเลจีนใต้ ซึ่งสหรัฐฯ มองว่า ขัดต่อผลประโยชน์ของประเทศในภูมิภาค รวมถึงไทยและหลักการสำคัญภายใต้เอกสารมุมมองของอาเซียนต่ออินโด-แปซิฟิก (AOIP)^{๒๙}

ในส่วนของโครงการขยายฐานทัพเรือเตรียม และโครงการพัฒนาพื้นที่ดาราสกอร์นั้น สหรัฐฯ มองว่า การแผ่ขยายอิทธิพลของจีนในกัมพูชาเป็นความพยายามที่จะพัฒนาฐานทัพเรือเตรียมเพื่อเป็นฐานทัพทางทหาร (Military Outpost) แห่งที่ ๒ ภายหลังจากที่ได้มีการพัฒนาฐานทัพเรือที่ประเทศจิบูตีในแอฟริกาตะวันออก ซึ่งฝ่ายจีนเรียกว่าเป็น Logistics Support Facilities เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการปฏิบัติการทางทหาร และศักยภาพของกองทัพจีนในการควบคุมเส้นทางการสัญจรทางเรือในบริเวณทะเลจีนใต้ อ่าวไทย และช่องแคบมะละกา

สหรัฐฯ ได้แสดงความห่วงกังวลต่อโครงการขยายฐานทัพเรืออย่างต่อเนื่อง อาทิ เมื่อเดือนพฤศจิกายนปี พ.ศ. ๒๕๖๑ นาย Mike Pence รองประธานาธิบดีสหรัฐฯ ในขณะนั้น ได้หยิบยกเรื่องนี้กับสมเด็จพระราชาธิบดีเดโชฮุนเซน นายกรัฐมนตรีกัมพูชา และเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ นาย Derek Chollet, US Department of State Counselor ได้ให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนเกี่ยวกับผลการเข้าเยี่ยมคารวะนาย Prak Sokhonn รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศกัมพูชาที่กรุงพนมเปญ ซึ่งสหรัฐฯ ได้แจ้งข้อกังวลเกี่ยวกับโครงการนี้ว่าเป็นภัยคุกคามต่อผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ในภูมิภาค และเมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ในการหารือระหว่างนาง Wendy Sherman รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ กับนาย Prak Sokhonn รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศกัมพูชาในระหว่างการประชุม ASEAN – US Special Summit ที่กรุงวอชิงตัน ฝ่ายกัมพูชาได้ย้ำในการยึดมั่นในรัฐธรรมนูญกัมพูชาซึ่งกำหนดไม่ให้จัดตั้งฐานทัพเรือหรือยุทธโศปกรณ์ต่างชาติในประเทศ ทั้งนี้ ในช่วงการประชุม ASEAN – US Special Summit ดังกล่าว นายกรัฐมนตรีกัมพูชาได้กล่าวว่า กัมพูชาต้องการให้ทะเลจีนใต้เป็นทะเลแห่งสันติภาพและย้ำในการยึดมั่นในรัฐธรรมนูญข้างต้น ต่อมา เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ได้เข้าเยี่ยมคารวะนายกรัฐมนตรีกัมพูชาในห้วงการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ณ กรุงพนมเปญ โดยฝ่ายสหรัฐฯ เรียกร้องให้กัมพูชามีความโปร่งใสเกี่ยวกับกิจกรรมของจีน

^{๒๙} การต่างประเทศ, กระทรวง. “โทรเลขกระทรวงการต่างประเทศ ลับ”. ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๕”.

ในฐานะทัพเรือเรียม และย้ำว่า การให้สิทธิ์จีนเข้าถึงและใช้ฐานทัพเรือเรียมแต่เพียงประเทศเดียวจะบั่นทอนทั้งอธิปไตย ของกัมพูชา ความมั่นคงของภูมิภาค และความเป็นเอกภาพของอาเซียน

นอกจากนี้ เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๖๔ กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ได้ออกประกาศมาตรการลงโทษ General Chau Phirun เจ้ากรมเทคนิคและยุทธโปกรณ์กระทรวงกลาโหมกัมพูชาและ Admiral Tea Vinh ผู้บัญชาการทหารเรือกัมพูชา ไม่ให้บุคคลทั้งสองรวมถึงสมาชิกครอบครัวเดินทางเข้าสหรัฐฯ เนื่องจากสหรัฐฯ ประเมินว่า บุคคลทั้งสอง มีพฤติกรรมทุจริตเพื่อหากำไรจากการก่อสร้างในฐานทัพเรือเรียมเพื่อประโยชน์ส่วนตัว และเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๖๔ กระทรวงพาณิชย์สหรัฐฯ ได้ออกมาตรการ Export Controls โดยมีข้อจำกัดสำหรับการส่งออกยุทธโปกรณ์ และ Dual-Use-Items จากสหรัฐฯ ไปยังกัมพูชา โดยอ้างเหตุผลที่กัมพูชาได้รับอิทธิพลทางการทหารจากจีนเพิ่มขึ้น รวมถึงการฉ้อราษฎร์บังหลวงและการละเมิดสิทธิมนุษยชนของรัฐบาลกัมพูชา โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ เป็นต้นไป

สหรัฐฯ ขอให้ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาค อาทิ ไทย พิจารณายกเลิกเรื่องนี้กับฝ่ายกัมพูชาด้วย^{๓๐} ว่า ยังมีอีกทางเลือกหนึ่งคือ การที่สหรัฐฯ พร้อมจะเสนอให้ความช่วยเหลือกัมพูชาในการพัฒนาฐานทัพเรือเรียม ไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างท่าเรือหรือสิ่งอำนวยความสะดวกบนฝั่ง เพื่อให้ประเทศต่าง ๆ เข้าถึงฐานทัพเรือเรียมได้ ไม่ใช่จีนเพียงประเทศเดียว

๒. ญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นห่วงกังวลและต่อต้านการดำเนินการเพียงฝ่ายเดียวของจีนโดยการใช้กำลังเพื่อเปลี่ยนสถานะเดิมในทะเลจีนใต้ โดยให้ความสำคัญกับการเคารพกฎหมายระหว่างประเทศและเสรีภาพในการสัญจรทางทะเล ญี่ปุ่นตระหนักในข้อจำกัดด้านการปกป้องความมั่นคงของประเทศ โดยลำพังตามรัฐธรรมนูญแห่งญี่ปุ่น มาตรา ๙ และท่ามกลางสถานการณ์การแข่งขันทางด้านความมั่นคงทางทะเลระหว่างจีนและสหรัฐฯ รวมถึงความท้าทายในการบริหารจัดการความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับจีน ซึ่งมีความสำคัญทางเศรษฐกิจต่อญี่ปุ่น และความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐฯ ซึ่งเป็นพันธมิตรด้านความมั่นคง ในกรณีนี้ ญี่ปุ่นจึงให้ความสำคัญกับ ๑. การเสริมสร้างพันธมิตรระหว่างญี่ปุ่น - สหรัฐฯ ๒. การฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีใต้ ในฐานะที่เป็นพันธมิตรด้านความมั่นคงกับสหรัฐฯ ๓. การส่งเสริมการเชื่อมโยงแนวคิด Free and Open Indo-Pacific (FOIP) กับ AOIP (ASEAN Outlook on the Indo-Pacific) เพื่อสนับสนุนการป้องปรามการแผ่ขยายอิทธิพลของจีนในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกและการเสริมสร้างอำนาจต่อรองในข้อพิพาทเขตแดนทางทะเลระหว่างญี่ปุ่นกับจีนเหนือ หมู่เกาะเซ็นกะกุ/เตียวหยู ในทะเลจีนตะวันออก และ ๔. การขยายหุ้นส่วนทางความมั่นคงกับประเทศนอกภูมิภาค เช่น แคนาดา ฝรั่งเศส และสหราชอาณาจักร ซึ่งได้เข้ามามีบทบาททางด้านความมั่นคงทางทะเลมากยิ่งขึ้นจากการแผ่ขยายอิทธิพลของจีนในทะเลจีนใต้

^{๓๐} การต่างประเทศ, กระทรวง. “เอกสารลับ เรื่อง การพัฒนาฐานทัพเรือเรียมและโครงการดาราสกอร์ในกัมพูชา”. กรกฎาคม ๒๕๖๔.

เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ คณะรัฐมนตรีญี่ปุ่นได้ให้ความเห็นชอบ ยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ (National Security Strategy : NSS) ฉบับใหม่ จัดทำโดยสภาความมั่นคงแห่งชาติญี่ปุ่น (National Security Council : NSC) เพื่อทดแทน NSS ฉบับแรกที่จัดทำเมื่อปี ๒๕๕๕ โดย NSS เป็นแผนแม่บทด้านความมั่นคงของญี่ปุ่นที่วางกรอบยุทธศาสตร์ความมั่นคงลักษณะองค์รวม และครอบคลุมการดำเนินนโยบายทางการทูต การป้องกันประเทศ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางเทคโนโลยีและข้อมูลสารสนเทศ และความมั่นคงทางไซเบอร์ รวมถึงความมั่นคงทางทะเล และความมั่นคงทางพลังงาน ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา (Official Development Assistance : ODA)

ยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติฉบับใหม่สะท้อนสาระสำคัญ ดังนี้

๑. การเปลี่ยนแปลงด้านภูมิรัฐศาสตร์และภูมิเศรษฐกิจโลกในห้วงทศวรรษที่ผ่านมา ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของศูนย์อำนาจโลกมายังภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ความพยายามของมหาอำนาจในการเปลี่ยนแปลงสถานะปัจจุบัน (Status-Quo) แต่เพียงฝ่ายเดียวโดยใช้กำลัง และภัยคุกคามจากความมั่นคงรูปแบบใหม่ทางไซเบอร์ ทะเล อวกาศ และคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า และความมั่นคงทางเศรษฐกิจที่ทวีความสำคัญขึ้น โดยเฉพาะความเปราะบางของห่วงโซ่อุปทาน ภัยคุกคามต่อโครงสร้างพื้นฐานสำคัญ และการแข่งขันทางเทคโนโลยี รวมถึงการเมืองระหว่างประเทศที่ขาดผู้นำที่ชัดเจนในการรับมือกับความท้าทายต่าง ๆ

๒. ความท้าทายในระดับภูมิภาคที่ญี่ปุ่นเผชิญ ได้แก่ จีนซึ่งเป็น “ความท้าทายทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่สุด” ในการรักษาสันติภาพและความมั่นคงของญี่ปุ่นและประชาคมระหว่างประเทศจากความพยายามฝ่ายเดียวของจีนในการเปลี่ยนแปลงสถานะปัจจุบันทางทะเลและอากาศ ในทะเลจีนตะวันออกและทะเลจีนใต้โดยใช้กำลัง ประเด็นไต้หวัน การเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางยุทธศาสตร์กับรัสเซียเพื่อท้าทายระเบียบโลก และการบีบบังคับทางเศรษฐกิจ เกาหลีเหนือซึ่งเป็น “ภัยคุกคามความมั่นคงของญี่ปุ่นที่รุนแรงและใกล้ตัวมากยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นมา” จากการเสริมสร้างขีดความสามารถและการทดลองอาวุธนิวเคลียร์ อาวุธที่มีอนุภาพทำลายล้างสูงและขีปนาวุธ และการลักพาตัวคนชาติญี่ปุ่น และ รัสเซียซึ่งเป็น “ข้อห่วงกังวลด้านความมั่นคงอย่างรุนแรง” จากการรุกรานยูเครน การข่มขู่ที่จะใช้อาวุธนิวเคลียร์ กิจกรรมทางทหารโดยรอบญี่ปุ่น และความร่วมมือกับจีน

๓. ผลประโยชน์แห่งชาติของญี่ปุ่นประกอบด้วย อธิปไตยและเอกราช ความมั่งคั่งและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น และความเจริญมั่งคั่งร่วมกัน และค่านิยมสากลและระเบียบระหว่างประเทศ รวมถึงการส่งเสริมหลักการ Free and Open Indo-Pacific (FOIP)

๔. ญี่ปุ่นจะยึดหลักการพื้นฐาน ๕ ประการ ในการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ ได้แก่ นโยบายการส่งเสริมสันติภาพเชิงรุก (Proactive Contribution to Peace) ค่านิยมสากล นโยบายการป้องกันประเทศ โดยไม่มุ่งสู่การเป็นมหาอำนาจทางทหาร และหลักการไม่ถือครองนิวเคลียร์ ๓ ประการ (ไม่ครอบครอง ไม่ผลิต และไม่อนุญาตให้นำเข้า) การเป็นพันธมิตรระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐฯ และการอยู่ร่วมและความมั่งคั่งร่วมกันของนานาประเทศ ความร่วมมือกับประเทศที่มีแนวคิดคล้ายคลึงกันและความร่วมมือในกรอบพหุภาคี โดยญี่ปุ่นจะใช้ขีดความสามารถ/อำนาจ

ของประเทศในด้านการทูต การป้องกันประเทศเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และข้อมูลสารสนเทศ เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์แห่งชาติ

นอกจากยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติฉบับใหม่ คณะรัฐมนตรีญี่ปุ่นยังเห็นชอบเอกสารด้านความมั่นคงที่เกี่ยวข้องอีก ๒ ฉบับ ได้แก่ ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ (National Defense Strategy : NDS) ซึ่งกำหนดบทบาทหน้าที่ของกองกำลังป้องกันตนเองและทิศทางในการเตรียมการด้านการป้องกันประเทศของญี่ปุ่น และแผนการเตรียมกำลังด้านการป้องกันประเทศ (Defense Buildup Program : DBP) ในห้วงระยะเวลา ๕ - ๑๐ ปีจากนี้ไป โดยญี่ปุ่นจะเสริมสร้างขีดความสามารถด้านการป้องกันประเทศ ซึ่งรวมถึงระบบป้องกันระยะไกล อาทิ ระบบป้องกันประเทศแบบ stand off ซึ่งสามารถใช้ในการโจมตีโต้กลับ (Counterstrike) ได้ด้วย ระบบสั่งการและรวบรวมข้อมูล ควบคู่กับการสนับสนุนและการช่วยเหลือจากประเทศพันธมิตร^{๓๑}

การออกยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติฉบับใหม่ ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ NSS NDS และแผนการเตรียมกำลังด้านการป้องกันประเทศข้างต้นถือเป็นการปรับเปลี่ยนนโยบายด้านความมั่นคงของญี่ปุ่นครั้งใหญ่ซึ่งสะท้อนนโยบาย “การทูตเชิงสัจนิยมสำหรับยุคใหม่” (Realism Diplomacy for A New Era) ของนายกรัฐมนตรีชิซึเดะ ฟูมิโอะ เพื่อส่งเสริมสันติภาพด้วย ๕ เสาหลัก คือ ๑. การชำระไว้และเสริมสร้างระเบียบการเมืองระหว่างประเทศที่เสรี เปิดกว้าง และอยู่บนพื้นฐานของกฎระเบียบ โดยเฉพาะการผลักดันหลักการ Free and Open Indo-Pacific (FOIP) ให้มีผลในทางปฏิบัติ ๒. การเสริมสร้างความมั่นคง โดยเพิ่มขีดความสามารถในการป้องกันประเทศควบคู่กับการเสริมสร้างพันธมิตรระหว่างญี่ปุ่น - สหรัฐอเมริกา ๓. การส่งเสริมความพยายามในการทำให้โลกปลอดอาวุธนิวเคลียร์ ๔. การส่งเสริมการค้าและการลงทุนของสหประชาชาติ และ ๕. การเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศในประเด็นนโยบายใหม่ ๆ เช่น ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

การปรับเปลี่ยนนโยบายด้านความมั่นคงของญี่ปุ่นมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อป้องกันตนเองจาก ๓ ประเทศที่ถือเป็นความท้าทายด้านความมั่นคงหลัก ได้แก่ จีน เกาหลีเหนือและรัสเซีย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับประเทศดังกล่าว และความพยายามในการแก้ไขสถานการณ์บนคาบสมุทรเกาหลี รวมถึงการเสริมสร้างความไว้วางใจในภูมิภาคโดยรวม โดยในส่วนของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น ญี่ปุ่นจะยังคงรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศ

^{๓๑} ญี่ปุ่นจำเป็นต้องมีงบประมาณ ๔๓.๕ ล้านล้านเยน (ประมาณ ๓.๒ แสนล้านดอลลาร์สหรัฐ) เพื่อรองรับการป้องกันประเทศในห้วง ๕ ปีงบประมาณ (ปีงบประมาณปี พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) หรือคิดเป็นร้อยละ ๒ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของญี่ปุ่น ซึ่งจะทำให้ญี่ปุ่นมีสัดส่วนงบประมาณด้านการป้องกันประเทศเทียบเท่ามาตรฐานของสมาชิกองค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (NATO) และเป็นประเทศที่มีงบประมาณด้านการป้องกันประเทศสูงเป็นอันดับ ๓ ของโลก รองจากสหรัฐอเมริกาและจีน ทั้งนี้ การเพิ่มงบประมาณทางทหารและการพัฒนาขีดความสามารถด้านการป้องกันประเทศของญี่ปุ่นทั้งโดยการพัฒนาอุตสาหกรรมอาวุธในประเทศ และการจัดซื้อจากต่างประเทศ โดยเฉพาะขีดความสามารถด้านการโจมตีโต้กลับเป้าหมายระยะไกลพิสัยเกิน ๑,๐๐๐ กิโลเมตร (ไกลถึงจีนและเกาหลีเหนือ) มีวัตถุประสงค์เพื่อการป้องกันตนเองจากชิปนาอูธและป้องปราม (Deter) โดยญี่ปุ่นจะไม่ใช้เพื่อการชิงโจมตีก่อน (Pre-Emptive Strike)

ในอาเซียน และผลักดันความร่วมมือด้านการมอบไออนุทุโธปกรณัและเทคโนโลยัปองกันประเทศ ซึ่งญี่ปุ่นได้จัดทำความตกลงไว้กับไทย เวียดนาม ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และอินโดนีเซียอย่างแข็งขัน มากยิ่งขึ้นเพื่อสนับสนุนนโยบายการปองปรามการแผ่ขยายอิทธิพลของจีนในภูมิภาคและทะเลจีนใต้ และในประเด็นที่เกี่ยวกับสถานการณ์ยูเครนและเกาหลีเหนือ รวมถึงส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรม ยุทุโธปกรณัและเทคโนโลยีด้านการทหารของญี่ปุ่น

ทั้งนี้ สถานเอกอัครราชทูตจีนประจำญี่ปุ่นได้ออกถ้อยแถลงประท้วงการออก ยุทุศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติฉบับใหม่ว่า เบี่ยงเบนจากข้อเท็จจริงและยั่วยุให้เกิดความตึงเครียด และการเผชิญหน้าในภูมิภาค รวมถึงอ้างภัยคุกคามจากจีนเพื่อประโยชน์ในการเสริมสร้างการทหาร และโฆษกกระทรวงการต่างประเทศจีนได้แถลงต่อสื่อมวลชนว่า เอกสารดังกล่าวไม่ได้คำนึงถึง ความสัมพันธ์และความเข้าใจร่วมกันระหว่างจีน - ญี่ปุ่น และบั่นทอนความน่าเชื่อถือของการเสริมสร้างการปองกันประเทศและกิจกรรมทางทหารของจีนโดยไร้เหตุผล

๓. ออสเตรเลีย

นโยบายความมั่นคงทางทะเล (Safeguarding Maritime Security) ของออสเตรเลีย ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัยของเส้นทางเดินเรือบริเวณรอบประเทศ (Secure Proximate Sea Lines of Communication) และบริเวณใกล้เคียง ได้แก่ ภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้และแปซิฟิกใต้ของออสเตรเลีย โดยออสเตรเลียมองว่า ทะเลจีนใต้เป็นหนึ่งใน แนวปะทะ (Fault Line) ที่สำคัญของภูมิภาค และมีท่าทีสอดคล้องกับสหรัฐฯ ที่ห่วงกังวลต่อการดำเนินการที่ไม่เคารพกฎหมายระหว่างประเทศของจีน ดังนั้น จึงมุ่ง ๑. พัฒนาศักยภาพและ แสสนยานุภาพของทางการทหาร^{๓๒} ๒. ส่งเสริมความร่วมมือในประเด็นความมั่นคงทางทะเลผ่าน กรอบต่าง ๆ อาทิ East Asia Summit (EAS) และ Indian Ocean Rim Association (IORA)^{๓๓} และ ๓. กระชับความร่วมมือด้านการทหารและการรักษาความสงบทางทะเลร่วมกับประเทศที่มีแนวคิด คล้ายกันผ่านปฏิบัติการการล้อมรบทางทะเลร่วมกับกลุ่ม QUAD

นอกจากนี้ ออสเตรเลีย ได้แสดงข้อห่วงกังวลเกี่ยวกับรายงานข่าวเรื่อง การจัดทำ ข้อตกลงระหว่างรัฐบาลจีนกับรัฐบาลกัมพูชาเพื่อใช้พื้นที่บางส่วนของฐานทัพเรือเรียมและท่าอากาศยาน ดาราสกอร์ในกัมพูชาเพื่อให้เป็นฐานทัพนอกประเทศจีน ซึ่งหากเป็นเรื่องจริง จะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพและดุลยภาพด้านความมั่นคงของภูมิภาค

^{๓๒} การเพิ่มจำนวนเรือดำน้ำ เรือพิฆาต กองเรือฟริเกต เรือส่งกำลังบำรุง เรือลาดตระเวน ผุงเครื่องบินรบ และการพัฒนาอุตสาหกรรมการต่อเรือของประเทศ

^{๓๓} ออสเตรเลียเป็นสมาชิกคณะทำงานด้าน Maritime Safety and Security ของ Indian Ocean Rim Association (IORA) โดยเมื่อเดือนมิถุนายนปี พ.ศ. ๒๕๖๔ Australian Border Force และ Maritime Border Command ได้ร่วมกับสำนักงานความมั่นคงทางทะเลของอินโดนีเซีย จัด 10th Maritime Security Desktop Exercise โดยมีผู้แทนจาก ๓๖ ประเทศเข้าร่วม รวมทั้งไทย ทั้งนี้ สัมมนาดังกล่าวเป็นข้อริเริ่มระหว่างออสเตรเลียและอินโดนีเซียตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๒

๔. อินเดีย

อินเดียมุ่งขยายบทบาทในฝั่งทะเลอันดามันและมหาสมุทรอินเดียซึ่งเชื่อมต่อกับช่องแคบมะละกาและอ่าวไทย โดยอินเดียกังวลเกี่ยวกับการขยายอิทธิพลของจีนในมหาสมุทรอินเดียตามทฤษฎี String of Pearls ซึ่งส่งผลให้เกิดการปิดล้อมและกระทบต่อผลประโยชน์ของอินเดีย^{๓๔} จึงเร่งขยายบทบาททางทะเลในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกเพื่อสกัดกั้นจีนโดย ๑. การพัฒนาแสนยานุภาพและจัดหาอาวุธและยุทโธปกรณ์ของกองทัพเรือ รวมถึงส่งมอบเรือดำน้ำให้แก่ เมียนมา ๒. การสร้างฐานทัพอากาศ ท่าเรือพาณิชย์และความช่วยเหลือด้านการพัฒนาต่อจตุยุทธศาสตร์สำคัญ^{๓๕} และ ๓. การซ้อมรบทางทะเลและปฏิบัติการทางทหารร่วมกับมิตรประเทศ ได้แก่ Malabar Naval Exercise SITMEX^{๓๖} PASSEX^{๓๗} และ MILAN^{๓๘} ทั้งนี้ อินเดียสนับสนุนแนวคิด Free and Open Indo-Pacific (FOIP) และร่วมมือกับกลุ่ม QUAD เพื่อคานอิทธิพลจีน รวมถึงลดการพึ่งพาจีนในเชิงเศรษฐกิจ

นโยบายด้านความมั่นคงทางทะเลของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อการแผ่ขยายอิทธิพลทางทะเลของจีน

ในภาพรวม ประเทศในอาเซียนมีความกังวลต่อการขยายอิทธิพลทางทะเลของจีน รวมถึงในอ่าวไทยในระดับที่แตกต่าง โดย ๑. กลุ่มประเทศอ่าวไทยชั้นใน ได้แก่ กัมพูชาและเวียดนาม ได้รับผลกระทบมากที่สุดเนื่องจากมีที่ตั้งทางทะเลที่มีระยะประชิดกับอ่าวไทย โดยเวียดนามถือเป็นภัยต่อความมั่นคงโดยตรง ๒. กลุ่มประเทศอ่าวไทยชั้นนอก ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และบรูไนฯ ตั้งอยู่ในน่านน้ำต่อเนื่องจากอ่าวไทยที่ตั้งรับการขยายอิทธิพลของจีน

^{๓๔} อาทิ ๑. การเชื่อมภาคตะวันตกของจีนกับท่าเรือกวาดาร์ (Gwadar) ของปากีสถานตามยุทธศาสตร์ Chinese-Pakistan Economic Corridor (CPEC) ๒. การสร้างฐานทัพในจิบูตี ๓. การถือกรรมสิทธิ์ ๙๙ ปี ในท่าเรือฮัมบันโตตาในศรีลังกา ๔. ท่าเรือน้ำลึกจ้าวผวกิงในเมียนมา

^{๓๕} ๑. การสร้างฐานทัพอากาศบนหมู่เกาะนิโคบาร์ในทะเลอันดามัน ๒. การลงทุนก่อสร้างท่าเรือพาณิชย์ ๓. การยกระดับความร่วมมือในจตุยุทธศาสตร์สำคัญ ๔. การสนับสนุนการพัฒนาของประเทศหมู่เกาะขนาดเล็ก เพื่อถ่วงดุลบทบาทของจีนและเข้าถึงทรัพยากรในพื้นที่เหล่านั้น

^{๓๖} SITMEX (Singapore India Thailand Maritime Exercise) การฝึกผสมระหว่างกองทัพเรือไทย กองทัพเรือสิงคโปร์และกองทัพเรืออินเดีย

^{๓๗} การซ้อมรบขณะแล่นผ่าน (Passage Exercise) ระหว่างอินเดียและประเทศยุทธศาสตร์ ได้แก่ ๑. ออสเตรเลีย ๒. เวียดนาม ๓. สหรัฐฯ

^{๓๘} การฝึกร่วมพหุภาคีที่จัดขึ้นระหว่างกองทัพเรืออินเดียและนานาชาติบริเวณหมู่เกาะอันดามันและนิโคบาร์ในทะเลอันดามันโดยกองทัพเรือไทยเป็น ๑ ใน ๔ ประเทศแรก (ไทย อินเดีย สิงคโปร์ ศรีลังกา) และได้ขยายสมาชิกเข้าร่วมทั้งหมดเป็น ๑๗ ประเทศ

ทางด้านทะเลจีนใต้^{๓๙} จึงให้ความสำคัญกับการรักษาความมั่นคงของน่านน้ำอติปไตยในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ (Exclusive Economic Zones : EEZ) ที่มีการทับซ้อนระหว่างกัน และปกป้องอำนาจอติปไตยในพื้นที่ทะเลจีนใต้ที่มีการอ้างสิทธิทับซ้อนกับจีนและ ๓. กลุ่มประเทศที่ไม่ติดอ่าวไทย ได้แก่ เมียนมา และ สปป.ลาว มีข้อห่วงกังวลในระดับต่ำเกี่ยวกับการขยายอิทธิพลทางทะเลของจีนในอ่าวไทยเนื่องจากไม่ได้รับผลกระทบโดยตรง

๑. กลุ่มประเทศอ่าวไทยชั้นใน

๑.๑ กัมพูชา ได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการดำเนินโครงการความร่วมมือภายใต้กรอบสายแถบและเส้นทางกับจีน เช่น โครงการทางด่วนกรุงพนมเปญ – จังหวัดพระสีหนุ และโครงการปรับปรุงฐานทัพเรือเรียมและโครงการดาราสกอร์ ซึ่งการพัฒนาทางเศรษฐกิจและโครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้จะช่วยกระตุ้นฐานอำนาจทางการเมืองของรัฐบาลกัมพูชาอีกทางหนึ่งด้วย ทั้งนี้ เมื่อวันที่ ๙ - ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๖ สมเด็จฯ ฮุน เซน นายกรัฐมนตรีกัมพูชาได้เยือนจีนอย่างเป็นทางการและในโอกาสครบรอบ ๖๕ ปีของการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัมพูชากับจีน โดยทั้งสองฝ่ายได้ออกแถลงการณ์ร่วมระหว่างจีน และกัมพูชาว่าด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่มั่นคงและร่วมมือกันในยุคใหม่ ซึ่งระบุถึงการสร้างเขตสาธิตเศรษฐกิจที่สีหนุวิลล์ และการเชื่อมเส้นทางรถไฟระหว่างจีน กัมพูชากับโครงการรถไฟความเร็วสูงลาว-จีนกับระบบรางของไทย^{๔๐}

๑.๒ เวียดนาม มองการปรับปรุงฐานทัพเรือเรียมเป็นภัยคุกคามด้านความมั่นคงเนื่องจากเวียดนามมีชายแดนทางทะเลติดกับกัมพูชาที่จังหวัดเกียนซาง (Kien Giang) ทางตอนใต้ของเวียดนาม และในเชิงภูมิรัฐศาสตร์หากมีการขยายอิทธิพลทางทะเลบริเวณกัมพูชาจะทำให้จีนสามารถเข้ามาปิดล้อมเวียดนามได้ในรอบด้าน ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันตก (กัมพูชาและ สปป.ลาว) ภาคตะวันออก (ทะเลตะวันออก/ทะเลจีนใต้) และภาคใต้ ซึ่งติดกับอ่าวไทยและน่านน้ำกัมพูชา ส่งผลให้กองทัพเรือเวียดนามพยายามเสริมสร้างขีดความสามารถทางทะเล และจัดตั้งหน่วยทหารกองหนุนทางทะเล (Permanent Maritime Militia Unit) ที่จังหวัดเกียนซาง เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๔ เพื่อปฏิบัติการในการคุ้มครองเรือประมงและปกป้องอติปไตยทางทะเล รวมถึงตอบโต้การรุกล้ำน่านน้ำของจีนเข้ามาในเขตพิพาทในทะเลจีนใต้ควบคู่กับการปฏิบัติการ

^{๓๙} ๑. ประเทศที่อ้างสิทธิทับซ้อนในทะเลจีนกับจีนใต้ ได้แก่ ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย เวียดนามและบรูไนฯ และ ๒. ประเทศที่ไม่อ้างสิทธิทับซ้อนทางทะเลจีนใต้ ได้แก่ ไทย สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย (อินโดนีเซียประกาศว่าไม่ใช่ผู้อ้างสิทธิ์เหนือหมู่เกาะในทะเลจีนใต้ และไม่เจรจากับจีนในประเด็นนี้ และยึดมั่นการอ้างสิทธิเหนือน่านน้ำเขตเศรษฐกิจจำเพาะ (หมู่เกาะนาทูนาเหนือ) ในทะเลจีนใต้

^{๔๐} The State Council, China. “Full Text: Joint Statement between the People’s Republic of China and the Kingdom of Cambodia on Building a China-Cambodia Community with a Shared Future in the New Era.” 12 February 2023. (Online). Available : https://english.www.gov.cn/news/topnews/202302/12/content_WS63e8539dc6d0a757729e6ac8.html.

ฝ่ายเดียวในทะเลจีนใต้ อาทิ การสร้างเกาะเทียมและการขยายโครงสร้างพื้นฐานบนเกาะที่อ้างสิทธิ์ ทั้งนี้ เมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๕ โฆษกกระทรวงการต่างประเทศเวียดนามตอบข้อถามของสื่อมวลชนต่อโครงการพัฒนาฐานทัพเรือเรียกว่า เวียดนามมีนโยบายรักษาความสัมพันธ์และความร่วมมือที่ดีกับทุกประเทศ อย่างไรก็ตาม ความร่วมมือระหว่างประเทศใดๆ ควรต้องสนับสนุนสันติภาพ ความมั่นคง เสถียรภาพและความมั่งคั่งให้กับภูมิภาคและประชาคมระหว่างประเทศ นอกจากนี้ ในโอกาสที่เวียดนามดำรงตำแหน่งประธานอาเซียนเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๓ เวียดนามสนับสนุนการนำประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงหรือในกรอบอาเซียนเนื่องจากเห็นว่าการพัฒนาทางเศรษฐกิจและความมั่นคงในอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงมีความเชื่อมโยงกับเสถียรภาพและความมั่นคงในอาเซียน ซึ่งสะท้อนถึงความกังวลของเวียดนามต่อการแผ่ขยายอิทธิพลของจีนในอนุภูมิภาคและทะเลจีนใต้ ซึ่งเวียดนามอ้างสิทธิ์ในพื้นที่ทับซ้อนทางทะเลกับจีน

๒. กลุ่มประเทศอ่าวไทยชั้นนอก

๒.๑ อินโดนีเซีย ให้ความสำคัญสูงสุดกับการปกป้องอำนาจอธิปไตยและประเด็นทางด้านความมั่นคงทางทะเล โดยเมื่อเดือนพฤศจิกายนปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ประธานาธิบดี โจโก วิโดโด ได้ประกาศวิสัยทัศน์เสริมสร้างสถานะให้อินโดนีเซียเป็นศูนย์กลางทางทะเลของโลก (Global Maritime Fulcrum - GMF) โดยการดำเนินการประกอบด้วยมิติทางด้านยุทธศาสตร์ ได้แก่ การพัฒนาให้กองทัพเรืออินโดนีเซียเป็นกองกำลังอำนาจทางทะเลในภูมิภาค ซึ่งรัฐบาลอินโดนีเซียจะเพิ่มงบประมาณเพื่อพัฒนากองทัพเรือให้มีความทันสมัย และด้านเศรษฐกิจโดยการเสริมสร้างความเชื่อมโยงระหว่างเกาะในอินโดนีเซียด้วยการพัฒนาท่าเรือ อุตสาหกรรมการประมงและการเดินเรือ เพื่อให้อินโดนีเซียสามารถเชื่อมโยงกับเส้นทางการค้าทางทะเลได้มากยิ่งขึ้น^{๔๑} อย่างไรก็ตาม วิสัยทัศน์ดังกล่าวไม่ได้รับการพัฒนาและนำมาสู่การปฏิบัติในเชิงรูปธรรม โดยเมื่อประธานาธิบดี โจโก วิโดโด ได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นสมัยที่สอง ประธานาธิบดี วิโดโด ได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการค้าและการลงทุน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งรวมถึงโครงการรถไฟความเร็วสูงระหว่างกรุงจาการ์ตากับเมืองบันดุง ซึ่งจีนร่วมลงทุน และบทบาทของอินโดนีเซียในประชาคมระหว่างประเทศ

แม้อินโดนีเซียและจีนไม่ได้มีข้อพิพาทในพื้นที่ทับซ้อนในทะเลจีนใต้แต่จีนได้อ้างสิทธิเหนือเขตเศรษฐกิจจำเพาะของอินโดนีเซียตามเส้นประ ๙ เส้น (Nine Dash Line) อินโดนีเซียพยายามคัดค้านการแผ่อิทธิพลของจีนในทะเลจีนใต้อย่างระมัดระวังเมื่อคำนึงว่าจีนเป็นประเทศคู่ค้าอันดับหนึ่ง และประเทศผู้ลงทุนในลำดับต้น โดย ๑. การปกป้องน่านน้ำที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการฝ่ายเดียวของจีน โดยเฉพาะบริเวณทะเลนาทูนาเหนือซึ่งเป็นเขตเศรษฐกิจจำเพาะและพัฒนาศักยภาพกองทัพเรือ ๒. การแยกประเด็นทะเลจีนใต้ออกจากความร่วมมือด้านเศรษฐกิจระหว่างอินโดนีเซียกับจีนในภาพรวม และ ๓. การส่งเสริมความร่วมมือกับสหรัฐฯ และพันธมิตร มหาอำนาจตะวันตกเพื่อถ่วงดุลอำนาจจีนในทะเลจีนใต้ อนึ่ง นายฉิน กัง

^{๔๑} Agastia, I.G.B. Dharma. "3 Years Later, Where is Indonesia's 'Global Maritime Fulcrum'?" *The Diplomat*. 22 November 2017. (Online). Available : <https://www.thediplomat.com/2017/11/3-years-later-where-is-indonesias-global-maritime-fulcrum/>.

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศจีนเยือนอินโดนีเซียเมื่อวันที่ ๒๑ - ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๕ โดยทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องที่จะนำฉันทามติระหว่างผู้นำในการสร้างความประชาคมที่มีอนาคตร่วมกัน และเส้นทางสายไหมทางทะเลแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ให้มีผลเป็นรูปธรรม^{๕๒}

๒.๒ ฟิลิปปินส์ รัฐบาลฟิลิปปินส์สมัยประธานาธิบดีเบกนิโน อาคีโน ได้นำกรณีข้อพิพาททะเลจีนใต้เข้าสู่กระบวนการอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ซึ่งคำตัดสินเป็นคุณกับฟิลิปปินส์ ต่อมา รัฐบาลฟิลิปปินส์สมัยประธานาธิบดีดูแตร์เต มีท่าทีประนีประนอมกับจีนมากขึ้นเนื่องด้วยผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยจีนสนับสนุนโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน “Build, Build, Build” ภายใต้กรอบข้อริเริ่มสายแถบ หนึ่งเส้นทาง แต่ฟิลิปปินส์ยังคงแสดงท่าทีหนักแน่นในการปกป้องอำนาจอธิปไตยในพื้นที่ทับซ้อนทางทะเลจีนใต้กับจีนควบคู่กับการเจรจาทวิภาคีกับจีนภายใต้กลไก Bilateral Consultation Mechanism on the South China Sea^{๕๓} เพื่อแก้ไขข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ และการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ทะเลจีนใต้ร่วมกัน ขณะเดียวกัน ฟิลิปปินส์กระชับความเป็นพันธมิตรด้านความมั่นคงกับสหรัฐฯ โดยยังคงรักษาไว้ซึ่งข้อตกลงว่าด้วยการเยือนของกองกำลังสหรัฐฯ (Visiting Forces Agreement - VFA) ลงนามเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๑^{๕๔} จากเดิมที่ได้มีการพิจารณายกเลิกข้อตกลงดังกล่าว และปัจจุบัน รัฐบาลฟิลิปปินส์ภายใต้ประธานาธิบดีเฟอร์ดินันด์ โรมูอัลเดซ มาร์คอส ยังคงให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาทางทะเลผ่านการหารือที่เป็นมิตรกับจีน และกลับสู่การเจรจาในด้านการสำรวจน้ำมันและก๊าซ โดยในการเยือนจีนอย่างเป็นทางการของประธานาธิบดีมาร์คอส เมื่อวันที่ ๓ - ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ทั้งสองฝ่ายได้ออกแถลงการณ์ร่วมระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับสาธารณรัฐฟิลิปปินส์สะท้อนเจตนารมณ์ดังกล่าว โดยในข้อ ๑๒ ของแถลงการณ์ฯ ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องที่จะรื้อฟื้นการเจรจาในด้านการสำรวจน้ำมันและก๊าซโดยคำนึงถึงบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านการพัฒนาด้านน้ำมันและก๊าซระหว่างรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนกับรัฐบาลสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ลงนามเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๑ และข้อ ๑๓ ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องที่จะแยกแยะสถานการณ์ในทะเลจีนใต้ออกจากความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างฟิลิปปินส์และจีนโดยรวม โดยแก้ไขปัญหอย่างสันติวิธี และย้ำความสำคัญของการรักษาและส่งเสริมสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาค เสรีภาพทางการเดินเรือและการบินผ่านเหนือทะเลจีนใต้ และ ข้อ ๑๔ ทั้งสองฝ่ายย้ำถึงความสำคัญของการปรึกษาหารือระหว่างกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองฝ่าย และ Bilateral Consultation Mechanism on the South China Sea รวมถึง การจัดตั้งกลไกการสื่อสารโดยตรงระหว่าง

^{๕๒} ประธานาธิบดีสี จิ้นผิงเสนอข้อริเริ่ม เส้นทางสายไหมทางทะเลแห่งศตวรรษที่ ๒๑ เป็นครั้งแรกที่อินโดนีเซียเมื่อเดือนตุลาคมปี พ.ศ. ๒๕๕๖

^{๕๓} เมื่อ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ ฟิลิปปินส์และจีนได้จัดการประชุม 6th Philippines-China Bilateral Consultation Mechanism on the South China Sea ผ่านระบบการประชุมทางไกล

^{๕๔} Visiting Forces Agreement เป็นความตกลงที่ต่อยอดจาก Mutual Defense Treaty (MDT) ระหว่างฟิลิปปินส์กับสหรัฐฯ ลงนามเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๔

กรมเขตแดนและกิจการมหาสมุทรภายใต้กระทรวงการต่างประเทศจีน และสำนักกิจการทางทะเลและมหาสมุทรภายใต้กระทรวงการต่างประเทศฟิลิปปินส์^{๔๕}

ขณะเดียวกัน ฟิลิปปินส์ยังคงรักษาความสัมพันธ์ด้านการทหารและความมั่นคงกับสหรัฐฯ โดยประธานาธิบดีมาร์คอสเยือนสหรัฐฯ เมื่อวันที่ ๑๙ - ๒๕ กันยายน พ.ศ.๒๕๖๕ และขอบคุณสหรัฐฯ สำหรับในการคงไว้ซึ่งบทบาทการรักษาเสถียรภาพและสันติภาพในภูมิภาค และเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ นาวิกโยธินฟิลิปปินส์ สหรัฐฯ และเกาหลีใต้ และกองกำลังป้องกันตนเองภาคพื้นดินของญี่ปุ่นร่วมฝึก KAMANDAG 2022 เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการปฏิบัติการทางทะเล และความมั่นคงทางทะเล^{๔๖} และเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ฟิลิปปินส์ได้ร่วมกรอบความร่วมมือด้านความมั่นคงสามฝ่ายระหว่างฟิลิปปินส์ ญี่ปุ่นและสหรัฐฯ (Three-Way Security framework) เพื่อป้องปรามการแผ่ขยายอิทธิพลของจีนในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก

๒.๓ มาเลเซีย มีความสำคัญเชิงที่ตั้งทางยุทธศาสตร์การเชื่อมโยงของภูมิภาคผ่านช่องแคบมะละกา โดยร้อยละ ๙๕ ของการค้าระหว่างประเทศของมาเลเซียดำเนินการผ่านท่าเรือ จึงให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความมั่นคงทางทะเลและเสรีภาพในการเดินเรือรวมถึงการลาดตระเวนทางทะเลภายใต้กรอบ Malacca Straits Patrol Framework^{๔๗} มาเลเซียอ้างสิทธิทับซ้อนในทะเลจีนใต้บริเวณทางตอนเหนือของเกาะบอร์เนียว โดยไม่ประสงค์ให้มีการแข่งขันทางอาวุธ และให้ความสำคัญกับการแก้ไขข้อพิพาทโดยสันติวิธี โดยเฉพาะการจัดทำประมวลการปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (Code of Conduct in the South China Sea - COC) ในกรอบอาเซียนบนพื้นฐานของหลักกฎหมายระหว่างประเทศรวมถึง UNCLOS แม้ว่ามาเลเซียมีความสัมพันธ์ที่ดีกับจีน แต่มาเลเซียพร้อมยืนหยัดสิทธิ์เหนืออำนาจอธิปไตยเมื่อมีการลิดรอนสิทธิ์จากจีน เช่น เมื่อ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๔ เครื่องบินจีนจำนวน ๑๖ ลำ รุกล้ำน่านฟ้าของมาเลเซียในพื้นที่ทะเลจีนใต้ ส่งผลให้ผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงการต่างประเทศมาเลเซียเชิญเอกอัครราชทูตจีน ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์เข้าพบเพื่อประท้วงต่อการละเมิดอธิปไตยดังกล่าว

^{๔๕} Ministry of Foreign Affairs, China. “Joint Statement between the People’s Republic of China and the Republic of the Philippines”. (Online). Available : https://www.fmprc.gov.cn/eng/zxxx_662805/202301/t20230105_11001064.html.

^{๔๖} Bureau of Political – Military Affairs, United States. “Fact Sheet U.S. Security Cooperation with the Philippines”. 7 October 2022. (Online) Available: <https://www.state.gov/U.S.-security-cooperation-with-the-philippines/>.

^{๔๗} การลาดตระเวนทางทะเลร่วมกับไทย สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย บริเวณช่องแคบมะละกา ซึ่งเป็นเส้นทางขนส่งสินค้าเกือบครึ่งหนึ่งของการค้าทางทะเลของโลกและเป็นเส้นทางการขนถ่ายน้ำมันดิบกว่าร้อยละ ๙๐ ที่ขนส่งผ่านทะเลจีนใต้

มาเลเซียได้จัดทำสมุดปกขาวด้านการป้องกันประเทศ (Defence White Paper) กำหนดทิศทางยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงของประเทศในปี พ.ศ. ๒๕๖๔ – ๒๕๗๓ ซึ่งระบุประเด็นท้าทายด้านความมั่นคงของประเทศใน ๓ ประการ ได้แก่ ๑. ความไม่แน่นอนทางความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีน และความสัมพันธ์สหรัฐฯ จีนและประเทศมหาอำนาจอื่น ๆ ๒. ความซับซ้อนของปัญหาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และ ๓. ภัยคุกคามความมั่นคงรูปแบบใหม่ อาทิ การก่อการร้ายและความมั่นคงทางทะเล

๒.๔ สิงคโปร์ เป็นศูนย์กลางการค้าและคมนาคมขนส่งที่สำคัญของภูมิภาคโดยร้อยละ ๗๐ ของการค้าทางทะเลและร้อยละ ๘๐ ของอุปทานด้านอาหารของประเทศขนส่งผ่านช่องแคบสิงคโปร์ สิงคโปร์จึงให้ความสำคัญกับการรักษาและเสริมสร้างความมั่นคงทางทะเลทั้งในรูปแบบดั้งเดิมและรูปแบบใหม่ในลักษณะ การดำเนินการอย่างบูรณาการของรัฐบาล (Whole-of-Government Approach) โดยเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๒ สิงคโปร์ได้จัดตั้งคณะทำงานด้านความมั่นคงทางทะเล (Maritime Security Task Force (MSTF)/Maritime Security Command ภายใต้กองทัพเรือสิงคโปร์^{๔๘} และยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยของเส้นทางการเดินเรือ รวมถึงการซ้อมรบทางทะเลและการฝึกอบรมเพื่อแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติในการรักษาความมั่นคงทางทะเลกับประเทศต่าง ๆ ทั้งในและนอกภูมิภาค เช่น การจัดตั้ง Co-operative Mechanism on Safety of Navigation and Environmental Protection in the Straits of Malacca and Singapore ร่วมกับมาเลเซียและอินโดนีเซีย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๐ เพื่อรักษาความปลอดภัยและเส้นทางการเดินเรือของช่องแคบมะละกา และ (๒) การเป็นที่ตั้งและผู้สนับสนุนการเงินรายใหญ่ที่สุดของศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลตามความตกลงว่าด้วยความร่วมมือระดับภูมิภาคเพื่อต่อต้านการกระทำอันเป็นโจรสลัดและการปล้นเรือโดยใช้อาวุธในเอเชีย (Regional Cooperation Agreement on Combating Piracy and Armed Robbery against Ships in Asia - ReCAAP Information Sharing Centre) นอกจากนี้ สิงคโปร์สนับสนุนการคงบทบาททางความมั่นคงของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเพื่อเสริมสร้างดุลยภาพแห่งอำนาจในภูมิภาคจากการแผ่ขยายอิทธิพลของจีน ทั้งนี้ สิงคโปร์ไม่ได้มีการจัดทำเอกสารทางการด้านความมั่นคงทางทะเล

๒.๕ บรูไนฯ มีพื้นที่เขตเศรษฐกิจจำเพาะประมาณ ๙,๗๘๓.๘๓ ตารางไมล์ (คิดเป็นประมาณ ๓ เท่าของพื้นที่ทางบก) โดยพึ่งพารายได้จากอุตสาหกรรมน้ำมันและก๊าซธรรมชาติในร้อยละ ๙๐ บรูไนฯ ถูกมองว่าเป็นประเทศอ้างสิทธิ์ในประเด็นทะเลจีนใต้ประเภท “Silent Claimant” เนื่องจากไม่เคยแสดงท่าทีแข็งกร้าวต่อจีนและส่งกองกำลังทหารไปประจำในพื้นที่อ้างสิทธิ์ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจจำเพาะของตน ซึ่งอาจมองได้ว่าการรุกคืบของจีนในทะเลจีนใต้ไม่ได้พาดพิงไปยังพื้นที่ทับซ้อนกับบรูไนฯ อย่างมีนัยสำคัญต่อการละเมิดอธิปไตยทางน่านน้ำ และในอีกด้านหนึ่งสะท้อนถึงระดับการพึ่งพาทางเศรษฐกิจของบรูไนฯ ต่อจีน อย่างไรก็ดี เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๔ บรูไนฯ

^{๔๘} Asia Maritime Transparency Initiative, Center for Strategic & International Studies, United States. “Singapore’s Conceptualization of Maritime Security”. 1 December 2021. (Online). Available : <https://www.amti.csis.org/singapores-conceptualization-of-maritime-security/>.

ได้เผยแพร่สมุดปกขาวด้านป้องกันประเทศ (The 2021 Defense White Paper) สะท้อนถึงข้อห่วงกังวลต่อความเสี่ยงที่อาจเพิ่มขึ้นจากการคำนวณผิดพลาดจากการอ้างสิทธิพื้นที่ทับซ้อนทางทะเลในทะเลจีนใต้ และภัยคุกคามต่อเส้นทางการคมนาคมทางทะเล^{๔๙}

๓. กลุ่มประเทศที่ไม่มีพื้นที่ชายฝั่งติดอ่าวไทย

เมียนมา และ สปป.ลาว ไม่ได้แสดงท่าทีต่อประเด็นความมั่นคงทางทะเลในอ่าวไทยอย่างเด่นชัด โดย สปป.ลาว มีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่ไม่มีทางออกสู่ทะเล มีพรมแดนทางบกติดกับจีน โดยได้รับทั้งผลประโยชน์และผลกระทบจากการขยายอิทธิพลของจีนในประเทศทั้งด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ โครงสร้างพื้นฐานและพลังงาน ซึ่ง สปป.ลาว อาจสามารถใช้ประโยชน์จากโครงสร้างพื้นฐานทางท่าเรือและการเชื่อมโยงของจีนเพื่อออกสู่ทะเลผ่านกัมพูชาและไทยได้ในอนาคต ทั้งนี้ เมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๕ ประธานาธิบดี สปป.ลาว และเลขาธิการพรรคประชาชนปฏิวัติ สปป.ลาว และประธานประเทศ สปป.ลาว เยือนจีน โดยทั้งสองฝ่ายย้ำการยึดมั่นต่อวิสัยทัศน์การเป็นเพื่อนบ้าน มิตร สหายและหุ้นส่วนที่ดี และยินดีกับการครบรอบ ๑ ปีของการเปิดใช้เส้นทางรถไฟลาว-จีน รวมถึงผลลัพธ์ในการดำเนินงานเพื่อสร้างประชาคมจีน-ลาวที่มีอนาคตร่วมกันลงนามเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ในส่วนของเมียนมา สถานการณ์การเมืองภายในทำให้การดำเนินนโยบายของเมียนมาต่อการขยายอิทธิพลทางทะเลของจีนในมหาสมุทรอินเดียมีความซับซ้อนยิ่งขึ้นจากการที่เมียนมามีแนวโน้มต้องพึ่งพาจีนมากยิ่งขึ้นเพื่อบรรเทามาตรการลงโทษทางเศรษฐกิจและโดดเดี่ยวทางการเมืองของประเทศตะวันตก ปัจจุบัน เมียนมาและจีนมีความร่วมมือภายใต้โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจจีน - เมียนมา (China-Myanmar Economic Corridor – CMEC) เช่น เขตเศรษฐกิจพิเศษและท่าเรือจำรกผิว ในขณะเดียวกัน เมียนมากังวลเกี่ยวกับการถูกรอบงำโดยอิทธิพลของจีน โดยที่ผ่านมามีเมียนมาได้เสริมสร้างพันธมิตรทางทหารร่วมกับอินเดีย เช่น การฝึกอบรมทางการทหาร การจัดซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์ รวมถึงการรับมอบเรือดำน้ำพลังงานดีเซลไฟฟ้าจากอินเดีย นอกจากนี้ เมียนมายังกระชับความสัมพันธ์กับรัสเซียเพื่อคานอิทธิพลของจีนอีกทางหนึ่งด้วย

ประเด็นกฎหมายระหว่างประเทศด้านกิจการทางทะเลที่มีนัยสำคัญเกี่ยวกับการแข่งขันในเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจ

๑. การวิจัยวิทยาศาสตร์ทางทะเล (Maritime Scientific Research)

ไทยได้ให้สัตยาบันเพื่อเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. ๑๙๘๒ (United Nations Convention on the Law of the Sea 1982 - UNCLOS) เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ ทำให้ประเทศไทยต้องปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้อนุสัญญาฯ

^{๔๙} Asia Maritime Transparency Initiative, Center for Strategic & International Studies, United States. “Brunei Darussalam’s Conceptualization of Maritime Security”. 22 November 2021. (Online). Available: <https://www.amti.csis.org/brunei-darussalams-conceptualizations-of-maritime-security/>.

ซึ่งรวมถึงพันธกรณีเกี่ยวกับการวิจัยวิทยาศาสตร์ทางทะเล (Marine Scientific Research - MSR)^{๕๐} แต่ปัจจุบัน ไทยยังไม่มีกรอบการดำเนินการตามข้อบทของอนุสัญญาฯ ในส่วนที่เกี่ยวกับการวิจัยวิทยาศาสตร์ทางทะเล (ภาค ๑๓ ของอนุสัญญาฯ) ที่ผ่านมา ไทยเคยได้รับคำขอเข้ามาวิจัยวิทยาศาสตร์ทางทะเล จากรัฐต่าง ๆ อาทิ จีน ญี่ปุ่น และรัสเซีย อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่ไทยได้ปฏิเสธคำขอเนื่องจากเอกสารไม่ครบถ้วน หรือมีการส่งคำร้องเกินกำหนดเวลา หรือไม่สามารถตกลงกันได้ตามเงื่อนไขที่ฝ่ายไทยกำหนด

ปัจจุบัน ยังไม่มีพระราชบัญญัติ ระเบียบหรืออนุบัญญัติอื่น ๆ เกี่ยวกับเรื่องการวิจัยวิทยาศาสตร์ทางทะเล ดังนั้น จึงยังไม่ปรากฏหน่วยงานที่รับผิดชอบที่แน่นอน โดยกองความมั่นคงทางทะเล สภาความมั่นคงแห่งชาติรับที่จะเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักในประเด็นการวิจัยวิทยาศาสตร์ทางทะเลไปพลางก่อน จนกว่าจะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น โดยกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศอยู่ระหว่างการจัดทำข้อเสนอแนวทางการดำเนินการดังกล่าวให้คณะกรรมการกฎหมายทะเลและเขตทางทะเลของประเทศไทยเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบต่อไป

^{๕๐} การวิจัยในทะเลอาณาเขต อนุสัญญา UNCLOS กำหนดให้รัฐชายฝั่งมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการวางกฎเกณฑ์ อนุญาตและทำวิจัยวิทยาศาสตร์ในทะเลอาณาเขตของตน ดังนั้น หากรัฐอื่นประสงค์จะเข้ามาทำวิจัยวิทยาศาสตร์และทะเลอาณาเขตของรัฐชายฝั่ง จะต้องได้รับความยินยอมอย่างชัดแจ้ง (express consent) จากรัฐชายฝั่งและต้องดำเนินการภายใต้เงื่อนไขที่รัฐชายฝั่งกำหนดเท่านั้น ในส่วนการวิจัยวิทยาศาสตร์ทางทะเลภายในเขตเศรษฐกิจจำเพาะและบนไหล่ทวีป รัฐชายฝั่งมีสิทธิที่จะกำหนดกฎเกณฑ์ อนุญาต และทำการวิจัยวิทยาศาสตร์ทางทะเลในเขตเศรษฐกิจจำเพาะและบริเวณไหล่ทวีปของตนได้โดยต้องสอดคล้องกับบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องของอนุสัญญา UNCLOS ดังนั้น หากรัฐอื่นหรือองค์การระหว่างประเทศที่มีอำนาจประสงค์จะเข้ามาทำการวิจัยวิทยาศาสตร์ทางทะเลในเขตดังกล่าว จะต้องได้รับความยินยอมจากรัฐชายฝั่ง ซึ่งในสภาวะปกติ อนุสัญญาฯ กำหนดให้ รัฐชายฝั่งให้ความยินยอมให้รัฐอื่นหรือองค์การระหว่างประเทศเข้ามาดำเนินโครงการวิจัยวิทยาศาสตร์ทางทะเลตามอนุสัญญาฯ อย่างไรก็ตาม รัฐชายฝั่งอาจใช้ดุลพินิจไม่อนุญาตได้ หากปรากฏว่าไม่เข้าเงื่อนไขตามที่ระบุตามอนุสัญญาฯ ข้อ ๒๔๖ วรรค ๕ และข้อ ๒๕๗ ได้แก่ ๑. มีความเกี่ยวเนื่องโดยตรงกับการสำรวจและการแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ๒. เกี่ยวพันกับการขุดเจาะบนไหล่ทวีป การใช้วัตถุระเบิด หรือการนำสารอันตรายเข้ามาสู่สิ่งแวดล้อมทางทะเล ๓. เกี่ยวพันกับการก่อสร้าง การปฏิบัติงานหรือการใช้เกาะเทียมสิ่งติดตั้งและสิ่งก่อสร้าง และ ๔. มีข้อสนเทศเกี่ยวกับลักษณะ และวัตถุประสงค์ของโครงการ ซึ่งไม่ถูกต้อง หรือ หากรัฐที่มีอำนาจที่ทำการวิจัยยังมีข้อผูกพันค้างอยู่กับรัฐชายฝั่งจากโครงการวิจัยครั้งก่อน

เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๖๔ กระทรวงการต่างประเทศได้รับการแจ้งจากสถานเอกอัครราชทูตจีนประจำประเทศไทยเกี่ยวกับเรือสำรวจวิทยาศาสตร์จีนถูกเรือรบอินเดียนก๊อควน และตามประกบขณะแล่นอยู่ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของไทย ซึ่งสะท้อนว่า จีนมีแนวโน้มจะใช้ประโยชน์จากเรือสำรวจทางวิทยาศาสตร์ ยานใต้น้ำไร้คนขับเป็นเครื่องมือในการขยายอิทธิพลทางทะเล โดยอ้างการดำเนินการตาม FONOPs

ในอนาคต หากจีนส่งกองกำลังทางเรือมาประจำการที่ฐานทัพเรือเรือในกัมพูชา มีโอกาสที่เรือรบจีนอาจเดินเรือผ่าน ปฏิบัติกิจกรรมทางการทหารและ/หรือการวิจัยวิทยาศาสตร์ทางทะเลภายในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของไทย ทั้งโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ ซึ่งหน่วยงานความมั่นคงไทย ควรเตรียมความพร้อม และศึกษากรอบการดำเนินการด้านกฎหมายระหว่างประเทศและภายในประเทศที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน

๒. กิจกรรมทางทหารของเรือรบต่างชาติในน่านน้ำของรัฐชายฝั่ง

อนุสัญญา UNCLOS ไม่ได้นิยามคำว่า กิจกรรมทางทหาร (Military Activities) ไว้อย่างชัดเจน แต่ในความเห็นแยก (Separate Opinion) ในคดี Concerning the Detention of Three Ukrainian Naval Vessels (Ukraine v. Russian Federation) ของศาลทะเลระหว่างประเทศ ผู้พิพากษา José Luis Jesus ได้ให้ความเห็นว่า กิจกรรมตามที่ระบุในข้อ ๑๙ วรรค ๒ (เอ) - (เอฟ) ของอนุสัญญา ได้แก่ ๑. การคุกคาม หรือ การใช้กำลังต่ออธิปไตย บูรณภาพแห่งดินแดนหรือเอกราชทางการเมืองของรัฐชายฝั่ง ๒. การฝึกหรือ การซ้อมอาวุธไม่ว่าด้วยอาวุธชนิดใด ๆ ๓. การกระทำอันเป็นการที่มุ่งรวบรวมข้อสนเทศที่เป็นการเสื่อมเสียต่อการป้องกันหรือความมั่นคงของรัฐชายฝั่ง ๔. การกระทำการโฆษณาชวนเชื่อที่มุ่งกระทบความมั่นคงของรัฐชายฝั่ง ๕. การส่งอากาศยานขึ้นสู่อากาศ การให้อากาศยานลงสู่พื้น หรือการนำอากาศยานขึ้นมาจากเรือ และ ๖. การส่งกลอุปรณ์ทางทหารขึ้นสู่อากาศ การให้กลอุปรณ์ทางทหารลงสู่พื้น หรือการนำกลอุปรณ์ทางทหารขึ้นมาจากเรือ มีลักษณะเป็นกิจกรรมทางทหาร^{๕๑} ในขณะที่ผู้พิพากษา Zhiguo Gao ในคดีเดียวกันได้ให้ความเห็นส่วนตัวในเรื่องดังกล่าวว่า “Evaluation of military activities should be based on a combination of factors, such as the intent and purpose of the activities, taking into account the relevant circumstances of the case, such as the manner in which the Parties deployed their forces and the way in which the Parties engaged one another at sea.”^{๕๒}

^{๕๑} Separate Opinion of Judge Jesus in Case concerning the detention of three Ukrainian naval vessels (Ukraine v. Russian Federation), ITLOS. 25 May 2019. (Online). Available : https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/26/C26_Order_sop_JLJ.pdf, 4.

^{๕๒} Separate Opinion of Judge Gao in Case concerning the detention of three Ukrainian naval vessels (Ukraine v. Russian Federation), ITLOS 25 May 2019. (Online). Available : https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/26/C26_Order_sop_ZG.pdf, 5.

ดังนั้น ลักษณะของกิจกรรมทางทหารไม่เพียงแต่จะต้องพิจารณาเฉพาะกิจกรรมตามข้อ ๑๙ วรรค ๒ (เอ) - (เอฟ) เท่านั้น แต่รัฐชายฝั่งอาจพิจารณาบริบทของการกระทำของเรือดังกล่าวว่าเข้าข่ายเป็น กิจกรรมทางทหารด้วยหรือไม่

รัฐมีสิทธิกำหนดความกว้างของทะเลอาณาเขตของตนได้ไม่เกิน ๑๒ ไมล์ทะเลโดยวัดจากเส้นฐาน และมีอำนาจอธิปไตยเหนือทะเลอาณาเขตของตน^{๕๓} ดังนั้น หากรัฐอื่นเข้ามาดำเนินกิจกรรมทางทหารในทะเลอาณาเขตโดยไม่ได้รับอนุญาตจะเข้าข่ายเป็นการละเมิดอธิปไตยของรัฐชายฝั่งได้ อย่างไรก็ตาม รัฐเจ้าของธงอาจอ้างสิทธิการผ่านโดยสุจริต (Right of Innocent Passage) ตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญา UNCLOS เพื่อสร้างความชอบธรรมว่าการเดินเรือของตนไม่ได้เป็นการดำเนินกิจกรรมทางทหาร

โดยอนุสัญญา UNCLOS กำหนดว่าเรือของรัฐทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นเรือของรัฐชายฝั่งหรือเรือของรัฐไร้ฝั่งทะเล (Land-Lock State) ย่อมมีสิทธิการผ่านโดยสุจริตในการเดินเรือในทะเลอาณาเขตของรัฐชายฝั่ง^{๕๔} โดยไม่จำเป็นต้องขออนุญาตต่อรัฐชายฝั่งก่อน และรัฐชายฝั่งจะต้องไม่ขัดขวางการผ่านโดยสุจริตของเรือต่างชาติในทะเลอาณาเขตของตน อย่างไรก็ตาม การผ่านโดยใช้สิทธิดังกล่าวจะต้องเป็นการผ่านที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และรวดเร็ว หากมีการหยุดและการทอดสมอก็คือต้องเป็นการหยุดและการทอดสมอที่มีขึ้นในการเดินเรือตามปกติหรือจำเป็นต้องกระทำเนื่องจากมีเหตุสุดวิสัยหรือทุกขภัย^{๕๕}

ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ รัฐชายฝั่งมีเพียงสิทธิอธิปไตยในการสำรวจและการแสวงประโยชน์ ตลอดจนการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรมีชีวิตและไม่มีชีวิต ตลอดจนเขตอำนาจเหนือการสร้างและใช้เกาะเทียม สิ่งติดตั้ง และสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ การวิจัยทางวิทยาศาสตร์ทางทะเล และการคุ้มครองและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางทะเล โดยรัฐอื่น ๆ ยังคงมีเสรีภาพในการเดินเรือและการบินผ่าน รวมทั้งการวางสายเคเบิล และท่อใต้ท้องทะเล ตลอดจนการใช้ทะเลในทางอื่นที่ชอบด้วยกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับเสรีภาพเหล่านี้ ในเขตดังกล่าว โดยต้องเป็นการใช้เพื่อความมุ่งประสงค์ทางสันติ แม้ว่าในอนุสัญญา UNCLOS จะไม่มีข้อบทเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมทางทหารในเขตเศรษฐกิจจำเพาะอย่างชัดเจน แต่ในการเจรจาอนุสัญญา UNCLOS รัฐส่วนใหญ่เห็นว่าปฏิบัติการทางทหาร และกิจกรรมทางทหาร ถือเป็นการใช้ทะเลที่ชอบด้วยกฎหมายระหว่างประเทศและรัฐต่าง ๆ จะยังคงอุปโภคสิทธิในการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวในเขตเศรษฐกิจจำเพาะต่อไป กอปรกับรัฐชายฝั่งมีเพียง “สิทธิ” อธิปไตยเหนือเขต เศรษฐกิจจำเพาะซึ่งแตกต่างจาก “อำนาจ” อธิปไตยในทะเลอาณาเขต ดังนั้น การดำเนินกิจกรรมทางทหารจึงเข้าข่ายการใช้ทะเลเพื่อความมุ่งประสงค์ทางสันติราบเท่าที่ไม่เป็นการคุกคามหรือการใช้กำลังต่อบูรณภาพแห่งดินแดนหรือเอกราชทางการเมืองของรัฐหรือในลักษณะอื่นใดที่ไม่สอดคล้องกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่บัญญัติไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติ^{๕๖}

^{๕๓} อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. ๑๙๘๒ ข้อ ๓ และ ข้อ ๒ วรรค ๑

^{๕๔} อนุสัญญาฯ ข้อ ๑๗

^{๕๕} อนุสัญญาฯ ข้อ ๑๘ (๒)

^{๕๖} อนุสัญญาฯ ข้อ ๓๐๑

แม้ว่าอนุสัญญา UNCLOS จะไม่ได้กำหนดให้รัฐชายฝั่งสามารถออกมาตรการดังกล่าวได้ แต่ก็มีรัฐชายฝั่งจำนวน ๑๘ รัฐ^{๕๗} ที่มีข้อห่วงกังวลต่อการดำเนินกิจกรรมทางทหารในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ และได้กำหนดมาตรการควบคุมและห้ามการดำเนินกิจกรรมทางทหารของเรือต่างชาติในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของตน^{๕๘} ซึ่งมาตรการเหล่านี้อาจมีความแตกต่างกันในแต่ละรัฐ อาทิ^{๕๙} ๑. ข้อจำกัดเรื่องการใช้ทะเลในทางไม่สันติ (Non-Peaceful Uses) โดยไม่ได้รับความยินยอม เช่น การฝึกอาวุธ ๒. ข้อจำกัดในการรวบรวมข้อมูลทางทะเลในทางทหารและการสำรวจทางอุทกศาสตร์โดยไม่มีการแจ้งล่วงหน้าและ/หรือไม่ได้รับความยินยอม ๓. การห้ามปฏิบัติการการข่าวกรอง การเฝ้าตรวจ และการลาดตระเวน (Intelligence, Surveillance and Reconnaissance) ๔. การกำหนดให้เรือรบต่างชาติจัดอาวุธในตำแหน่งที่ไม่ทำงานก่อนแล่นเข้าสู่เขตต่อเนื่อง ๕. ข้อกำหนดให้เรือดำน้ำต่างชาติต้องเดินเรือบนผิวน้ำและชักธงของรัฐในเขตต่อเนื่อง และ ๖. เงื่อนไขการขออนุญาตล่วงหน้าก่อนที่เรือรบจะเข้าสู่เขตต่อเนื่องหรือเขตเศรษฐกิจจำเพาะ

ท่าทีไทย

ไทยเป็น ๑ ใน ๑๘ ประเทศข้างต้นที่ห้ามการดำเนินกิจกรรมทางทหารในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ โดยไทยได้ทำคำประกาศแนบท้ายสัตยาบันสารการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญา UNCLOS ว่า ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ การอุปโภคเสรีภาพ ในการเดินเรือที่สอดคล้องกับบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับอนุสัญญา UNCLOS ไม่รวมถึงการใช้ทะเลในทางไม่สันติโดย ปราศจากความยินยอมของรัฐชายฝั่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การฝึกทหาร หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่อาจกระทบต่อสิทธิและประโยชน์ของรัฐชายฝั่ง และไม่รวมถึงการคุกคาม หรือการใช้กำลังต่อบุรณภาพแห่งดินแดน เอกอกราชอาณาจักรเมือง สันติภาพ หรือความมั่นคงของรัฐชายฝั่ง

ผลกระทบด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศมหาอำนาจ ประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การขยายอิทธิพลของจีนในทะเลจีนใต้และต่อเนื่องมายังอ่าวไทยจะเป็นการเปิดพื้นที่ใหม่ทางการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ และกลุ่ม QUAD ทางด้านความมั่นคงทางทะเลจากปัจจุบันที่มุ่งในทะเลจีนใต้ ซึ่งอาจส่งผลให้ ๑. ทั้งจีนและสหรัฐฯ เชื่อมโยงสถานการณ์ความมั่นคงทางทะเลในพื้นที่ทะเลจีนใต้กับอ่าวไทย โดยในส่วนของจีนเพื่อปกป้องพื้นที่หลังบ้านของตนที่จีนได้มีการลงทุน และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเชื่อมโยงและยึดโยงผลประโยชน์

^{๕๗} Raul (Pete) Pedrozo, “Military Activities in the Exclusive Economic Zone : East Asia Focus”. (2014) 90 INT’L L. STUD. 514, 521.

^{๕๘} Military Activities in an Exclusive Economic Zone (EEZ), <https://www.sites.tufts.edu/lawofthesea/chapter-4/> accessed 14 July 2021.

^{๕๙} *Ibid.*, Raul (Pete) Pedrozo, “Military Activities in the Exclusive Economic Zone: East Asia Focus”. (2014) 90 INT’L L. STUD. 514, 524.

ระหว่างจีนกับประเทศในอนุภูมิภาคให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น และสนับสนุนการแผ่ขยายอิทธิพลทางทะเลตามแนวเส้นทางสายไหมทางทะเลในศตวรรษที่ ๒๑ และแนวพื้นที่ First Island Chain และ Second Island Chain ตามทฤษฎี String of Pearls ของสหรัฐฯ ดำเนินยุทธศาสตร์เพื่อป้องกันการขีดความสามารถของจีนในการปฏิบัติการทางทหาร และการควบคุมเส้นทางการสัญจรทางเรือในบริเวณทะเลจีนใต้ อ่าวไทย และช่องแคบมะละกา ๒. จีนและสหรัฐฯ และกลุ่ม QUAD ต่างแสดงแสนยานุภาพด้านการทหารเพื่อปกป้องผลประโยชน์ทางความมั่นคงและเศรษฐกิจ ซึ่งรวมถึงในพื้นที่โครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก^{๖๐} ในพื้นที่ เช่น การปฏิบัติการซ้อมรบเพื่อป้องกันและกัน โดยอาจส่งผลให้เกิดความสับสนเชิงความมั่นคงในพื้นที่และกระทบต่อเส้นทางการขนส่งสินค้าและพลังงาน และ ๓. จีนดำเนินกลยุทธ์พื้นที่สีเทา (Grey Zone) ขยายขอบเขตเข้ามาในพื้นที่อ่าวไทยมากขึ้นส่งผลให้สหรัฐฯ และกลุ่ม QUAD ร่วมกับเวียดนาม ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ในพื้นที่อ่าวไทยชั้นใน และมีข้อพิพาทในพื้นที่ทับซ้อนกับจีนในทะเลจีนใต้ดำเนินการสกัดกั้นอิทธิพลของจีนในลักษณะ Integrated Deterrence

การขยายอิทธิพลทางทะเลของจีนบริเวณฐานทัพเรือเรียม/อ่าวไทย จะส่งผลให้จีนมีขีดความสามารถในการปฏิบัติการทางทหารในภูมิภาค^{๖๑} และทำให้กองทัพจีนมีศักยภาพในการควบคุมเส้นทางการสัญจรทางเรือ (SLOC) ในบริเวณทะเลจีนใต้ อ่าวไทย และช่องแคบมะละกา โดยเฉพาะการร่นระยะเวลาการเข้าถึงพื้นที่พิพาทในทะเลจีนใต้ได้เร็วขึ้น เช่น บริเวณพื้นที่พิพาทนาทูนากับอินโดนีเซีย และมีขีดความสามารถในการโจมตีเป้าหมายตามชายฝั่งเวียดนามได้ ซึ่งอาจนำไปสู่การแข่งขันกันเพื่อเสริมสร้างแสนยานุภาพด้านการทหาร (Arms Race) ในกลุ่มประเทศผู้อ้างสิทธิ์ และเพิ่มความสับสนเสี่ยงที่จะมีการประเมินสถานการณ์ผิดพลาดจนนำไปสู่การปะทะกัน

^{๖๐} นฤดม์ เทิดสถิรศักดิ์, นาย. รองเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. เอกสารบรรยาย เรื่อง “โครงการการลงทุนจากต่างประเทศในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ช่วงปี ๒๕๕๙ – มิถุนายน ๒๕๖๕” วันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๕. โครงการการลงทุนจากต่างประเทศในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ช่วงปี ๒๕๕๙ – มิถุนายน ๒๕๖๕ เฉลี่ยปีละ ๓๐๐ โครงการ เงินลงทุน ๑๔๕,๐๐๐ ล้านบาทต่อปี โดยจีนเป็นประเทศผู้ลงทุนรายใหญ่ที่สุด และญี่ปุ่นเป็นลำดับสอง (ร้อยละ ๓๔ และร้อยละ ๒๖ ของมูลค่าโครงการลงทุนจากต่างประเทศใน EEC ตามลำดับ) ตามด้วยไต้หวัน เนเธอร์แลนด์ ฮังการี สิงคโปร์และสหรัฐฯ ตามลำดับ).

^{๖๑} ๑. เครื่องบินทิ้งระเบิด PLA H6 เมื่อปฏิบัติการจาก Dara Sakor จะทำให้มีขีดความสามารถในการโจมตีในทะเลอันดามัน และเกาะ Nicobar ๒. เครื่องบินต่อต้านเรือดำน้ำและการลาดตระเวนทางอากาศจากฐานใน Dara Sakor จะเพิ่มขีดความสามารถในการติดตามและโจมตีเครื่องบินและเรือดำน้ำในอ่าวไทยและช่องแคบมะละกา และ ๓. การประจำการของกองทัพเรือจีนในฐานทัพเรือเรียมเมื่อรวมกับขีดความสามารถในการโจมตีจากชายฝั่งของจีนและเกาะ Hainan ซึ่งอยู่ห่างจากพื้นที่พิพาทในทะเลจีนใต้ไปทางเหนือกว่า ๑,๐๐๐ ไมล์ จะทำให้กองทัพจีนมีขีดความสามารถในการควบคุมพื้นที่อธิปไตยที่อ้างสิทธิ์ได้อย่างเบ็ดเสร็จ ข้อมูลจากรายงานเรื่อง “China : Use of Ream Naval Base Would Increase PLA Ability to Threaten Regional Neighbors” โดยกระทรวงกลาโหมสหรัฐ U.S. Indo-Pacific Command (INDOPACOM)

ทางอาวุธ และส่งผลให้ไทยจะต้องปรับเปลี่ยนการประเมินภัยคุกคามและความพร้อมด้านความมั่นคงทางทะเลใหม่ด้วย

๑. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน และไทยกับสหรัฐฯ

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนมีลักษณะความเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์รอบด้าน (Comprehensive Strategic Cooperative Partnership) จีนเป็นประเทศคู่ค้าอันดับหนึ่งของไทย^{๖๒} และประเทศผู้ลงทุนในอันดับ ๓^{๖๓} (รองจากญี่ปุ่นและไต้หวัน) ทั้งสองฝ่ายมีฉันทามติในการดำเนินการเพื่อมุ่งสู่การเป็นประชาคมที่มีอนาคตร่วมกันไทย - จีนเพื่อนำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนยิ่งขึ้นในโอกาสที่ประธานาธิบดีสี จิ้นผิง เยือนไทยเพื่อเข้าร่วมการประชุมผู้นำเขตเศรษฐกิจเอเปค ครั้งที่ ๒๙ ที่กรุงเทพฯ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวได้ยึดโยงผลประโยชน์ระหว่างไทยกับจีนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันมีนัยสะท้อนว่า ไทยได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมของจีน

การขยายอิทธิพลของจีนในอ่าวไทยเป็นการเพิ่มโอกาสด้านการค้าและการลงทุนร่วมกับจีน รวมถึงการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวชาวจีนเดินทางมาท่องเที่ยวในภาคตะวันออกของไทย อย่างไรก็ตาม การดำเนินกิจกรรมทางการค้าและการลงทุนที่เพิ่มขึ้นของจีนในพื้นที่ จะส่งผลให้จีนมีผลประโยชน์ที่ต้องดูแล/ปกป้องมากขึ้นในอ่าวไทย ซึ่งจะทำให้จีนสามารถอ้างความชอบธรรมที่จะขยายอิทธิพลทางทะเลในอ่าวไทยเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตน นอกจากนี้ ความพยายามของไทยในการมีบทบาทนำในอนุภูมิภาคในการส่งเสริมความเชื่อมโยงและสอดประสานกัน (Interoperability) ระหว่างระบบโครงข่ายในด้านต่าง ๆ เช่น โครงสร้างดิจิทัลการขนส่ง โครงข่ายพลังงาน ซึ่งรวมถึงการมุ่งเป็นศูนย์กลางการซื้อขายพลังงานของไทยในภูมิภาค (Energy Trading Hub) อาจทำได้ยากขึ้น เนื่องจากอนุภูมิภาคมีการพึ่งพาทุน แรงงาน และมาตรฐานเทคโนโลยีระบบจีนมากขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อกรอบธุรกิจและการขับเคลื่อนนโยบาย (Policy Space) ของไทย

^{๖๒} จีนเป็นคู่ค้าอันดับ ๑ ของไทย โดยการค้าไทย-จีนในช่วง ๑๐ เดือนแรกปี พ.ศ. ๒๕๖๕ มีมูลค่ารวม ๓.๐๖ ล้านล้านบาท ขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๔.๐๗ เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อน โดยไทยส่งออกไปจีน ๙.๙๖ แสนล้านบาท เพิ่มขึ้น ร้อยละ ๒.๘๒ ไทยนำเข้า ๒.๐๗ ล้านล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๐.๔๐ ไทยขาดดุลการค้ากับจีนมูลค่า ๑.๐๗ ล้านล้านบาท (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.thansettakij.com/business/trade-agriculture/549213>.

^{๖๓} เมื่อปี ๒๕๖๕ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนอนุมัติการลงทุน โดยตรงจากจีนจำนวน ๑๐๐ โครงการในมูลค่า ๔๑,๖๙๑ ล้านบาท. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.boi.go.th/upload/content/FDIQ4202263c640735c850.pdf>.

ไทยและสหรัฐฯ เป็นพันธมิตรและหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ (Strategic Alliance and Partnership) โดยทั้งสองประเทศครบรอบ ๑๕๐ ปีของการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตในปี ๒๕๖๖ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจและความร่วมมือผ่านการลงนามใน 1833 Treaty of Amity and Commerce^{๖๔} the 1954 Manila Pact^{๖๕} และ the 1962 Thanat – Rusk Communique^{๖๖} รวมถึง the 1966 Treaty of Amity and Economic Relations^{๖๗} นอกจากนี้ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๖ สหรัฐฯ ได้กำหนดให้ไทยเป็น “ประเทศพันธมิตรสำคัญที่มีไม่ใช่ประเทศสมาชิกองค์การนาโต” (Major Non - NATO Ally)^{๖๘} และเมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๒ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการ

^{๖๔} ไทยและสหรัฐฯ สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตจากการทำสนธิสัญญาไมตรีและการพาณิชย์ (Treaty of Amity and Commerce) ใน ค.ศ. ๑๘๓๓ (พ.ศ. ๒๓๗๖) ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และประธานาธิบดีแอนดรูว์ แจ็กสัน ซึ่งทำให้สยามเป็นประเทศแรกในภูมิภาคเอเชียที่สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐฯ อย่างเป็นทางการ

^{๖๕} กติกามะนิลา (Manila Pact ค.ศ. ๑๙๕๔) เป็นสนธิสัญญาระหว่าง ไทย สหรัฐฯ ฟิลิปปินส์ ปากีสถาน ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อังกฤษ และฝรั่งเศสเพื่อจัดตั้งองค์การของสนธิสัญญาการป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ลงนามเมื่อวันที่ ๘ กันยายน ค.ศ. ๑๙๕๔ ที่กรุงมะนิลา เพื่อสกัดกั้นภัยจากคอมมิวนิสต์ในภูมิภาค

^{๖๖} แถลงการณ์ถนัด-รัสก์ ลงนามโดยพันเอกพิเศษ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และนายดิน รัสก์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ ในช่วงยุคสงครามเย็น ซึ่งมีสาระสำคัญว่า สหรัฐฯ จะช่วยเหลือไทยหากต้องเผชิญกับการรุกรานจากชาติเพื่อนบ้าน

^{๖๗} ไทยและสหรัฐฯ มีสนธิสัญญาไมตรีและการพาณิชย์ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๓๗๖ นับถึงปัจจุบันมีทั้งสิ้น ๕ ฉบับ โดยฉบับปัจจุบัน ลงนามเมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๙ มีขอบเขตความร่วมมือทางด้านการพาณิชย์ และการเดินเรือ และธุรกิจบริการ ยกเว้นธุรกิจ ๖ ประเภท ได้แก่ การสื่อสาร การขนส่ง การดูแลทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น การธนาคารที่เกี่ยวข้องกับการรับฝากเงิน การค้าภายในที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์เกษตรพื้นเมือง และการแสวงหาผลประโยชน์จากที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ โดยสนธิสัญญาฉบับนี้อ่อนุญาตให้บริษัทสหรัฐฯ ดำรงสิทธิการถือหุ้นรายใหญ่ หรือถือหุ้นทั้งหมดของบริษัท สำนักงานสาขา หรือสำนักงานตัวแทนที่ตั้งอยู่ในประเทศไทย และบริษัทสหรัฐฯ จะได้รับการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment) โดยจะสามารถประกอบธุรกิจได้ในลักษณะเดียวกับบริษัทไทย และได้รับยกเว้นจากข้อจำกัดส่วนใหญ่ในการลงทุนจากต่างประเทศที่กำหนดโดยกฎหมายธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. ๒๕๑๕

^{๖๘} การกำหนดประเทศพันธมิตรสำคัญที่มีไม่ใช่ประเทศสมาชิกองค์การนาโตเริ่มสมัยประธานาธิบดี โรนัลด์ เรแกน เพื่อเสริมสร้างความเป็นพันธมิตรระหว่างสหรัฐฯ กับมิตรประเทศนอกกลุ่ม NATO โดยความร่วมมือระหว่างสหรัฐฯ กับไทยในฐานะประเทศพันธมิตรสำคัญที่มีไม่ใช่ประเทศสมาชิกองค์การนาโตครอบคลุมด้านการค้นคว้าวิจัย การต่อต้านการก่อการร้ายสากล และการให้ยืมอาวุธยุทโธปกรณ์เพื่อการค้นคว้าวิจัย

กระทรวงกลาโหมและนายมาร์ก เอสเปอร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ ได้ร่วมลงนามแถลงการณ์วิสัยทัศน์ร่วมว่าด้วยการเป็นพันธมิตรด้านการป้องกันประเทศระหว่างสหรัฐฯ และไทย ค.ศ. ๒๐๒๐ ย้ำความสำคัญของการเป็นพันธมิตรทางสนธิสัญญาป้องกันประเทศระหว่างสหรัฐฯ และไทยในศตวรรษที่ ๒๑ และตระหนักถึงสายสัมพันธ์ด้านการป้องกันประเทศในการส่งเสริมความสัมพันธ์ในมิติอื่นๆ ซึ่งรวมถึงความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นทางการทูต เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยมุ่งมั่นเสริมสร้างการเป็นหุ้นส่วนที่สำคัญในด้านเหล่านี้ เพื่อบรรลุถึงสันติภาพยิ่งขึ้นไปในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก และภูมิภาคอื่นๆ^{๖๙} และต่อมา ในโอกาสเยือนไทยของนายแอนโทนี บลิงเคน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ไทยและสหรัฐฯ ได้ออกแถลงการณ์ร่วม Thailand – United States Communique on Strategic Alliance and Partnership ย้ำเจตนารมณ์ในการเสริมสร้างความร่วมมือทางยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมสันติภาพ การพัฒนาที่ยั่งยืนและความเจริญรุ่งเรืองของไทยและสหรัฐฯ และภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก

ไทยและสหรัฐฯ มีความร่วมมือด้านความมั่นคงและการทหารที่ใกล้ชิด โดยมีโครงการฝึกร่วมทางทหาร Cobra Gold ที่จัดมาต่อเนื่องตั้งแต่ปี ๒๕๒๕ จนถึงปัจจุบัน ขณะที่ด้านเศรษฐกิจสหรัฐฯ เป็นคู่ค้าอันดับ ๒ ของไทย^{๗๐} รองจากจีนและเป็นประเทศผู้ลงทุนอันดับ ๔ ของไทย (รองจากญี่ปุ่น ไต้หวันและจีน)^{๗๑} ทั้งสองประเทศยังมีความร่วมมือที่ใกล้ชิดในด้านสิ่งแวดล้อม สาธารณสุข และการศึกษารวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชน ขณะที่ไทยสนับสนุนยุทธศาสตร์ Free and Open Indo-Pacific (FOIP) และกรอบ Indo-Pacific Economic Framework (IPEF) ของสหรัฐฯ

อนึ่ง เมื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน และความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ นั้น ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ขาดความเสมอต้นเสมอปลายและความต่อเนื่องทางความร่วมมือ สืบเนื่องจากการที่สหรัฐฯ ผูกโยกประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยในการดำเนินความสัมพันธ์กับไทย ด้วยเหตุนี้ ในคราวที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในไทยด้วยวิถี

^{๖๙} แถลงการณ์วิสัยทัศน์ร่วมว่าด้วยการเป็นพันธมิตรด้านการป้องกันประเทศระหว่างสหรัฐอเมริกาและไทย ค.ศ. ๒๐๒๐ (Joint Vision Statement 2020 for the U.S. – Thai Defense Alliance). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://th.usembassy.gov/th/joint-vision-statement-2020-for-the-thai-u-s-defense-alliance-th/>

^{๗๐} “สหรัฐฯ เป็นคู่ค้าอันดับ ๒ ของไทย โดยในช่วง ๑๐ เดือนแรกของปี ๒๕๖๕ ไทยกับสหรัฐฯ มีมูลค่าการค้ารวม ๑.๙๐ ล้านล้านบาท ขยายตัวร้อยละ ๓๒.๑๘ เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อน โดยไทยส่งออก ๑.๓๖ ล้านล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๘.๑๙ และนำเข้า ๕.๓๑ แสนล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ ๔๓.๗๑ โดยไทยเกินดุลการค้าสหรัฐฯ ๘.๓๘ แสนล้านบาท”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.thansettakij.com/business/trade-agriculture/549213>.

^{๗๑} “เมื่อปี ๒๕๖๕ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนอนุมัติการลงทุนโดยตรงจากสหรัฐฯ จำนวน ๓๓ โครงการในมูลค่า ๓๘,๑๖๕ ล้านบาท”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.boi.go.th/upload/content/FDIQ4202263c640735c850.pdf>.

ที่ไม่ได้เป็นไปตามครรลองของประชาธิปไตย (การรัฐประหาร) สหรัฐฯ ได้ชะลอการขับเคลื่อนความสัมพันธ์กับไทยทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศขาดพลวัตในบางช่วง

การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ทางความมั่นคงทางทะเล จะทำให้การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อจีนประสบกับความท้าทายใน ๑. การแยกแยะประเด็นความละเอียดอ่อนด้านความมั่นคงที่เกี่ยวข้องกับอ่าวไทยออกจากความเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์รอบด้านระหว่างไทยกับจีนโดยภาพรวม ซึ่งไทยยังคงต้องพึ่งพาเงินทุนทางเศรษฐกิจในระดับสูง และ ๒. การบริหารจัดการกับความเสี่ยงที่จะมีการประเมินสถานการณ์ผิดพลาดในกรณีที่เกิดเหตุการณ์การรุกรานของจีนในพื้นที่อ่าวไทยที่มีเหตุจำเป็นให้ไทยต้องปกป้องอำนาจอธิปไตยในพื้นที่และกระทบกระทั่งกับจีน ซึ่งอาจส่งผลให้จีนตอบโต้ทางการเมืองและเศรษฐกิจต่อไทย ขณะเดียวกัน จะทำให้ไทยอยู่ในสถานะลำบากมากยิ่งขึ้นในการบริหารจัดการความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ โดยหากเกิดเหตุการณ์การรุกรานของจีนในพื้นที่อ่าวไทย สหรัฐฯ อาจใช้ประโยชน์จากสถานการณ์ดังกล่าวในการสนับสนุนให้ไทยเผชิญหน้ากับจีน และขอใช้พื้นที่ในไทยเป็นฐานทัพเพื่อปกป้องเส้นทางสัญจรทางเรือและปฏิบัติการทางทหารในการเผชิญหน้ากับจีน ซึ่งจะเป็นการกดดันให้ไทยต้องเลือกข้าง

๒. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง และอาเซียน

ไทยจะเผชิญความท้าทายในการสอดประสานผลประโยชน์ด้านความมั่นคงทางทะเลในอ่าวไทยระหว่างกลุ่มประเทศอาเซียนภาคพื้นทวีป (สปป.ลาว กัมพูชา เมียนมา และเวียดนาม) กับประเทศอาเซียนภาคพื้นมหาสมุทร (มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ บรูไนฯ และสิงคโปร์) เนื่องจากกลุ่มประเทศเหล่านี้ มีความตระหนักต่อภัยคุกคามของจีนในอ่าวไทยระดับที่ต่างกัน กล่าวคือ ประเทศอาเซียนภาคพื้นทวีปมีภูมิศาสตร์ที่ประชิดกับจีนตระหนักถึงภัยคุกคามของจีนในอ่าวไทยในระดับที่สูงกว่าประเทศอาเซียนในภาคพื้นมหาสมุทร ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ในพื้นที่อ่าวไทยชั้นนอกและเผชิญกับภัยคุกคามทางทะเลเงินได้จากจีน นอกจากนี้ ประเทศอาเซียนในภาคพื้นทวีปพึ่งพิงเงินทุนทั้งทางเศรษฐกิจและการเชื่อมโยงทางโครงสร้างพื้นฐานในระดับสูง^{๗๒} กว่าประเทศกลุ่มภาคพื้นสมุทร กอปรกับเมื่อคำนึงว่า ประเทศอาเซียนในภาคพื้นทวีปต่างจะร่วมมือกันจีนเพื่อดำเนินการไปสู่การเป็นประชาคมที่มีอนาคตร่วมกันยิ่งทำให้ประเทศเหล่านี้เข้าสู่ “อ้อมกอด” หรือ เขตอิทธิพลของจีนมากยิ่งขึ้นด้วย ซึ่งสภาวะดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อความเป็นแกนกลางของอาเซียน (ASEAN Centrality) อย่างมีนัยสำคัญ และเพิ่มความเปราะบางของอาเซียนต่อการแทรกแซงจากมหาอำนาจจากภายนอก แม้ประเทศมหาอำนาจต่างๆ ซึ่งรวมถึงจีนและสหรัฐฯ ต่างให้ความสำคัญกับการรักษาไว้ซึ่งความเป็นแกนกลางของอาเซียนในภูมิภาคก็ตาม ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ของมหาอำนาจเองในการป้องปรามไม่ให้อาเซียนเอนเอียงไปกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

^{๗๒} การเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานระหว่างจีนกับไทยและประเทศอาเซียนในภาคพื้นทวีป มีทั้งด้านมิติทางบกทางถนน อาทิ R3A R9 และ R12 ทางอากาศ และทางเรือในแม่น้ำโขง และทางทะเลทางท่าเรือ

๓. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา

หากกองทัพเรือจีนเข้ามาประจำการที่ฐานทัพเรือเรียมและมีการติดตั้งอาวุธยุทโธปกรณ์และถ่ายทอดทางเทคโนโลยีจะเป็นการช่วยเพิ่มขีดความสามารถแก่กองทัพเรือกัมพูชา ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อบูรณภาพแห่งดินแดนของไทย และการการเจรจาพื้นที่อ้างสิทธิ์ในไหล่ทวีปทับซ้อนกันระหว่างไทยกับกัมพูชาจากการที่กัมพูชามีอำนาจต่อรอกับไทยมากยิ่งขึ้น รวมถึงเพิ่มความละเอียดอ่อนและซับซ้อนในการพัฒนาในพื้นที่ปิโตรเลียมทับซ้อนไทย-กัมพูชา (Overlapping Claims Area – OCA)^{๗๓} และสถานการณ์ความมั่นคงทางทะเลในพื้นที่อ่าวไทยและภูมิภาคเนื่องจากการแผ่ขยายอิทธิพลของจีนในพื้นที่อ่าวไทยและความพยายามของสหรัฐฯ และพันธมิตรในการป้องปรามการขยายอิทธิพลของจีนดังกล่าว จะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพและดุลยภาพแห่งอำนาจทางทะเลในพื้นที่อย่างมีนัยสำคัญ

นอกจากนี้ ไทยอาจเผชิญกับภัยคุกคามด้านความมั่นคงรูปแบบใหม่ (Non-Traditional Security) ตามแนวชายแดนที่สูงขึ้น เนื่องจากโครงการพัฒนาฐานทัพเรือเรียมในกัมพูชา โดยจีนอาจนำไปสู่ผลกระทบต่อด้านสังคมจากการย้ายถิ่นฐานของชาวจีนเข้ามาในกัมพูชา ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อปัญหาด้านความมั่นคงของมนุษย์ตามบริเวณแนวชายแดนไทย และขยายผล (Spillover) ไปยัง สปป.ลาว และทำให้อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงต้องเผชิญกับความท้าทายจากการขยายอิทธิพลของจีนในวงกว้าง โดยมีข้อห่วงกังวลเกี่ยวกับการครอบงำทางเศรษฐกิจ การขยายตัวของชุมชนจีนอย่างรวดเร็ว และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากโครงการก่อสร้างต่าง ๆ ของจีนอันจะส่งผลให้สหรัฐฯ และพันธมิตรเข้ามามีบทบาทในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงมากยิ่งขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงผ่านกรอบความร่วมมือทวิภาคีกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และกรอบความร่วมมือในอนุภูมิภาค อาทิ หุ่นส่วนแม่โขง-สหรัฐฯ (Mekong – US Partnership) และแม่โขง – ญี่ปุ่น (Mekong – Japan) เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถให้แก่ประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงในการแก้ไขปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่ ซึ่งมีนัยเพื่อป้องปรามการแผ่ขยายอิทธิพลของจีนในพื้นที่ในทางอ้อมด้วย

^{๗๓} เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ พลเอกประวิตร วงษ์สุวรรณ รองนายกรัฐมนตรีฝ่ายความมั่นคงในฐานะประธานคณะกรรมการร่วมด้านเทคนิค (Joint Technical Committee – JTC) ไทย-กัมพูชา (ฝ่ายไทย)หารือกับนายซุ่ย แซม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเหมืองแร่และพลังงานกัมพูชาในฐานะประธาน JTC ไทย-กัมพูชา (ฝ่ายกัมพูชา) โดยทั้งสองฝ่ายจะร่วมมือกันสำรวจแหล่งพลังงานน้ำมันและก๊าซในพื้นที่ปิโตรเลียมทับซ้อนไทย-กัมพูชา (Overlapping Claims Area – OCA) พร้อมทั้งพิจารณาแต่งตั้งคณะทำงานไทย-กัมพูชาว่าด้วยการแบ่งเขตทางทะเล (ฝ่ายไทย) และคณะทำงานไทย-กัมพูชาเกี่ยวกับระบอบพัฒนาร่วม (ฝ่ายไทย) ทั้งนี้ ความสำคัญของพื้นที่ OCA คือ ศักยภาพในปริมาณสำรองปิโตรเลียม ซึ่งกรมเชื้อเพลิงธรรมชาติมีข้อมูลเบื้องต้นว่าจะช่วยปริมาณสำรองปิโตรเลียมให้ประเทศเพิ่มขึ้นร้อยละ ๓๐ และต่ออายุการผลิตก๊าซจากอ่าวไทยออกไปอีก ๑๐ ปี สอดคล้องกับการผลิตก๊าซจากแหล่ง G1/61 (เอราวัณ) และ G2/61 (บงกช) ที่สัญญาซื้อขายก๊าซจะหมดอายุใน ๒๕๗๕. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.energynewscenter.com>

๔. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนาม

เมื่อพิจารณาว่า เวียดนาม มองการปรับปรุงฐานทัพเรือเวียดนามเป็นภัยคุกคามด้านความมั่นคง เนื่องจากเวียดนามมีชายแดนทางทะเลติดกับกัมพูชาที่จังหวัดเกียนซางทางตอนใต้ของเวียดนาม และในเชิงภูมิรัฐศาสตร์หากมีการขยายอิทธิพลทางทะเลบริเวณกัมพูชาจะทำให้จีนสามารถเข้ามาปิดล้อมเวียดนามได้ในรอบด้าน กอปรกับในช่วงที่เวียดนามเป็นประธานอาเซียนเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๓ ได้พยายามนำประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงหรือในกรอบอาเซียนเป็นโอกาสสำหรับไทยในการส่งเสริมการค้าหรือกับเวียดนามในประเด็นด้านความมั่นคงที่เกี่ยวข้องกับอนุภูมิภาคและผลกระทบต่ออ่าวไทย ซึ่งเป็นผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างสองประเทศเพื่อสร้างพันธมิตรในการดำรงรักษาไว้ซึ่งเสถียรภาพในอ่าวไทย

๕. โครงการคลองไทย

ในระยะยาว อิทธิพลทางทะเลของจีนในกัมพูชาที่สูงขึ้นจะเป็นปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ที่สำคัญในการพิจารณาเกี่ยวกับการดำเนินโครงการชุดคลองไทย เนื่องจากหากไทยตัดสินใจขุดคลองไทย อ่าวไทยจะถูกปิดล้อมจากจีนทั้งจากทะเลจีนใต้และอ่าวไทย โดยมีโครงสร้างพื้นฐานด้านการเดินเรือของจีนทั้งทางด้านชายฝั่งตะวันออก (ฐานทัพเรือเรียมและท่าเรือในดาราสกอร์) และตะวันตก (เกาะโกโงของเมียนมากลาง อ่าวเบงกอล และท่าเรือจ้าว์กั๊ว) และสร้างความกังวลอย่างมากต่อเวียดนามและอินเดียในฐานะที่ได้รับผลกระทบจากภัยคุกคามระยะประชิด โดยอินเดียมองว่าคลองไทยจะเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของ “String of Pearls” ซึ่งเป็นเครือข่ายโครงสร้างพื้นฐานด้านการทหารและพาณิชย์เพื่อปิดล้อมอินเดีย ในขณะที่ สหรัฐฯ และญี่ปุ่นจะมองคลองไทยเป็นเขตอิทธิพลและเส้นทางพาณิชย์น้ำใหม่ของจีน ซึ่งส่งผลให้จีนไม่ต้องพึ่งพาช่องทางการขนส่งผ่านช่องแคบมะละกาซึ่งอยู่ภายใต้เขตอิทธิพลของสหรัฐฯ อีกต่อไป อันจะทำให้สหรัฐฯ และพันธมิตรยังมีความเดิมพันสูงยิ่งขึ้นในการปกป้องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและความมั่นคงทางทะเลในพื้นที่

สรุป

การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนและสหรัฐฯ และพันธมิตรด้านความมั่นคงทางทะเลในทะเลจีนใต้และเชื่อมต่อมายังอ่าวไทย จะเป็นการเปิดพื้นที่ใหม่ทางการแข่งขันระหว่างจีนกับสหรัฐฯ และส่งผลให้การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางทะเลระหว่างจีน กับสหรัฐฯ และพันธมิตรในภูมิภาคทวีความเข้มข้นยิ่งขึ้น โดยอาจมีการดำเนินกิจกรรม/การปฏิบัติการทางทหารบ่อยครั้งขึ้นเพื่อป้องปรามการแผ่อิทธิพลของจีน และส่งผลให้เกิดความเข้าใจผิดจนบานปลายเป็นความขัดแย้งเชิงกายภาพได้ง่ายขึ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และไทย

จีนได้วางยุทธศาสตร์เชิงรุกในการส่งเสริมการค้าขยายอิทธิพลทางทะเลด้านการสร้างกฎระเบียบและบรรทัดฐาน และโครงสร้างพื้นฐาน อย่างเป็นระบบและสอดประสานกันผ่านการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ ซ็อริเริ่มหนึ่งแถบ หนึ่งเส้นทาง เส้นทางสายไหมทางทะเลในศตวรรษที่ ๒๑ และการสร้างความเป็นประชาคมที่มีอนาคตร่วมกันระหว่างจีนกับประเทศในอนุภูมิภาค

ลุ่มน้ำโขง รวมถึงในกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง (Mekong – Lancang Cooperation – MLC) ตลอดจนการโครงการพัฒนาฐานทัพเรือและโครงการดาราซากอร์ในกัมพูชา ก่อปรกัปตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นต้นมา จีนได้บรรจุประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจทางทะเลใน “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะ ๕ ปี” โดยในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะ ๕ ปี ฉบับที่ ๑๔ (ค.ศ. ๒๐๒๑ - ๒๐๒๕) ได้ระบุถึง “การปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ทางทะเลและการเร่งสร้างความเป็นมหาอำนาจทางทะเลของจีน” ทั้งนี้ สนับสนุนยุทธศาสตร์ของจีนในระยะยาวในการบรรลุเป้าหมาย ๑๐๐ ปีประการที่ ๒ ในปี พ.ศ. ๒๕๙๒ ในการพัฒนาจีนให้เป็นประเทศที่มีอัตลักษณ์แบบจีนยุคใหม่ และสร้างพื้นที่หลังบ้านที่เป็นมิตรกับจีนและเป็นทางออกจากการถูกปิดล้อมจากสหรัฐฯและพันธมิตร

สหรัฐฯ ดำเนินยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลในลักษณะปฏิบัติการตอบโต้และป้องปรามการแผ่อิทธิพลทางทะเลของจีน สะท้อนได้จากการดำเนินยุทธศาสตร์ FOIP และ IPEF รวมถึงเอกสาร “Advantage at Sea Prevailing with Integrated All-Domain Naval Power” ฉบับปี พ.ศ. ๒๕๖๓ ที่มีเป้าหมายเพื่อป้องปรามจีนซึ่งสหรัฐฯ ถือว่า เป็นภัยคุกคามที่ร้ายแรงที่สุดต่อสันติภาพและความเจริญรุ่งเรืองของโลกในยุคปัจจุบัน โดยสหรัฐฯ ให้ความสำคัญสูงสุดกับการแข่งขันกับจีนที่มีเจตนารมณ์ควบคุมทะเลและเปลี่ยนแปลงระเบียบโลกใหม่ และเข้ามาแทนที่สหรัฐฯ นอกจากนี้ สหรัฐฯ กังวลเกี่ยวกับโครงการพัฒนาฐานทัพเรือในกัมพูชาของจีน ซึ่งจะเพิ่มขีดความสามารถของจีนในการปฏิบัติการทางทหาร และการควบคุมเส้นทางการสัญจรทางเรือในบริเวณทะเลจีนใต้ อ่าวไทย และช่องแคบมะละกา ขณะที่ยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ ฉบับใหม่ของญี่ปุ่น กำหนดให้จีนเป็นความท้าทายทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่สุดในการรักษาสันติภาพและความมั่นคงของญี่ปุ่นและประชาคมระหว่างประเทศจากความพยายามฝ่ายเดียวของจีนในการเปลี่ยนแปลงสถานะปัจจุบันทางทะเลและอากาศในทะเลจีนตะวันออกและทะเลจีนใต้โดยใช้กำลัง และอินเดียมุ่งขยายบทบาทในฝั่งทะเลอันดามันและมหาสมุทรอินเดียซึ่งเชื่อมต่อกับช่องแคบมะละกาและอ่าวไทย โดยอินเดียกังวลเกี่ยวกับการขยายอิทธิพลของจีนในมหาสมุทรอินเดียตามทฤษฎี String of Pearls ซึ่งส่งผลให้เกิดการปิดล้อมและกระทบต่อผลประโยชน์ของอินเดีย และออสเตรเลียกังวลเกี่ยวกับการดำเนินการฝ่ายเดียวของจีนเพื่อเปลี่ยนแปลงสถานะเดิมในทะเลจีนใต้ โดยสหรัฐฯ และพันธมิตรให้ความสำคัญกับการดำเนินยุทธศาสตร์ลักษณะ Integrated Deterrence เพื่อร่วมกันป้องปรามการแผ่ขยายอิทธิพลของจีนในบริเวณทะเลจีนใต้ อ่าวไทย และช่องแคบมะละกา

การขยายอิทธิพลทางทะเลของจีนในพื้นที่อ่าวไทยและกัมพูชาจะช่วยเติมเต็มยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงทางทะเลและเพิ่มขีดความสามารถของจีนในการควบคุมพื้นที่ทางทะเลและเส้นทางการสัญจรทางเรือในบริเวณอ่าวไทย ทะเลจีนใต้และช่องแคบมะละกาได้อย่างทั่วถึงมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อทั้งดุลยภาพการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจและความมั่นคงทางทะเลของภูมิภาค ซึ่งรวมถึงความมั่นคงของประเทศไทย และความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและความร่วมมือในกรอบภูมิภาคอย่างมีนัยสำคัญ

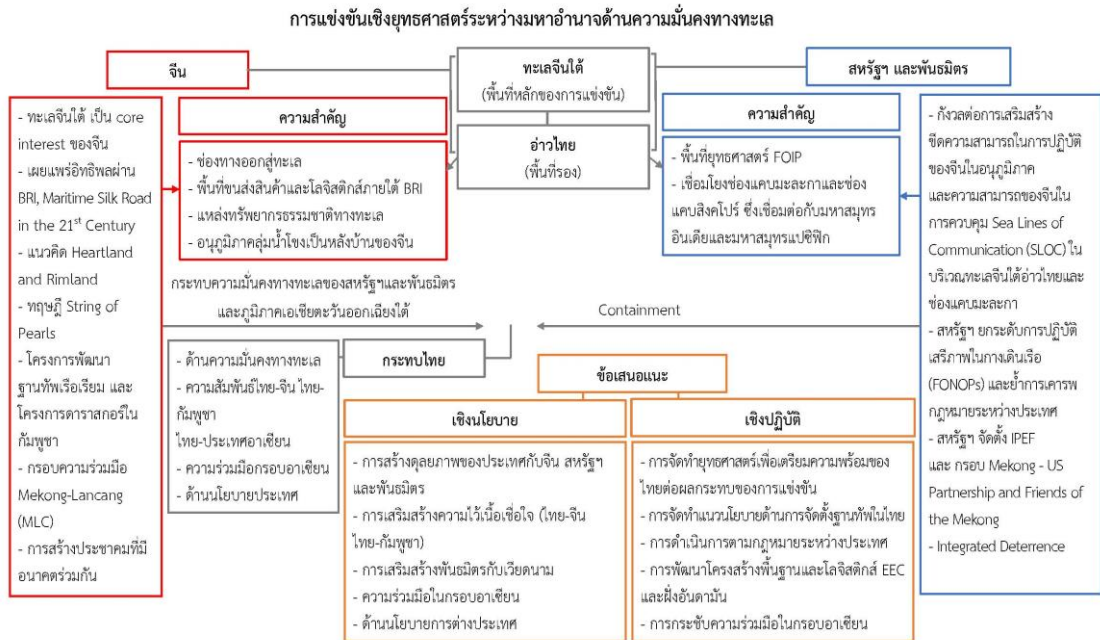
ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา การที่กองทัพเรือกัมพูชาได้รับการสนับสนุนจากกองทัพเรือจีนจะช่วยเสริมสร้างขีดความสามารถทางทะเลแก่กองทัพเรือกัมพูชา และเพิ่มอำนาจในการเจรจาต่อรองแก่รัฐบาลกัมพูชาในกรณีพื้นที่อ้างสิทธิ์ไหล่ทวีปทับซ้อนกับไทย ซึ่งรัฐบาลกัมพูชาอาจใช้ประโยชน์จากสถานะความได้เปรียบในประเด็นประเด็นเขตแดนทางทะเลดังกล่าวเชื่อมโยงกับประเด็นทวิภาคีค้างอื่นๆ เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองกับไทยในประเด็นเหล่านั้น ซึ่งจะส่งผลต่อเสถียรภาพและความมั่นคงทางทะเล และสถานะความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของไทยในการเจรจาต่อรองกับกัมพูชา

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน การแผ่ขยายอิทธิพลของจีนในอ่าวไทยจะเพิ่มความซับซ้อนและท้าทายสำหรับไทยในการบริหารจัดการความสัมพันธ์กับจีนทั้งด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจเมื่อคำนึงว่า จีนได้ประชิดเข้ามาในด้านความมั่นคงในพื้นที่อ่าวไทย และไทยยังคงต้องพึ่งพาด้านเศรษฐกิจในระดับสูง โดยไทยอาจสูญเสียอำนาจต่อรองกับจีนมากยิ่งขึ้น ซึ่งรวมถึงในประเด็นด้านการเมือง/ความมั่นคงที่จีนให้ความสำคัญและผลักดันให้ไทยตอบสนอง/สนับสนุนตามคำขอทั้งในกรอบทวิภาคีและพหุภาคี ขณะที่ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ นั้น สหรัฐฯ อาจใช้โอกาสจากสถานการณ์ดังกล่าวในการกระชับความเป็นพันธมิตรทางยุทธศาสตร์และหุ้นส่วนระหว่างไทยกับสหรัฐฯ เพื่อเสริมสร้างสันติภาพในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก และขอใช้พื้นที่ในไทยเป็นฐานทัพเพื่อปกป้องเส้นทางสัญจรทางเรือและปฏิบัติการทางทหารในการเผชิญหน้ากับจีน

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และอาเซียนนั้น การแผ่อิทธิพลของจีนในอ่าวไทยจะเป็นการเพิ่มความท้าทายแก่อาเซียนมากยิ่งขึ้นในการสอดประสานท่าทีในประเด็นสำคัญ ๆ ของภูมิภาคจากที่มีอยู่ในปัจจุบัน และการรักษาไว้ซึ่งความเป็นแกนกลางของอาเซียนในภูมิภาค นอกจากนี้ ไทยจะประสบกับความท้าทายในการบริหารจัดการความสัมพันธ์กับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและอาเซียน ซึ่งมีท่าทีและระดับความกังวลที่แตกต่างกันต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจทางความมั่นคงทางทะเล เนื่องด้วยที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ และผลประโยชน์ที่ต่างกันในการดำเนินความสัมพันธ์กับจีน สหรัฐฯ และพันธมิตร ในกรณีนี้ ไทยควรเสริมสร้างพันธมิตรกับเวียดนามในประเด็นด้านความมั่นคงในพื้นที่อ่าวไทยที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกัน

ในด้านบริหารจัดการภายในประเทศของไทยต่อการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงทางทะเลระหว่างประเทศมหาอำนาจนั้น ไทยอาจประสบกับความท้าทายในการสอดประสานท่าทีอย่างเป็นเอกภาพและบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการเตรียมความพร้อมและตอบสนองกับผลกระทบทั้งด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจจากการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ดังกล่าว เนื่องด้วยมุมมอง และการจัดลำดับความสำคัญของผลประโยชน์ที่แตกต่างกันระหว่างหน่วยงานและเสถียรภาพทางการเมืองภายใน

แผนภาพที่ ๓ - ๕ สรุปการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลและผลกระทบต่ออาเซียนไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, ๒๕๖๖

บทที่ ๔

แนวทางเชิงนโยบาย

บทที่ ๔ เป็นการตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อ ๓ คือ เพื่อศึกษาและกำหนดแนวทางเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง โดยนำแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับ Security Dilemma แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับ Offensive Realism โดย John Mearsheimier แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับ Containment Policy และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) และประเมินบริบทการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ และพันธมิตรในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ และความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา รวมถึง ความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับจีนและสถานการณ์ในทะเลจีนใต้ ความสำคัญของอ่าวไทย โครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor – EEC) จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ความเชี่ยวชาญด้านยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงทางทะเลและความมั่นคงระหว่างประเทศรวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่อ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบการพบหารือเพื่อพูดคุย และ/หรือการส่งคำถามให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบเป็นลายลักษณ์อักษร นอกจากนี้จะนำเสนอแนวทางการจัดทำยุทธศาสตร์ต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง

บริบทการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ และพันธมิตรในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

๑. หุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง-สหรัฐฯ (Mekong – U.S. Partnership)

สหรัฐฯ จัดตั้งกรอบความร่วมมือขั้วริเริ่มลุ่มน้ำโขงตอนล่าง (Lower Mekong Initiative - LMI) เมื่อปี ๒๕๕๒ ภายใต้รัฐบาลของประธานาธิบดีบารัก โอบามา (พ.ศ. ๒๕๕๒ - ๒๕๖๐) เพื่อสนับสนุนนโยบาย Pivot to Asia ของสหรัฐฯ ในการกลับเข้ามามีบทบาทในภูมิภาค เพื่อป้องกันการแผ่ขยายอิทธิพลของจีนในภูมิภาค โดย LMI เป็นกรอบหุ้นส่วนระหว่างสหรัฐฯ กับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ๕ ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา สปป.ลาว ไทย เมียนมา และ เวียดนาม มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เสมอภาค ยั่งยืนและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ใน ๖ สาขาความร่วมมือ ได้แก่ ๑. การเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร ๒. ความเชื่อมโยงด้านโครงสร้างพื้นฐาน สถาบันและชุมชน ๓. การศึกษา ๔. ความมั่นคงทางพลังงาน ๕. สิ่งแวดล้อม และน้ำ และ ๖. สาธารณสุข

ต่อมา สหรัฐฯ ในสมัยรัฐบาลของประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์กับอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงมากยิ่งขึ้น เพื่อป้องกันการแผ่ขยายอิทธิพลของจีนในบริบทการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีน และรัฐบาลสหรัฐฯ ภายใต้ประธานาธิบดีโจ ไบเดน (พ.ศ. ๒๕๖๔ - ปัจจุบัน) ได้สานต่อนโยบายการรักษาปฏิสัมพันธ์กับอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงมีเสถียรภาพและเปิดกว้าง (Free and Open Mekong) เพื่อสอดประสานกับยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกของสหรัฐฯ

วิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Vision) ของสหรัฐฯ ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง คือ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือเชิงบูรณาการระหว่าง ๕ ประเทศในอนุภูมิภาค ได้แก่ กัมพูชา สปป.ลาว เมียนมา ไทยและเวียดนาม และสนับสนุนความเป็นเอกเทศทางนโยบาย (Autonomy) การพึ่งพาตนทางเศรษฐกิจ (Economic Dependence) ธรรมเนียม และการพัฒนาที่ยั่งยืน การดำเนินความร่วมมือระหว่างสหรัฐฯ กับประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตั้งอยู่บนหลักการของการเคารพความเป็นแกนกลางของอาเซียนในภูมิภาค (ASEAN Centrality) การเปิดกว้าง ความโปร่งใสธรรมาภิบาล ความเสมอภาค ฉันทามติ ผลประโยชน์ร่วมกัน การเคารพในอธิปไตย การไม่แทรกแซงในกิจการภายใน การเคารพกฎหมายและกฎหมายระหว่างประเทศ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และการเคารพกฎเกณฑ์ภายใต้กรอบความร่วมมือต่าง ๆ

ในการนี้ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๓ สหรัฐฯ ได้ยกระดับกรอบความร่วมมือข้อริเริ่มลุ่มน้ำโขงตอนล่าง (LMI) เป็นหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง-สหรัฐฯ (Mekong – U.S. Partnership - MUSP) ประกอบด้วย กัมพูชา สปป.ลาว เมียนมา ไทยและเวียดนาม และสหรัฐฯ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือใน ๔ สาขา ได้แก่ ๑. ความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ ๒. การบริหารจัดการน้ำและทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนและการอนุรักษ์และปกป้องสิ่งแวดล้อม ๓. ความมั่นคงรูปแบบใหม่ และ ๔. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยกลไกความร่วมมือที่สำคัญได้แก่ การประชุมระดับคณะทำงาน (Policy Dialogue) ระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส และระดับรัฐมนตรีทุกปี และกลไกหารือกับหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา ได้แก่ กลุ่มมิตรลุ่มน้ำโขง (Friends of the Mekong – FOM) ซึ่งเป็นกลไกความร่วมมือภายใต้หุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง-สหรัฐฯ (MUSP) จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ภายใต้ชื่อ Friends of Lower Mekong (FLM) ในสมัยกรอบความร่วมมือข้อริเริ่มลุ่มน้ำโขงตอนล่าง (LMI) ประกอบด้วย ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี สหภาพยุโรป ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย ธนาคารโลกและสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการแม่น้ำโขง นอกจากนี้ สหรัฐฯ และประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงได้จัดทำแผนปฏิบัติการหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง-สหรัฐฯ ค.ศ. ๒๐๒๑ - ๒๐๒๓ เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินความร่วมมือตาม ๔ สาขาความร่วมมือข้างต้นและการเปิดตัวแผนปฏิบัติการหุ้นส่วนพลังงาน ญี่ปุ่น – สหรัฐฯ - ลุ่มน้ำโขง (Japan – U.S. Mekong Power Partnership (JUMPP) Action Plan) ในสาขาบริหารจัดการน้ำและทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และการอนุรักษ์และปกป้องสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ความช่วยเหลือทางเทคนิคและการฝึกอบรมในสาขาพลังงานแก่ประเทศลุ่มน้ำโขง โดยเป็นความร่วมมือระหว่างสหรัฐฯ กับญี่ปุ่นในฐานะกลุ่มมิตรแม่น้ำโขง (FOM)^๑

^๑ การต่างประเทศ, กระทรวง. (เอกสาร “หุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง-สหรัฐฯ (Mekong – U.S.Partnership : MUSP). เมษายน ๒๕๖๖).

ในด้านความมั่นคง สหรัฐฯ ห่วงกังวลต่อการขยายอิทธิพลทางการทหารของจีน ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยเฉพาะการที่จีนสามารถใช้การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานใน สปป.ลาว เมียนมา และกัมพูชา เพื่อประโยชน์ด้านความมั่นคงผ่านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ ดังกล่าว เช่น โครงการพัฒนาฐานทัพเรือเรียม และท่าอากาศยานในพื้นที่โครงการดาราสกอร์ใน จังหวัดเกาะกง รวมถึงการสร้างอาคารหน่วยสำรวจน้ำที่เมืองมอม กัมพูชา ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากชายแดนไทย ระยะทาง ๑๒ กิโลเมตร และค่ายขนาดใหญ่ในบ้านควัน มีที่ตั้งอยู่ใกล้ Kings Roman Casino ใน สปป.ลาว และการเข้าถึงท่าเรือในเขตเศรษฐกิจพิเศษจำเวิงในเมียนมา เพื่อประโยชน์ด้านความมั่นคงจากการมีทางออกไปยังมหาสมุทรอินเดีย ซึ่งจะเป็นชายฝั่งที่สองของจีนนอกเหนือจาก มหาสมุทรแปซิฟิก ทั้งนี้ ในห้วงที่ผ่านมา สหรัฐฯ พยายามนำเสนอข้อมูลการขยายอิทธิพลของจีน และผลกระทบเชิงลบที่เกิดขึ้นกับประเทศในอนุภูมิภาคอย่างต่อเนื่อง ล่าสุด สถานเอกอัครราชทูต สหรัฐฯ ประจำประเทศไทยได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกรณีพบบอลลูนจีนในเขตน่านฟ้าไทยรวม ๖ ครั้ง ตั้งแต่ปี ๒๕๖๔ ซึ่งสหรัฐฯ เชื่อว่า เป็นบอลลูนที่มีศักยภาพในการสอดแนม เช่นเดียวกับบอลลูน ที่ตรวจพบในน่านฟ้าสหรัฐฯ เมื่อช่วงต้นเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๖^๒ นอกจากนี้ สหรัฐฯ ยังพยายามเพิ่มพูนความร่วมมือในการพัฒนาขีดความสามารถของประเทศในภูมิภาค รวมถึงไทย เพื่อรับมือกับความมั่นคงในรูปแบบใหม่ อาทิ การจัดการชายแดนในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง เพื่อรับมือ กับการค้ายาเสพติดและการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ และความร่วมมือในการบังคับ ใช้กฎหมายในการลาดตระเวนแม่น้ำโขง

ในด้านเศรษฐกิจและการพัฒนา สหรัฐฯ เพิ่มบทบาทผ่านกลไกต่างๆ ที่จัดตั้งขึ้น เพื่อสนับสนุนการดำเนินการตามยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก และบริหารจัดการเกี่ยวกับการขยาย อิทธิพลของจีน อาทิ ๑. การจัดตั้ง U.S. International Development Finance Corporation (DFC) เพื่อสนับสนุนการลงทุนของภาคเอกชนสหรัฐฯ ในภูมิภาค ๒. การออกกฎหมาย Asia Reassurance Initiative Act (ARIA) เพื่อสนับสนุนด้านงบประมาณ และทิศทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก โดยสหรัฐฯ ได้ตั้งงบประมาณจำนวน ๑.๕ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อสนับสนุนบทบาทของ สหรัฐฯ ในภูมิภาค และ ๑๕๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อปี เพื่อส่งเสริมแนวคิดประชาธิปไตย หลักนิติ ธรรม และภาคประชาสังคม ๓. Partnership for Global Infrastructure and Investment (PGII) ซึ่งมุ่งสานต่อความร่วมมือ Build Back Better World (B3W) ของกลุ่มประเทศ G7 ๔. การยกระดับ กรอบความร่วมมือ Lower Mekong Initiative (LMI) เป็น Mekong – U.S. Partnership (MUSP) ๕. การจัดทำกรอบความร่วมมือ Indo-Pacific Framework (IPEF) เพื่อส่งเสริมความร่วมมือ ด้านเศรษฐกิจกับประเทศในภูมิภาค ซึ่งมีสองประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงเข้าร่วมเป็นสมาชิก ได้แก่ ไทยและเวียดนาม^๓

^๒ การต่างประเทศ, กระทรวง. (เอกสารลับ “นโยบายและท่าทีสหรัฐฯ ในอนุภูมิภาค ลุ่มน้ำโขง”. เมษายน ๒๕๖๖๗).

^๓ การต่างประเทศ, กระทรวง. (เอกสารลับ “นโยบายและท่าทีสหรัฐฯ ในอนุภูมิภาค ลุ่มน้ำโขง”. เมษายน ๒๕๖๖).

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๖๓ จนถึงปัจจุบัน หุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง-สหรัฐฯ (MUSP) ได้จัดการประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส ๓ ครั้ง^๔ และการประชุมระดับรัฐมนตรี ๒ ครั้ง ได้แก่ เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓ และวันที่ ๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ นอกจากนี้ ยังมีการจัดการประชุมกลุ่มมิตรลุ่มน้ำโขง (FOM) ระดับรัฐมนตรี ๑ ครั้งเมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ ผ่านระบบการประชุมทางไกล และการประชุมกลุ่มมิตรลุ่มน้ำโขง ระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสเมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๖๕ ผ่านระบบการประชุมทางไกล และวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๖ ที่เวียงจันทน์

ในการประชุมหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง-สหรัฐฯ (MUSP) ระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส ครั้งที่ ๓ เมื่อวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๖ ที่เวียงจันทน์ ซึ่งมีนายกิงโพแก้ว พมมะหาไซ อธิบดีกรมเศรษฐกิจ กระทรวงการต่างประเทศ สปป.ลาว และ Dr.Jung H. Pak, Deputy Assistant Secretary กระทรวงการต่างประเทศ สหรัฐฯ เป็นประธานร่วม ที่ประชุมได้หารือเกี่ยวกับเอกสารแผนงานประจำปีของหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง-สหรัฐฯ (MUSP) เพื่อกำหนดประเด็นความร่วมมือที่จะให้ความสำคัญในปี พ.ศ. ๒๕๖๖ ได้แก่ ๑. ความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ ๒. ความมั่นคงทางอาหาร ๓. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และ ๔. การต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ และการเตรียมการจัดทำแผนปฏิบัติการหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง-สหรัฐฯ (MUSP) ค.ศ. ๒๐๒๔ – ๒๐๒๖ รวมถึงการแถลงข่าวการเปิดตัวแผนปฏิบัติการหุ้นส่วนพลังงานญี่ปุ่น – สหรัฐฯ - ลุ่มน้ำโขง (Japan – U.S. Mekong Power Partnership (JUMPP) Action Plan)

ทั้งนี้ ที่ผ่านมา การดำเนินการภายใต้หุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง-สหรัฐฯ (MUSP) ประสบความสำเร็จจากสถานการณ์รัฐประหารในเมียนมาเมื่อปี ๒๕๖๔ โดยเฉพาะปัญหาในการส่งมอบตำแหน่งประธานร่วมหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง-สหรัฐฯ (MUSP)^๕ ฝ่ายประเทศลุ่มน้ำโขงจาก สปป.ลาว ให้กับเมียนมา ซึ่งเดิมมีกำหนดส่งมอบตำแหน่งให้แก่เมียนมาในการประชุมหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง-สหรัฐฯ (MUSP) ระดับรัฐมนตรีเมื่อวันที่ วันที่ ๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ แต่ในการประชุมหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง-สหรัฐฯ (MUSP) ระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส ครั้งที่ ๓ เมื่อวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๖ ที่เวียงจันทน์ สหรัฐฯ ยืนยันว่าไม่พร้อมที่ขยับเคลื่อนหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง-สหรัฐฯ (MUSP) ร่วมกับเมียนมา ขณะเดียวกัน สหรัฐฯ ย้ำความมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมปฏิสัมพันธ์กับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตามผลการเยือนไทยของ นางคามาลา แฮร์ริส รองประธานาธิบดีสหรัฐฯ เมื่อวันที่ ๑๗ - ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๕

^๔ การประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสของ MUSP ๓ ครั้ง ได้แก่ การประชุม ครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๔ ผ่านระบบการประชุมทางไกล การประชุม ครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๕ ที่กรุงเทพมหานคร และการประชุม ครั้งที่ ๓ เมื่อวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๖ ที่เวียงจันทน์

^๕ เอกสารการจัดตั้งหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง-สหรัฐฯ (MUSP Foundational Document) กำหนดโครงสร้างกรอบความร่วมมือนี้ให้ขยับเคลื่อนโดยประธานร่วมระหว่างสหรัฐฯ กับประเทศลุ่มน้ำโขง ๑ ประเทศ โดยหมุนเวียนทุกปีตามลำดับตัวอักษรแรกในภาษาอังกฤษ เป็นประธานร่วมกับสหรัฐฯ ตามสายลักษณะอักษรภาษาอังกฤษ หากมีการเปลี่ยนแปลงการหมุนเวียนดังกล่าวจะต้องได้รับความเห็นชอบอย่างฉันทามติจากประเทศสมาชิกลุ่มน้ำโขง

เพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกที่มีเสถียรภาพ เปิดกว้างและเคารพหลักกฎหมายระหว่างประเทศ

๒. ความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง (Mekong Lancang Cooperation – MLC)

วิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Vision) ของจีนในการจัดตั้งกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง (MLC)^๖ คือ เพื่อสร้างประชาคมที่มีอนาคตร่วมกันอย่างสันติและเจริญรุ่งเรืองระหว่างจีนกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ได้แก่ กัมพูชา สปป.ลาว เมียนมา ไทยและเวียดนาม ซึ่งการที่ประเทศรอบบ้านของจีนมีเสถียรภาพจะช่วยเสริมสร้างสภาพแวดล้อมภายนอกที่เอื้อต่อการพัฒนาของประเทศในระยะยาว จีนอาศัยกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง (Mekong Lancang Cooperation – MLC) เพื่อแผ่ขยายอิทธิพลในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยการส่งเสริมความร่วมมือใน ๓ เสาหลัก ได้แก่ ๑. การเมืองและความมั่นคง ๒. เศรษฐกิจและการพัฒนาอย่างยั่งยืน และ ๓. สังคมและวัฒนธรรม และการแลกเปลี่ยนระดับประชาชน และ ๕ สาขาความร่วมมือ ได้แก่ ๑. การเชื่อมโยง ๒. ศักยภาพในการผลิต ๓. เศรษฐกิจข้ามพรมแดน ๔. ทรัพยากรน้ำ และ ๕. การเกษตรและการขจัดความยากจน นอกจากนี้ ยังสามารถมีความร่วมมือในสาขาอื่นๆ ที่ไม่ได้อยู่ใน ๓ เสา และ ๕ สาขาความร่วมมือดังกล่าวในลักษณะ ๓ + ๕ + X

กลไกความร่วมมือที่สำคัญ ได้แก่ การประชุมระดับผู้นำ ซึ่งจัดทุก ๒ ปี โดยจัดมาแล้ว ๓ ครั้ง การประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศ โดยจัดมาแล้ว ๗ ครั้ง ล่าสุดเมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ที่เมืองพุกาม เมียนมา การประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส จัดมาแล้ว ๙ ครั้ง ล่าสุดเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๕ ผ่านระบบการประชุมทางไกล การประชุมคณะทำงานร่วมด้านการทูต ระดับรองอธิบดี จัดมาแล้ว ๑๒ ครั้ง ล่าสุดเมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ผ่านระบบการประชุมทางไกล การประชุมคณะทำงานร่วม ๕ สาขา การประชุมระดับรัฐมนตรีด้านน้ำ จัดมาแล้ว ๑ ครั้ง นอกจากนี้ จีนได้จัดตั้งกองทุนพิเศษแม่โขง-ล้านช้าง (MLC Special Fund) จำนวน ๓๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยให้เงินสนับสนุนโครงการจากประเทศสมาชิกกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง (MLC) ทั้งหมดสำหรับดำเนินโครงการมูลค่าไม่เกิน ๕๐๐,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยเปิดรับข้อเสนอและอนุมัติโครงการแล้ว ๕ รอบจำนวน ๖๖๖ โครงการ ซึ่งในจำนวนนี้ เป็นของไทย ๕๙ โครงการจาก ๑๑ หน่วยงาน อาทิ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงพาณิชย์^๗ และเมื่อ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ กระทรวงการต่างประเทศร่วมกับสถานเอกอัครราชทูตจีนประจำประเทศไทยได้จัดพิธีเปิดตัวโครงการของหน่วยงานไทยที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนพิเศษแม่โขง-ล้านช้าง ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๖ เพื่อเสริมสร้างความตระหนักรู้แก่ประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง และผลสำเร็จที่เป็นรูปธรรม

^๖ MLC เป็นข้อริเริ่มของไทยเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๕ และจีนได้ประกาศจัดตั้งอย่างเป็นทางการในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศแม่โขง-ล้านช้าง ครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๘ ที่เมืองจิงหนิง มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน

^๗ การต่างประเทศ, กระทรวง. (เอกสาร “กรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง (Mekong – Lancang Cooperation – MLC)”. มีนาคม ๒๕๖๖).

นอกจากนี้ จีนอาศัยกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง (MLC) เพื่อสนับสนุนข้อริเริ่มต่าง ๆ ของจีนในระดับโลก โดยในการประชุมกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง (MLC) ระดับรัฐมนตรีครั้งที่ ๗ เมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ที่เมืองพุกาม เมียนมา โดยมีผู้ วันนา หม่อง ลวิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเมียนมาและนายหวังอี้ มंत्रीแห่งรัฐและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศจีนเป็นประธานร่วม ที่ประชุมเห็นพ้องสนับสนุนการเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงกับจีนผ่าน Global Development Initiative (GDI)^๘ และ Global Security Initiative (GSI)^๙ และจีนเสนอให้อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

^๘ เมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๔ นายสี จิ้นผิง ประธานาธิบดีจีนได้เสนอข้อริเริ่มเพื่อการพัฒนาในระดับโลก (Global Development Initiative – GDI) ในการกล่าวถ้อยแถลงในการประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ ครั้งที่ ๗๖ ที่นครนิวยอร์ก เพื่อสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนใน ๑๗ เป้าหมาย (17 Sustainable Development Goals - SDGs) ของวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 (2030 Agenda for Sustainable Development) โดยมุ่งส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศใน ๘ ด้าน ได้แก่ ๑. การขจัดความยากจน ๒. ความมั่นคงทางอาหาร ๓. การตอบสนองกับการแพร่ระบาดของโรคและการจัดสรรวัคซีน ๔. การเงินเพื่อการพัฒนา ๕. การแก้ไขสถานะโลกร้อนและการพัฒนาสีเขียว ๖. อุตสาหกรรม ๗. เศรษฐกิจดิจิทัล และ ๘. ความเชื่อมโยงในยุคดิจิทัล ซึ่งจนถึงปัจจุบัน มีมากกว่า ๑๐๐ ประเทศและองค์การระหว่างประเทศที่สนับสนุนข้อริเริ่มนี้ และ ๖๘ ประเทศ รวมถึงไทยได้เข้าร่วมใน Group of Friends of the GDI ในกรอบสหประชาชาติ

^๙ ในการกล่าวสุนทรพจน์ในพิธีเปิดของการประชุม Boao Forum for Asia Annual Conference 2022 เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๕ นายสี จิ้นผิง ประธานาธิบดีจีนได้เสนอข้อริเริ่มด้านความมั่นคงระดับโลก (Global Security Initiative : GSI) ประกอบด้วย “ความมุ่งมั่น ๖ ประการ” (Six Commitments) ได้แก่ ๑. การยึดมั่นวิสัยทัศน์ทางด้านความมั่นคงร่วมกัน (Common) รอบด้าน (Comprehensive) ร่วมมือกัน (Cooperative) และยั่งยืน (Sustainable) เพื่อรักษาสันติภาพและเสถียรภาพของโลก ๒. การเคารพอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของทุกประเทศ ไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่น และเคารพในเสรีภาพของการดำเนินเส้นทางการพัฒนาและระบบสังคมของทุกประเทศ ๓. การยึดมั่นในหลักการและวัตถุประสงค์ของกฎบัตรสหประชาชาติ การปฏิเสธแนวคิดสงครามเย็น การต่อต้านเอกภาคนิยม การทำให้เป็นประเด็นการเมือง และการเผชิญหน้าแบบกลุ่ม ๔. การตระหนักถึงข้อห่วงกังวลด้านความมั่นคงที่ชอบธรรมของทุกประเทศ การยึดมั่นในหลักการความมั่นคงที่แบ่งแยกมิได้ (Indivisible Security) การสร้างสถาปัตยกรรมด้านความมั่นคงที่สมดุล มีประสิทธิภาพและยั่งยืน และการต่อต้านการแสวงหาความมั่นคงของประเทศโดยบ่อนทำลายความมั่นคงของประเทศอื่น ๕. การแก้ไขข้อพิพาทและความแตกต่างระหว่างประเทศต่าง ๆ อย่างสันติ ผ่านการเจรจาหรือการสนับสนุนการระงับวิกฤตอย่างสันติ การปฏิเสธการดำเนินการสองมาตรฐาน และการต่อต้านการประกาศมาตรการลงโทษ/คว่ำบาตรฝ่ายเดียว รวมทั้งการใช้เขตอำนาจรัฐนอกดินแดน และ ๖. การรักษาความมั่นคงทั้งในรูปแบบดั้งเดิมและรูปแบบใหม่ และการร่วมมือกันในประเด็นความขัดแย้งระดับภูมิภาคและความท้าทายระดับโลก

เป็นพื้นที่นำร่องสำหรับการส่งเสริมความร่วมมือภายใต้หนึ่งแถบ หนึ่งเส้นทาง (BRI) Global Development Initiative (GDI) และ Global Security Initiative (GSI) ระหว่างจีนกับประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง การส่งเสริมความเชื่อมโยงระหว่าง New International Land – Sea Trade Corridor (NILSTC)^{๑๐} กับ Mekong – Lancang Economic Development Belt (MELDB)^{๑๑} นอกจากนี้ ที่ประชุมเห็นพ้องส่งเสริมการใช้สกุลเงินท้องถิ่น ความร่วมมือด้านการเกษตร การพัฒนาสีเขียว การพัฒนาดิจิทัล การแลกเปลี่ยนระดับประชาชน ความร่วมมือด้านสาธารณสุข และความร่วมมือเพื่อต่อต้านการลักลอบขนยาเสพติด การค้ามนุษย์และการต่อต้านการก่อการร้าย อีกทั้งยังเห็นชอบให้เสนอร่างแผนปฏิบัติการ ๕ ปีของกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง ฉบับใหม่ (ค.ศ.๒๐๒๓ - ๒๐๒๗) ต่อการประชุมผู้นำกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง (MLC) เพื่อพิจารณารับรองต่อไป^{๑๒}

ในการหารือระหว่างนายดอน ปรมัตถ์วินัย รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศกับนายฉิน กัง มন্ত্রীแห่งรัฐและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศจีนเมื่อวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๖ ที่กรุงปักกิ่ง ฝ่ายจีนแสดงความเห็นว่าไทยเป็นประเทศผู้ริเริ่มกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง (MLC) และกำลังจะเป็นประธานร่วมกับจีนในการส่งมอบประธานร่วมจากเมียนมามายังไทยในการประชุมกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง (MLC) ในระดับผู้นำภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๖ ซึ่งจีนชื่นชมบทบาทของไทยในกรอบนี้ และพร้อมส่งเสริมความร่วมมือที่ใกล้ชิดและมีความหมาย รวมทั้งร่วมกันประสานให้กรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง (MLC) และ ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (Ayeyawady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy - ACMECS) มีการส่งเสริมซึ่งกันและกัน

^{๑๐} NILSTC เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ระดับชาติในการพัฒนาความเชื่อมโยงของจีน โดยได้รับการบรรจุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะ ๕ ปี ฉบับที่ ๑๔ (ค.ศ. ๒๐๒๑ - ๒๐๒๕) โดยเป็นเส้นทางโลจิสติกส์ลักษณะหลากหลายรูปแบบ (ทางถนน ทางรถไฟและทางเรือ) เริ่มจากนครเฉิงตู นครฉงชิ่ง ทางภูมิภาคตะวันตกของจีนมาจนถึงท่าเรือชินโจว โดยเส้นทางดังกล่าวได้เชื่อมต่อกับข้อริเริ่มเส้นทางสายไหมทางภาคเหนือ เส้นทางสายไหมทางทะเลศตวรรษที่ ๒๑ ทางตอนใต้ รวมถึงเส้นทางเศรษฐกิจแม่น้ำแยงซี และสามารถเชื่อมต่อกับไทยและอาเซียนทางเรือผ่านท่าเรือชินโจว

^{๑๑} MELDB หรือ ระเบียงการพัฒนาเศรษฐกิจแม่โขง-ล้านช้าง มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการค้าระหว่างมณฑลภาคกลางและตะวันตกของจีนกับประเทศลุ่มน้ำโขงและอาเซียน โดยจีนต้องการให้เป็นระเบียงการค้าเหนือ-ใต้ที่เชื่อมโยงกับภูมิภาคเอเชียกลางและยุโรปทางเหนือ ผ่านเส้นทางรถไฟขนส่งสินค้าระหว่างนครฉงชิ่ง-ยุโรปและเชื่อมอาเซียนและภูมิภาคเอเชียใต้กับทางของจีน

^{๑๒} การต่างประเทศ, กระทรวง. โทรเลข ที่ ๐๒๐๐.๑๑/๒๙/๒๕๖๕ เรื่อง “สรุปผลการประชุม รมว.กต. MLC ครั้งที่ ๗”. วันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

(Complimentarity) ขณะเดียวกัน จีนเปิดกว้างต่อการมีส่วนร่วมในกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง (MLC) ของประเทศภายนอก แต่ควรจะเน้นเรื่องการพัฒนาเป็นหลัก มากกว่าการสร้างอุปสรรค^{๑๓}

๓. การเปรียบเทียบระหว่างกรอบหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง – สหรัฐฯ (MUSP) กับจีนในกรอบแม่โขง – ล้านช้าง (MLC)

จีนและสหรัฐฯ มีแนวทางการดำเนินความร่วมมือกับประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงที่แตกต่างกัน ดังนี้^{๑๔}

๓.๑ จีนดำเนินความร่วมมือกับประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงในรูปแบบของการสั่งจากข้างบนมายังข้างล่าง (Top-down) โดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์กับรัฐบาลของประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงผ่านการแลกเปลี่ยนการเยือนระดับผู้นำ การหารือเชิงนโยบาย ความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาเพื่อแผ่ขยายอิทธิพลในประเทศเหล่านี้ ขณะที่สหรัฐฯ อาศัยแนวทางให้ความสำคัญกับการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ภาคประชาสังคมและวิชาการ กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและสถาบันในระดับท้องถิ่น (Bottom-up)

๓.๒ จีนให้เงินกู้แก่ประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงเพื่อการก่อสร้างโครงการโครงสร้างพื้นฐาน (Hard Infrastructure) ซึ่งรวมถึงการสร้างทางด่วน เส้นทางรถไฟ สะพาน ท่าเรือ ท่อขนส่งพลังงานและโรงไฟฟ้าพลังงานรวมถึงการสร้างเขื่อน ขณะที่สหรัฐฯ ให้เงินช่วยเหลือประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงในรูปแบบของการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่สถาบันของภาคประชาชน ภาคประชาสังคม ส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคมและสิทธิมนุษยชนและสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (Soft Infrastructure)

๓.๓ วิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ของจีนในการจัดตั้งกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง (MLC) เพื่อสร้างประชาคมที่มีขนาดตรงกันอย่างสันติและเจริญรุ่งเรืองระหว่างจีนกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงสะท้อนแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่มุ่งส่งเสริมความเป็นภูมิภาคนิยม (Regionalisation) ขณะแนวทางของสหรัฐฯ มุ่งเสริมความความเป็นสากล (Internationalisation) โดยส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ และกลุ่มมิตรลุ่มน้ำโขง (Friends of the Mekong – FOM) กับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

^{๑๓} บันทึกการหารือระหว่างนายดอน ปรมัตต์วินัย รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศกับนายฉิน กัง มন্ত্রীแห่งรัฐและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศจีน. วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

^{๑๔} Thi Ha, Hoang. “Is the US a Serious Competitor to China in the Lower Mekong?”. ISEAS Yusof Ishak Perspective. Issue: 2023 No. 37. (Online). Available : https://www.iseas.edu.sg/wp-content/uploads/2023/03/ISEAS_Perspective_2023_37.pdf

๓.๔ สหรัฐฯ นำประเด็นด้านน้ำในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง อาทิ ผลกระทบของการสร้างเขื่อนของจีนต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคม และระบบนิเวศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ให้เป็นประเด็นด้านภัยทางความมั่นคง (Securitisation) ขณะที่จีนพยายามทำให้ประเด็นด้านน้ำในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงเป็นประเด็นด้านการบริหารจัดการน้ำ (De-securitisation) เพื่อการพัฒนาในพื้นที่ลุ่มน้ำโขงตารางเปรียบเทียบกรอบหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง – สหรัฐฯ กับเงินในกรอบแม่โขง – ล้านช้าง

ตารางที่ ๔-๑ เปรียบเทียบกรอบหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง – สหรัฐฯ กับเงินในกรอบแม่โขง – ล้านช้าง

	กรอบหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง – สหรัฐฯ (MUSP)	กรอบแม่โขง – ล้านช้าง (MLC)
วิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์	ความเป็นเอกเทศทางนโยบาย การพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ ธรรมชาติและ การพัฒนาที่ยั่งยืน	การสร้างความเป็นประชาคมที่มีอนาคตร่วมกันเพื่อสันติภาพและความเจริญรุ่งเรือง
การประชุมระดับผู้นำ	ไม่มี	มี (ปีละสองครั้ง)
การประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศ	มี (ปีละสองครั้ง)	มี (ปีละสองครั้ง)
การประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส	มี (ปีละครั้ง)	มี (ปีละครั้ง)
การประชุมระดับคณะทำงาน	การหารือเชิงนโยบาย (ระดับรองอธิบดี)	การประชุม ๖ คณะทำงานใน ๖ สาขาความร่วมมือ
หลักการดำเนินการ	การเคารพความเป็นแกนกลางของอาเซียนในภูมิภาค การเปิดกว้าง ความโปร่งใส ธรรมชาติ ความเสมอภาค ฉันทามติ ผลประโยชน์ร่วมกัน การเคารพในอธิปไตย การไม่แทรกแซง ในกิจการภายในการเคารพกฎหมายและกฎหมายระหว่างประเทศ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และการเคารพกฎเกณฑ์ภายใต้กรอบความร่วมมือต่าง ๆ	ฉันทามติ ความเสมอภาค การปรึกษาหารือ และการประสานงานร่วมกัน ความสมัครใจ การได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน การเคารพในกฎบัตรสหประชาชาติและกฎหมายระหว่างประเทศ การขับเคลื่อนความร่วมมือโดยการแนะนำของผู้นำและรัฐบาลในรูปแบบโครงการ

ตารางที่ ๔-๑ เปรียบเทียบกรอบหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง – สหรัฐฯ กับเงินในกรอบแม่โขง – ล้านช้าง (ต่อ)

	กรอบหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง – สหรัฐฯ (MUSP)	กรอบแม่โขง – ล้านช้าง (MLC)
การสอดประสานกับข้อริเริ่มอื่นๆ ของสหรัฐฯ จีนและอาเซียน	การสอดประสานระหว่างมุมมองของอาเซียนต่ออินโด-แปซิฟิก (AOIP) กับยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกของสหรัฐฯ (FOIP) และความร่วมมือภายใต้ MUSP เกื้อกูลกับกรอบความร่วมมือในอาเซียนและอนุภูมิภาค	การสอดประสานระหว่างข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง (BRI) กับกิจกรรมและความร่วมมือภายใต้กรอบแม่โขง-ล้านช้าง และโครงการเพื่อการพัฒนาของประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและแผนแม่บทของอาเซียนด้านการเชื่อมโยง (Master Plan on ASEAN Connectivity)
สาขาความร่วมมือที่สำคัญ	๑. ความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ ๒. การบริหารจัดการน้ำและทรัพยากรทางธรรมชาติ และการรักษาและปกป้องสิ่งแวดล้อม ๓. ความมั่นคงในรูปแบบใหม่ (สาธารณสุขและโรคระบาด อาชญากรรมข้ามชาติ ความมั่นคงทางไซเบอร์ การค้ามนุษย์ ยาเสพติด สัตว์ป่าและไม้) และ ๔. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	๑. ความเชื่อมโยง ๒. ขีดความสามารถทางการผลิต ๓. เศรษฐกิจข้ามพรมแดน ๔. ความร่วมมือด้านทรัพยากรน้ำ และ ๕. การเกษตรและการขจัดความยากจน

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, ๒๕๖๖

เมื่อเปรียบเทียบการดำเนินการของสหรัฐฯ ในกรอบหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง – สหรัฐฯ (MUSP) กับเงินในกรอบแม่โขง – ล้านช้าง (MLC) การขับเคลื่อนความร่วมมือของสหรัฐฯ ล่าช้ากว่า และต้องอาศัยพันธมิตรช่วยขับเคลื่อนความร่วมมือสะท้อนได้จากการจัดตั้งกลุ่มมิตรลุ่มน้ำโขง (FOM) และหุ้นส่วนพลังงานญี่ปุ่น – สหรัฐฯ – ลุ่มน้ำโขง (JUMPP) แสดงถึงความพยายามของสหรัฐฯ ในการขยายบทบาททางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาค และการดำเนินยุทธศาสตร์ในลักษณะ integrated deterrence ในมิติเศรษฐกิจเพื่อป้องปรามการแผ่ขยายอิทธิพลของจีนกอบปรักสหรัฐฯ ได้กำหนดเงื่อนไขหลักการด้านประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนในการดำเนินความร่วมมือกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยผูกโยงเรื่องสถานการณ์ในเมียนมากับการขับเคลื่อนหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขงกับสหรัฐฯ (MUSP) โดยสหรัฐฯ ไม่สามารถยอมรับการเป็นประธานร่วมกับเมียนมาเมื่อถึงวาระตาม

ระบบหมุนเวียนของกรอบความร่วมมือทำให้ สปป.ลาว จำเป็นต้องรับหน้าที่ประธานร่วมกับสหรัฐฯ ต่อไปในปี พ.ศ. ๒๕๖๖ ทั้งนี้ เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ นายธานี แสงรัตน์ เอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตันได้พบหารือกับนาย Kurt Campbell, Deputy Assistant to the President and Coordinator for the Indo-Pacific โดยฝ่ายไทยได้แสดงความห่วงกังวลที่ความร่วมมือภายใต้กรอบหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขงกับสหรัฐฯ (MUSP) ไม่คืบหน้าเท่าที่ควร เนื่องจากสถานการณ์ในเมียนมา ซึ่งฝ่ายสหรัฐฯ กล่าวว่า ไม่สามารถยอมรับผู้แทนระดับการเมืองจากฝ่ายเมียนมา จึงเสนอให้มีความร่วมมือในลักษณะชั่วคราว โดยแยกเมียนมาออกไปก่อน ให้เหลือเพียงความร่วมมือระหว่างสหรัฐฯ กับไทย สปป.ลาว เวียดนาม และกัมพูชา^{๑๕}

ในขณะเดียวกัน กรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง (MLC) มีความคืบหน้าเป็นรูปธรรม โดยจีนได้สอดประสานกรอบความร่วมมือ MLC เพื่อสนับสนุนกับยุทธศาสตร์ในระดับโลกในการแผ่ขยายอิทธิพลผ่านข้อริเริ่มสายแถบและสายเส้นทาง (BRI) Global Development Initiative (GDI) และ Global Security Initiative (GSI) และการจัดตั้งกองทุนพิเศษแม่โขง-ล้านช้าง (MLC Special Fund) จำนวน ๓๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อให้เงินสนับสนุนโครงการจากประเทศสมาชิกจำนวน ๖๖๖ โครงการ อีกทั้งในการประชุมกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง (MLC) ระดับรัฐมนตรี ครั้งที่ ๗ จีน ได้เสนอข้อริเริ่มที่เป็นรูปธรรม ๖ ประการ ได้แก่ ๑. ด้านเกษตร โดยจีนจะดำเนินโครงการถ่ายทอดเทคโนโลยี ๑๐๐ โครงการ ๒. การบริหารจัดการน้ำ โดยจีนจะส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูลน้ำ จัดตั้งสถานอตุณิยมอุทกภัย ดำเนินโครงการระบบชลประทานพลังงานและแสงอาทิตย์ การจัดส่งน้ำในชนบท และการรักษาความปลอดภัยของเขื่อนและอ่างเก็บน้ำ ๒๐ แห่ง ซึ่งในประเด็นนี้ จีนถูกสหรัฐฯ โจมตีว่า เป็นต้นเหตุของปัญหาภัยแล้งในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงจากการที่จีนในฐานะประเทศต้นน้ำสร้างเขื่อนจำนวนมาก ๓. การพัฒนาดิจิทัล โดยจีนจะจัดตั้งศูนย์ cloud computing innovation center ๔. อวกาศ โดยจีนจะดำเนินโครงการดาวเทียมสำรวจโลก ๕. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งจีนจะให้ทุน ๒,๐๐๐ ทุนแก่ประเทศในลุ่มน้ำโขง และ ๖. สาธารณสุข โดยจีนจะบริจาควัคซีน และส่งเสริมให้อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงเป็นฐานอุตสาหกรรมผลิตยาแผนดั้งเดิม

ทั้งนี้ ปัจจุบัน จีนสนับสนุนงบประมาณแก่อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงประมาณ ๑๔,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งรวมสิ้นเชื่อ่อนปรนในการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน ขณะที่สหรัฐฯ สนับสนุนงบประมาณแก่อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงในกรอบทวิภาคีและพหุภาคีประมาณ ๕,๘๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ^{๑๖}

^{๑๕} การต่างประเทศ, กระทรวง. (เอกสารลับ “นโยบายและท่าทีสหรัฐฯ ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง”. เมษายน ๒๕๖๖).

^{๑๖} การต่างประเทศ, กระทรวง. (เอกสาร “Reminders สำหรับ ออท. ฟินท์สุดา ชัยนาม ในการประชุมคณะอนุกรรมการพิจารณาและติดตามความร่วมมือในกรอบอาเซียนและความร่วมมือในภูมิภาค”). พฤษภาคม ๒๕๖๖.

เกี่ยวกับเรื่องนี้ ผู้แทนหน่วยงานด้านความมั่นคง ซึ่งไม่ประสงค์เปิดเผยนาม^{๑๗} และ รองศาสตราจารย์ ดร.จิตติภัทร พูนขำ รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิเทศสัมพันธ์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์^{๑๘} รวมถึงผู้แทนกองทัพบก ซึ่งไม่ประสงค์เปิดเผยนาม^{๑๙} มีความเห็น สอดคล้องกันเกี่ยวกับการเข้ามามีบทบาทของสหรัฐฯ ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงว่า ๑. อนุภูมิภาค ลุ่มน้ำโขงเป็นพื้นที่ที่ตอบสนองยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกของสหรัฐฯ เพื่อสกัดกั้นจีน สะท้อนจาก การที่สหรัฐฯ จัดตั้งกลุ่มมิตรลุ่มน้ำโขง (FOM) และหุ้นส่วนพลังงานญี่ปุ่น – สหรัฐฯ – ลุ่มน้ำโขง (JUMPP) เพื่อช่วยการพัฒนาอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และสหรัฐฯ ได้เริ่มก่อสร้างสถานกงสุลใหญ่สหรัฐฯ แห่งใหม่ที่จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๓ โดยคาดว่าจะแล้วเสร็จปี พ.ศ. ๒๕๖๖ ซึ่งจีนก็ได้จัดตั้ง สถานกงสุลใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่เช่นกัน ๒. อย่างไรก็ตาม สหรัฐฯ ไม่ได้มองพื้นที่อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ซึ่งถือเป็นพื้นที่หลังบ้านจีน เป็นพื้นที่หลักทางการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีน เนื่องจากสหรัฐฯ มุ่งเน้นแข่งขันกับพื้นที่รอบนอกของจีนในทะเลจีนใต้ และไต้หวัน ซึ่งเป็น ผลประโยชน์หลัก (Core Interest) ของจีน และขณะเดียวกัน ก็เป็นผลประโยชน์หลักของสหรัฐฯ ในการปกป้องเสรีภาพในการเดินเรือ และเส้นทางสัญจรทางทะเลในการขนส่งพลังงานด้วย ซึ่งมีนัย สะท้อนการยอมรับของสหรัฐฯ ว่า อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงเป็นเขตอิทธิพลของจีน แต่สหรัฐฯ ไม่ได้ กำหนดให้พื้นที่แห่งนี้เป็นที่แข่งขันหลักกับจีน โดยเพียงประสงค์คงบทบาทไว้ เพื่อที่จะได้มุ่งจัดสรร สรรพกำลังไปในพื้นที่ทะเลจีนใต้และไต้หวัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางทะเลต่อสหรัฐฯ โดยตรง ๓. เมื่อคำนึงว่า สหรัฐฯ เผชิญกับสถานการณ์ท้าทายทางการเมืองและเศรษฐกิจภายใน ประเทศและสถานการณ์ในยูเครนจึงจำเป็นต้องจัดลำดับความสำคัญของพื้นที่การแข่งขัน และการจัดสรรงบประมาณ และ ๔. สหรัฐฯ ให้ความสำคัญกับการดำเนินการป้องปรามจีน ผ่านกรอบความร่วมมือในขนาดย่อย (Minilateralism) ได้แก่ กลุ่ม QUAD และ AUKUS^{๒๐} เพื่อแทน การเข้ามาอยู่ในภูมิภาค

อย่างไรก็ตาม นายกวี จงกิจถาวร นักวิจัยอาวุโสสถาบันการศึกษายุทธศาสตร์และการศึกษาต่างประเทศ (Institute of Strategic and International Studies – ISIS) จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย^{๒๑} มีความเห็นต่างจากผู้ทรงคุณวุฒิข้างต้นว่า อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงเป็น“หน้าบ้าน”

^{๑๗} ผู้แทนหน่วยงานด้านความมั่นคง, สัมภาษณ์. ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๘} ดร.จิตติภัทร พูนขำ, รองศาสตราจารย์, รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิเทศสัมพันธ์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สัมภาษณ์. ๒๔ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๑๙} ผู้แทนกองทัพบก, สัมภาษณ์. ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๐} เมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๖ ประธานาธิบดีสหรัฐฯ นายกรัฐมนตรีออสเตรเลีย และ นายกรัฐมนตรีสหราชอาณาจักร ได้ร่วมกันแถลงเกี่ยวกับโครงการเรือดำน้ำขับเคลื่อนโดยพลังงาน นิวเคลียร์ (SSN-AUKUS) หลังการประชุมผู้นำกลุ่ม AUKUS ณ เมืองซานโตอาโก รัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐฯ ว่า โครงการ SSN-AUKUS มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างขีดความสามารถด้านเทคโนโลยีเรือดำน้ำ ของทั้งสามประเทศ

^{๒๑} กวี จงกิจถาวร, นักวิจัยอาวุโสสถาบันการศึกษายุทธศาสตร์และการศึกษาต่างประเทศ. สัมภาษณ์. ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๖.

ของจีน ซึ่งจีนจะไม่ปล่อยให้มหาอำนาจอื่นๆ เข้ามาครองพื้นที่ และมุ่งมั่นพัฒนาพื้นที่แห่งนี้ ให้เจริญรุ่งเรือง และมีเสถียรภาพ สะท้อนจากการที่กรอบความร่วมมือลุ่มน้ำโขง-ล้านช้าง (MLC) มีความคืบหน้าอย่างมาก

บริบทความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน

จีนอาศัยการพัฒนาความสัมพันธ์ในระดับทวิภาคีเพื่อสนับสนุนการสร้างประชาคมที่มีอนาคตร่วมกันในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และขยายอิทธิพลของจีนในอนุภูมิภาค โดยในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน ทั้งสองประเทศเข้าสู่ยุคใหม่ทางความสัมพันธ์และมุ่งสู่การเป็นประชาคมที่มีอนาคตร่วมกันเพื่อนำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนยิ่งขึ้น จากการเยือนไทยของนายสี จิ้นผิง ประธานาธิบดีจีนในช่วงการประชุมผู้นำเขตเศรษฐกิจเอเปค ระหว่างวันที่ ๑๗ - ๑๙ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๖ และต่อมา นายดอน ปรมัตถ์วินัย รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้เยือนจีนอย่างเป็นทางการเพื่อพบหารือกับ นายฉิน กัง มินตรีแห่งรัฐและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศจีนเมื่อวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๖ ซึ่งฝ่ายจีนแสดงความพร้อมที่จะร่วมมือกับฝ่ายไทยเพื่อบรรลุการสร้างประชาคม รั้งมือกับความท้าทายต่าง ๆ และสร้างโอกาสร่วมกัน เพื่อให้เป็นทั้งญาติ และหุ้นส่วนที่ดีต่อกันต่อไป รวมทั้ง เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน โดยเสนอแนวทางการขับเคลื่อนความร่วมมือระหว่างกัน ดังนี้

๑. การแลกเปลี่ยนการเยือนระดับสูง ซึ่งจะช่วยส่งเสริมความไว้วางใจเชิงจิตทางการเมืองระหว่างกันมากขึ้น
๒. ความร่วมมือในทางปฏิบัติ (Practical Cooperation) ซึ่งจีนเป็นตลาดการค้าและตลาดสินค้าเกษตรใหญ่ที่สุดของไทย เป็นนักลงทุนต่างชาติ และแหล่งนักท่องเที่ยวที่สำคัญที่สุด โดยโครงการรถไฟจีน - ลาว ได้ช่วยลดต้นทุนการขนส่งผลไม้จากไทยมาจีนได้ประมาณครึ่งหนึ่ง ซึ่งถือเป็นผลลัพธ์ที่เห็นได้ชัดเจนของความร่วมมือ
๓. ฝ่าย (จีน ลาวและไทย) ฝ่ายจีนหวังว่าทั้งสองฝ่ายจะปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการร่วมว่าด้วยความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์ไทย - จีน ฉบับที่ ๔ (ค.ศ. ๒๐๑๒ - ๒๐๒๖) (Joint Action Plan on Thailand - China Strategic Cooperation) และแผนงานภายใต้สายแถบ และเส้นทาง (BRI)^{๒๒} เพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการฟื้นฟูหลังโควิด-๑๙ โดยเน้นในเรื่อง ๑ ระบบราง ๒ ระเบียง ๓ ห่วงโซ่ (One railway, Two corridors, Three chains) ได้แก่ ๑ ระบบราง ควรเร่งให้โครงการรถไฟแล้วเสร็จตามกำหนด โดยเฉพาะส่วนที่เชื่อมต่อกันระหว่างระบบรางของไทยกับโครงการรถไฟจีน - ลาว เพื่อส่งเสริมความเชื่อมโยงในภูมิภาค ๒ ระเบียง ได้แก่ เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ของไทย และระเบียงเศรษฐกิจจีน - ลาว (China - Laos Economic Corridor) และ ๓ ห่วงโซ่ ได้แก่ ห่วงโซ่โลจิสติกส์ ห่วงโซ่การผลิต และห่วงโซ่มูลค่า โดยเห็นว่า ทั้งสองฝ่ายควรสอดประสานกัน (Synergise) ให้มากยิ่งขึ้นในด้านโลจิสติกส์ ซึ่งรวมถึง การอำนวยความสะดวกด้านศุลกากรที่ราบรื่น ระบบศุลกากรอัจฉริยะ และการยอมรับร่วมกันเรื่อง SPS รวมทั้งอุตสาหกรรมเป้าหมาย ๓. ปฏิสัมพันธ์ระดับประชาชน

^{๒๒} จีนขยายความร่วมมือภายใต้ BRI กับ ๑๕๑ ประเทศรวมถึงไทย และองค์กรระหว่างประเทศ ๓๒ องค์กร

โดยทั้งสองฝ่ายควรร่วมกันส่งเสริมให้กลับสู่ภาวะปกติโดยเร็วในด้านการท่องเที่ยว^{๒๓} และการแลกเปลี่ยนระดับเยาวชน โดยเฉพาะรุ่น Z และรุ่น Alpha และ การศึกษา นอกจากนี้ ฝ่ายจีนขอบคุณไทยที่เป็นประเทศแรกที่ทำให้การสนับสนุน Global Development Initiative (GDI) และ Global Security Initiative (GSI) ซึ่งจีนพร้อมจะขับเคลื่อนความร่วมมือกับไทยต่อไปเพื่อเสริมสร้างเสถียรภาพและการพัฒนาของโลก^{๒๔}

อนึ่ง ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนมีลักษณะทั้งโอกาสทางเศรษฐกิจและความท้าทาย กล่าวคือ การที่ไทยเป็นจุดหมายปลายทางด้านการท่องเที่ยวและด้านการค้าการลงทุนที่เปิดกว้างทำให้ชาวจีนบางกลุ่มฉวยโอกาสเข้ามาดำเนินธุรกิจโดยอาศัยช่องโหว่ทางกฎหมาย โดยใช้วีซ่านักท่องเที่ยว นักศึกษา ผู้ติดตามครอบครัวเข้ามาประกอบธุรกิจหรือทำงานในไทย ขณะเดียวกันก็ปรากฏข่าวเป็นระยะที่สะท้อนว่า ผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจไม่ได้ตกอยู่กับคนไทยอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย เนื่องจากชาวจีนเข้ามาดำเนินธุรกิจในลักษณะกินรวบในหลายสาขา ทั้งในลักษณะอาศัยช่องโหว่ทางกฎหมายหรือการกระทำที่ผิดกฎหมาย อาทิ ในอุตสาหกรรมการค้าผลไม้มีชาวจีนมาตั้งล้งรับซื้อและการนำเข้าและการส่งออกทั้งกระบวนการ ขณะที่ชาวสวนไทยได้รับเพียงรายได้ที่ต้นน้ำจากการเพาะปลูกและอาจโดนกดราคา และในอุตสาหกรรมสาขาท่องเที่ยวชาวจีนประกอบกิจการทัวร์ศูนย์เหรียญและธุรกิจทัวร์ที่เป็นของชาวจีน การเป็นเจ้าของกิจการสถานบันเทิงและร้านอาหารไปจนถึงระบบเศรษฐกิจของชาวจีนในไทย เช่น แอปพลิเคชันสั่งอาหารภาษาจีนสำหรับร้านอาหารจีน และระบบการชำระเงินด้วยสกุลหยวน นอกจากนี้ การเข้าประเทศและประกอบอาชีพผิดกฎหมายของจีนเป็นจุดกำเนิดปัญหาสังคม และอาชญากรรมข้ามชาติ เช่น ขบวนการหลอกลวงทางโทรศัพท์ (Call Center) การพนันออนไลน์ รวมถึงการค้ามนุษย์

^{๒๓} จีนเป็นตลาดนักท่องเที่ยวที่ใหญ่ที่สุดของไทยในช่วงก่อนสถานการณ์โควิด-๑๙ โดยในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ มีนักท่องเที่ยวจีนเดินทางมาไทย ๑๐.๙๙ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๕ ของนักท่องเที่ยวต่างชาติทั้งหมดที่เดินทางเข้าไทย และภายหลังจีนเปิดประเทศจากการคลี่คลายของสถานการณ์โควิด-๑๙ เมื่อต้นเดือน มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๖ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยคาดว่า จะมีนักท่องเที่ยวจีนเดินทางมาไทยกว่า ๓ แสนคนในช่วงไตรมาสแรกของปี พ.ศ. ๒๕๖๖ และรวมทั้งหมด ๕ ล้านคนตลอดทั้งปี พ.ศ. ๒๕๖๖ นอกจากนี้ เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ รัฐบาลจีนได้ผ่อนคลายนโยบายการให้นักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้าจีน (เอกสาร ความสัมพันธ์หุ้นส่วนความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์อย่างรอบด้านระหว่างไทยกับจีน (Comprehensive Strategic Cooperative Partnership). กรมเอเชียตะวันออก มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๖.

^{๒๔} บันทึกการหารือระหว่างนายดอน ปรมดีถวิลนัย รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศกับนายฉิน กัง มন্ত্রীแห่งรัฐและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศจีน. ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๖.

ทั้งนี้ รองศาสตราจารย์ ดร.จิตติภัทร พูนขำ รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิเทศสัมพันธ์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ให้ความเห็นเกี่ยวกับโครงการรถไฟไทย-จีนว่า แม้จีนขอให้ฝ่ายเร่งรัดการดำเนินการโครงการรถไฟไทย-จีนให้แล้วเสร็จโดยเร็วเพื่อจะได้เชื่อมต่อบรรบบรางกับโครงการรถไฟจีน-ลาว แต่ฝ่ายจีนไม่ได้กดดันฝ่ายไทยอย่างจริงจัง เนื่องจากจีนมุ่งการพัฒนาโครงการขยายฐานทัพเรือเรียบร้อยแล้ว

บริบทความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ

สหรัฐฯ อาศัยความเป็นพันธมิตรและหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ (Strategic Alliance and Partnership) และความร่วมมือด้านความมั่นคงและการทหารที่ใกล้ชิดกับไทยเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ Free and Open Indo-Pacific (FOIP) กรอบ Indo-Pacific Economic Framework (IPEF) และหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง – สหรัฐฯ (MUSP) เพื่อส่งเสริมสันติภาพ การพัฒนาที่ยั่งยืนและความเจริญรุ่งเรืองในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการคงไว้ซึ่งบทบาทของสหรัฐฯ ในภูมิภาค และป้องปรามการแผ่ขยายอิทธิพลของจีน

ในการเยือนไทยของนางคามาลา แฮร์ริส รองประธานาธิบดีสหรัฐฯ เมื่อวันที่ ๑๗ – ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๕ เพื่อเข้าร่วมการประชุมผู้นำเขตเศรษฐกิจเอเปค และพบหารือกับพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ทั้งสองฝ่ายได้ย้ำความมุ่งมั่นส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกันทั้งในระดับทวิภาคีและภูมิภาคบนพื้นฐานของค่านิยมและผลประโยชน์ร่วมกัน โดยเฉพาะตามแถลงการณ์ไทย – สหรัฐฯ ว่าด้วยความสัมพันธ์และหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ และส่งเสริมความร่วมมือด้านความมั่นคงและการบังคับใช้กฎหมายและการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติ รวมถึงภายใต้กรอบหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง – สหรัฐฯ (MUSP)

อนึ่ง ความท้าทายทางความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ คือ ความพยายามของสหรัฐฯ ในการสร้างดุลยภาพระหว่างการค้าในยุทธศาสตร์เพื่อป้องปรามการแผ่ขยายอิทธิพลของจีนในภูมิภาคกับการผูกโยกประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยในการดำเนินความสัมพันธ์ทวิภาคี เพื่อตอบสนองผลประโยชน์ทางการเมืองภายในประเทศของสหรัฐฯ ซึ่งส่งผลต่อการรักษาความต่อเนื่องทางความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ในช่วงที่ไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ไม่ได้เป็นไปตามครรลองของประชาธิปไตย (การรัฐประหาร) และขณะเดียวกันเป็นการผลักดันให้ไทยมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้น

บริบทความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา

ในภาพรวม ไทยและกัมพูชามีความสัมพันธ์ทางการเมืองและความมั่นคงในระดับดีมาก และผู้นำทั้งสองประเทศต่างมีความคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องที่จะไม่นำประเด็นปัญหาที่มีความละเอียดอ่อน อาทิ ปัญหาเขตแดนมาเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาพื้นที่ชายแดนและความเป็นอยู่ดีกินดีของประชาชนบริเวณชายแดนของทั้งสองประเทศ ในส่วนด้านการค้าและการลงทุน ในปี พ.ศ. ๒๕๖๕ กัมพูชาเป็นตลาดส่งออกสำคัญลำดับที่ ๑๑ ของไทย และไทยเป็นผู้ลงทุนในลำดับ ๙ ของกัมพูชา (ประเทศที่ลงทุนสามอันดับแรกในกัมพูชา ได้แก่ จีน เกาหลีใต้

และฮ่องกง) ขณะที่ในด้านสังคมและวัฒนธรรม ไทยและกัมพูชามีมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกัน หรือคล้ายกันในหลายด้าน ซึ่งในบางครั้งก่อให้เกิดกระแสความขัดแย้งซึ่งได้รับแรงกระตุ้นจากแนวคิดชาตินิยม

ปัจจัยสำคัญที่เป็นประเด็นท้าทายทางความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาประเมินได้ดังนี้

๑. สถานการณ์การเมืองภายในของไทยและกัมพูชา ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญต่อการกำหนดทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ โดยนายคมกริช จองบุญวัฒนา นักการทูตชำนาญการพิเศษ ฝ่ายกัมพูชา กองเอเชียตะวันออก ๒ กรมเอเชียตะวันออก^{๒๕} ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับความเห็นของฝ่ายกัมพูชาต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาภายใต้รัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา และสมเด็จพระเจ้ามหาเสนาบดีเดโชฮุน เช่นว่า ถือเป็นยุคทอง อย่างไรก็ตาม ฝ่ายกัมพูชากังวลเกี่ยวกับผลการเลือกตั้งในไทยในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ว่า หากพรรครวมไทยสร้างชาติ ซึ่งเป็นเงาของนายสุเทพ เทือกสุบรรณ อดีตเลขาธิการคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ซึ่งมีส่วนในกรณีปราสาทพระวิหาร อาจทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาแย่ลง ขณะที่ กัมพูชาจะจัดการเลือกตั้งทั่วไปวันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ โดยคาดว่า สมเด็จพระเจ้ามหาเสนาบดีเดโช ฮุน เซน นายกรัฐมนตรีกัมพูชาและพรรคประชาชนกัมพูชา จะยังคงได้รับชัยชนะและจัดตั้งรัฐบาล และโดยที่สมเด็จพระเจ้า ฮุน เซนได้ประกาศให้พลเอก ฮุน มาเนตดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไปในระยะเวลาหนึ่งแล้ว จึงน่าจะลงจากตำแหน่งเพื่อให้พลเอก ฮุน มาเนตดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทน^{๒๖} อย่างไรก็ตาม สมเด็จพระเจ้า ฮุน เซน จะยังคงกำกับการบริหารประเทศอยู่เบื้องหลัง ขณะที่ผู้แทนจากหน่วยงานความมั่นคงที่ไม่ประสงค์เผยนามคาดว่า นโยบายต่างประเทศของกัมพูชายังคงไม่เปลี่ยนแปลง และผู้นำรุ่นใหม่ของกัมพูชาน่าจะมีความประนีประนอมมากขึ้น โดยดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เข้าได้กับทุกฝ่ายเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ของกัมพูชา

๒. การเจรจาพื้นที่อ้างสิทธิ์ในไหล่ทวีปทับซ้อนไทยและกัมพูชา ซึ่งพลเรือตรี สุวัจน ดอนสกุล ร.น. รองเจ้ากรมยุทธการทหารเรือ กรมยุทธการทหารเรือ กองบัญชาการให้ข้อมูลว่า กองทัพเรือประเทศไทยประกาศเขตไหล่ทวีป เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ภายหลังการประกาศเขตไหล่ทวีปของประเทศกัมพูชา เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ส่งผลให้เกิดพื้นที่อ้างสิทธิ์ในไหล่ทวีปทับซ้อนกัน ประมาณ ๒๖,๐๐๐ ตารางกิโลเมตรโดยต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๔ ประเทศไทยและประเทศกัมพูชาได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจ (MOU) ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลกัมพูชาว่าด้วยพื้นที่ที่ไทยและกัมพูชาอ้างสิทธิ์ในไหล่ทวีปทับซ้อนกัน เมื่อ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๔ (MOU 44) ซึ่งแสดงเจตนารมณ์ของทั้งสองฝ่ายในการเร่งเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหาพื้นที่อ้างสิทธิ์ทับซ้อน ผ่านการตั้งคณะกรรมการร่วม

^{๒๕} คมกริช จองบุญวัฒนา, นักการทูตชำนาญการพิเศษ ฝ่ายกัมพูชา กองเอเชียตะวันออก ๒ กรมเอเชียตะวันออก. สัมภาษณ์. ๙ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๖} การต่างประเทศ, กระทรวง. เอกสาร “บทสรุปผู้บริหาร ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา”. มีนาคม ๒๕๖๖.

ด้านเทคนิคไทย - กัมพูชา (Joint Technical Committee - JTC) โดยมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็น ๒ ส่วน และมีกรอบการเจรจาหลักให้การดำเนินการเจรจาพื้นที่ทั้งสองส่วนไปด้วยกันโดยไม่อาจแบ่งแยกได้ (Indivisible Package) ได้แก่ ๑. พื้นที่อ้างสิทธิ์ในไหล่ทวีปทับซ้อนเหนือเส้นแลตติจูดที่ ๑๑ องศาเหนือขึ้นไป ให้แบ่งเขตทางทะเล ๒. พื้นที่อ้างสิทธิ์ในไหล่ทวีปทับซ้อนใต้เส้นแลตติจูดที่ ๑๑ องศาเหนือลงมาให้พัฒนาพื้นที่ดังกล่าวร่วมกัน

ในการประชุมระหว่างนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีอย่างไม่เป็นทางการ (Joint Cabinet Retreat - JCR) ไทย-กัมพูชา ครั้งที่ ๓ เมื่อวันที่ ๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐ ไทยและกัมพูชาได้เห็นพ้องมอบหมายให้กลไกที่รับผิดชอบสานต่อการเจรจาเกี่ยวกับพัฒนาในพื้นที่ปิโตรเลียมทับซ้อนไทย-กัมพูชา (Overlapping Claims Area - OCA) โดยเร็ว ต่อมา เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ กระทรวงการต่างประเทศได้จัดการประชุมคณะกรรมการร่วมด้านเทคนิค (JTC) ไทย-กัมพูชา (ฝ่ายไทย) ครั้งที่ ๑/๒๕๖๔ โดยมีพลเอกประวิตร วงษ์สุวรรณ รองนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน โดยที่ประชุมมีมติแต่งตั้งคณะอนุกรรมการร่วมด้านเทคนิค (Sub-JTC) ไทย-กัมพูชา (ฝ่ายไทย) คณะทำงานไทย-กัมพูชาว่าด้วยการแบ่งเขตแดนทางทะเล (ฝ่ายไทย) และมอบหมายให้ฝ่ายเลขานุการดำเนินการเพื่อให้กระทรวงการต่างประเทศเสนอคณะรัฐมนตรีรับทราบการแต่งตั้งภายใต้กลไกต่าง ๆ ภายใต้คณะกรรมการร่วมด้านเทคนิคไทย-กัมพูชา (JTC) ไทย-กัมพูชา แล้วให้กระทรวงการต่างประเทศแจ้งกลไกต่างๆ ที่ได้รับการอนุมัติให้ฝ่ายกัมพูชาทราบและทบทวนการเจรจาต่อไป และในการประชุมคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคี (Joint Commission - JC) ไทย - กัมพูชา ครั้งที่ ๑๑ ระหว่างวันที่ ๑๖ - ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ ทั้งสองฝ่ายได้ย้ำผลการประชุมระหว่างนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีอย่างไม่เป็นทางการ (JCR) ครั้งที่ ๓ และเห็นพ้องให้คณะกรรมการร่วมด้านเทคนิค (JTC) ไทย-กัมพูชา เร่งรัดการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาการพัฒนาในพื้นที่ปิโตรเลียมทับซ้อนไทย-กัมพูชา (OCA) ต่อไปบนพื้นฐานของบันทึกความเข้าใจฉบับปี พ.ศ. ๒๕๔๔ ซึ่งกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศในฐานะฝ่ายเลขานุการ ได้ดำเนินการตามมติที่ประชุม JTC ไทย-กัมพูชา (ฝ่ายไทย) ครั้งที่ ๑/๒๕๖๔ ข้างต้นและคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ รับทราบการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการร่วมด้านเทคนิค (Sub-JTC) ไทย-กัมพูชา (ฝ่ายไทย) และเห็นชอบกรอบการเจรจาการแก้ไขปัญหาการพัฒนาในพื้นที่ปิโตรเลียมทับซ้อนไทย-กัมพูชา (OCA) รวมถึงการแต่งตั้งคณะทำงานไทย-กัมพูชาว่าด้วยการกำหนดพื้นที่พัฒนาร่วมทางทะเล (ฝ่ายไทย) ตลอดจนคณะทำงานไทย-กัมพูชาเกี่ยวกับระบอบพัฒนาร่วม (ฝ่ายไทย) และอนุมัติการปรับองค์ประกอบคณะกรรมการร่วมด้านเทคนิค (JTC) ไทย-กัมพูชา (ฝ่ายไทย) ตามที่กระทรวงการต่างประเทศเสนอ นอกจากนี้ คณะรัฐมนตรีได้มีมติมอบให้กระทรวงการต่างประเทศแจ้งกลไกต่างๆ ที่ได้รับการอนุมัติให้ฝ่ายกัมพูชาทราบและทบทวนการเจรจาต่อไป

ในการนี้ เพื่อเป็นการดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ กระทรวงการต่างประเทศเห็นชอบให้คณะผู้แทนไทยประกอบด้วยผู้แทนจากกระทรวงการต่างประเทศและกรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ กระทรวงพลังงานเดินทางไปกัมพูชาเมื่อวันที่ ๕ - ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖ เพื่อหารืออย่างไม่เป็นทางการกับฝ่ายกัมพูชา โดยทั้งสองฝ่ายได้แสดงความพร้อมเพื่อสานต่อการเจรจาแก้ไขปัญหาการพัฒนาในพื้นที่ปิโตรเลียมทับซ้อนไทย-กัมพูชา (OCA) ภายใต้กลไกที่จัดตั้งขึ้นบนพื้นฐานของบันทึกความเข้าใจฉบับปี พ.ศ. ๒๕๔๔ และยืนยันที่จะเจรจา

ทั้งเรื่องการแบ่งเขตทางทะเลและพื้นที่พัฒนาร่วมไปพร้อมกัน และเมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๖๕ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีได้หารือทวิภาคีกับสมเด็จฯ ฮุน เซน ในระหว่างการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ ๔๐ และ ๔๑ ที่กรุงพนมเปญ ซึ่งนายกรัฐมนตรีได้แจ้งฝ่ายกัมพูชาถึงความพร้อมของไทยในการจัดการประชุมระหว่างกันเมื่อฝ่ายกัมพูชาแจ้งองค์ประกอบของกลไกต่างๆ ภายใต้คณะกรรมการด้านเทคนิค (JTC) ไทย-กัมพูชา (ฝ่ายกัมพูชา) และย้ำการให้ความสำคัญกับการที่จะทำให้เส้นเขตแดนเป็นเส้นความร่วมมือทั้งเขตแดนทางบกและทางทะเล และเมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ กระทรวงการต่างประเทศได้จัดการต้อนรับฝ่ายกัมพูชาในการเข้าเยี่ยมชมการะวะ พลเอกประวิตร วงศ์สุวรรณ รองนายกรัฐมนตรี ประธานคณะกรรมการร่วมด้านเทคนิค (JTC) ไทย-กัมพูชา (ฝ่ายไทย) และจัดการประชุมอย่างไม่เป็นทางการระหว่างไทยกับกัมพูชาในประเด็นการพัฒนาในพื้นที่ปีโตรเลียมทับซ้อนไทย-กัมพูชา (OCA) โดยจากผลการเข้าเยี่ยมชมการะวะดังกล่าว พลเอกประวิตร วงศ์สุวรรณ รองนายกรัฐมนตรี ประธานคณะกรรมการร่วมด้านเทคนิค (JTC) ไทย-กัมพูชา (ฝ่ายไทย) ได้มอบนโยบายในการแก้ไขปัญหาการพัฒนาในพื้นที่ปีโตรเลียมทับซ้อนไทย-กัมพูชา (OCA) ๓ ข้อ ได้แก่ ๑. เมื่อมีการตกลงกันแล้ว ประชาชนของทั้งสองประเทศจะต้องยอมรับข้อตกลงได้ ๒. เมื่อมีการตกลงและนำเข้าสู่รัฐสภาแล้ว รัฐสภาของทั้งสองประเทศจะต้องยอมรับได้ตามที่ตกลงกัน และ ๓. ทั้งสองฝ่ายจะต้องไม่ทำผิดกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง^{๒๗}

๓. โครงการขยายฐานทัพเรือเรียมในกัมพูชาโดยจีนและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางทะเลในโครงการดาราสกอร์ ได้เพิ่มประเด็นท้าทายสำหรับไทยในด้านการบริหารจัดการความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา ซึ่งรวมถึงพื้นที่ปีโตรเลียมทับซ้อนไทย-กัมพูชา (Overlapping Claims Area – OCA) ทั้งนี้ นิตยสาร Nikkei Asia เผยแพร่รายงานข่าวเมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๖ ว่า รัฐบาลกัมพูชามีแผนที่จะพัฒนาศูนย์ป้องกันทางอากาศ (Air Defense Center) และขยายระบบเรดาร์ที่อุทยานแห่งชาติเรียม ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ใกล้กับฐานทัพเรือเรียม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าเป็นความพยายามของกัมพูชาในการพัฒนาขีดความสามารถด้านโครงสร้างพื้นฐานทางทหาร ขณะเดียวกันยังเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถในการเฝ้าระวังความเคลื่อนไหวในพื้นที่ทางทะเล^{๒๘}

เกี่ยวกับเรื่องนี้ นายคมกริช จงบุญวัฒนา นักการทูตชำนาญการพิเศษ ฝ่ายกัมพูชา กองเอเชียตะวันออก ๒ กรมเอเชียตะวันออก นายพลเทพ ธนโกเศศ รักษาการแทนผู้อำนวยการกองความมั่นคงทางทะเล สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ^{๒๙} และผู้แทนจากหน่วยงาน

^{๒๗} การต่างประเทศ, กระทรวง. เอกสาร “พื้นที่ที่ไทยและกัมพูชาอ้างสิทธิในไหล่ทวีปทับซ้อนกัน (Overlapping Claims Area – OCA). ธันวาคม ๒๕๖๕.

^{๒๘} Brook, Jack and Rathana, Phin. “Cambodia reveals air defense plans near China-funded naval base”. April, 2023. (Online). Available: <https://www.asia.nikkei.com/Politics/Defense/Cambodia-reveals-air-defense-plans-nearChina-funded-naval-base>.

^{๒๙} พลเทพ ธนโกเศศ, รักษาการแทนผู้อำนวยการกองความมั่นคงทางทะเล สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. สัมภาษณ์. ๓ เมษายน ๒๕๖๖.

ด้านความมั่นคง ซึ่งไม่ประสงค์เผยนามให้สัมภาษณ์ว่า ๑. ฝ่ายสหรัฐฯ ได้แสดงข้อกังวลเกี่ยวกับโครงการขยายฐานทัพเรือเรียมในกัมพูชาโดยจีนกับหน่วยงานตน เนื่องจากเห็นว่า จะเป็นการช่วยเสริมสร้างความได้เปรียบเชิงยุทธศาสตร์ทางทะเลให้แก่จีนจากการที่จีนสามารถแผ่อิทธิพลและวางกองกำลังเรือในพื้นที่อ่าวไทย ซึ่งส่งผลกระทบต่อเส้นทางทางการสัญจรทางทะเลของสหรัฐฯ โดยฝ่ายสหรัฐฯ ขอให้ฝ่ายไทยช่วยแสดงความกังวลในเรื่องนี้กับฝ่ายกัมพูชา ขณะเดียวกัน สหรัฐฯ ก็ยอมรับว่าคงไม่สามารถห้ามจีนและกัมพูชาที่จะพัฒนาโครงการดังกล่าว แต่อยากให้ฝ่ายกัมพูชาแสดงความโปร่งใสในเรื่องนี้ ๒. สำนักข่าวกรองแห่งชาติสหรัฐฯ แสดงข้อกังวลเกี่ยวกับโครงการพัฒนาฐานทัพเรือเรียมในกัมพูชาของจีนเพื่อประโยชน์ทางทหารในทุกครั้งที่มีการประชุมระหว่างฝ่ายข่าวระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ซึ่งฝ่ายไทยแสดงความเข้าใจในข้อกังวลและขอหลักฐานเพื่อสนับสนุนอย่างชัดเจน แต่โดยสหรัฐฯ อ้างหลักฐานจาก Center for Strategic and International Studies (CSIS) ซึ่งติดตามพัฒนาการของฐานทัพเรือดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง โดยเมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๖๔ CSIS ได้เผยแพร่ภาพถ่ายดาวเทียมแสดงสภาพอาคารใหม่ ๒ อาคารที่มีการก่อสร้างในฐานทัพเรือเรียม และการปรับปรุงถนน ๓. สหรัฐฯ และประเทศตะวันตกมีความคาดหวังว่า ไทยจะเป็นแนวร่วมในการคัดค้านกิจกรรมดังกล่าวของจีนในกัมพูชา

พลเรือตรี สุวัจน ร.น. รองเจ้ากรมยุทธการทหารเรือ กรมยุทธการทหารเรือ กองบัญชาการกองทัพเรือให้สัมภาษณ์สอดคล้องกันด้วยว่า สหรัฐฯ ได้แสดงความกังวลผ่านช่องทางต่าง ๆ มายังกองทัพเรือเกี่ยวกับการดำเนินการของจีนภายใต้กรอบข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง (BRI) โดยเฉพาะโครงการดาราสกอว์ และโครงการพัฒนาฐานทัพเรือเรียม และผู้ช่วยทูตทหาร/สหรัฐฯ กรุงพนมเปญได้ให้ข้อสังเกตผ่านผู้ช่วยทูตทหารเรือไทยประจำกรุงพนมเปญว่า ทั้งสองโครงการดังกล่าว มีวัตถุประสงค์ทางทหารมากกว่าเชิงพาณิชย์ รวมทั้งเป็นการเตรียมการด้านการข่าว การเฝ้าตรวจทางทะเลในอ่าวไทย การส่งกำลังบำรุงทางทะเลเพื่อตอบโต้การขยายอิทธิพลของสหรัฐฯ ในภูมิภาค^{๓๐}

สำหรับท่าทีไทยต่อโครงการพัฒนาฐานทัพเรือเรียมและข้อกังวลของสหรัฐฯ นั้น นายคมกริช จงบุญวัฒนา นักการทูตชำนาญการพิเศษ ฝ่ายกัมพูชา กองเอเชียตะวันออก ๒ กรมเอเชียตะวันออก กระทรวงการต่างประเทศกล่าวว่า ฝ่ายไทยได้แจ้งฝ่ายสหรัฐฯ ว่า ไทยไม่ต้องการเห็นความขัดแย้งในภูมิภาค โดยอยากให้ภูมิภาคนี้เป็นพื้นที่แห่งสันติภาพ และมหาอำนาจควรพูดคุยกัน ทั้งนี้ เป็นที่สังเกตว่า เมื่อสหรัฐฯ รับรู้ได้ว่า ฝ่ายไทยไม่ได้มีท่าทีตอบสนองในการหยิบบกเรื่องดังกล่าวกับฝ่ายกัมพูชา ตั้งแต่ปี ๒๕๖๔ จนถึงปัจจุบัน สหรัฐฯ ไม่ได้นำเรื่องนี้หารือกับฝ่ายไทยอีก ซึ่งอาจเป็นเพราะฝ่ายสหรัฐฯ เบี่ยงเบนความสนใจไปยังสถานการณ์ในเมียนมา และประเมินว่า โครงการนี้ไม่ได้เป็นภัยคุกคามอย่างแท้จริงต่อสหรัฐฯ ทั้งนี้ โครงการขยายฐานทัพเรือเรียมเป็นประเด็นระหว่างสหรัฐฯ กับจีน ไม่ได้เป็นเรื่องระหว่างไทยกับกัมพูชา และที่ผ่านมา ฝ่ายไทยไม่เคยหยิบบกเรื่องนี้กับฝ่ายกัมพูชา

^{๓๐} สุวัจน ดอนสกุล, ร.น. พลเรือตรี, รองเจ้ากรมยุทธการทหารเรือ กรมยุทธการทหารเรือ กองบัญชาการกองทัพเรือ. สัมภาษณ์. ๑๐ เมษายน ๒๕๖๖.

ผู้ทรงคุณวุฒิอื่นๆ ที่ให้สัมภาษณ์ต่างเห็นพ้องกันว่า โครงการพัฒนาฐานทัพเรือเรือเวียนไม่ส่งผลกระทบต่อไทยโดยตรง แต่ ๑. ไทยกังวลต่อผลกระทบด้านอาชญากรรมข้ามชาติในพื้นที่ชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาที่เป็นผลจากการเข้าลงทุนของจีนในเขตเศรษฐกิจพิเศษของกัมพูชา เช่น อาชญากรรมจากขบวนการหลอกเหยื่อทางโทรศัพท์ (Call Center) ซึ่งเป็นภัยคุกคามโดยตรงต่อไทย ทั้งนี้ ที่ผ่านมา สหรัฐฯ และพันธมิตรก็ได้แสดงข้อกังวลเกี่ยวกับผลกระทบของโครงการขยายฐานทัพเรือเวียนในกัมพูชาในเรื่องอาชญากรรมข้ามชาติ การก่อการร้าย สินค้าหนีภาษี และอิสรภาพในเส้นทางเดินเรือ และเส้นทางเคลื่อนย้ายทางบกและทางอากาศ ๒. ไทยกังวลเกี่ยวกับการแทรกแซงจากต่างชาติไม่ว่าจะเป็นสหรัฐฯ หรือ จีน ซึ่งมีพฤติกรรมแทรกซึมในภาคส่วนต่าง ๆ ของไทย ๓. การพัฒนาโครงการขยายฐานทัพเรือเวียนจะช่วยเสริมสร้างขีดความสามารถทางทหารของกัมพูชาเมื่อเปรียบเทียบกับไทยเนื่องจากปัจจุบัน กองทัพเรือกัมพูชามีเรือขนาดเล็กซึ่งไม่มีขีดความสามารถในการลาดตระเวน โดยหากกัมพูชาได้รับความช่วยเหลือจากจีนในเรื่องนี้จะเป็นการเปลี่ยนยุทธศาสตร์ของกองทัพเรือกัมพูชา อย่างไม่ดี ในขณะที่ กัมพูชายังไม่ได้มีการพัฒนากองเรือรบ (Fleet) จึงไม่น่ากังวล รายงานของ Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) ระบุว่าในปี ๒๕๖๔ กัมพูชามีการใช้จ่ายทางทหารจำนวน ๖๔๗ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งไม่สูงมากเมื่อเทียบกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับ ๑๐ ปีที่ผ่านมา ถือว่ามีอัตราการเพิ่มสูงสุดในอาเซียนคือ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๓๗ ซึ่งน่าจะชัดเจนว่า เป็นเพราะได้รับความช่วยเหลือจากจีน ๔. การที่จีนเข้ามาช่วยกัมพูชาพัฒนาโครงการขยายฐานทัพเรือเวียนจะทำให้สหรัฐฯ กดดันไทยในการเลือกข้าง และอนุญาตให้สหรัฐฯ เข้ามาตั้งฐานทัพในไทยเพื่อป้องปรามอิทธิพลของจีน ๕. ฝ่ายไทยควรระมัดระวังเกี่ยวกับการจัดตั้งอุปกรณ์ที่ฐานทัพเรือเวียนของจีนและกัมพูชาที่สามารถใช้ในเชิงการข่าวในพื้นที่อ่าวไทยได้สะดวกขึ้น ขณะที่เวียดนามกังวลเกี่ยวกับโครงการขยายฐานทัพเรือเวียนเนื่องจากจะทำให้เวียดนามรับกับศึกสองด้านทางทะเลจีนใต้กับจีน และทางกัมพูชาซึ่งเวียดนามจำเป็นต้องรักษาความสัมพันธ์อันดีกับทั้งจีนและกัมพูชา

สำหรับท่าทีไทยต่อการเจรจาการพัฒนาในพื้นที่ปิโตรเลียมทับซ้อนไทย-กัมพูชา (OCA) นั้น นายพลเทพ ธนโกเศศ รักษาการแทนผู้อำนวยการกองความมั่นคงทางทะเล สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติพลเรือตรี ถุณงเงิน จงรักชอบ ร.น. ผู้บัญชาการกองเรือลำน้ำ กองเรือยุทธการและผู้แทนกองทัพบกซึ่งไม่ประสงค์เปิดเผยนามเห็นว่า ^{๓๑} ๑. หากจีนสามารถพัฒนาฐานทัพเรือเวียนได้สำเร็จ จะนำไปสู่ความร่วมมือระหว่างจีนกับกัมพูชาทางการปฏิบัติการทางทะเลที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ก็มีโอกาสที่จีนจะช่วยสนับสนุนกัมพูชาให้มีขีดความสามารถการเรือทางเรือที่สูงขึ้น ซึ่งส่งผลให้กัมพูชามีอำนาจการต่อรองในการเจรจาการพัฒนาในพื้นที่ปิโตรเลียมทับซ้อนไทย-กัมพูชา (OCA) เพิ่มขึ้น และทำให้ไทยเจรจาได้ยากขึ้น ๒. หากเจรจาได้เป็นผลสำเร็จ จีนอาจพยายามเข้ามาขอสัมปทานด้านพลังงานจากกัมพูชา และอ้างความจำเป็นในการมีกำลังทางเรือเพื่อปกป้องสัมปทานของจีน ๓. การเจรจาการพัฒนาในพื้นที่ปิโตรเลียมทับซ้อนไทย-กัมพูชา (OCA) น่าจะเพิ่มความ

^{๓๑} ถุณงเงิน จงรักชอบ, ร.น. พลเรือตรี, ผู้บัญชาการกองเรือลำน้ำ กองเรือยุทธการ. สัมภาษณ์. ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๖.

ซับซ้อนด้านความมั่นคงในอ่าวไทยมากขึ้น เนื่องจากต่างชาติต้องการแสวงหาพันธมิตร โดยการให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ เช่น การสนับสนุนการพัฒนาฐานทัพ ท่าเรือ สนามบิน หรือ การเข้ามาลงทุนเพื่อในการสำรวจหรือผลิตน้ำมัน ก๊าซ ในพื้นที่ทับซ้อน และไทยและกัมพูชายังไม่ได้มีการตกลงกันอย่างชัดเจน และสามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะส่งผลให้แต่ละฝ่ายจึงแสวงหาประโยชน์เข้าประเทศตน โดยจะเป็นการปฏิบัติในพื้นที่สีเทา (Grey Zone) และส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นระหว่างกัน ดังเช่นกรณีพื้นที่ทับซ้อนทางบกในหลายแห่งที่ยังคงเป็นปัญหา นอกจากนี้ จะส่งผลต่อการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ และเส้นทางเดินเรือ การใช้ทรัพยากรในพื้นที่ และการกระทบกระทั่งระหว่างประชาชนที่อาจขยายวงกว้าง

ในการนี้ ฝ่ายไทยควรเตรียมความพร้อมในการรับกับการพัฒนาขีดความสามารถทางทะเลของกัมพูชา โดย ๑. การเสริมสร้างความไว้วางใจในการดำเนินความสัมพันธ์กับกัมพูชา โดยเฉพาะการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำประเทศทั้งสองฝ่ายเนื่องจากที่ผ่านมา ความขัดแย้งทางความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชามาจากสาเหตุหลักของการที่ผู้นำไม่ถูกกัน ทำให้มีการนำปมประเด็นทางประวัติศาสตร์เป็นประเด็นทางการเมืองระหว่างสองประเทศ และโดยที่ไทยและกัมพูชาต่างจัดการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ และกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ตามลำดับ ไทยจึงต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความไว้วางใจกับผู้นำรุ่นใหม่ของกัมพูชาที่ผ่านมา ฝ่ายกองทัพไทยได้กระชับความสัมพันธ์กับพลเอกฮุน มาเนต แม้อีกๆ ทั้งสองประเทศยังคงมีความหวาดระแวงระหว่างกัน แต่การรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้นำทั้งสองประเทศที่ช่วยนำไปสู่การคลี่คลายประเด็นที่ติดขัด อาทิ ความร่วมมือในการปฏิบัติการเก็บกู้วัตถุระเบิดตกค้างจากสงครามบริเวณปราสาทพระวิหาร และ ๒. การเตรียมความพร้อมด้านกฎหมายระหว่างประเทศและการจัดตั้งคณะทำงานระหว่างไทยกับกัมพูชาเพื่อแก้ไขปัญหาและแสวงหาประโยชน์ร่วมกัน ดังเช่นการปฏิบัติการทางบก ได้แก่ การจัดตั้งจุดตรวจร่วมและลาดตระเวนร่วมระหว่างกองทัพไทยกับมาเลเซีย

ความสัมพันธ์อาเซียน – จีน และสถานการณ์ในทะเลจีนใต้

จีนอาศัยกรอบอาเซียน-จีนในการเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างจีนกับอาเซียน และในสถานการณ์ทะเลจีนใต้ โดยในการหารือระหว่างนายดอน ปรมัตถ์วินัย รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศกับนายฉิน กัง มন্ত্রীแห่งรัฐและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศจีนในโอกาสเยือนจีนอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๖ ฝ่ายจีนย้ำความพร้อมที่จะขับเคลื่อนความสัมพันธ์ในกรอบอาเซียน-จีนให้เกิดผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรม ส่งเสริมความเชื่อมโยงระหว่างเอกสารมุมมองของอาเซียนต่ออินโด-แปซิฟิก (AOIP) กับข้อริเริ่มสายแถบและสายเส้นทาง (BRI) ผลักดันความร่วมมือในประเด็นต่าง ๆ อาทิ ความเชื่อมโยงการพัฒนาอุตสาหกรรมดิจิทัล เศรษฐกิจสีเขียวและคาร์บอนต่ำ เกษตร และความมั่นคงทางอาหาร เพื่อสร้างภูมิภาคที่มีความสงบสุข ปลอดภัยและมั่นคง เจริญรุ่งเรือง สวยงาม และเป็นมิตรตามข้อเสนอ Five-home ของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ในการประชุมสุดยอดระหว่างอาเซียน-จีนสมัยพิเศษเมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๔ ผ่านระบบการประชุมทางไกล ได้แก่ ๑. การสร้างบ้านที่สงบสุข (Build a Peaceful Home) โดยการรักษาสันติภาพเป็นผลประโยชน์

ร่วมกันสูงสุดระหว่างจีนกับอาเซียน ๒. การสร้างบ้านที่ปลอดภัยและมั่นคง (Build a Safe and Secure Home) โดยจีนและอาเซียน ควรร่วมมือกันเพื่อรักษาเสถียรภาพในทะเลจีนใต้ และทำให้ทะเลจีนใต้เป็นทะเลแห่งสันติภาพ มิตรภาพและความร่วมมือ ๓. การสร้างบ้านที่มีความเจริญรุ่งเรือง (Build a Prosperous Home) โดยข้อเสนอข้อริเริ่ม Global Development Initiative (GDI) ของจีนสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาของประเทศในอาเซียน และสนับสนุนวิสัยทัศน์การเป็นประชาคมอาเซียนในปี ค.ศ. ๒๐๒๕ และจีนจะบริจาคเงินจำนวน ๑.๕ พันล้านดอลลาร์สหรัฐเพื่อสนับสนุนด้านการพัฒนาของประเทศในอาเซียน ๔. การสร้างบ้านที่มีความสวยงาม (Build a Beautiful Home) โดยจีนพร้อมร่วมมือกับอาเซียนด้านการแก้ไขสภาวะโลกร้อน การเสริมสร้างความมั่นคงด้านพลังงานและการถ่ายทอดเทคโนโลยี และ ๕. การสร้างบ้านที่เปี่ยมด้วยมิตรภาพ (Build an Amicable Home) โดยการส่งเสริมสันติภาพ ความเสมอภาค ความยุติธรรม ประชาธิปไตยและเสรีภาพ^{๓๒} นอกจากนี้ จีนสนับสนุนความเป็นแกนกลางของอาเซียน รวมทั้งคัดค้านการรวมกลุ่มเพื่อเผชิญหน้า (Bloc Confrontation) และเห็นว่า ปัจจุบัน สหรัฐฯ พยายามผลักดันยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกที่ครอบคลุมทั้งด้านความมั่นคง การเมือง และเศรษฐกิจ โดยแม้กรอบความร่วมมือเศรษฐกิจอินโด-แปซิฟิก (IPEF) มีวาระทางเศรษฐกิจ แต่วัตถุประสงค์ที่แท้จริงไม่ใช่เพื่อผลักดันการพัฒนาทางเศรษฐกิจ หรือผลประโยชน์ร่วมกัน แต่เป็นความพยายามปิดล้อมและสกัดกั้นการพัฒนาของจีน จึงหวังว่าประเทศในภูมิภาคจะตระหนักถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของสหรัฐฯ

ในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ นั้น จีนยึดหลักการเคารพซึ่งกันและกัน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และการได้ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย แต่สหรัฐฯ กลับมองจีนเป็นคู่แข่ง ความท้าทาย และศัตรู ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์ โดยสหรัฐฯ ไม่ต้องการเห็นการพัฒนา และการประสบความสำเร็จของจีน โดยเดิมใช้ข้ออ้างว่าต้องการแข่งขันอย่างเท่าเทียม แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนมาใช้วิธีการกีดกันทางเทคโนโลยี อย่างไรก็ตาม ยืนยันว่าการเติบโตของจีนเป็นพัฒนาการในประเทศที่ไม่สามารถหยุดหรือมีผู้ใดมาขัดขวางได้ ประชาชนจีนมีสิทธิที่จะพัฒนาและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ในประเด็นสถานการณ์ทะเลจีนใต้ ฝ่ายจีนเห็นว่า ความพยายามร่วมกัน (Concerted Effort) ระหว่างจีนกับอาเซียนส่งผลให้สถานการณ์ค่อนข้างเสถียร (Relatively Stable) ทั้งนี้ จีนมุ่งมั่นจะหารือกับประเทศอ้างอิงสิทธิเพื่อแก้ไขความขัดแย้ง รวมทั้งยึดมั่นในการปฏิบัติตามปฏิญญาว่าด้วยแนวปฏิบัติของภาคีในทะเลจีนใต้ (Declaration of the Conduct of Parties in the South

^{๓๒} China, Ministry of Foreign Affairs. “Xi Jinping Attends and Chairs the Special Summit to Commemorate the 30th Anniversary of China-ASEAN Dialogue Relations and Officially Announces the Establishment of a China-ASEAN Comprehensive Strategic Partnership.” 22 November 2021. (Online). Available : https://www.fmprc.gov.cn/eng/zxxx_662805/202111/t20211122_10451494.html.

China Sea - DOC) และผลักดันความคืบหน้าของการเจรจาจัดทำประมวลการปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (Code of Conduct in the South China Sea - COC)

จีนเห็นว่า ที่ผ่านมา สหรัฐฯ พยายามใช้ประเด็นทะเลจีนใต้แบ่งแยกอาเซียน รวมทั้งเผยแพร่ข่าวลวงเกี่ยวกับจีน เช่น การถมทะเล และนำเสนอภาพว่าจีนเป็นภัยคุกคามทางทะเล จึงหวังว่า ฝ่ายไทยจะไม่หลงเชื่อ ตระหนักถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของสหรัฐฯ และรักษาบทบาทที่สร้างสรรค์ในประเด็นนี้ต่อไป ซึ่งรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศกล่าวว่า ไทยไม่ต้องการให้ทะเลจีนใต้กลายเป็นพื้นที่การสู้รบ ท่าทีไทยที่มีมาตลอดคือ ประสงค์จะเห็นทะเลจีนใต้เป็นทะเลแห่งสันติภาพ ความรุ่งเรือง เสถียรภาพ และมีการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sea of Peace, Prosperity, Stability and Sustainable Development) จึงส่งเสริมการหารือและการมีปฏิสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์ระหว่างประเทศอย่างสันติ และไม่เห็นด้วยกับการที่ประเทศนอกภูมิภาคจะนำปัญหาเข้ามา

ในส่วนของสหรัฐฯ นั้น กระทรวงการต่างประเทศได้รับรายงานจากสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่งเมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ว่า เจ้าหน้าที่สถานเอกอัครราชทูตสหรัฐฯ ประจำสาธารณรัฐประชาชนจีนขอพบเจ้าหน้าที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่งเพื่อมอบเอกสารและข้อมูลลับที่จัดทำโดยฝ่ายข่าวกรองของสหรัฐฯ เมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๕ เกี่ยวกับการดำเนินการของ Chinese Maritime Militia (CMM) ในบริเวณทะเลจีนใต้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ซึ่งบ่งชี้ว่า จีนกำลังพยายามสร้าง ปรับเปลี่ยนและรักษาพื้นที่ทางกายภาพ (Physical Feature) ในทะเลจีนใต้ เพื่อให้สอดคล้องกับการอ้างสิทธิในพื้นที่ของจีน เช่น การพยายามเปลี่ยนแปลงภูมิประเทศในบางพื้นที่ อาทิ พื้นที่บางส่วนของไต้หวันใต้น้ำเริ่มปรากฏขึ้นเหนือน้ำในบางช่วงเวลา เช่น ช่วงน้ำลด โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นภายในช่วงระยะเวลาประมาณ ๘ ปี ซึ่งนักวิชาการสหรัฐฯ ได้เปรียบเทียบปรากฏการณ์ที่คล้ายกันในพื้นที่อื่น ๆ และพบว่า ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติใช้เวลาานานกว่า เช่น บริเวณ หมู่เกาะ French Polynesia ใช้เวลาประมาณ ๗๕ ปี ฝ่ายสหรัฐฯ แจ้งวัตถุประสงค์ของการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวว่า ประสงค์ผลักดันให้เกิดความโปร่งใส และส่งเสริมกฎหมายระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 (United Nations Convention on the Law of the Sea – UNCLOS) และไม่ต้องการบั่นทอนการเจรจาจัดทำประมวลการปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (COC) ระหว่างอาเซียนกับจีน ทั้งนี้ สหรัฐฯ มีแผนการเปิดเผยข้อมูลนี้ในเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๖๖ อย่างไรก็ตาม จนถึงปัจจุบัน สหรัฐฯ ยังไม่ได้เปิดเผยข้อมูลดังกล่าว

ประเทศสมาชิกอาเซียนและจีนได้จัดกิจกรรมเพื่อปฏิบัติตามปฏิญญาว่าด้วยแนวปฏิบัติของภาคีในทะเลจีนใต้ (DOC) เป็นระยะ โดยในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ ไทยได้จัดทำ Best Practices and Non-Binding Guidelines for Cooperative Activities on Marine Environmental Protection in the South China Sea เพื่อรวบรวมแนวทางความร่วมมือด้านการปกป้องสิ่งแวดล้อมทางทะเลที่ไทยมีบทบาทนำ โดยเฉพาะการประชุมระหว่างประเทศที่ไทยเป็นเจ้าภาพในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๒ และในโอกาสครบรอบ ๒๐ ปีของปฏิบัติตามปฏิญญาว่าด้วยแนวปฏิบัติของภาคีในทะเลจีนใต้ (DOC) อาเซียนและจีนได้ออกแถลงการณ์ร่วมว่าด้วยการครบรอบ ๒๐ ปีของปฏิญญาว่าด้วยการปฏิบัติของภาคีของฝ่ายต่าง ๆ ในทะเลจีนใต้ (Joint Statement on the 20th Anniversary of the

Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea) เพื่อย้ำความสำคัญของปฏิญญาว่าด้วยแนวปฏิบัติของภาคีในทะเลจีนใต้ (DOC) ซึ่งเป็นเอกสารที่อาเซียนและจีนได้ลงนามร่วมกันเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๕ ที่กรุงพนมเปญ

ประเทศสมาชิกอาเซียนและจีนได้เริ่มเจรจาการจัดทำประมวลการปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (Code of Conduct in the South China Sea - COC) อย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๐ โดยมีการประชุม Senior Officials Meeting (SOM) on DOC (ระดับปลัดกระทรวงฯ และคณะทำงาน (Joint Working Group – JWG) on DOC (ระดับอธิบดี) เป็นกลไกหลักในการเจรจา ซึ่งบรรลุการเจรจาครั้งแรกใน JWG on DOC ครั้งที่ ๒๙ เมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๕๖๒ ที่เมืองปิ่น มาเลเซีย โดยตั้งแต่ปี ๒๕๖๒ – มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ อาเซียนและจีนได้จัดการประชุม JWG on DOC รวม ๓๘ ครั้ง และเวียดนามมีกำหนดจัดการประชุม SOM on DOC ครั้งที่ ๒๐ และการประชุม JWG – DOC ครั้งที่ ๓๙ ระหว่างวันที่ ๑๗ – ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๖^{๓๓}

เกี่ยวกับเรื่องนี้ นายสุวิทย์ มังขละ ผู้อำนวยการกองความสัมพันธ์กับคู่เจรจาและองค์กรระหว่างประเทศ กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศเห็นว่า^{๓๔} บริบททะเลจีนใต้และอ่าวไทยแตกต่างกันกล่าวคือ ทะเลจีนใต้เป็นพื้นที่ซึ่งมีจีนและ ๔ ประเทศในอาเซียน ได้แก่ บรูไนฯ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์และเวียดนามอ้างสิทธิทับซ้อนกัน ขณะที่อ่าวไทยเป็นพื้นที่ทางทะเลที่ได้รับการพัฒนาและมีการแบ่งทางเขตแดน ดังนั้น ในเชิงกฎหมายทะเล ทะเลจีนใต้ถือเป็นพื้นที่พิพาททางทะเลระหว่างจีนกับ ๔ ประเทศในอาเซียน นอกจากนี้ ทะเลจีนใต้เป็นเส้นทางการสัญจรทางทะเลหลักของโลก ซึ่งสถานการณ์ความไม่สงบในทะเลจีนใต้ออมส่งผลกระทบต่อพื้นที่อ่าวไทย โดยในช่วงหลายปีที่ผ่านมา การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีนที่รุนแรงขึ้นส่งผลให้การประชุมในกรอบอาเซียนต่างๆ ซึ่งรวมถึงการประชุมระหว่างอาเซียนกับประเทศคู่เจรจา ๓ ประเทศได้แก่ จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ (ASEAN Plus Three – APT) บรรจวาระเกี่ยวกับสถานการณ์ทะเลจีนใต้ในการประชุม โดยญี่ปุ่นได้แสดงความกังวลเกี่ยวกับการดำเนินการของจีนเพื่อเปลี่ยนแปลงสถานะเดิมในทะเลจีนใต้โดยใช้กำลังเพียงฝ่ายเดียว ขณะที่ประเทศอาเซียนทุกประเทศรวมถึงไทย และประเทศคู่เจร้าย้ำถึงความสำคัญของการเดินเรือและการบินผ่านเหนือ่านฟ้าทะเลจีนใต้ และไทยย้ำทำที่การแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธีและส่งเสริมให้ทะเลจีนใต้เป็นทะเลแห่งสันติภาพ ความรุ่งเรือง เสถียรภาพ และการพัฒนาที่ยั่งยืน และสนับสนุนความร่วมมือลักษณะตามสาขาความร่วมมือ (Functional Cooperation) และการบริหารจัดการพื้นที่โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม

^{๓๓} การต่างประเทศ, กระทรวง. (เอกสาร “สถานการณ์ในทะเลจีนใต้”. ๑๐ เมษายน ๒๕๖๖).

^{๓๔} สุวิทย์ มังขละ, ผู้อำนวยการกองความสัมพันธ์กับคู่เจรจาและองค์กรระหว่างประเทศ กรมอาเซียน. สัมภาษณ์. ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๖.

นายสุวิทย์ฯ กล่าวด้วยว่า จีนย้ำในหลายโอกาสในการประชุมระหว่างอาเซียนกับจีนว่า ทะเลจีนใต้เป็นพื้นที่ทางทะเลในภูมิภาค โดยการแก้ไขข้อพิพาทควรดำเนินการระหว่างประเทศ ในภูมิภาคด้วยตนเอง และไม่ควรให้ประเทศนอกภูมิภาคมาบั่นทอนเสถียรภาพในพื้นที่ และมีข้อสังเกตตรงกันรองศาสตราจารย์ ดร.จิตติภัทร พูนขำ รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิเทศสัมพันธ์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กับ ว่า สหรัฐฯ ได้อาศัยกรอบความร่วมมือในขนาดย่อย (Minilateralism) ได้แก่ กลุ่ม QUAD และ AUKUS เพื่อป้องปรามอิทธิพลของจีน

นอกจากนี้ เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ คณะรัฐมนตรีลงมติเห็นชอบตามที่กระทรวงการต่างประเทศเสนอเรื่อง การจัดตั้งคณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทย ต่อประเด็นทะเลจีนใต้ โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเป็นประธานเพื่อเป็นกลไก ในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยต้องการปฏิบัติตามปฏิญญาว่าด้วยการปฏิบัติของ ภาควิชาต่าง ๆ ในทะเลจีนใต้ (DOC) การเจรจาจัดทำประมวลการปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (COC) และการส่งเสริมโครงการความร่วมมือที่เป็นรูปธรรมและมีผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งจะเสริมสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจและสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเจรจาจัดทำประมวลการปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (COC) ต่อมา ที่ประชุมคณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยต่อประเด็นทะเลจีนใต้ ครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้มีมติเห็นชอบให้แต่งตั้ง ๑. คณะอนุกรรมการ ด้านยุทธศาสตร์ภายใต้คณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยต่อประเด็นทะเลจีนใต้ เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์ไทยต่อประเด็นทะเลจีนใต้และกำหนดทำที่ไทยต่อการเจรจาจัดทำประมวล การปฏิบัติในทะเลจีนใต้ โดยมีปลัดกระทรวงการต่างประเทศเป็นประธานอนุกรรมการและหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องทั้งด้านความมั่นคง เศรษฐกิจและกฎหมายเป็นอนุกรรมการ ๒. คณะอนุกรรมการ ด้านกฎหมายภายใต้คณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยต่อประเด็นทะเลจีนใต้ เพื่อศึกษา กฎหมายทางทะเลที่เกี่ยวข้องและเพื่อให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนัยและผลกระทบทางกฎหมาย ของประมวลการปฏิบัติในทะเลจีนใต้ โดยมีอธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย และอธิบดีกรม อาเซียนเป็นประธานร่วมอนุกรรมการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นอนุกรรมการ ๓. คณะกรรมการ ด้านความร่วมมือภายใต้คณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยต่อประเด็นทะเลจีนใต้ เพื่อศึกษาและเสนอแนวทางในการส่งเสริมความร่วมมือในทะเลจีนใต้ และผลักดันความร่วมมือ ในทะเลจีนใต้จากกลไกความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยมีอธิบดีกรมอาเซียน เป็นประธาน อนุกรรมการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นอนุกรรมการ ทั้งนี้ ภายหลังจากประชุมคณะกรรมการนโยบาย และยุทธศาสตร์ของไทยต่อประเด็นทะเลจีนใต้ครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ ดังกล่าว ยังไม่ได้จัดการประชุม คณะกรรมการฯ ครั้งที่ ๒

ขณะที่พลเรือตรี ฤกษ์เงิน จงรักชอบ ร.น. ผู้บัญชาการกองเรือลำน้ำ กองเรือยุทธการ เห็นว่า การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลระหว่างมหาอำนาจ โดยเฉพาะในทะเล จีนใต้ หากสถานการณ์มีความรุนแรงมากขึ้น จนถึงขั้นความขัดแย้ง หรือ สงครามโดยถึงขั้นการใช้ กำลังเข้าปะทะกัน จะส่งผลกระทบต่อเส้นทางคมนาคมทางทะเลของไทย (โดยเฉพาะการนำเข้า - ส่งออก) เนื่องจากอาจจะมีการปิดกั้นหรือประกาศเขตหวงห้ามทะเล (Military Exclusion Zone : MEZ) และผลกระทบนั้นอาจไม่ได้อยู่เพียงแคในทะเลจีนใต้หรืออ่าวไทย แต่จะกระทบด้านฝั่งทะเล อันดามันด้วย เนื่องจากการพัฒนาด้านฝั่งทะเลอันดามันของไทย ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้สามารถ

รองรับการขนส่งทางทะเลได้ดีหากอ่าวไทยถูกปิดกั้น และไม่ใช่เฉพาะประเทศไทยที่จะได้รับผลกระทบเพียงประเทศเดียว แต่จะกระทบไปทั่วโลก รวมทั้งอาเซียน เพราะต้องพึ่งพาเส้นทางคมนาคมทางทะเลในทะเลจีนใต้ด้วยเช่นกัน

ความสำคัญของอ่าวไทย

พลเรือตรี ฤกษ์เงิน จงรักชอบ ร.น. ผู้บัญชาการกองเรือลำน้ำ กองเรือยุทธการและนายพลเทพ ธนโกเศศ รักษาการแทนผู้อำนวยการกองความมั่นคงทางทะเล สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติเห็นว่า ๑. อ่าวไทยคือ เส้นทางขนส่งทางทะเลที่มีความสำคัญต่อประเทศไทยเป็นอย่างมากมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันและอนาคต เพราะไทยต้องพึ่งพาการนำเข้าและส่งออกทางทะเลประมาณร้อยละ ๙๐ อีกทั้งอ่าวไทยยังเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญของไทย ทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต เช่น ปลา น้ำมันและก๊าซธรรมชาติ รวมทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถนำรายได้มาสู่ประเทศเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ หากประเทศไทยไม่สามารถใช้อ่าวไทยได้อย่างเสรี หรือมีภัยคุกคามในอ่าวไทย จะทำให้กระทบต่อเศรษฐกิจของไทยและชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยเป็นอย่างมาก ๒. อ่าวไทยเปรียบเสมือนชีพจรชีวิต (Life Line) ของไทยทั้งในด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง โดยในด้านเศรษฐกิจ การขนส่งทางทะเลที่มีความสำคัญต่างๆ ของประเทศ รวมทั้งน้ำมัน ล้วนแต่เข้ามายังไทยผ่านอ่าวไทย ในขณะที่ด้านความมั่นคง ฐานทัพเรือหลักของไทยก็ตั้งอยู่ในพื้นที่ด้านอ่าวไทย ถึงแม้จะมีฐานทัพเรือในด้านอันดามันอยู่ แต่การซ่อมหรือบำรุงรักษาครั้งใหญ่ (Overhaul) จำเป็นต้องกระทำในพื้นที่ด้านอ่าวไทยเป็นหลัก ๓. อ่าวไทยมีลักษณะเป็นอ่าวกึ่งปิด (Semi-Enclosed) ซึ่งหากมีกองกำลังทางเรือของประเทศมหาอำนาจมาประจำการในอ่าวไทยในจำนวนมากพอ และต้องการกดดันไทยให้ดำเนินการบางอย่าง การใช้กำลังทางเรือปิดอ่าวจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของไทย ๓. อ่าวไทยยังมีพื้นที่อ้างสิทธิ์ทับซ้อนระหว่างไทย-กัมพูชา ซึ่งคาดว่าจะแหล่งพลังงานสำคัญ โดยหากทั้งสองประเทศสามารถหาข้อยุติในเรื่องการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ดังกล่าวได้ อาจส่งผลให้ทั้งบริษัทสหรัฐฯ และจีนพยายามเข้ามามีส่วนร่วมในการมีสัมปทานด้านพลังงานในพื้นที่ดังกล่าว ๔. อ่าวไทยเป็นพื้นที่เชิงยุทธศาสตร์ที่อยู่ใกล้กับช่องแคบมะละกาและทะเลจีนใต้ตอนใต้ ซึ่งจีนอาจมองว่ามีความสำคัญ โดยหากสามารถวางกำลังทางเรือในพื้นที่อ่าวไทยได้ จะส่งผลให้จีนสามารถวางกองกำลัง (Deploy) ไปปฏิบัติการในช่องแคบมะละกา และทะเลจีนใต้ตอนใต้ได้รวดเร็วมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อเกิดเหตุที่กระทบต่อผลประโยชน์แห่งชาติของจีน และ ๕. หากเกิดการวางกำลังของจีนในพื้นที่อ่าวไทย ย่อมจะส่งผลให้สหรัฐฯ และประเทศอื่นๆ อาทิ เวียดนาม และมาเลเซีย ต้องเพิ่มขีดความสามารถกำลังรบทางเรือในพื้นที่อ่าวไทยด้วยเช่นกัน ซึ่งการแข่งขันของจีนและสหรัฐฯ อาจส่งผลให้เกิดการเผชิญหน้าทางการทหารในพื้นที่อ่าวไทยและพื้นที่ข้างเคียง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของภูมิภาคและบรรยากาศในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจในภาพรวม

อย่างไรก็ตาม หากเปรียบเทียบสถานการณ์ในทะเลจีนใต้กับอ่าวไทย จะพบว่าสถานการณ์ในพื้นที่อ่าวไทยมีความน่ากังวลมากกว่าเนื่องจากอยู่ติดกับพื้นที่ของไทย โดยเหตุการณ์ความไม่ปกติในพื้นที่ดังกล่าวย่อมสามารถส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและผลประโยชน์แห่งชาติได้โดยตรง

ผู้แทนกองทัพบกซึ่งไม่ประสงค์เผยนามเห็นว่า อ่าวไทยมีความสำคัญด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ เมื่อมีความเชื่อมต่อทางบกในเส้นทางโครงการรถไฟความเร็วสูงจีน-ลาวกับระบบรางของไทยในโครงการรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน อ้อมทิศตะวันออกของอ่าวไทยไปยังกัมพูชาทางบกและทางเรือ เพื่อขนส่งผ่านช่องแคบมะละกา หรือ อ้อมทิศตะวันตกของไทยไปยังมาเลเซียและสิงคโปร์ ซึ่งการครองพื้นที่ในอ่าวไทยจะส่งผลให้การขนส่งสินค้าตามเส้นทางดังกล่าวไปยังช่องแคบมะละกามีความปลอดภัยและจีนประสงค์รักษาเสรีภาพในการเดินเรือเส้นทางอ่าวไทย

ขณะที่นายกี จงกิจถาวร นักวิจัยอาวุโสสถาบันการศึกษายุทธศาสตร์และการศึกษาต่างประเทศเห็นว่า ไทยควรกำหนดให้อ่าวไทยเป็นศูนย์กลางของอินโด-แปซิฟิกภาคพื้นทะเล (Maritime) และอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงเป็นศูนย์กลางของอินโด-แปซิฟิกภาคพื้นทวีป (Mainland) เพื่อให้พื้นที่ทั้งสองแห่งนี้เป็นที่แห่งสันติภาพ เสถียรภาพและความเจริญรุ่งเรืองที่เชื่อมโยงและเกี่ยวเนื่องกัน

โครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor–EEC)

โครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor – EEC) เป็นแผนยุทธศาสตร์ภายใต้ต้นนโยบายไทยแลนด์ ๔.๐ ซึ่งเป็นการต่อยอดแผนพัฒนาเศรษฐกิจชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก หรือ Eastern Seaboard พื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกอันเป็นฐานการผลิตอุตสาหกรรมหลักของประเทศ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมปิโตรเคมี พลังงานและยานยนต์ ด้วยความพร้อมของระบบโครงสร้างพื้นฐานทั้งทางถนนรถไฟ ท่าเรือ และนิคมอุตสาหกรรมที่มีอยู่เดิม อีกทั้งความได้เปรียบในการเป็นศูนย์กลางการขนส่งของอาเซียน รัฐบาลไทยจึงได้ริเริ่มโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (ปัจจุบัน ได้เปลี่ยนชื่อเป็น โครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก) ให้เป็นเขตเศรษฐกิจชั้นนำของอาเซียนเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมเป้าหมายให้เป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจเพื่ออนาคตในยุคอุตสาหกรรม ๔.๐ โดยพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. ๒๕๖๑ (The EEC Act) มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

อุตสาหกรรมเป้าหมายในโครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ประกอบด้วย ๑๒ อุตสาหกรรมเป้าหมายที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ และสามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้สูงขึ้น โดยแบ่งเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ ๑. ยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของ ๕ อุตสาหกรรมเดิม (First S-curve) อาทิ ยานยนต์แห่งอนาคต อิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ และการเกษตรและเทคโนโลยีชีวภาพ และ ๒. สร้าง ๕ อุตสาหกรรมใหม่ (New S-curve) เพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนใหม่ให้กับเศรษฐกิจไทย อาทิ หุ่นยนต์เพื่ออุตสาหกรรม การบินและโลจิสติกส์ และการแพทย์ครบวงจร และเมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๑ คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (กพอ.) มีมติเพิ่ม ๒ อุตสาหกรรมเป้าหมายในพื้นที่โครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ได้แก่ อุตสาหกรรมป้องกันประเทศ และอุตสาหกรรมพัฒนาคนและการศึกษารวมเป็น ๑๒ อุตสาหกรรมเป้าหมาย^{๓๕}

^{๓๕} การต่างประเทศ, กระทรวง. (เอกสาร “เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor – EEC)”. มิถุนายน ๒๕๖๒).

โครงการโครงสร้างพื้นฐานสำคัญ (EEC Project List) เป็นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานใน EEC เพื่อรองรับการขยายตัวของการลงทุนผ่านการลงทุนระหว่างภาครัฐและเอกชน (PPP EEC Track) มูลค่าการลงทุนรวม ๖.๕ แสนล้านบาท ได้แก่ ๑. โครงการรถไฟความเร็วสูงเชื่อม ๓ สนามบิน โดยการรถไฟแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นโครงการที่เป็นรูปธรรมโครงการแรกของความร่วมมือญี่ปุ่น-จีนในประเทศที่สาม ๒. โครงการพัฒนาท่าเรือแหลมฉบังระยะที่ ๓ (ท่าเทียบเรือ F)^{๓๖} โดยการท่าเรือแห่งประเทศไทย ๓. โครงการพัฒนาท่าเรืออุตสาหกรรมมาบตาพุด ระยะที่ ๓ ช่วงที่ ๑ โดยการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ๔. โครงการพัฒนาสนามบินอู่ตะเภาและเมืองการบินภาคตะวันออก โดยกองทัพเรือ และ ๕. โครงการศูนย์ซ่อมบำรุงอากาศยานอู่ตะเภา โดยบริษัทการบินไทย ๖. โครงการเขตส่งเสริมอุตสาหกรรมและนวัตกรรมดิจิทัล โดย บมจ.กสท.โทคมนาคม นอกจากนี้ เมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๑ คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนเห็นชอบมาตรการส่งเสริมการลงทุนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (Smart City) แก่ผู้ที่จะเข้ามาพัฒนาและบริหารจัดการพื้นที่เมืองอัจฉริยะซึ่งต้องลงทุนในด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสารที่รองรับระบบอัจฉริยะ ๗ ด้าน อาทิ Smart Energy และ Smart Environment และปัจจุบัน มีการประกาศเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษเพื่อกิจการพิเศษ จำนวน ๕ แห่ง ได้แก่ เขตนวัตกรรมระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก เขตส่งเสริมอุตสาหกรรมและนวัตกรรมดิจิทัล เมืองการบินภาคตะวันออก เขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษรถไฟความเร็วสูงเชื่อมสามสนามบิน และเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษการแพทย์ครบวงจร ธรรมศาสตร์ พญา^{๓๗}

^{๓๖} เว็บไซต์ของรัฐบาลไทยรายงานว่ เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๖ นางสาวรัชดา ธนาดิเรก รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เปิดเผยถึงความคืบหน้าโครงการพัฒนาท่าเรือแหลมฉบัง ระยะที่ ๓ (ท่าเทียบเรือ F) ซึ่งเป็นหนึ่งในโครงการสำคัญตามแผนพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก ดำเนินการโดยการท่าเรือแห่งประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของท่าเรือแหลมฉบัง รองรับความต้องการขนส่งสินค้าทางทะเลระหว่างประเทศ ซึ่งจะสามารถขยายความจุท่าเรือตู้สินค้าจาก ๑๑ ล้านตู้ต่อปี เป็น ๑๘ ล้านตู้ต่อปี (ทั้งระยะที่ ๓) โดยตั้งอยู่บนพื้นที่ ๓,๖๐๐ ไร่ มีมูลค่าการลงทุนทั้งโครงการ ๑.๐๙ แสนล้านบาท แบ่งเป็นการลงทุนของภาคเอกชน ๖.๐๘ หมื่นล้านบาทและภาครัฐ ๔.๓ หมื่นล้านบาท ประกอบด้วยสองท่าเรือ ได้แก่ ท่าเรือ F1 และ F2 โครงการพัฒนาท่าเรือแหลมฉบัง ระยะที่ ๓ (ท่าเทียบเรือ F) จะเป็นท่าเรือขนาดใหญ่ มีศักยภาพเป็นศูนย์กลางอีกแห่งของภูมิภาคเอเชีย สามารถรองรับเรือขนาดบรรทุกสินค้าที่ใหญ่ที่สุดในโลกที่เรียกว่าเรือแม่ได้ และจะมีการบริหารจัดการสินค้าด้วยเครื่องมือที่ทันสมัยเป็นระบบอัตโนมัติเต็มรูปแบบ ใช้เครื่อและหุ่นยนต์ดำเนินงาน ปัจจุบัน มีประมาณ ๒๐ ท่าเรือทั่วโลกที่ใช้ระบบนี้

^{๓๗} การต่างประเทศ, กระทรวง. (เอกสาร “พัฒนาการในโครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor – EEC)”. สิงหาคม ๒๕๖๒).

จีนและสหรัฐฯ และพันธมิตร (ญี่ปุ่น) อาศัยการลงทุนในโครงการพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) เพื่อเสริมสร้างบทบาทของตนในภูมิภาค และขณะเดียวกันป้องปรามอิทธิพลของอีกฝ่ายตรงข้าม ซึ่งผู้แทนสำนักยุทธศาสตร์องค์กร โครงการพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกให้ข้อมูลเกี่ยวกับสรุปภาพรวมการลงทุนของจีน สหรัฐฯ และญี่ปุ่นในโครงการพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๖๕ ดังนี้^{๓๘๘}

จีนเป็นพันธมิตรทางยุทธศาสตร์และนักลงทุนหลักของประเทศไทยและโครงการพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ลงทุนในอุตสาหกรรมยานยนต์ไฟฟ้า (EV) พลังงานและพลังงานทดแทน และอิเล็กทรอนิกส์สมัยใหม่ โดยจีนลงทุนตามข้อริเริ่มสายแถบ สายเส้นทาง (BRI) และยุทธศาสตร์การพัฒนา Green & Circular เชื่อมโยงพื้นที่ Greater Belt Area (GBA)^{๓๘๙} และ International Land Sea Trade Corridor (ILSTC) กับไทยและกัมพูชา สปป.ลาว เมียนมาและเวียดนาม โดยมีแนวโน้มขยายการลงทุนในโครงการพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ในอุตสาหกรรมยานยนต์ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์สมัยใหม่สำหรับอุตสาหกรรมยานยนต์ไฟฟ้า โครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัล 5G และพลังงานทดแทน การลงทุนสะสมรวมปี พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๖๕ มีมูลค่า ๒๐๖,๘๗๙ ล้านบาท ๒. สหรัฐฯ เป็นคู่ค้าและนักลงทุนที่สำคัญของไทยมายาวนาน ลงทุนในอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน ปิโตรเคมี แปรรูปอาหาร อาหารแช่แข็ง และผลิตอาหารสัตว์เลี้ยงสหรัฐฯ มุ่งกระชับความสัมพันธ์กับไทยและโครงการพัฒนาเขตพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก (FOIP) เพื่อเป็นฐานด้านห่วงโซ่อุปทานด้านอุตสาหกรรมและโลจิสติกส์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยมีแนวโน้มขยายการลงทุนใน Bio-Circular-Green Economy (BCG) ดิจิทัลโลจิสติกส์ การแพทย์สมัยใหม่และอิเล็กทรอนิกส์สำหรับอุตสาหกรรมยานยนต์ไฟฟ้า การลงทุนสะสมรวมปี พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๖๕ มีมูลค่า ๕๐,๓๒๖ ล้านบาท และ ๓. ญี่ปุ่นเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์และนักลงทุนสำคัญในประเทศไทยและโครงการพัฒนาเขตพิเศษภาคตะวันออก (EEC) โดยไทยเป็นฐานการผลิตที่สำคัญในอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ ปิโตรเคมีและเคมีภัณฑ์ เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ญี่ปุ่นจะลงทุนตามยุทธศาสตร์การเติบโตสีเขียว (Green Growth Strategy) เพื่อเป้าหมายความเป็นกลางทางคาร์บอนในปี พ.ศ. ๒๕๗๓ โดยอุตสาหกรรมที่คาดว่าจะมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้น อาทิ Bio-Circular-Green Economy (BCG) พลังงานทดแทน ออโตเมชันและดิจิทัล และสนใจการลงทุน

^{๓๘๘} ผู้แทนสำนักยุทธศาสตร์องค์กรโครงการพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. สัมภาษณ์. ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๘๙} โครงการอ่าวกวางตุ้ง-ฮ่องกง-มาเก๊า หรือ (Guangdong -Hongkong-Macao Greater Bay Area – GBA) เป็นหนึ่งในโครงการยุทธศาสตร์ตามแนวคิดสายแถบและสายเส้นทาง (BRI) ของจีน และกำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะ ๕ ปี (ค.ศ. ๒๐๒๐ – ๒๐๒๔) ฉบับที่ ๑๓ โดยกลุ่มพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญของจีนตอนใต้คือ มณฑลกวางตุ้ง เขตปกครองพิเศษฮ่องกงและมาเก๊า

ในโครงการสนามบินอู่ตะเภา เขตนวัตกรรมระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกและเมืองอัจฉริยะ การลงทุนสะสมรวมปี พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๖๕ มีมูลค่า ๑๕๘,๖๔๙ ล้านบาท

เมื่อเปรียบเทียบมูลค่าการลงทุนสะสมของจีน สหรัฐฯ และญี่ปุ่นในโครงการพัฒนา เขตพิเศษภาคตะวันออก (EEC) พบว่า จีนมีการลงทุนในมูลค่าสูงสุด ตามด้วยญี่ปุ่น และสหรัฐฯ

รองศาสตราจารย์ ดร.จิตติภัทร พูนขำ รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิเทศสัมพันธ์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เห็นว่า แม้จีนมีการลงทุนสะสมในโครงการพัฒนาเขตพิเศษ ภาคตะวันออก (EEC) สูง แต่โครงการ EEC ดังกล่าวเป็นโจทย์ของไทย แต่ไม่ใช่โจทย์ของจีนเนื่องจาก ปัจจุบันจีนสามารถมีทางออกทะเลตามยุทธศาสตร์ขยายอำนาจทางเศรษฐกิจและทหารในเส้นทาง สัตว์ทางทะเล ซึ่งเริ่มจากจีนแผ่นดินใหญ่จรดถึง Horn of Africa (แอฟริกาตะวันออกเฉียงเหนือ หรือ คาบสมุทรโซมาลี) และการสร้างท่าเรือในศรีลังกา ปากีสถาน เมียนมา และจิบูตีแล้ว อีกทั้ง มุ่งให้ความช่วยเหลือกัมพูชาในโครงการขยายฐานทัพเรือเรื่อย โดยโครงการพัฒนาคลองไทย น่าจะเป็นโจทย์สำคัญของจีนมากกว่า หากไทยสามารถส่งเสริมการเชื่อมโยงทางบกและทะเลได้ ก็จะเป็นแรงจูงใจให้มหาอำนาจเข้ามาลงทุนในโครงการพัฒนาเขตพิเศษภาคตะวันออก (EEC) มากยิ่งขึ้น การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยมุ่งเน้นในประเด็นเฉพาะด้าน เช่น Bio-Circular Green Economy (BCG) และโครงการพัฒนาเขตพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ซึ่งขาดการเชื่อมโยง กับภาพใหญ่ของภูมิรัฐศาสตร์และภูมิเศรษฐศาสตร์ของโลก ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้ นายทาคูโระ ทาซากะ อัครราชทูต (ฝ่ายเศรษฐกิจ) สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทยให้ข้อคิดเห็นกับผู้เขียนว่า โครงการพัฒนาเขตพิเศษภาคตะวันออก (EEC) เป็นการกระตุกการลงทุนหากไทยกระจายการลงทุน ในพื้นที่รอบข้างโครงการ EEC จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมการลงทุนจากต่างชาติ

ผู้แทนกองทัพบก ซึ่งไม่ประสงค์เผยนามเห็นว่า หากเกิดสถานการณ์ความไม่มั่นคง ในอ่าวไทยน่าจะส่งผลกระทบต่อโครงการพัฒนาเขตพิเศษภาคตะวันออก (EEC) เนื่องจากจะทำให้ เกิดอุปสรรคต่อเส้นทางออกสู่อ่าวไทย

พลเรือตรี สุวัจน ดอนสกุล ร.น. รองเจ้ากรมยุทธการทหารเรือ กรมยุทธการทหารเรือ กองบัญชาการกองทัพเรือให้สัมภาษณ์ว่า อ่าวไทยติดต่อกับมหาสมุทรอินเดีย ทางฝั่งทะเลอันดามัน โดยมีติเศรษฐกิจ ฝั่งทะเลอันดามัน มีการท่องเที่ยวเป็นแหล่งรายได้สำคัญ และคาดว่า รายได้ จากภาคการท่องเที่ยวจะมีแนวโน้มขยายตัวอย่างรวดเร็วหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อ ไวรัสโควิด-๑๙ อีกทั้ง การขนส่งสินค้าทางทะเลไปยังกลุ่มประเทศด้านมหาสมุทรอินเดีย มีมูลค่ารวม กว่าร้อยละ ๒๐ ของการส่งออกของไทย และมีมูลค่ารวมกว่าร้อยละ ๒๒ ของการนำเข้าของไทย ดังนั้นแผนต่าง ๆ รองรับยุทธศาสตร์ชาติ ในระยะที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๖๖ – ๒๕๗๐) จึงให้ความสำคัญ ในการพัฒนาจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเชื่อมโยงการค้าการลงทุน ของฝั่งทะเลอันดามันกับโครงการเขตพัฒนาเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) ด้วยประตูการค้า ฝั่งตะวันตก (Western Gateway) โดยการเพิ่มประสิทธิภาพโครงสร้างพื้นฐานการขนส่งและ ระบบโลจิสติกส์เชื่อมโยงฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามัน โดยกระทรวงคมนาคมอยู่ระหว่างศึกษา ความเป็นไปได้ตามโครงการสะพานเศรษฐกิจเชื่อมโยงฝั่งทะเลอันดามันและอ่าวไทย (Landbridge) ระหว่างท่าเรือชุมพร – ท่าเรือระนอง โดยเป็นการพัฒนาท่าเรือน้ำลึกระนอง และท่าเรือน้ำลึกชุมพร การพัฒนาทางหลวงและมอเตอร์เวย์ และการพัฒนารถไฟฟ้าทางคู่เชื่อมโยงสองจังหวัด โดยมีเป้าหมาย

ที่จะยกระดับให้ท่าเรือระนองพัฒนาขึ้นเป็นศูนย์กลางการขนส่งสินค้าสู่กลุ่มประเทศความริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจ (Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation – BIMSTEC) ประกอบด้วยบังคลาเทศ ศรีลังกา อินเดีย เมียนมา เนปาล ภูฏานและไทย นอกจากนี้ ยังมีโครงการสะพานเศรษฐกิจอื่น ๆ อยู่ระหว่างการศึกษาความเป็นไปได้ อาทิ โครงการคลองไทย โครงการสะพานเศรษฐกิจกระบี่ – ขนอม โครงการสะพานเศรษฐกิจสตูล – สงขลา นอกจากนี้ ในมิติความมั่นคงฝั่งทะเลอันดามันมีความท้าทายสำคัญ อันเนื่องมาจากการมีอาณาเขตทางทะเลติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน การแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล และการใช้ทะเลเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งสินค้าที่มีปริมาณมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการใช้ประโยชน์ทะเลเพื่อการท่องเที่ยว

แนวทางเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบต่อการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่มีความเชี่ยวชาญด้านยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงทางทะเลและความมั่นคงระหว่างประเทศในประเด็นที่เกี่ยวกับบริบทการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ และพันธมิตรในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา ความสัมพันธ์อาเซียน-จีนและสถานการณ์ในทะเลจีนใต้ ความสำคัญของอ่าวไทย โครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) และโครงการสะพานเศรษฐกิจเชื่อมโยงฝั่งทะเลอันดามันและอ่าวไทย (Landbridge) ระหว่างท่าเรือชุมพร – ท่าเรือระนองข้างต้น สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

๑. การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีนด้านความมั่นคงทางทะเลให้ความสำคัญกับพื้นที่ในทะเลจีนใต้และช่องแคบไต้หวันเป็นหลัก ซึ่งจีนถือเป็นพื้นที่รอบบ้านและเป็นผลประโยชน์หลักของจีนที่จีนไม่สามารถประนีประนอมได้เนื่องจากเกี่ยวข้องกับอำนาจอิทธิพลและบูรณาการแห่งดินแดน ขณะที่ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกของสหรัฐฯ ให้ความสำคัญกับพื้นที่ทางทะเล และยุทธศาสตร์ Island Chain ที่กำหนดให้พื้นที่ทะเลจีนใต้และไต้หวันจัดอยู่ใน First Island Chain โดยสหรัฐฯ และพันธมิตรมีข้อห่วงกังวลต่อการดำเนินการฝ่ายเดียวของจีนเพื่อเปลี่ยนแปลงสถานะเดิมในทะเลจีนใต้ โดยยกระดับการปฏิบัติการรักษาเสรีภาพในการเดินเรือ (Freedom of Navigation Operations - FONOPs) และให้ความสำคัญของการเคารพกฎหมายระหว่างประเทศ

สำหรับผลกระทบของสถานการณ์ความไม่สงบในทะเลจีนใต้ต่ออ่าวไทยนั้น พลเรือตรี สุวัจน์ ดอนสกุล ร.น. รองเจ้ากรมยุทธการทหารเรือ กรมยุทธการทหารเรือ กองบัญชาการกองทัพเรือเห็นว่า หากสถานการณ์ความไม่สงบในทะเลจีนใต้ขยายผลในวงกว้างย่อมส่งผลกระทบต่ออ่าวไทยเนื่องจากไทยตั้งอยู่ในบริเวณเส้นทางคมนาคมที่สำคัญของโลก เป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิก กองทัพเรือจะมีระยะเวลาเตือนภัยที่สั้นเพียง ๔๘ ชั่วโมง

การมีเสรีภาพในการเดินเรือในอ่าวไทย และบริเวณใกล้เคียงทั้งในยามสงบและยามเกิดสภาวะวิกฤติ จะเป็นประเด็นสำคัญที่กองทัพเรือจะต้องทำทุกวิถีทางเพื่อให้บรรลุสภาวะดังกล่าวให้ได้ หากกองทัพเรือไม่สามารถดำเนินการรักษาเสรีภาพในการเข้าออกอ่าวไทยนี้ได้จะส่งผลให้ประเทศเกิดการขาดแคลนทรัพยากรอย่างรุนแรง ดังนั้น กองทัพเรือจำเป็นต้องพัฒนาขีดความสามารถในการรับกับสถานการณ์ทางทะเลบริเวณทะเลจีนใต้ เตรียมกำลังทางเรือและกำหนดแนวทางการเผชิญเหตุที่ชัดเจน โดยความสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถการปฏิบัติการทางเรือในทะเลอันดามันจะมีมากขึ้น เพื่อเพิ่มทางเลือกให้กับประเทศในการมีเส้นทางคมนาคมทางทะเลสำรองในกรณีเกิดความขัดแย้งในทะเลจีนใต้จึงมีความสำคัญอย่างมาก

พลตรี พรพจน์ เมธาวุฒินันท์ ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนกลาโหม กระทรวงกลาโหม สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหมให้สัมภาษณ์ว่า กระทรวงกลาโหมติดตามสถานการณ์และประเมินสถานการณ์การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจอย่างใกล้ชิด โดยให้ความสำคัญกับการดำเนินการต่างประเทศกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นลำดับแรก และตามด้วยประเทศในอาเซียน และประเทศคู่เจรจาในกรอบการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนกับรัฐมนตรีกลาโหมประเทศคู่เจรจา รวมทั้งประเทศพันธมิตรอื่น ๆ โดยอยู่ระหว่างการพิจารณาปรับยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศให้สอดคล้องกัน และมองภัยคุกคามต่ออาเซียนในภาพรวมมากขึ้น รวมทั้งการปรับโครงสร้างและการสร้างขีดความสามารถด้านการป้องกันประเทศที่รองรับต่อความท้าทายรูปแบบใหม่ และการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ อย่างบูรณาการ^{๕๐}

๒. เมื่อเปรียบเทียบบทบาทของสหรัฐฯ และจีนในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ซึ่งถือเป็นพื้นที่หลังบ้านของจีนพบว่า การขับเคลื่อนความร่วมมือของสหรัฐฯ ในกรอบหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง-สหรัฐฯ (MUSP) มีความล่าช้ากว่ากรอบแม่โขง - ล้านช้าง (MLC) และสหรัฐฯ ดำเนินยุทธศาสตร์ในลักษณะ Integrated Deterrence ในมิติเศรษฐกิจเพื่อป้องปรามการแผ่ขยายอิทธิพลของจีนผ่านการจัดตั้งกลุ่มมิตรลุ่มน้ำโขง (FOM) และหุ้นส่วนพลังงานญี่ปุ่น - สหรัฐฯ - ลุ่มน้ำโขง (JUMPP) กอปรกับกับสหรัฐฯ ได้กำหนดเงื่อนไขด้านหลักการประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนในการดำเนินความร่วมมือกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงโดยผูกโยงสถานการณ์ในเมียนมา กับความร่วมมือ อีกทั้งสหรัฐฯ มีข้อจำกัดด้านงบประมาณในการดำเนินความร่วมมือในกรอบหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง-สหรัฐฯ (MUSP) ซึ่งสะท้อนว่า อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง “เป็นพื้นที่ลำดับรอง” ในการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีน โดยสหรัฐฯ และพันธมิตรจัดสรรงบประมาณและสรรพกำลังในการแข่งขันกับจีนในพื้นที่ทะเลจีนใต้และช่องแคบไต้หวันเป็นหลัก สหรัฐฯ จึงประสงค์ “เพียงการคงไว้ซึ่งบทบาทในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง” เพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกในการปิดล้อมจีน

๓. ข้อกังวลของสหรัฐฯ ต่อบทบาทของจีนในการให้ความช่วยเหลือกัมพูชาในโครงการขยายฐานทัพเรือเรียมและโครงการดาราสกอร์ ไทยเห็นว่า “เป็นประเด็นระหว่างสหรัฐฯ กับจีน และสหรัฐฯ กับกัมพูชา ซึ่งไทยไม่ได้เป็นคู่กรณีกับทั้งจีนและกัมพูชา” แม้ว่าโครงการขยายฐานทัพเรือเรียมจะมีส่วนช่วยพัฒนาขีดความสามารถของกองทัพเรือกัมพูชา และส่งผลต่อสถานการณ์ความ

^{๕๐} พรพจน์ เมธาวุฒินันท์, พลตรี, ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนกลาโหม กระทรวงกลาโหม สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม. สัมภาษณ์. ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๖.

มั่นคงทางทะเลในพื้นที่ระหว่างไทยกับกัมพูชา รวมถึงเพิ่มความซับซ้อนในการเจรจาการพัฒนาในพื้นที่ปิโตรเลียมทับซ้อนไทย-กัมพูชา (OCA) แต่การที่ไทยไม่ได้เป็นคู่กรณีกับจีนและกัมพูชาในโครงการดังกล่าวและมีความสัมพันธ์อันดีกับทั้งสองประเทศ ไทยควรหลีกเลี่ยงการแสดงข้อกังวลในเรื่องนี้กับทั้งจีนและกัมพูชาเนื่องจากจะทำให้เกิดความเคลงใจ และบั่นทอนซึ่งความไว้วางใจระหว่างกัน รวมถึงจะทำให้ไทยเปลืองตัวในการเป็นตัวแทนของสหรัฐฯ ในการ “เปิดศึก” กับทั้งจีนและกัมพูชา ซึ่งไม่คุ้มค่าที่จะแลกกับความสัมพันธ์อันดีและผลประโยชน์ที่ไทยมีร่วมกันกับจีนและไทยกับกัมพูชา ทั้งนี้ เป็นที่สังเกตว่า ฝ่ายสหรัฐฯ แสดงข้อห่วงกังวลในเรื่องนี้กับทุกหน่วยงานความมั่นคงหลักของไทย แต่ได้เลิกละทิ้งเรื่องนี้กับกระทรวงการต่างประเทศเมื่อสองปีที่ผ่านมาเมื่อตระหนักว่า กระทรวงการต่างประเทศไม่สะดวกใจที่จะแสดงข้อกังวลกับฝ่ายกัมพูชา

๔. ในมิติความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน การเยือนไทยของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง เพื่อเข้าร่วมการประชุมผู้นำเขตเศรษฐกิจเอเปค เมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๕ ได้เปิดศักราชใหม่ทางความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน โดยทั้งสองประเทศไทยมุ่งดำเนินการสู่การเป็นประชาคมที่มีขนาดร่วมกันเพื่อนำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนยิ่งขึ้น ขณะเดียวกัน ไทยยังคงพึ่งพิงจีนทางเศรษฐกิจในฐานะประเทศคู่ค้า ตลาดการส่งออกสินค้าเกษตร และตลาดนักท่องเที่ยวอันดับแรกของไทย กอปรกับจีนเป็นประเทศผู้ลงทุนอันดับต้นของไทยและเป็นประเทศลงทุนอันดับหนึ่งในโครงการเขตพัฒนาภาคตะวันออก (EEC) นอกจากนี้ ไทยยังคงต้องอาศัยความร่วมมือจากจีนในการแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงต่าง ๆ โดยเฉพาะอาชญากรรมข้ามชาติ อาทิ ขบวนการหลอกหลวงทางโทรศัพท์ การพนันออนไลน์และการค้ามนุษย์ ทั้งนี้ จีนมีการเปลี่ยนผู้บริหารทางการเมืองสำคัญ ๆ ในการประชุมสภาที่ปรึกษาทางการเมืองและสภาประชาชนแห่งชาติจีน ชุดที่ ๑๔ ครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ โดยประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี และประธานคณะกรรมการกลางทหารแห่งชาติจีนต่อเนื่องเป็นสมัยที่ ๓ และนายหลี่ เฉียง สมาชิกถาวรกรมการเมืองลำดับที่ ๒ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนใหม่ ขณะที่ไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลจากการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ จึงมีความสำคัญยิ่งที่ไทยจะต้องกระชับความสัมพันธ์และเสริมสร้างความไว้วางใจกับบุคคลสำคัญ ๆ ในรัฐบาลของจีน เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาความร่วมมือและการคลี่คลายอุปสรรคทางความสัมพันธ์ระหว่างกัน

๕. ในมิติความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ การแผ่ขยายอิทธิพลของจีนในภูมิภาคเป็นปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์สำคัญในการผลักดันให้สหรัฐฯ กลับมากระชับความสัมพันธ์กับไทยในฐานะพันธมิตรและหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ที่เก่าแก่ที่สุดของสหรัฐฯ ในภูมิภาค อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ มีความท้าทายจากความพยายามของสหรัฐฯ ในการรักษาดุลยภาพระหว่างส่งเสริมหลักการด้านเสรีภาพและประชาธิปไตยกับการคงความต่อเนื่องในการดำเนินความสัมพันธ์ทวิภาคีกับไทย สืบเนื่องจากการที่สหรัฐฯ ผูกโยงประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยกับการดำเนินความสัมพันธ์ทวิภาคี ซึ่งสะท้อนได้จากการที่สหรัฐฯ ชะลอการดำเนินความสัมพันธ์กับไทยจากเหตุการณ์รัฐประหารที่ผ่านมา ขณะที่ความท้าทายของไทยในการดำเนินความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ คือ การเสริมสร้างคุณค่าในการเป็นพันธมิตรและหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ที่เก่าแก่ที่สุดของสหรัฐฯ ในบริบทการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ซึ่งรวมถึงด้านความมั่นคงทางทะเล โดยให้สหรัฐฯ คำนึงถึงผลประโยชน์ที่มีร่วมกันกับไทยทั้งในบริบท

ทวิภาคีและการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์กับจีนมากกว่าปัจจัยด้านอุดมการณ์ ดังเช่นที่สหรัฐฯ ไม่ได้นำปัจจัยด้านอุดมการณ์มาเป็นเงื่อนไขในการดำเนินความสัมพันธ์กับหลายประเทศในอาเซียนที่ไม่ได้ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย

๖. ในมิติความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา ทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์อันดีทางการเมือง และเห็นพ้องที่จะไม่นำปัญหาเขตแดนมาเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาพื้นที่ชายแดน และความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนบริเวณชายแดนของทั้งสองประเทศ และในด้านเศรษฐกิจ ทั้งสองประเทศเป็นประเทศ คู่ค้าและลงทุนที่สำคัญของกันและกัน ขณะที่ในด้านสังคมและวัฒนธรรม ไทยและกัมพูชายังคงมีความละเอียดอ่อนด้านแรงกระตุ้นจากแนวคิดชาตินิยม ทั้งนี้ การที่ทั้งไทยและกัมพูชาจะมีการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนพฤษภาคมและกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ตามลำดับ การเสริมสร้างความไว้วางใจในระหว่างสองประเทศจะมีความสำคัญอย่างมากเมื่อคำนึงว่าความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำเนินความสัมพันธ์ที่ราบรื่นระหว่างไทยกับกัมพูชา และการรักษาพลวัตของการเจรจาการพัฒนาในพื้นที่ปีโตรเหลี่ยมทับซ้อนไทย-กัมพูชา (OCA) ให้มีความก้าวหน้าต่อไป กอปรกับไทยก็ควรเฝ้าระวังความเคลื่อนไหวของจีนและกัมพูชาในโครงการขยายฐานทัพเรือ

๗. ในบรรดาประเทศสมาชิกอาเซียน เวียดนามมีข้อกังวลเกี่ยวกับโครงการขยายฐานทัพเรือเวียดนามเนื่องจากจะทำให้เวียดนามเผชิญกับความท้าทายด้านความมั่นคงสองด้านทางฝั่งทะเลจีนใต้กับจีน และฝั่งกัมพูชา ดังนั้น เวียดนามจึงจำเป็นต้องรักษาความสัมพันธ์อันดีกับทั้งจีนและกัมพูชาเพื่อผลประโยชน์ทางความมั่นคงของประเทศ

๘. แม้สหรัฐฯ จีนและญี่ปุ่นเป็นประเทศผู้ลงทุนในลำดับต้นในโครงการเขตพิเศษภาคตะวันออก (EEC) แต่การลงทุนสะสมของสหรัฐฯ และญี่ปุ่นในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๕ ยังคงมีมูลค่าน้อยกว่าการลงทุนสะสมของจีน นอกจากนี้ กระทรวงคมนาคมยังอยู่ระหว่างศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาโครงการสะพานเศรษฐกิจเชื่อมโยงฝั่งทะเลอันดามันและอ่าวไทย (Landbridge) ระหว่างท่าเรือชุมพร - ท่าเรือระนอง และเมื่อคำนึงว่า อ่าวไทยเป็นพื้นที่ลำดับรองทางการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ จึงไม่น่าจะเป็นแรงจูงใจเพียงพอที่สหรัฐฯ และจีนจะเข้ามาปกป้องผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในโครงการเขตพิเศษภาคตะวันออก (EEC) หากเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในทะเลจีนใต้ที่อาจขยายผลมายังอ่าวไทย เนื่องจากทั้งจีน สหรัฐฯ และพันธมิตรจะให้ความสำคัญกับการปฏิบัติการทางความมั่นคงทางทะเลพื้นที่ในทะเลจีนใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่หลักของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ

๙. ในมิติเวทีระหว่างประเทศ ทั้งจีนและสหรัฐฯ เป็นสมาชิกถาวรในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (United Nations Security Council - UNSC) และจีนได้ให้สัตยาบันอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. ๑๙๘๒ (UNCLOS) แต่จีนไม่ยอมรับคำตัดสินของศาลอนุญาโตตุลาการในคดีกรณีพิพาททะเลจีนใต้ที่ฟิลิปปินส์ยื่นฟ้องจีนฝ่ายเดียวเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ขณะที่สหรัฐฯ ไม่ได้เข้าเป็นภาคีของอนุสัญญา UNCLOS ดังนั้น หากในอนาคต อ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่องได้รับผลกระทบจากการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ด้านความมั่นคงทางทะเล อาทิ การรุกล้ำอำนาจอธิปไตยทางทะเลของไทย และไทยนำเรื่องนี้ร้องเรียนสู่คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติและศาลอนุญาโตตุลาการ มีแนวโน้มที่จีนและสหรัฐฯ จะยับยั้ง

ในการนี้ เอกสารวิจัยฉบับนี้ ขอเสนอแนวทางเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง ดังนี้

๑. ในบริบทการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีน กับสหรัฐฯ และพันธมิตรในด้านความมั่นคงทางทะเล ไทยควรรักษาดุลยภาพในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจเพื่อตอบสนองกับผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคงของประเทศ โดยไม่จำเป็นต้องเลือกข้าง โดยดำเนินนโยบายต่างประเทศระหว่างการถ่วงดุล (Balance) และการสร้างทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ (Hedging) ทั้งด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงให้แก่ประเทศ

๒. ขณะเดียวกันไทยควรเสริมสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือทางทะเลกับประเทศมหาอำนาจขนาดกลางเพื่อสร้างทางเลือกทางนโยบายต่างประเทศ เช่น อินเดีย ซึ่งกังวลเกี่ยวกับการขยายอิทธิพลของจีนในมหาสมุทรอินเดีย โดยอินเดียมุ่งขยายบทบาทในฝั่งทะเลอันดามันและมหาสมุทรอินเดีย ซึ่งเชื่อมต่อกับช่องแคบมะละกาและอ่าวไทย

ทั้งนี้ แนวทางเชิงนโยบายทั้งสองข้างต้นสอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคงใน ๕ ด้าน ได้แก่ ๑. การรักษาความสงบภายในประเทศ ๒. การป้องกันและแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคง ซึ่งรวมถึงการรักษาความมั่นคงและผลประโยชน์ทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางบกและทางทะเล และการเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหาเขตแดนทางทะเล ๓. การพัฒนาศักยภาพของประเทศให้พร้อมเผชิญภัยคุกคามที่กระทบต่อความมั่นคงของชาติ ๔. การบูรณาการความร่วมมือด้านความมั่นคงกับอาเซียนและนานาชาติ รวมถึงองค์กรภาครัฐและที่ไม่ใช่ภาครัฐ ซึ่งรวมถึงการเสริมสร้างและธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค การแก้ไขปัญหาความร่วมมือได้อย่างสันติวิธี การร่วมมือทางการพัฒนากับประเทศเพื่อนบ้าน ภูมิภาค โลก รวมถึงองค์กรภาครัฐและที่ไม่ใช่ภาครัฐ และ ๕. การพัฒนากลไกการบริหารจัดการความมั่นคงแบบองค์รวมและแผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ออกในระยะเวลา ๕ ปีข้างหน้า (พ.ศ. ๒๕๖๕ - ๒๕๖๙) เพื่อให้การดำเนินนโยบายต่างประเทศช่วยส่งเสริมความมั่นคง (S – Security) และความมั่นคง ยั่งยืน (S – Sustainability) ของไทย นอกจากนี้ นโยบายต่างประเทศไทยสนับสนุนทั้งข้อริเริ่มสายแถบสายเส้นทาง (BRI) ของจีน ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก (FOIP) และกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจอินโด-แปซิฟิก (IPEF) ของสหรัฐฯ และการสอดประสานระหว่างมุมมองอาเซียนต่ออินโด-แปซิฟิก (AOIP) กับข้อริเริ่มสายแถบ สายเส้นทาง (BRI) ของจีน ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก (FOIP) ของสหรัฐฯ

๓. ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน และไทยกับกัมพูชา รัฐบาลไทยควรเสริมสร้างความไว้วางใจกับทั้งจีน และกัมพูชาเพื่อ “จับมือให้อุ่น” จากการศึกษาการจัดตั้งรัฐบาลใหม่จากการเลือกตั้งในวันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ และจีนมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารระดับสูงของประเทศในตำแหน่งสำคัญ ๆ จากผลการประชุมสภาที่ปรึกษาทางการเมืองและสภาประชาชนแห่งชาติจีน ชุดที่ ๑๔ ครั้งที่ ๑ และกัมพูชาจัดการเลือกตั้งทั่วไปวันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ โดยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนการเยือนในระดับผู้นำประเทศ รัฐมนตรีและผู้บัญชาการของสามเหล่าทัพ และผู้บัญชาการทหารสูงสุด และการขับเคลื่อนกลไกทวิภาคีที่มีอยู่ของฝ่ายพลเรือนและ ฝ่ายทหารให้มีความก้าวหน้า โดยมุ่งเน้นผลลัพธ์ที่เป็นประเด็นที่ทั้งสองฝ่ายมีผลประโยชน์ร่วมกันผ่านการประชุมหารือระดับผู้นำและคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง การประชุมในกรอบคณะกรรมาธิการ

ร่วมต่างๆ และคณะกรรมการชายแดนทั่วไปรวมถึงกลไกความร่วมมือของฝ่ายกองทัพและหน่วยงานความมั่นคงต่าง ๆ นอกจากนี้ รัฐบาลไทยควรสนับสนุนบทบาทของภาคเอกชนและภาควิชาการในการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและวิชาการกับจีนและกัมพูชา และการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้นำรุ่นใหม่ และ Influencer ในภาคส่วนต่าง ๆ รวมถึงผู้นำในระดับมณฑล/ท้องถิ่นของจีนและกัมพูชา เพื่อช่วยส่งเสริมความไว้วางใจ และความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนกับประชาชน

๔. ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ไทยควรใช้ประโยชน์จากการเป็นพันธมิตรและหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ที่เก่าแก่ที่สุดของสหรัฐฯ ในภูมิภาคในการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงและการพัฒนาขีดความสามารถทางด้านความมั่นคงทางทะเลบนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างสองประเทศ และการสนับสนุนการคงไว้ซึ่งบทบาทของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเพื่อถ่วงดุลการแผ่ขยายอิทธิพลของจีน

๕. ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนาม เมื่อคำนึงว่า เวียดนามมีข้อห่วงกังวลเกี่ยวกับโครงการขยายฐานทัพเรือเรื่อยมาเนื่องจากจะทำให้เวียดนามเผชิญกับความท้าทายด้านความมั่นคงสองด้านทางฝั่งทะเลจีนใต้กับจีน และฝั่งกัมพูชา ดังนั้น ไทยควรเสริมสร้างพันธมิตรกับเวียดนามในประเด็นที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกันด้านความมั่นคงในอนุภูมิภาคและภูมิภาคที่มีนัยส่งผลกระทบต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง เนื่องจากเสถียรภาพและความมั่นคงในอ่าวไทยจะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงของเวียดนามด้วย

๖. ในกรอบอาเซียน ไทยควรร่วมมือกับประเทศสมาชิกอาเซียนในการเสริมสร้างความไว้วางใจด้านความมั่นคงทางทะเลในทะเลจีนใต้ ผ่านการปฏิบัติตามปฏิญญาว่าด้วยการปฏิบัติของภาคีฝ่ายต่าง ๆ ในทะเลจีนใต้ (DOC) และการเจรจาร่วมกับจีนในการจัดทำประมวลการปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (COC) ให้มีความก้าวหน้า โดยรักษาไว้ซึ่งความเป็นแกนกลางของอาเซียนในภูมิภาค รวมถึงการใช้ประโยชน์จากกลไกการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมอาเซียน (ASEAN Defense Ministers – ADMM) และการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมอาเซียนกับประเทศคู่เจรจา ๘ ประเทศ (ADMM Plus) ได้แก่ ออสเตรเลีย จีน อินเดีย ญี่ปุ่น นิวซีแลนด์ เกาหลีใต้ รัสเซียและสหรัฐฯ และการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาค เอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum – ARF)^{๔๑} เพื่อหารือเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Dialogue) เกี่ยวกับแนวทางการเสริมสร้างความไว้วางใจด้านความมั่นคงทางทะเล นอกเหนือจากการพิจารณาประเด็นความร่วมมือที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกัน ทั้งนี้ ไทยควรร่วมมือกับประเทศในอาเซียนอื่นๆ พัฒนารอบความร่วมมือทางทหาร ซึ่งมีมิติที่อ่อนไหวกว่ากรอบความร่วมมือด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมให้มีความก้าวหน้าในระดับที่เทียบเคียงกับอีก

^{๔๑} การประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก เป็นการประชุมระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนกับรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศคู่เจรจาของอาเซียน (Dialogue Partners) ได้แก่ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ สหรัฐฯ แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อินเดีย จีน รัสเซีย และสหภาพยุโรป ผู้สังเกตการณ์ของอาเซียน ได้แก่ ปาปัวนิวกินี และประเทศอื่น ๆ ที่มีบทบาทสำคัญในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก เช่น มองโกเลียและเกาหลีเหนือ

๓. ครอบคลุมความร่วมมือดังกล่าวผ่านการปฏิบัติประจำตามธรรมเนียมสากลของทหารเรือ และความร่วมมือทางทหารที่มีอยู่ เช่น การฝึก PASSEX การลาดตระเวนร่วม และการฝึกพร้อม รวมถึงการแลกเปลี่ยนเทคโนโลยีทางทหาร และการปฏิบัติการณ์ร่วมกันเพื่อให้อาเซียนพัฒนาได้อย่างเข้มแข็งและสมดุล

๗. ในด้านกฎหมายภายใต้กรอบอาเซียน ไทยควรร่วมกับประเทศในอาเซียนในการสนับสนุนให้ประเทศต่าง ๆ ที่ลงนามเป็นอัครภาคี (High Contracting Party) สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia - TAC) ซึ่งจัดทำขึ้นโดยประเทศสมาชิกอาเซียน ๕ ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย สิงคโปร์ และไทย และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๙ ปฏิบัติตามหลักการดำเนินความสัมพันธ์ในภูมิภาค ได้แก่ ๑. การเคารพในอำนาจอธิปไตย ความเสมอภาค และบูรณภาพแห่งดินแดน ๒. การไม่แทรกแซงกิจการภายใน ๓. การแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี ๔. การไม่ใช้หรือขู่ว่าจะใช้กำลัง และ ๕. การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกัน รวมทั้ง มีมาตราเกี่ยวกับแนวทางการยุติข้อพิพาทโดยสันติวิธี โดยอาศัยกลไกคณะอัครมนตรี (High Council) เพื่อเป็นการเสริมสร้างความมั่นใจในภูมิภาค ซึ่งปัจจุบัน ประกอบด้วย ๕๑ ประเทศ รวมถึงจีน สหรัฐฯ และพันธมิตรในกลุ่ม QUAD และ AUKUS ได้แก่ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย อินเดีย และสหราชอาณาจักรลงนามเป็นอัครภาคีในสนธิสัญญาไมตรีดังกล่าว นอกจากนี้ ควรสนับสนุนให้ประเทศที่ลงนามในปฏิญญาว่าด้วยเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพและความเป็นกลาง (Zone of Peace Freedom and Neutrality – ZOPFAN) และ สนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Nuclear Weapon Free Zone – SEANWFZ) ปฏิบัติตามความตกลงดังกล่าว

๘. ในด้านการดำเนินการภายในประเทศ ไทยควรรื้อฟื้นการจัดการประชุมคณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยต่อประเด็นทะเลจีนใต้ โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเป็นประธานเพื่อเป็นกลไกในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยต่อประเด็นทะเลจีนใต้เชิงบูรณาการ ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ และการจัดการประชุม ๑. คณะอนุกรรมการด้านยุทธศาสตร์ภายใต้คณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยต่อประเด็นทะเลจีนใต้ เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์ไทยต่อประเด็นทะเลจีนใต้และกำหนดทำที่ไทยต่อการเจรจาจัดทำประมวลการปฏิบัติในทะเลจีนใต้ ๒. คณะอนุกรรมการด้านกฎหมายภายใต้คณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยต่อประเด็นทะเลจีนใต้ เพื่อศึกษากฎหมายทางทะเลที่เกี่ยวข้องและเพื่อให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนัยและผลกระทบทางกฎหมายของประมวลการปฏิบัติในทะเลจีนใต้ และ ๓. คณะกรรมการด้านความร่วมมือภายใต้คณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยต่อประเด็นทะเลจีนใต้ เพื่อศึกษาและเสนอแนวทางในการส่งเสริมความร่วมมือในทะเลจีนใต้ และผลักดันความร่วมมือในทะเลจีนใต้จากกลไกความร่วมมือระหว่างประเทศ

๙. ในด้านความเชื่อมโยงระหว่างความมั่นคงในทะเลจีนใต้กับอ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง ไทยควรส่งเสริมให้อ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่องรวมถึงทะเลอันดามันเป็น “พื้นที่แห่งสันติภาพ ความรุ่งเรือง เสถียรภาพ และการพัฒนาที่ยั่งยืน (Gulf of Peace, Prosperity, Stability and Sustainable Development) เพื่อให้สอดคล้องกับทำที่ไทยในทะเลจีนใต้ เนื่องจากเสถียรภาพและ

ความมั่นคงในทะเลจีนใต้มีความเชื่อมโยงและส่งผลกระทบต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่องอย่างมีนัยสำคัญ โดยกองทัพเรือ^{๔๒} เห็นความจำเป็นในการเสริมสร้างความรับรู้ด้านความมั่นคงทางทะเล (Enhanced Maritime Security Awareness) ให้กับประชาชน กำลังพลกองทัพเรือและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกประเทศ และความจำเป็นต้องมีขีดความสามารถอย่างสมดุล (Balanced Force) ทั้งฝั่งอ่าวไทยและฝั่งทะเลอันดามัน

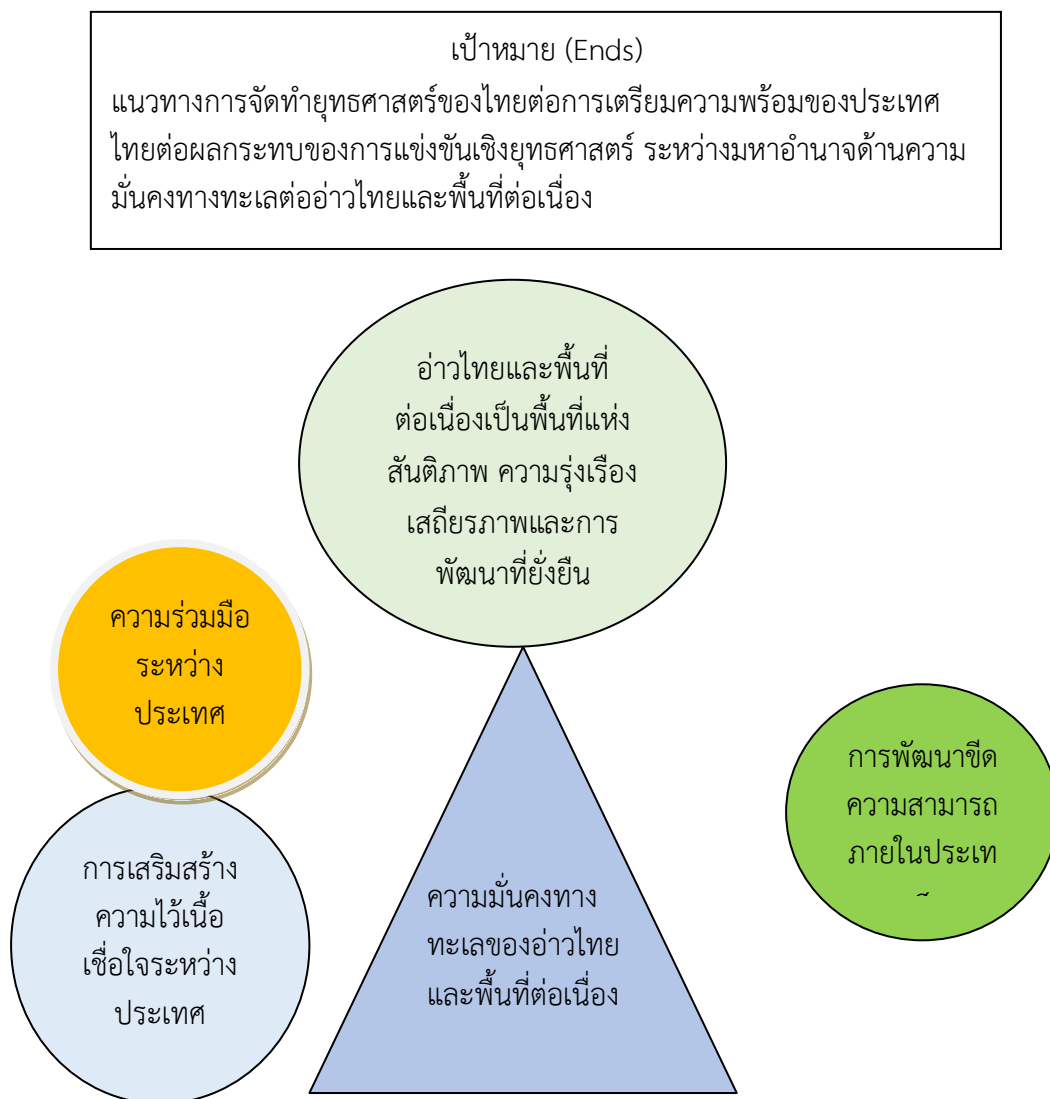
๑๐. ในด้านการประสานงานในประเด็นละเอียดอ่อนที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง รัฐบาลไทยควรกำหนดหน่วยงานหลักเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและการข่าว และสอดประสานท่าทีเพื่อให้ไทยแสดงท่าทีเป็นเสียงเดียวกันทั้งในระดับประเทศและเวทีระหว่างประเทศ

๑๑. ในด้านนโยบาย รัฐบาลไทยควรรักษาความต่อเนื่องในการดำเนินนโยบายการเพื่อการพัฒนาและการปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเลในอ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง รวมถึงทะเลอันดามัน โดยไม่ควรผันแปรตามการเปลี่ยนแปลงของรัฐบาล

ในการนี้ จากแนวทางเชิงนโยบายข้างต้น สามารถกำหนดเป็นแนวทางการจัดทำยุทธศาสตร์ต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่องได้ ดังนี้

^{๔๒} สุวัจน, ดอนสกุล, ร.น.พลเรือตรี, รองเจ้ากรมยุทธการทหารเรือ กรมยุทธการทหารเรือ กองบัญชาการกองทัพเรือ. สัมภาษณ์. ๑๐ เมษายน ๒๕๖๖.

แผนภาพที่ ๔-๑ ภาพแสดงเป้าหมายแนวทางการจัดทำยุทธศาสตร์ของไทยต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง

ที่มา : ประมวลโดยผู้วิจัย, ๒๕๖๖

แนวทางยุทธศาสตร์ที่ ๑ การเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างประเทศ

๑. การรักษาดุลยภาพในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างจีนและสหรัฐฯ โดยเสริมสร้างความเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์รอบด้านกับจีน โดยเฉพาะเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ และการส่งเสริมความเป็นพันธมิตรและหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์กับสหรัฐฯ เพื่อตอบสนองผลประโยชน์ด้านความมั่นคงและการสนับสนุนการคงไว้ซึ่งบทบาทของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเพื่อถ่วงดุลการแผ่ขยายอิทธิพลของจีนในภูมิภาค โดยดำเนินนโยบายต่างประเทศระหว่างการถ่วงดุล (Balance) และการสร้างทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ (Hedging) ทั้งด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงให้แก่ประเทศ

๒. การส่งเสริมความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจขนาดกลางเพื่อสร้างทางเลือกในการดำเนินนโยบายต่างประเทศในบริบทการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ทางความมั่นคงทางทะเล

๓. การจัดทำยุทธศาสตร์รายประเทศที่มีความสำคัญต่อบริบทการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ทางความมั่นคงทางทะเลและส่งผลกระทบต่ออาเซียนและพื้นที่ต่อเนื่อง ได้แก่ ยุทธศาสตร์ระหว่างไทยกับจีน ยุทธศาสตร์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ยุทธศาสตร์ระหว่างไทยกับกัมพูชา และยุทธศาสตร์ระหว่างไทยกับเวียดนาม

แนวทางยุทธศาสตร์ที่ ๒ การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ

๑. การส่งเสริมความร่วมมือด้านความมั่นคงทางทะเลในมิติต่าง ๆ ภายใต้กรอบการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมอาเซียน (ASEAN Defense Ministers – ADMM) และการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมอาเซียนกับประเทศคู่เจรจา ๘ ประเทศ (ADMM Plus) รวมถึงการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาค เอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum – ARF)

๒. การรณรงค์ให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพและความเป็นกลาง (Zone of Peace Freedom and Neutrality – ZOPFAN) และ เขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Nuclear Weapon Free Zone – SEANWFZ)

๓. การส่งเสริมการสร้างกฎระเบียบเพื่อพัฒนาความเป็นสถาบันของการรักษาเสถียรภาพและสันติภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยสนับสนุนการปฏิบัติตามปฏิญญาว่าด้วยการปฏิบัติของภาคีฝ่ายต่าง ๆ ในทะเลจีนใต้ (DOC) และเร่งรัดการเจรจาจัดทำประมวลการปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (COC) ให้มีความก้าวหน้า โดยรักษาไว้ซึ่งความเป็นแกนกลางของอาเซียนในภูมิภาค

แนวทางยุทธศาสตร์ที่ ๓ การพัฒนาขีดความสามารถภายในประเทศ

๑. การกำหนดหน่วยงานหลักเพื่อจัดทำยุทธศาสตร์ต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออาเซียนและพื้นที่ต่อเนื่องทั้งมิติด้านความมั่นคง เศรษฐกิจและสังคมจิตวิทยา และการต่างประเทศ

๒. การจัดทำแนวทางยุทธศาสตร์ต่อการเตรียมความพร้อมของภาคเอกชนและภาคประชาชนต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออาเซียนและพื้นที่ต่อเนื่อง

๓. การส่งเสริมความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจและโครงสร้างพื้นฐานการขนส่งและระบบโลจิสติกส์ ระหว่างอ่าวไทย และทะเลอันดามันในโครงการสะพานเศรษฐกิจเชื่อมโยงฝั่งทะเลอันดามันและอ่าวไทย (Landbridge) ระหว่างท่าเรือชุมพร – ท่าเรือระนองเชื่อมโยงทางบกและทะเล เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถทางการแข่งขันและการพัฒนาทางเศรษฐกิจของไทย รวมถึงในด้านความมั่นคงในการเป็นเส้นทางลัดของเส้นทางเดินเรือระหว่างมหาสมุทรอินเดียและแปซิฟิก

๔. การพัฒนาให้ฝั่งอันดามันสามารถรองรับการขนส่งทางทะเลได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากอ่าวไทยถูกปิดหรือประกาศเขตหวงห้ามทะเลจากสถานการณ์ความขัดแย้ง เพื่อเสริมสร้างหลักประกันด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงในการมีเส้นทางออกด้านการขนส่งทางทะเลไปยังมหาสมุทรอินเดีย

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง” โดยได้นำ ๑. กรอบหลักทางแนวคิดของการวิจัย ซึ่งศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลระหว่างจีนกับสหรัฐฯ และพันธมิตรเพื่อตรวจสอบและประเมินสภาพแวดล้อมภายในประเทศและสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ และความเชื่อมโยงและผลกระทบต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง โดยค้นคว้าทฤษฎี Security Dilemma และ Offensive Realism รวมถึงแนวคิด Containment Policy และยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงทางทะเล ข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง (Belt and Road Initiative - BRI) และ Maritime Silk Road Initiative (MSRI) ของจีน และยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก (Free and Open Indo-Pacific) และแผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติสหรัฐฯ (National Security Strategy of the United States) รวมถึงยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และยุทธศาสตร์/แผนที่เกี่ยวข้องเพื่อสังเคราะห์/สร้างแนวทางการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยในการกำหนดแนวทางเพื่อรองรับกับสถานการณ์การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ดังกล่าว เพื่อให้สอดคล้องและสอดคล้องประสานกับยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง และสอดคล้องกับความเป็นจริงและผลประโยชน์ของไทยในมิติต่างๆ และ ๒. กรอบรองทางแนวคิดของการวิจัย ซึ่งศึกษาและวิเคราะห์กลุ่มตัวแปรที่เกี่ยวข้องแนวทางเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบจากการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง

การวิจัยประกอบด้วยขอบเขตการศึกษา โดยผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ ๓ ข้อ คือ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ ๑ เพื่อศึกษาบริบทของยุทธศาสตร์การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลและผลกระทบต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ ๒ เพื่อศึกษาผลกระทบ ปัญหา อุปสรรค โอกาสและความท้าทายของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเล ต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยในการรองรับผลกระทบต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ ๓ เพื่อศึกษาและกำหนดแนวทางเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเล ต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง

จากผลการวิจัยสามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ๓ ประการข้างต้น ได้ดังนี้

ผลการศึกษาที่ต่อบัวตฤประสงค์ของการวิจัยข้อที่ ๑ สรุปได้ดังนี้

๑. ในบริบทการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนและสหรัฐฯ รัฐบาลสหรัฐฯ ภายใต้อดีตประธานาธิบดีดอนัลด์ ทรัมป์ และประธานาธิบดีโจ ไบเดน ได้นำทฤษฎี Offensive Realism มาปรับใช้ในการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์กับจีนทั้งด้านการทูต เศรษฐกิจ การทหารและเทคโนโลยี โดยสหรัฐฯ มองว่า การทะยานขึ้นมาของจีนในฐานะมหาอำนาจ และการเสริมสร้างกองกำลังทางทหาร และการดำเนินการฝ่ายเดียวของจีนเพื่อเปลี่ยนแปลงสถานะเดิมในทะเลจีนใต้เป็นความท้าทาย และส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์และสถานการณ์เป็น Hegemon ของสหรัฐฯ ในภูมิภาค ซึ่งสหรัฐฯ ตอบโต้ด้วยการเสริมสร้างพลังอำนาจทางทหาร เศรษฐกิจและเทคโนโลยี รวมถึงสร้างเครือข่ายพันธมิตรกับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาค เพื่อป้องปรามการแผ่ขยายอิทธิพลของจีน ซึ่งสะท้อนถึงความพยายามในการรักษาไว้ซึ่งความอยู่รอดในสถานะ Hegemon ของสหรัฐฯ การสร้างดุลยภาพแห่งอำนาจและป้องปรามจีน ขณะเดียวกัน จีนซึ่งทะยานขึ้นเป็นมหาอำนาจ (Rising Powers) มักมีเจตนาภรณ์ในการเปลี่ยนระบบเดิม (Revisionist) และจะใช้พลังอำนาจในการเปลี่ยนแปลงดุลยภาพแห่งอำนาจที่เป็นอยู่หากพิจารณาแล้วว่า มีความคุ้มค่าต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว อีกทั้งจะดำเนินการอย่างแข็งกร้าวเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ของตน โดยไม่ได้คำนึงถึงปัจจัยทางการเมืองภายในประเทศ หรือ อุดมการณ์เป็นที่ตั้ง แม้จีนในฐานะประเทศที่ทะยานขึ้นเป็นมหาอำนาจ ไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อส่งออกอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ไปทั่วโลก แต่สหรัฐฯ เห็นว่า จีนไม่ต่างกับประเทศอื่น ๆ ที่ทะยานขึ้นเป็นมหาอำนาจในอดีตที่ประสงค์จะเปลี่ยนแปลงระเบียบโลก เพื่อตอบสนองผลประโยชน์ของตน ขณะที่จีนเห็นว่า การดำเนินการของสหรัฐฯ ในรูปแบบต่าง ๆ มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องปรามจีน ในลักษณะปิดล้อมจีนทางภูมิศาสตร์ (Encirclement)

๒. จีนกำหนดยุทธศาสตร์ชาติในการบรรลุเป้าหมาย ๑๐๐ ปี ประการที่ ๒ ในปี พ.ศ. ๒๕๙๒ ในโอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปีของการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน (Achieve the Great Rejuvenation of the Chinese Nation) ในการพัฒนาจีนให้เป็นประเทศสังคมนิยมที่มีอัตลักษณ์แบบจีนในยุคใหม่ ในการนี้ นโยบายป้องกันประเทศของจีนมีเป้าหมายหลักเพื่อปกป้องอำนาจอธิปไตย ความมั่นคงและผลประโยชน์ด้านการพัฒนา โดยจีนดำเนินยุทธศาสตร์ด้านการทหารบนพื้นฐานของแนวคิด Active Defense ซึ่งหมายถึงการอาศัยการปฏิบัติการทางทหารเพื่อการป้องกันประเทศ (Defensive) และการจู่โจม (Offensive) และกลยุทธ์ เพื่อบรรลุเป้าหมายทางด้านการทหาร โดยในด้านความมั่นคงทางทะเลนั้น กองทัพปลดปล่อยประชาชนของจีนมุ่งปกป้องและดำเนินการอ้างสิทธิ์เหนือพื้นที่ทับซ้อนในทะเลจีนใต้ ทะเลจีนตะวันออก และบริเวณพื้นที่ชายแดนจีนและอินเดียรวมถึงการปกป้องเส้นทางเดินเรือที่จีนมีผลประโยชน์ทางความมั่นคงและเศรษฐกิจทั่วโลก ทั้งนี้ ในการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีน ครั้งที่ ๒๐ เมื่อวันที่ ๑๖ - ๒๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ที่ประชุมได้ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างและเร่งรัดการพัฒนากองทัพปลดปล่อยประชาชนให้มีความทันสมัย ซึ่งรวมถึงการวางกองกำลังไปอย่างพื้นที่ต่าง ๆ เป็นระยะ และในรูปแบบที่แตกต่างกัน เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถแก่กองทัพในการบรรลุเป้าหมาย ๑๐๐ ปี ประการที่ ๒ ในปี พ.ศ. ๒๕๙๒ ในโอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปีของการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน

๓. จีนดำเนินยุทธศาสตร์ในการขยายอิทธิพลที่สอดคล้องกับแนวคิดพื้นที่ชายขอบริมทะเล (Rimland) ว่า การครอบครองพื้นที่ภาคทวีป (Heartland) เป็นเงื่อนไขจำเป็นที่จะนำไปสู่การครอบครองภาคพื้นที่ยุทธศาสตร์ (Rimland) ขณะเดียวกัน การครอบครองพื้นที่ชายขอบริมทะเลเป็นทั้งจุดยุทธศาสตร์และเป็นเงื่อนไขสำคัญของการครอบครองพื้นที่ภาคทวีป โดยจีนอาศัยข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง (Belt and Road Initiative – BRI) ในการดำเนินนโยบายการต่างประเทศ และเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายการขยายความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ การค้า และการพัฒนาระหว่างจีนกับประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงส่งเสริมความเชื่อมโยง และกระชับความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชีย ยุโรป และแอฟริกาตามแนวแถบเศรษฐกิจเส้นทางสายไหม (Silk Road Economic Belt) และเส้นทางสายไหมทางทะเลในศตวรรษที่ ๒๑ (21st Century Maritime Silk Road) โดยมีเป้าหมาย ๑. เพื่อสร้างความมั่นคงและความมั่งคั่งภายในประเทศโดยให้ข้อริเริ่มนี้สนับสนุนการดำเนินยุทธศาสตร์ รุกภาคตะวันตกของจีน เพื่อสร้างความสมดุลในการพัฒนาของแนวชายฝั่งตะวันออกกับภาคตะวันตกหรือจีนตอนในและส่งเสริมการเชื่อมโยงที่จีนเป็นผู้กำหนดและสร้างทางเลือกของเส้นทางการส่งออกและการนำเข้าสินค้า รวมถึงเพื่อสร้างอิทธิพลของจีนในต่างประเทศเพื่อสนับสนุนการพัฒนาภายในประเทศ ๒. เพื่อก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจในเวทีระหว่างประเทศและส่งเสริมการเปิดเสรีและบูรณาการทางเศรษฐกิจเพื่อประโยชน์ในระยะยาวของจีน รวมถึงสกัดกั้นความพยายามของสหรัฐฯ และพันธมิตรที่จะปิดล้อมจีน ตลอดจนขยายอิทธิพลทางการเมืองของจีนโดยใช้อำนาจความเชื่อมโยงผ่านโครงการด้านโครงสร้างพื้นฐานใน ๓ มิติ ด้านคมนาคม (ถนน รถไฟ และท่าเรือ) ด้านการสื่อสาร (เครือข่ายโทรศัพท์ไร้สายและระบบอินเทอร์เน็ตผ่านสายเคเบิล) และด้านพลังงาน (ท่อส่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ เชื้อเพลิงผลิตกระแสไฟฟ้าและเครือข่ายการกระจายกระแสไฟฟ้า) รวมถึง การสร้างความเชื่อมโยงทางกายภาพในภูมิภาคเอเชีย ยุโรป และแอฟริกา เพื่อประโยชน์ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับประเทศตามแนวทางเส้นทางเศรษฐกิจสายไหมทางบกและทางทะเล และ ๓. เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศต่าง ๆ ที่อยู่ตามแนวเส้นทางเศรษฐกิจสายไหมทางบกและทางทะเล เช่น ความร่วมมือด้านการต่อต้านการก่อการร้าย การจัดตั้งกองเรือลาดตระเวนร่วม และการขออนุญาตให้เรือเดินสมุทรของจีนเข้าไปจอดในท่าเรือของประเทศต่าง ๆ

๔. จีนขับเคลื่อนข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง (BRI) ผ่านกลไกใน ๓ รูปแบบ ได้แก่ ๑. การจัดการประชุมและกิจกรรมระหว่างประเทศเพื่อผลักดันยุทธศาสตร์ ๒. การจัดตั้งกลไกสนับสนุนทางการเงินแก่ประเทศที่ตั้งอยู่บนเส้นทางยุทธศาสตร์ข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง โดยให้ความสำคัญกับการลงทุนเพื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน อุตสาหกรรมการขนส่งและโลจิสติกส์ ได้แก่ กองทุนความร่วมมือทางทะเลจีน-อาเซียน (China - ASEAN Maritime Cooperation Fund) กองทุนเส้นทางสายไหม (Silk Road Fund – SRF) ธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานเอเชีย (Asian Infrastructure Investment Bank – AIIB) และธนาคารเพื่อการพัฒนาใหม่ (New Development Bank – NDB) และ ๓. การผลักดันข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทางผ่านกลไกความร่วมมือทวิภาคีและพหุภาคีต่าง ๆ เช่น อาเซียน-จีน และกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง ทั้งนี้ ปัจจุบัน มี ๑๔๗ ประเทศ รวมถึงไทย และ ๓๒ องค์กรระหว่างประเทศที่ร่วมมือกับจีนภายใต้ข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง

๕. ข้อริเริ่มเส้นทางสายไหมทางทะเล เป็นส่วนหนึ่งของข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง เพื่อส่งเสริมความเชื่อมโยงในมิติทางทะเลแก่จีน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนผลประโยชน์หลักของจีนทั้งด้านการพัฒนาเศรษฐกิจสีน้ำเงิน (Blue Economy) การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารและพลังงาน การสร้างทางเลือกและความมั่นคงในเส้นทางเดินเรือ (Sea Lines of Communication – SLOC) การพิทักษ์ไว้ซึ่งอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดน และการแผ่ขยายอิทธิพลทางทะเลของจีน รวมถึงเสริมสร้างศักยภาพของจีนในการเปลี่ยนระเบียบโลกด้านทะเล จีนได้เริ่มให้ความสำคัญกับการปกป้องผลประโยชน์ทางทะเลมากยิ่งขึ้นในการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีน ครั้งที่ ๑๘ เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๕ ซึ่งนายหู จินเทา ประธานาธิบดีจีนในขณะนั้น ได้ประกาศความปรารถนาของจีนที่ในการเป็นมหาอำนาจทางทะเลที่เข้มแข็ง และล่าสุด ในการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีน ครั้งที่ ๒๐ เมื่อ เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ได้กล่าวสุนทรพจน์ย้ำความสำคัญของการเตรียมความพร้อมของจีนเพื่อรับมือกับภัยคุกคามจากภายนอก และนโยบายการป้องกันประเทศและความมั่นคงในสาขาต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงความมั่นคงทางทะเล

๖. ในบริบทการเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ สหรัฐฯ มีเป้าหมายกลับมาเพิ่มบทบาทในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก เพื่อรักษาผลประโยชน์ด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจจากการขยายอิทธิพลของจีนในภูมิภาค ซึ่งสหรัฐฯ เห็นว่าเป็นสิ่งท้าทายต่อผลประโยชน์และความมั่นคงของสหรัฐฯ ทั้งในเชิงภูมิรัฐศาสตร์และภูมิเศรษฐศาสตร์ ยุทธศาสตร์ Free and Open Indo-Pacific (FOIP) เป็นหนึ่งนโยบายต่างประเทศที่สำคัญของสหรัฐฯ ที่มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สหรัฐฯ กลับมามีบทบาทมากขึ้นและรักษาผลประโยชน์ด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก โดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสหรัฐฯ กับประเทศในภูมิภาคในการเสริมสร้างเสรีภาพ การเปิดกว้าง และความเชื่อมโยงระหว่างกัน นอกจากนี้ สหรัฐฯ สนับสนุนความเป็นแกนกลางของอาเซียนในภูมิภาค

๗. สหรัฐฯ ได้เผยแพร่เอกสาร Interim National Security Strategic Guidance (INSSG) เมื่อวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ ซึ่งระบุถึงความสัมพันธ์กับจีนว่า จีนเป็นหนึ่งในความสัมพันธ์ที่สำคัญที่สุดของสหรัฐฯ และการเติบโตและขยายอิทธิพลของจีนเป็นสิ่งท้าทายต่อผลประโยชน์และความมั่นคงของสหรัฐฯ โดยสหรัฐฯ จะส่งเสริมความร่วมมือกับพันธมิตรและประเทศในภูมิภาคเพื่อผลักดันประเด็นและรักษาผลประโยชน์ที่มีร่วมกัน ต่อมา เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๕ สหรัฐฯ ได้เผยแพร่เอกสาร Indo-Pacific Strategy โดยย้ำความสำคัญของประเทศในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ต่อระเบียบระหว่างประเทศ และความมุ่งมั่นของสหรัฐฯ ในการกระชับความสัมพันธ์และขยายความร่วมมือกับภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกตาม ๕ แนวทาง ดังนี้ ๑. การส่งเสริมให้อินโด-แปซิฟิกเป็นภูมิภาคที่เสรีและเปิดกว้าง ๒. การสร้างความเชื่อมโยงทั้งภายในและระหว่างภูมิภาค โดยกระชับความสัมพันธ์กับพันธมิตรและมิตรประเทศ รวมถึงไทย กลุ่ม QUAD (สหรัฐฯ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย และ อินเดีย) สหภาพยุโรป และองค์กรป้องกัน แอตแลนติกเหนือ (NATO) และให้ความสำคัญกับความเป็นแกนกลางของอาเซียน ๓. การสนับสนุนความมั่นคงของภูมิภาค โดยส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศในภูมิภาคให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น ด้วยการเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมความร่วมมือทางเศรษฐกิจในเอเชีย-แปซิฟิก (APEC) และการจัดทำกรอบความร่วมมือเศรษฐกิจอินโด-แปซิฟิก (Indo-Pacific Economic Framework - IPEF) ๔. การส่งเสริมความมั่นคง

ในภูมิภาค โดยการเสริมสร้างขีดความสามารถของประเทศพันธมิตรรวมถึงไทย และกองกำลังสหรัฐฯ ในภูมิภาคทั้งในมิติความมั่นคงในรูปแบบเดิมและรูปแบบใหม่ และการใช้ยุทธศาสตร์การป้องปราม ในเชิงบูรณาการ (Integrated Deterrence Strategy) รวมถึงเสริมสร้างเสถียรภาพในภูมิภาค ซึ่งรวมถึงช่องแคบไต้หวันและคาบสมุทรเกาหลี และ ๕. การเสริมสร้างศักยภาพในการรับมือกับความท้าทายของภูมิภาค โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ

๘. นอกจากนี้ สหรัฐฯ ได้เผยแพร่แผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติสหรัฐฯ เมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ซึ่งเป็นแผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงฉบับแรกของรัฐบาลประธานาธิบดี โจ ไบเดน สะท้อนมุมมองและวิสัยทัศน์ของสหรัฐฯ ในยุคหลังสงครามเย็นว่า สหรัฐฯ และประชาคมโลกกำลังเข้าสู่ทศวรรษที่การแข่งขันระหว่างมหาอำนาจจะเป็นตัวกำหนดอนาคตต่อไป โดยสหรัฐฯ อยู่ในสถานะที่มีความพร้อมที่สุดในการแข่งขันนี้ トラบโดที่มีความร่วมมือกับประเทศอื่นๆ ที่มีวิสัยทัศน์ร่วมกันในการสร้างประชาคมโลกที่เสรี เปิดกว้าง มั่นคงและมั่นคง โดยหลักการการดำเนินตามยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติของสหรัฐฯ ได้แก่ ๑. ความเกื้อกูลกันของการดำเนินนโยบายภายในประเทศและนโยบายระหว่างประเทศ ๒. พันมิตรและประเทศหุ้นส่วนของสหรัฐฯ ทั่วโลก เป็นทรัพย์สินที่มีคุณค่าทางยุทธศาสตร์ที่สุดของสหรัฐฯ และต่อเสถียรภาพและสันติภาพของประชาคมโลก โดยเฉพาะในกรอบ NATO และภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ๓. การคำนึงถึงผลกระทบของความขัดแย้ง/วิกฤตต่าง ๆ ในระดับโลก ได้แก่ จีนและรัสเซีย และอำนาจเผด็จการอื่นๆ ทั้งนี้ สหรัฐฯ ต้องการได้รับชัยชนะ (Out-Compete) จีนในการแข่งขันในทุกมิติ และต้องการจำกัดบทบาทของรัสเซีย ๔. การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่คำนึงถึงเงื่อนไขของประเทศต่าง ๆ โดยสหรัฐฯ เข้าใจถึงความละเอียดอ่อนของบางประเทศที่อยู่ท่ามกลางการแข่งขันระหว่างสหรัฐฯ และมหาอำนาจอื่น ๆ และสหรัฐฯ มีเป้าหมายที่จะสร้างสันติภาพและความมั่นคงในทุกภูมิภาค ๕. การปรับปรุงแบบการดำเนินความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องและทัดเทียมกับเทคโนโลยีและยุคสมัย โดยพัฒนาจากสนธิสัญญาการค้าแบบดั้งเดิมมาสู่กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อาทิ กรอบความร่วมมือเศรษฐกิจอินโด-แปซิฟิก (IPEF) และ ๖. การดำเนินนโยบายคู่ขนานในการสานความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อกระตุ้นความร่วมมือท่ามกลางการแข่งขันทางยุทธศาสตร์ โดยสหรัฐฯ จะขยายความร่วมมือและสร้างความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งกับประเทศหุ้นส่วนด้านประชาธิปไตย และประเทศที่มีทัศนะที่คล้ายกัน เช่น กลุ่ม QUAD และ (AUKUS) และให้ความร่วมมือแก่ทุกประเทศ ซึ่งรวมถึงประเทศที่มีมุมมองไม่สอดคล้องกับสหรัฐฯ ในด้านประชาธิปไตย แต่มีความมุ่งมั่นที่จะร่วมมือกับสหรัฐฯ ในการแก้ไขปัญหาความท้าทายร่วมกันอย่างสร้างสรรค์

๙. ประเทศไทยได้จัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) เป็นยุทธศาสตร์ฉบับแรกของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยยุทธศาสตร์ชาติคำนึงถึงปัจจัยและแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อการนำยุทธศาสตร์ ๒๐ ปี สู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ข้างต้นกล่าวคือ แม้ว่าประเทศไทยมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ในการเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเป็นประตูสู่ภูมิภาคเอเชีย แต่การที่ประเทศไทยมีอาณาเขตติดกับประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศ ทำให้ปัญหาด้านเขตแดนกับประเทศเพื่อนบ้านยังคงเป็นความท้าทายด้านความมั่นคง

นอกจากนี้ ประเทศไทยยังคงต้องให้ความสำคัญกับปัญหาด้านความมั่นคงอื่นๆ ที่มีความซับซ้อน ละเอียดอ่อน และมีความเชื่อมโยงกันหลายมิติ และการขยายอิทธิพลและการเพิ่มบทบาทของ ประเทศมหาอำนาจ ที่อาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบหลายขั้วอำนาจ หรือ เกิดการย้ายขั้ว อำนาจทางเศรษฐกิจ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศในอนาคต อีกทั้งให้ความสำคัญของการรวมกลุ่มความร่วมมือกับนานาประเทศในระดับภูมิภาคและระดับโลก เพื่อกระชับและสร้างสัมพันธ์ไมตรี เสริมสร้างความสัมพันธ์ทางการทูต ซึ่งจะก่อให้เกิดการสร้าง พลังทางเศรษฐกิจและรักษาความมั่นคงของประเทศ

๑๐. ในกรณีนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐) ยุทธศาสตร์กองทัพเรือ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) แผนความมั่นคงแห่งชาติทางทะเล (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐) และแผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคเอเชียตะวันออก (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐) ยึดหลัก ยุทธศาสตร์ชาติชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) ข้างต้นในการในการสร้างพลังทางเศรษฐกิจ และรักษาความมั่นคงของประเทศ

ผลการศึกษาที่ต่อบัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ ๒ สรุปได้ดังนี้

๑. สถานการณ์ในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกมีความเปราะบางและซับซ้อนจากปัจจัย ดังนี้

๑. การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านเทคโนโลยี การค้าและ ดินแดน
๒. ความละเอียดอ่อนทางความสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจในภูมิภาคจากปมความขัดแย้ง ทางประวัติศาสตร์และปัญหาเขตแดน
๓. สถานการณ์ทะเลจีนใต้ ซึ่งทะเลจีนใต้เป็นหนึ่งใน ผลประโยชน์หลักของจีน (Core Interest) และเป็นพื้นที่แข่งขันที่สำคัญของการแข่งขันเชิง ยุทธศาสตร์และความมั่นคงทางทะเลระหว่างจีนและสหรัฐฯ และกลุ่ม QUAD โดยมีความสำคัญ ทางยุทธศาสตร์การเดินเรือ และจีนและหลายประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการอ้าง สิทธิทับซ้อนในพื้นที่ทางทะเล ขณะที่สหรัฐฯ ญี่ปุ่นและประเทศในภูมิภาค มีความกังวลต่อ การดำเนินการเพียงฝ่ายเดียวของจีนเพื่อเปลี่ยนสถานะเดิมในพื้นที่ โดยใช้กำลัง โดยให้ความสำคัญกับ การเคารพอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 (United Nations Convention on the Law of the Sea – UNCLOS) และเสรีภาพในการเดินเรือ รวมถึงการปฏิบัติตามปฏิญญาว่า ด้วยแนวปฏิบัติของภาคีในทะเลจีนใต้ (Declaration of the Conduct of Parties in the South China Sea - DOC) อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพควบคู่กับการจัดทำแนวปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (Code of Conduct – COC) ให้แล้วเสร็จ นอกจากนี้ สหรัฐฯ ร่วมกับกลุ่ม QUAD และประเทศ ตะวันตกปฏิบัติการทางทหารและซ้อมรบในพื้นที่ทะเลจีนใต้ เพื่อปกป้องเสรีภาพในการเดินเรือและ การบินผ่าน ขณะที่ จีนได้จัดตั้งเขตรับผิดชอบบริหารงานในส่วนของหมู่เกาะพาราเซลและแนวหิน บริเวณหมู่เกาะสแปรตลีย์ ฝึกซ้อมทางทหาร ทดสอบขีปนาวุธ และออกกฎหมายหน่วยยามฝั่ง
๔. สถานการณ์บนคาบสมุทรเกาหลี ซึ่งทวีความตึงเครียดยิ่งขึ้นจากการที่เกาหลีเหนือได้แสดง แสขยานุภาพทางการทหารและทดสอบขีปนาวุธอย่างต่อเนื่อง
๕. สถานการณ์ในช่องแคบไต้หวัน ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๙ จนถึงปัจจุบัน สถานการณ์ในช่องแคบไต้หวัน มีความตึงเครียดมากยิ่งขึ้น สืบเนื่อง จากปัจจัยด้านการเมืองภายในของไต้หวัน ความสัมพันธ์ระหว่างสองฝั่งช่องแคบไต้หวันที่มีความ ซับซ้อนมาจากประวัติศาสตร์การก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยรัฐบาลจีนถือว่า ประเด็นไต้หวัน (การรวมชาติกับไต้หวัน) เป็นประเด็นภายในประเทศ และเป็นหนึ่งในผลประโยชน์หลัก (Core Interest)

รวมถึงความชอบธรรมและความอยู่รอดของรัฐบาลพรรคคอมมิวนิสต์จีน (พคจ.) ที่ไม่สามารถประนีประนอมได้เนื่องจากเกี่ยวข้องกับอำนาจอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดน และการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ โดยได้หันมีความสำคัญต่อการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทั้งด้านความมั่นคง เศรษฐกิจและเทคโนโลยีระหว่างจีนกับสหรัฐฯ

๒. อาเซียนซึ่งมีที่ตั้งอยู่ตรงกลางระหว่างมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิกได้ประกาศเอกสารมุมมองของอาเซียนต่ออินโด-แปซิฟิก (ASEAN Outlook on Indo-Pacific - AOIP) เมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๒ ในการประชุมสุดยอดอาเซียนที่กรุงเทพฯ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับประเทศในภูมิภาคและมหาอำนาจในด้านการเชื่อมโยง ความร่วมมือทางทะเล การพัฒนาที่ยั่งยืนตามเป้าหมายของสหประชาชาติ พ.ศ. ๒๕๗๓ และความร่วมมือด้านเศรษฐกิจในด้านต่างๆ โดยรักษาความเป็นแกนกลางของอาเซียนในภูมิภาค โดยทั้งจีน สหรัฐฯ และพันธมิตรต่างให้การยอมรับในเอกสารมุมมองของอาเซียนดังกล่าวและย้ำการสนับสนุนความเป็นแกนกลางของอาเซียนในภูมิภาค

๓. ประเทศไทยมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อยู่ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยนับเป็นรัฐชายฝั่ง (Coastal State) และรัฐช่องแคบ (Strait State) ที่อยู่ในคาบสมุทรอินโดจีน โดยมีชายฝั่งทะเลแยกเป็น ๒ ด้าน คือ ด้านตะวันออก ได้แก่ อ่าวไทย และด้านตะวันตก ประกอบด้วยทะเลอันดามันและช่องแคบมะละกา ทำให้ประเทศไทยมีเส้นทางสู่สองมหาสมุทร คือ มหาสมุทรแปซิฟิก และมหาสมุทรอินเดีย

๔. ในด้านตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ประเทศไทยตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เป็นทะเลปิดหรือกึ่งปิด (Enclosed or Semi-enclosed) โดยมี ๓ ประเทศที่มีอาณาเขตติดกับอ่าวไทยด้านนอก ได้แก่ กัมพูชา เวียดนามและมาเลเซีย ทำให้เกิดพื้นที่เหลื่อมทับระหว่างไทยกับกัมพูชา และ ๔ ประเทศที่มีอาณาเขตติดต่อกับทะเลด้านตะวันตกของประเทศไทย ได้แก่ เมียนมา อินเดีย อินโดนีเซียและมาเลเซีย นอกจากนี้ พื้นที่ทางทะเลของประเทศไทยมีส่วนที่อยู่ในช่องแคบมะละกา ด้านที่ติดกับมหาสมุทรอินเดีย ดังนั้น ไทยจึงมีสถานะเป็นหนึ่งในรัฐเจ้าของช่องแคบมะละกา (The Littoral States /Coastal States of the Strait of Malacca) ด้วย ขณะที่พื้นที่ทางทะเลของประเทศไทยถูกล้อมด้วยพื้นที่ทางทะเลของประเทศเพื่อนบ้านทั้งสองด้านและประชิดกับเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศเพื่อนบ้าน โดยในด้านอ่าวไทยชั้นในถูกล้อมด้วยกัมพูชา เวียดนามและมาเลเซีย และด้านอ่าวไทยชั้นนอก ถูกล้อมด้วยจีน อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ ขณะที่ด้านตะวันตกพื้นที่ตอนเหนือของช่องแคบมะละกาถูกล้อมด้วย อินโดนีเซียและมาเลเซีย ดังนั้น ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศในการแบ่งเขตแดนทางทะเลระหว่างประเทศ ประเทศต่าง ๆ รอบอ่าวไทยและทะเลฝั่งตะวันตกจะไม่สามารถขยายเขตเศรษฐกิจจำเพาะออกไปได้เต็มที่ถึง ๒๐๐ ไมล์ทะเล หรือประมาณ ๓๗๐ กิโลเมตร แต่มีส่วนที่อ้างสิทธิทับซ้อนกันอยู่ซึ่งต้องเจรจาตกลงกัน

๕. ด้านทะเลอ่าวไทย ประเทศไทยอ้างสิทธิในเขตไหล่ทวีปทับซ้อนกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ มาเลเซีย เวียดนามและกัมพูชา ซึ่งยังไม่มีการจัดทำความตกลงแบ่งเขตไหล่ทวีประหว่างกันตามข้อ ๘๓ วรรค ๑ ของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. ๑๙๘๒ (1982 United Nations Convention on the Law of the Sea : 1982 UNCLOS) โดยในส่วนที่ไทยอ้างสิทธิในไหล่ทวีปทับซ้อนกับมาเลเซีย นั้น ทั้งสองประเทศได้จัดทำบันทึกความเข้าใจระหว่าง

ราชอาณาจักรไทยและมาเลเซียเกี่ยวกับการจัดตั้งองค์การร่วมเพื่อแสวงประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ใต้ทะเลในบริเวณที่กำหนดของไหล่ทวีปของประเทศทั้งสองในอ่าวไทย ลงนามวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๒ เพื่อสำรวจและแสวงประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของไหล่ทวีปในพื้นที่พัฒนาร่วม (Joint Development Area – JDA) ร่วมกัน

๖. เมื่อพิจารณาถึงที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของอ่าวไทยข้างต้น อ่าวไทยเป็นพื้นที่เชื่อมโยงกับช่องแคบมะละกาและช่องแคบสิงคโปร์ ซึ่งเชื่อมต่อระหว่างมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิก และเป็นช่องทางการออกสู่ทะเลของจีนตอนใต้ และเป็นหนึ่งในเส้นทางการขนส่งสินค้าและโลจิสติกส์สำคัญภายใต้ข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง (BRI) รวมถึงการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลของจีน นอกจากนี้ อ่าวไทยยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศไทย โดยเปรียบเสมือนเป็นประตูการค้าของประเทศเนื่องจากเป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรม ท่าเรือ และเขตเศรษฐกิจพิเศษที่สำคัญ เช่น ท่าเรือมาบตาพุด แหลมฉบัง และโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) และมีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติทั้งในด้านการประมง และพลังงาน ในขณะที่เดียวกันมีความสำคัญต่อความมั่นคงของประเทศ โดยมักเผชิญกับความท้าทายจากภัยความมั่นคงรูปแบบใหม่ โดยเฉพาะภัยทางทะเล เช่น การโยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติ การลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ภัยพิบัติธรรมชาติ และการรุกรานน้ำ โดยเรือประมงต่างชาติ

๗. อ่าวไทยยังเป็นที่การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ จากการที่เป็นช่องทางการขยายเขตอิทธิพลพื้นที่ “หลังบ้าน” (อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง) ทางทะเลของจีน ขณะที่สหรัฐฯ และพันธมิตรภายใต้กลุ่ม QUAD) มีความห่วงกังวลต่อการขยายอิทธิพลของจีนในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในกัมพูชา ได้แก่ โครงการขยายฐานทัพเรือเรียม (Ream) ในจังหวัดพระสีหนุ และโครงการพัฒนาพื้นที่ดาราซากอร์ (Dara Sakor) ในจังหวัดเกาะกง ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถในการปฏิบัติการทางทหารของจีนในภูมิภาค และทำให้กองทัพจีนมีขีดความสามารถในการควบคุมเส้นทางการสัญจรทางเรือ (Sea Lines of Communication – SLOC) ในบริเวณทะเลจีนใต้ อ่าวไทย และช่องแคบมะละกา

๘. การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนและสหรัฐฯ และพันธมิตรด้านความมั่นคงทางทะเลในทะเลจีนใต้และเชื่อมต่อมาอ่าวไทย จะเป็นการเปิดพื้นที่ใหม่ทางการแข่งขันระหว่างจีนกับสหรัฐฯ และส่งผลให้การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางทะเลระหว่างจีน กับสหรัฐฯ และพันธมิตรในภูมิภาคทวีความเข้มข้นยิ่งขึ้น โดยอาจมีการดำเนินกิจกรรม/การปฏิบัติการทางทหารบ่อยครั้งขึ้นเพื่อป้องปรามการแผ่อิทธิพลของจีน และส่งผลให้เกิดความเข้าใจผิดจนบานปลายเป็นความขัดแย้งเชิงกายภาพได้ง่ายขึ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และไทย

๙. จีนได้วางยุทธศาสตร์เชิงรุกในการส่งเสริมการขยายอิทธิพลทางทะเลด้านการสร้างกฎระเบียบและบรรทัดฐาน และโครงสร้างพื้นฐาน อย่างเป็นระบบและสอดคล้องกันผ่านการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ ข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง (BRI) เส้นทางสายไหมทางทะเลในศตวรรษที่ ๒๑ (Maritime Silk Road in the 21st Century) และการสร้างความเป็นประชาคมที่มีอนาคตร่วมกันระหว่างจีนกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง รวมถึงในกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง

(MLC) ตลอดจน การโครงการพัฒนาฐานทัพเรือเรือและโครงการดาราซากอร์ในกัมพูชา กอปรกับ ตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ เป็นต้นมา จีนได้บรรจุประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจทางทะเลใน “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะ ๕ ปี” โดยในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะ ๕ ปี ฉบับที่ ๑๔ (ค.ศ. ๒๐๒๑ - ๒๐๒๕) ได้ระบุถึง “การปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ทางทะเลและการเร่งสร้างความเป็นมหาอำนาจทางทะเลของจีน” ทั้งนี้ เพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์ของจีนในระยะยาวในการบรรลุเป้าหมาย ๑๐๐ ปี ประการที่ ๒ ในปี พ.ศ. ๒๕๙๒ ในการพัฒนาจีนให้เป็นประเทศที่มีอัตลักษณ์แบบจีนยุคใหม่ และสร้างพื้นที่หลังบ้านที่เป็นมิตรกับจีนและเป็นทางออกจากจากการถูกปิดล้อมจากสหรัฐฯและพันธมิตร

๑๐. สหรัฐฯ ดำเนินยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลในลักษณะปฏิบัติการตอบโต้ และป้องปรามการแผ่อิทธิพลทางทะเลของจีน สะท้อนได้จากการดำเนินยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก (FOIP) และกรอบความร่วมมือเศรษฐกิจอินโด-แปซิฟิก (IPEF) รวมถึงการจัดทำเอกสาร “Advantage at Sea Prevailing with Integrated All-Domain Naval Power” ฉบับปี พ.ศ. ๒๕๖๓ ที่มีเป้าหมายเพื่อป้องปรามจีนซึ่งสหรัฐฯ ถือว่า เป็นภัยคุกคามที่ร้ายแรงที่สุดต่อสันติภาพและความเจริญรุ่งเรืองของโลกในยุคปัจจุบัน โดยสหรัฐฯ ให้ความสำคัญสูงสุดกับการแข่งขันกับจีนที่มีเจตนาครอบครองทะเลและเปลี่ยนแปลงระเบียบโลกใหม่ และเข้ามาแทนที่สหรัฐฯ นอกจากนี้ สหรัฐฯ กังวลเกี่ยวกับโครงการพัฒนาฐานทัพเรือเรือในกัมพูชาของจีน ซึ่งจะเพิ่มขีดความสามารถของจีนในการปฏิบัติการทางทหาร และการควบคุมเส้นทางการสัญจรทางเรือในบริเวณทะเลจีนใต้ อ่าวไทย และช่องแคบมะละกา ขณะที่ยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ ฉบับใหม่ของญี่ปุ่นกำหนดให้จีนเป็นความท้าทายทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่สุดในการรักษาสันติภาพและความมั่นคงของญี่ปุ่น และประชาคมระหว่างประเทศจากความพยายามฝ่ายเดียวของจีนในการเปลี่ยนแปลงสถานะปัจจุบันทางทะเลและอากาศในทะเลจีนตะวันออกและทะเลจีนใต้โดยใช้กำลัง และอินเดียมุ่งขยายบทบาทในฝั่งทะเลอันดามันและมหาสมุทรอินเดียซึ่งเชื่อมต่อกับช่องแคบมะละกาและอ่าวไทย โดยอินเดียกังวลเกี่ยวกับการขยายอิทธิพลของจีนในมหาสมุทรอินเดียตามทฤษฎี String of Pearls ซึ่งส่งผลให้เกิดการปิดล้อมและกระทบต่อผลประโยชน์ของอินเดีย และออสเตรเลียกังวลเกี่ยวกับการดำเนินการฝ่ายเดียวของจีนเพื่อเปลี่ยนแปลงสถานะเดิมในทะเลจีนใต้ โดยสหรัฐฯ และพันธมิตร ให้ความสำคัญกับการดำเนินยุทธศาสตร์ลักษณะ Integrated Deterrence เพื่อร่วมกันป้องปรามการแผ่ขยายอิทธิพลของจีนในบริเวณทะเลจีนใต้ อ่าวไทยและช่องแคบมะละกา

๑๑. การขยายอิทธิพลทางทะเลของจีนในพื้นที่อ่าวไทยและกัมพูชาจะช่วยเติมเต็มยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงทางทะเลและเพิ่มขีดความสามารถของจีนในการควบคุมพื้นที่ทางทะเลและเส้นทางการสัญจรทางเรือในบริเวณอ่าวไทย ทะเลจีนใต้และช่องแคบมะละกาได้อย่างทั่วถึงมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อทั้งดุลยภาพทางการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจและความมั่นคงทางทะเลของภูมิภาค ซึ่งรวมถึงความมั่นคงของประเทศไทย และความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและความร่วมมือในกรอบภูมิภาคอย่างมีนัยสำคัญ

๑๒. ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา การที่กองทัพเรือกัมพูชาได้รับการสนับสนุนจากกองทัพเรือจีนจะช่วยเสริมสร้างขีดความสามารถทางทะเลแก่กองทัพเรือกัมพูชา และเพิ่มอำนาจในการเจรจาต่อรองแก่รัฐบาลกัมพูชาในกรณีพื้นที่อ้างสิทธิ์ไหล่ทวีปทับซ้อนกับไทย ซึ่งรัฐบาลกัมพูชาอาจใช้ประโยชน์จากสถานะความได้เปรียบในประเด็นประเด็นเขตแดนทางทะเลดังกล่าวเชื่อมโยงกับประเด็นทวิภาคีค้างอื่นๆ เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองกับไทยในประเด็นเหล่านั้น ซึ่งจะส่งผลต่อเสถียรภาพและความมั่นคงทางทะเล และสถานะความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของไทยในการเจรจาต่อรองกับกัมพูชา

๑๓. ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน การแผ่ขยายอิทธิพลของจีนในอ่าวไทย จะเพิ่มความซับซ้อนและท้าทายสำหรับไทยในการบริหารจัดการความสัมพันธ์กับจีนทั้งด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจเมื่อคำนึงว่า จีนได้ประชิดเข้ามาในด้านความมั่นคงในพื้นที่อ่าวไทย และไทยยังคงต้องพึ่งพาด้านเศรษฐกิจในระดับสูง โดยไทยอาจสูญเสียอำนาจต่อรองกับจีนมากยิ่งขึ้น ซึ่งรวมถึงในประเด็นด้านการเมือง/ความมั่นคงที่จีนให้ความสำคัญและผลักดันให้ไทยตอบสนอง/สนับสนุนตามคำขอทั้งในกรอบทวิภาคีและพหุภาคี

๑๔. ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ นั้น สหรัฐฯ อาศัยความเป็นพันธมิตรและหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ (Strategic Alliance and Partnership) อันเก่าแก่ที่สุดกับไทย และความร่วมมือด้านความมั่นคง และการทหารที่ใกล้ชิดระหว่างกันเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ Free and Open Indo-Pacific (FOIP) กรอบ Indo-Pacific Economic Framework (IPEF) และหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง – สหรัฐฯ (MUSP) เพื่อส่งเสริมสันติภาพ การพัฒนาที่ยั่งยืนและความเจริญรุ่งเรืองในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการคงไว้ซึ่งบทบาทของสหรัฐฯ ในภูมิภาค และการป้องปรามการแผ่ขยายอิทธิพลของจีน ทั้งนี้ ความท้าทายทางความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ คือ ความพยายามของสหรัฐฯ ในการสร้างดุลยภาพระหว่างการดำเนินยุทธศาสตร์เพื่อป้องปรามการแผ่ขยายอิทธิพลของจีนในภูมิภาคกับการผูกโยกประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ทางการเมืองภายในประเทศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการรักษาความต่อเนื่องทางความสัมพันธ์ระหว่างกันในเหตุการณ์ที่ไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ไม่ได้เป็นไปตามครรลองประชาธิปไตย

๑๕. ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและอาเซียนนั้น ไทยจะประสบกับความท้าทายในการบริหารจัดการความสัมพันธ์กับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและอาเซียน ซึ่งมีท่าทีและระดับความกังวลที่แตกต่างกันต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจทางความมั่นคงทางทะเล เนื่องด้วยที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และผลประโยชน์ที่ต่างกันในการดำเนินความสัมพันธ์กับจีน สหรัฐฯ และพันธมิตร อีกทั้งการแผ่อิทธิพลของจีนในอ่าวไทยจะเป็นการเพิ่มความท้าทายแก่อาเซียนมากยิ่งขึ้นในการสอดประสานท่าทีในประเด็นสำคัญ ๆ ของภูมิภาคจากที่มีอยู่ในปัจจุบัน และการรักษาไว้ซึ่งความเป็นแกนกลางของอาเซียนในภูมิภาค

๑๖. ในประเด็นกฎหมายระหว่างประเทศด้านกิจการทางทะเลที่มีนัยสำคัญเกี่ยวกับการแข่งขันในเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจ ไทยได้ให้สัตยาบันเพื่อเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. ๑๙๘๒ (United Nations Convention on the Law of the Sea 1982 - UNCLOS) เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ ทำให้ประเทศไทยต้องปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้อนุสัญญาฯ ซึ่งรวมถึงพันธกรณีเกี่ยวกับการวิจัยวิทยาศาสตร์ทางทะเล (Marine Scientific Research - MSR) แต่ปัจจุบัน ไทยยังไม่มีกรอบนิติการตามข้อบทของอนุสัญญาฯ ในส่วนที่เกี่ยวกับการวิจัยวิทยาศาสตร์ทางทะเล (ภาค ๑๓ ของอนุสัญญาฯ) ที่ผ่านมา ไทยเคยได้รับคำขอเข้ามาวิจัยวิทยาศาสตร์ทางทะเลจากรัฐต่าง ๆ อาทิ จีน ญี่ปุ่น และรัสเซีย อย่างไรก็ตาม ไทยไม่เคยปฏิบัติตามคำขอเนื่องจากเอกสารไม่ครบถ้วน หรือมีการส่งคำร้องเกินกำหนดเวลา หรือไม่สามารถตกลงกันได้ตามเงื่อนไขที่ฝ่ายไทยกำหนด

๑๗. ปัจจุบัน ยังไม่มีพระราชบัญญัติ ระเบียบหรืออนุบัญญัติอื่น ๆ เกี่ยวกับการวิจัยวิทยาศาสตร์ทางทะเล ดังนั้น จึงยังไม่ปรากฏหน่วยงานที่รับผิดชอบที่แน่นอน โดยกองความมั่นคงทางทะเล สภาความมั่นคงแห่งชาติรับที่จะเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักในประเด็นการวิจัยวิทยาศาสตร์ทางทะเลไปพลางก่อน จนกว่าจะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

๑๘. ในอนาคต หากจีนส่งกองกำลังทางเรือมาประจำการที่ฐานทัพเรือเริ่มในกัมพูชา มีโอกาสที่เรือรบจีนอาจเดินเรือผ่าน ปฏิบัติกิจกรรมทางการทหารและ/หรือการวิจัยวิทยาศาสตร์ทางทะเลภายในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของไทย ทั้งโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ ซึ่งหน่วยงานความมั่นคงไทยควรเตรียมความพร้อม และศึกษารอบการดำเนินการด้านกฎหมายระหว่างประเทศและภายในประเทศที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ทั้งนี้ ไทยเป็น ๑ ใน ๑๘ ประเทศที่ห้ามการดำเนินกิจกรรมทางทหารในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ โดยไทยได้ทำคำประกาศแนบท้ายสัตยาบันสารการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญา UNCLOS ว่า ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ การอุปโภคเสรีภาพ ในการเดินเรือที่สอดคล้องกับบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับอนุสัญญา UNCLOS ไม่รวมถึงการใช้ทะเลในทางไม่สันติโดย ปราศจากความยินยอมของรัฐชายฝั่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การฝึกทหาร หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่อาจกระทบต่อสิทธิและประโยชน์ของรัฐชายฝั่ง และไม่รวมถึงการคุกคาม หรือการใช้กำลังต่อบุรณภาพแห่งดินแดน เอกอรัชทางการเมือง สันติภาพ หรือความมั่นคงของรัฐชายฝั่ง

๑๙. ในระยะยาว อิทธิพลทางทะเลของจีนในกัมพูชาที่สูงขึ้นจะเป็นปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ที่สำคัญในการพิจารณาเกี่ยวกับการดำเนินโครงการชุดคลองไทย เนื่องจากหากไทยตัดสินใจชุดคลองไทย อ่าวไทยจะถูกปิดล้อมจากจีนทั้งจากทะเลจีนใต้และอ่าวไทย โดยมีโครงสร้างพื้นฐานด้านการเดินเรือของจีนทั้งทางด้านชายฝั่งตะวันออก (ฐานทัพเรือเริ่มและท่าเรือในดาราสกอร์) และตะวันตก (เกาะโกกของเมียนมากลาง อ่าวเบงกอล และท่าเรือจาร์กผิว) ซึ่งสร้างความกังวลอย่างมากต่อเวียดนามและอินเดียในฐานะที่ได้รับผลกระทบจากภัยคุกคามระยะประชิด

ผลการศึกษาที่ต่อบัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ ๓ สรุปได้ดังนี้

๑. ในบริบทการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ และพันธมิตรในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง การดำเนินการของสหรัฐฯ ในกรอบหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง - สหรัฐฯ (MUSP) มีความล่าช้าและต้องอาศัยพันธมิตรช่วยขับเคลื่อนความร่วมมือโดยสหรัฐฯ ได้จัดตั้งกลุ่มมิตรลุ่มน้ำโขง (FOM) และหุ้นส่วนพลังงานญี่ปุ่น - สหรัฐฯ - ลุ่มน้ำโขง (JUMPP) ซึ่งแสดงถึงการดำเนิน

ยุทธศาสตร์ในลักษณะ Integrated Deterrence ในมิติเศรษฐกิจเพื่อป้องปรามการแผ่ขยายอิทธิพลของจีน กอปรกับกับสหรัฐฯ ได้กำหนดเงื่อนไขหลักการด้านประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนในการดำเนินความร่วมมือกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง สะท้อนจากการผูกโยงเรื่องสถานการณ์ในเมียนมากับการขับเคลื่อนหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขงกับสหรัฐฯ (MUSP) ให้มีความคืบหน้า โดยสหรัฐฯ ไม่สามารถยอมรับการเป็นประธานร่วมกับเมียนมา เมื่อถึงวาระตามระบบหมุนเวียนของกรอบความร่วมมือทำให้ สปป.ลาว จำเป็นต้องรับหน้าที่ประธานร่วมกับสหรัฐฯ ต่อไปในปี พ.ศ. ๒๕๖๖ ในขณะที่กรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง (MLC) ซึ่งจัดตั้งได้เพียง ๘ ปี มีความคืบหน้าเป็นรูปธรรม โดยจีนอาศัยกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง (MLC) เพื่อสอดประสานและสนับสนุนกับยุทธศาสตร์ในระดับโลกในการแผ่ขยายอิทธิพลผ่านข้อริเริ่มสายแถบและสายเส้นทาง (BRI) Global Development Initiative (GDI) และ Global Security Initiative (GSI) ผ่านการเสริมสร้างความเป็นประชาคมที่มีอนาคตร่วมกันระหว่างจีนกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และการจัดตั้งกองทุนพิเศษแม่โขง-ล้านช้าง (MLC Special Fund) จำนวน ๓๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อให้เงินสนับสนุนโครงการจากประเทศสมาชิกจำนวน ๖๖๖ โครงการ อีกทั้งในการประชุมกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง (MLC) ระดับรัฐมนตรี ครั้งที่ ๗ จีนได้เสนอข้อริเริ่มที่เป็นรูปธรรม ๖ ประการ ในด้านเกษตร การบริหารจัดการน้ำ การพัฒนาดิจิทัล อวกาศ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และสาธารณสุข

๒. ในเชิงพื้นที่การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ นักวิชาการและผู้แทนหน่วยงานความมั่นคงเห็นสอดคล้องกันว่า สหรัฐฯ ไม่ได้มองพื้นที่อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ซึ่งถือเป็นพื้นที่หลังบ้านจีน เป็นพื้นที่หลักทางการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีน เนื่องจากสหรัฐฯ มุ่งเน้นแข่งขันในพื้นที่รอบนอกของจีนในทะเลจีนใต้ และไต้หวัน ซึ่งถือเป็นผลประโยชน์หลัก (Core Interest) ของจีน และขณะเดียวกัน ทะเลจีนใต้ก็เป็นผลประโยชน์หลักของสหรัฐฯ ในการปกป้องเสรีภาพในการเดินเรือ และเส้นทางสัญจรทางทะเลในการขนส่งพลังงาน ซึ่งมีนัยสะท้อนว่า สหรัฐฯ ยอมรับว่า อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงเป็นเขตอิทธิพลของจีน และไม่ได้เป็นพื้นที่ซึ่งมีความสำคัญลำดับต้นของสหรัฐฯ แต่เป็นพื้นที่เพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ในการสกัดกั้นจีน ดังนั้น สหรัฐฯ เพียงประสงค์คงบทบาทไว้ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง เนื่องจากจำเป็นต้องจัดสรรสรรพกำลังไปในพื้นที่ทะเลจีนใต้และไต้หวัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางทะเลต่อสหรัฐฯ โดยตรง และเมื่อค้ำประกันว่า สหรัฐฯ เผชิญกับความท้าทายจากปัญหาการเมืองและเศรษฐกิจภายในประเทศและสถานการณ์ในยูเครนจึงจำเป็นต้องจัดลำดับความสำคัญของพื้นที่แข่งขันกับจีน นอกจากนี้ สหรัฐฯ ให้ความสำคัญกับการดำเนินการป้องปรามจีนผ่านกรอบความร่วมมือในขนาดย่อย (Minilateralism) ได้แก่ กลุ่ม QUAD และ AUKUS เพื่อแทนการเข้ามาอยู่ในภูมิภาค

๓. ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศได้เข้าสู่ยุคใหม่และมุ่งสู่การเป็นประชาคมที่มีอนาคตร่วมกันเพื่อนำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนยิ่งขึ้นจากการเยือนไทยของนายสี จิ้นผิง ประธานาธิบดีจีนในช่วงการประชุมผู้นำเขตเศรษฐกิจเอเปคระหว่างวันที่ ๑๗ - ๑๙ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๖ โดยฝ่ายจีนแสดงความพร้อมที่จะร่วมมือกับฝ่ายไทยเพื่อบรรลุการสร้างประชาคมรับมือกับความท้าทายต่าง ๆ และสร้างโอกาสร่วมกันเพื่อให้เป็นทั้งญาติ และหุ้นส่วนที่ดีต่อกันต่อไปรวมทั้งเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน โดยเสนอแนวทางการขับเคลื่อนความร่วมมือระหว่างกัน ได้แก่ ๑. การแลกเปลี่ยนการเยือนระดับสูง ซึ่งจะช่วยส่งเสริม

ความไว้วางใจเชื่อใจทางการเมืองระหว่างกันมากขึ้น ๒. ความร่วมมือในทางปฏิบัติ (Practical Cooperation) ซึ่งจีนเป็นตลาดการค้าและตลาดสินค้าเกษตรใหญ่ที่สุดของไทย เป็นนักลงทุนต่างชาติ และแหล่งนักท่องเที่ยวที่สำคัญที่สุด โดยโครงการรถไฟจีน - ลาว ได้ช่วยลดต้นทุนการขนส่งผลไม้จากไทยมาจีนได้ประมาณครึ่งหนึ่ง ฝ่ายจีนหวังให้โครงการรถไฟไทย-จีนแล้วเสร็จตามกำหนด โดยเฉพาะส่วนที่เชื่อมต่อกันระหว่างระบบรางของไทยกับโครงการรถไฟจีน - ลาว เพื่อส่งเสริมความเชื่อมโยงในภูมิภาค ๒ ระเบียง ได้แก่ เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ของไทย และ ระเบียงเศรษฐกิจจีน - ลาว (China - Laos Economic Corridor) และ ๓ ห่วงโซ่ ได้แก่ ห่วงโซ่โลจิสติกส์ ห่วงโซ่การผลิต และห่วงโซ่มูลค่า และการปฏิสัมพันธ์ระดับประชาชน เกี่ยวกับเรื่องนี้ นักวิชาการเห็นว่า แม้จีนขอให้ฝ่ายเร่งรัดการดำเนินการโครงการรถไฟไทย-จีนให้แล้วเสร็จโดยเร็วเพื่อระบบรางจะได้เชื่อมต่อกับโครงการรถไฟจีน-ลาว แต่ฝ่ายจีนไม่ได้กดดันฝ่ายไทยอย่างจริงจัง เนื่องจากจีนมุ่งการพัฒนาโครงการขยายฐานทัพเรือเรียบร้อยแล้ว

๔. ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ทั้งสองประเทศมุ่งมั่นส่งเสริมความร่วมมือตามแถลงการณ์ไทย - สหรัฐฯ ว่าด้วยความสัมพันธ์และหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ และส่งเสริมความร่วมมือด้านความมั่นคงและการบังคับใช้กฎหมายและการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติ รวมถึงภายใต้กรอบหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง - สหรัฐฯ (MUSP) ความท้าทายทางความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ คือ ความพยายามของสหรัฐฯ ในการสร้างดุลยภาพระหว่างการดำเนินยุทธศาสตร์เพื่อป้องกันและขยายอิทธิพลของจีนในภูมิภาค โดยการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์กับไทยกับการผูกโยกประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ทางการเมืองภายในประเทศของสหรัฐฯ ซึ่งส่งผลต่อการรักษาความต่อเนื่องทางความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ในช่วงที่ไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ไม่ได้เป็นไปตามครรลองของประชาธิปไตย (การรัฐประหาร) ขณะที่ความท้าทายของไทยคือ การเสริมสร้างคุณค่าของไทยในการเป็นพันธมิตรและหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ที่เก่าแก่ที่สุดของสหรัฐฯ โดยให้สหรัฐฯ คำนึงถึงผลประโยชน์ที่มีร่วมกันกับไทยมากกว่าปัจจัยด้านอุดมการณ์ในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกัน

๕. ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา ทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์ทางการเมืองและความมั่นคงในระดับดีมาก และเห็นพ้องที่จะไม่นำประเด็นปัญหาที่มีความละเอียดอ่อน อาทิ ปัญหาเขตแดนมาเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาพื้นที่ชายแดนและความเป็นอยู่ของประชาชนบริเวณชายแดนของทั้งสอง โดยความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้นำของทั้งสองประเทศเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ โดยคาดว่า ในการเลือกตั้งทั่วไปของกัมพูชาวันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ สมเด็จจ้อครมมหาเสนาบดี เดโช ฮุน เซน นายกรัฐมนตรีกัมพูชาและพรรคประชาชนกัมพูชา จะยังคงได้รับชัยชนะและจัดตั้งรัฐบาล และมีความเป็นไปได้ว่า เมื่อสมเด็จจ้อ ฮุน เซนดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไปในระยะหนึ่งแล้วจึงน่าจะลงจากตำแหน่ง เพื่อให้ พลโท ฮุน มาเนตดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทน โดยผู้นำและรัฐบาลใหม่ของกัมพูชา น่าจะยังสานต่อนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลชุดก่อนเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ของกัมพูชา

๖. สำหรับกรณีเงินเข้าไปช่วยพัฒนาโครงการขยายฐานทัพเรือเตรียมและโครงการพัฒนาพื้นที่ดาราซอร์ในกัมพูชาและผลกระทบต่อประเทศไทยนั้น ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศและหน่วยงานความมั่นคงได้แสดงความเห็นสอดคล้องกันว่า ๑. สหรัฐฯ ได้แสดงข้อกังวลเกี่ยวกับการเรื่องนี้กับหน่วยงานความมั่นคงของไทยที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากเห็นว่า โครงการขยายฐานทัพเรือเตรียมจะช่วยเสริมสร้างความได้เปรียบเชิงยุทธศาสตร์ทางทะเลให้แก่จีนจากการที่จีนสามารถแผ่อิทธิพลและวางกองกำลังเรือในพื้นที่อ่าวไทย ซึ่งส่งผลกระทบต่อเส้นทางการสัญจรทางทะเลของสหรัฐฯ โดยฝ่ายสหรัฐฯ ขอให้ฝ่ายไทยช่วยแสดงความกังวลในเรื่องนี้กับฝ่ายกัมพูชา ขณะเดียวกันก็ยอมรับว่า สหรัฐฯ คงไม่สามารถห้ามจีนและกัมพูชาที่จะพัฒนาโครงการดังกล่าว แต่อยากให้ฝ่ายกัมพูชาแสดงความโปร่งใสในเรื่องนี้ ๒. ไทยเห็นว่า โครงการขยายฐานทัพเรือเตรียมเป็นประเด็นระหว่างสหรัฐฯ กับจีน ไม่ได้เป็นเรื่องระหว่างไทยกับกัมพูชา ทำให้ที่ผ่านมา ฝ่ายไทยไม่เคยหยิบยกเรื่องนี้กับฝ่ายกัมพูชา ๓. หากจีนเข้ามามีบทบาทในโครงการพัฒนาฐานทัพเรือเตรียมเต็มรูปแบบ อาจเป็นไปได้ที่สหรัฐฯ จะขอใช้ฐานทัพในไทยเพื่อป้องกันภัยพิบัติของจีน ฝ่ายไทยควรระมัดระวังเกี่ยวกับการจัดตั้งอุปกรณ์ที่ฐานทัพเรือเตรียมของจีนและกัมพูชาที่สามารถใช้ในเชิงการข่าวในพื้นที่อ่าวไทยได้สะดวกขึ้น ๔. โครงการพัฒนาฐานทัพเรือเตรียมไม่ส่งผลกระทบต่อไทยโดยตรง แต่ไทยกังวลเกี่ยวกับผลกระทบด้านอาชญากรรมข้ามชาติในพื้นที่ชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาที่เป็นผลจากการเข้าถึงของเงินในเขตเศรษฐกิจพิเศษของกัมพูชา เช่น อาชญากรรมจากขบวนการหลอกเหยื่อทางโทรศัพท์ (Call Center) ซึ่งเป็นภัยคุกคามโดยตรงต่อไทย และการแทรกแซงจากต่างชาติไม่ว่าจะเป็นสหรัฐฯ หรือจีน ซึ่งมีพฤติกรรมแทรกซึมในภาคส่วนต่าง ๆ ของไทย ๕. หากจีนสามารถพัฒนาฐานทัพเรือเตรียมได้สำเร็จ จะนำไปสู่ความร่วมมือระหว่างจีน กับกัมพูชาทางการปฏิบัติการทางทะเลที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ก็มีโอกาสที่จีนจะช่วยสนับสนุนกัมพูชาให้มีขีดความสามารถการเรือทางเรือที่สูงขึ้น ซึ่งอาจส่งผลให้กัมพูชามีอำนาจการต่อรองในการเจรจาการพัฒนาในพื้นที่ปิโตรเลียมทับซ้อนไทย-กัมพูชา (OCA) เพิ่มขึ้น และทำให้ไทยเจรจาได้ยากขึ้น และหากเจรจาได้เป็นผลสำเร็จ จีนอาจพยายามเข้ามาขอสัมปทานด้านพลังงานจากกัมพูชา และอ้างความจำเป็นในการมีกำลังทางเรือเพื่อปกป้องสัมปทานของจีน ๖. การเจรจาการพัฒนาในพื้นที่ปิโตรเลียมทับซ้อนไทย-กัมพูชา (OCA) น่าจะเพิ่มความซับซ้อนด้านความมั่นคงในอ่าวไทยมากขึ้น เนื่องจากต่างชาติต้องการแสวงหาพันธมิตร โดยการให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ เช่น การสนับสนุนการพัฒนาฐานทัพ ท่าเรือ สนามบิน หรือการเข้ามาลงทุนเพื่อในการสำรวจหรือผลิตน้ำมัน ก๊าซ ในพื้นที่ทับซ้อน

๗. เวียดนามมีข้อห่วงกังวลกับการที่จีนเข้าไปช่วยพัฒนาโครงการขยายฐานทัพเรือเตรียม เนื่องจากจะทำให้เวียดนามเผชิญกับความท้าทายด้านความมั่นคงสองด้านทางฝั่งทะเลจีนใต้กับจีน และฝั่งกัมพูชา ดังนั้น เวียดนามจึงจำเป็นต้องรักษาความสัมพันธ์อันดีกับทั้งกัมพูชาและเวียดนาม เพื่อผลประโยชน์ทางความมั่นคงของประเทศ

๘. ในด้านความสัมพันธ์อาเซียน - จีน และสถานการณ์ในทะเลจีนใต้ ฝ่ายจีนเห็นว่า ฝ่ายสหรัฐฯ พยายามใช้ประเด็นทะเลจีนใต้แบ่งแยกอาเซียน และเผยแพร่ข่าวลวงเกี่ยวกับจีน เช่น การถมทะเล และนำเสนอภาพว่าจีนเป็นภัยคุกคามทางทะเล พร้อมทั้งเห็นว่า ทะเลจีนใต้เป็นพื้นที่ทางทะเลในภูมิภาค โดยการแก้ไขข้อพิพาทควรดำเนินการระหว่างประเทศในภูมิภาคด้วยตนเอง และไม่ควรถูกให้ประเทศนอกภูมิภาคมาบั่นทอนเสถียรภาพในพื้นที่ ขณะที่ฝ่ายสหรัฐฯ เผยเกี่ยวกับ

การดำเนินการของ Chinese Maritime Militia (CMM) ในบริเวณทะเลจีนใต้ตั้งแต่ปี ๒๕๕๗ ซึ่งบ่งชี้ว่าจีนกำลังพยายามสร้าง ปรับเปลี่ยนและรักษาพื้นที่ทางกายภาพ (Physical Feature) ในทะเลจีนใต้ เพื่อให้สอดคล้องกับการอ้างสิทธิในพื้นที่ของจีน เช่น การพยายามเปลี่ยนแปลงภูมิประเทศในบางพื้นที่

๙. ในด้านการดำเนินการของอาเซียนในสถานการณ์ทะเลจีนใต้ ประเทศสมาชิกอาเซียนและจีนได้จัดกิจกรรมเพื่อปฏิบัติตามปฏิญญาว่าด้วยแนวปฏิบัติของภาคีในทะเลจีนใต้ ((Declaration of the Conduct of Parties in the South China Sea - DOC) เป็นระยะ และในโอกาสครบรอบ ๒๐ ปีของปฏิบัติตามปฏิญญาว่าด้วยแนวปฏิบัติของภาคีในทะเลจีนใต้ (DOC) อาเซียนและจีนได้ออกแถลงการณ์ร่วมว่าด้วยการครบรอบ ๒๐ ปี ของปฏิญญาว่าด้วยการปฏิบัติของภาคีของฝ่ายต่าง ๆ ในทะเลจีนใต้ (Joint Statement on the 20th Anniversary of the Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea) เพื่อย้ำความสำคัญของปฏิญญาว่าด้วยแนวปฏิบัติของภาคีในทะเลจีนใต้ (DOC) ซึ่งเป็นเอกสารที่อาเซียนและจีนได้ลงนามร่วมกันเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๕ ที่กรุงพนมเปญ และประเทศสมาชิกอาเซียนและจีนได้เริ่มเจรจาจัดทำประมวลการปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (Code of Conduct in the South China Sea - COC) อย่างเป็นทางการ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๐ และดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

๑๐. การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีนที่รุนแรงขึ้นส่งผลให้การประชุมในกรอบอาเซียนต่างๆ ซึ่งรวมถึงการประชุมระหว่างอาเซียนกับประเทศคู่เจรจา ๓ ประเทศ ได้แก่ จีน ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ (ASEAN Plus Three – APT) ได้บรรจุวาระเกี่ยวกับสถานการณ์ทะเลจีนใต้ในการประชุม โดยประเทศอาเซียนทุกประเทศรวมถึงไทย และประเทศคู่เจรย้าถึงความสำคัญของเสรีภาพในการเดินเรือและการบินผ่านเหนือน่านฟ้าทะเลจีนใต้ และไทยย้ำท่าทีการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธีและส่งเสริมให้ทะเลจีนใต้เป็นทะเลแห่งสันติภาพความรุ่งเรือง เสถียรภาพและการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sea of Peace, Prosperity, Stability and Sustainable Development) และสนับสนุนความร่วมมือลักษณะตามสาขาความร่วมมือ (Functional Cooperation) และการบริหารจัดการพื้นที่โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม

๑๑. สำหรับการดำเนินการของไทยในประเด็นที่เกี่ยวกับสถานการณ์ทะเลจีนใต้ เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ คณะรัฐมนตรีลงมติเห็นชอบตามที่กระทรวงการต่างประเทศเสนอเรื่อง การจัดตั้งคณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยต่อประเด็นทะเลจีนใต้ โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเป็นประธานเพื่อเป็นกลไกในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยต่อการปฏิบัติตามปฏิญญาว่าด้วยการปฏิบัติของภาคีฝ่ายต่าง ๆ ในทะเลจีนใต้ (DOC) การเจรจาจัดทำประมวลการปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (COC) และการส่งเสริมโครงการความร่วมมือที่เป็นรูปธรรมและมีผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งจะเสริมสร้างความไว้วางใจและสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเจรจาจัดทำประมวลการปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (COC) ต่อมาที่ประชุมคณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยต่อประเด็นทะเลจีนใต้ ครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้มีมติเห็นชอบให้แต่งตั้ง ๑. คณะอนุกรรมการด้านยุทธศาสตร์ภายใต้คณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยต่อประเด็นทะเลจีนใต้ โดยมีปลัดกระทรวงการต่างประเทศเป็นประธานอนุกรรมการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ

และกฎหมายเป็นอนุกรรมการ ๒. คณะอนุกรรมการด้านกฎหมายภายใต้คณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยต่อประเด็นทะเลจีนใต้ โดยมีอธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมายและอธิบดีกรมอาเซียนเป็นประธานร่วมอนุกรรมการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นอนุกรรมการ และ ๓. คณะกรรมการด้านความร่วมมือภายใต้คณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยต่อประเด็นทะเลจีนใต้ โดยมีอธิบดีกรมอาเซียนเป็นประธานอนุกรรมการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นอนุกรรมการ อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากการประชุมคณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยต่อประเด็นทะเลจีนใต้ ครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ คณะกรรมการฯ ยังไม่ได้จัดการประชุมครั้งที่ ๒

๑๒. สำหรับข้อประเมินของผลกระทบของสถานการณ์ความไม่สงบในทะเลจีนใต้ต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่องนั้น ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศและกองทัพเรือเห็นพ้องกันว่า สถานการณ์ความไม่สงบในทะเลจีนใต้จะไม่เพียงส่งผลกระทบต่ออ่าวไทย แต่ทะเลอันดามันด้วย เนื่องจากสถานการณ์ความมั่นคงทางทะเลมีความเชื่อมโยงกัน หากสถานการณ์ในทะเลจีนใต้มีความรุนแรงขึ้นจนถึงขั้นความขัดแย้งหรือสงครามโดยถึงขั้นการใช้กำลังเข้าปะทะกัน จะส่งผลกระทบต่อเส้นทางคมนาคมทางทะเลของไทย เนื่องจากอาจมีการปิดกั้นหรือประกาศเขตหวงห้ามทะเล (Military Exclusion Zone : MEZ) และปัจจุบัน ผังทะเลอันดามันของไทย ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้สามารถรองรับการขนส่งทางทะเลได้ดีหากอ่าวไทยถูกปิดกั้น

๑๓. สำหรับความสำคัญของอ่าวไทยต่อประเทศไทยนั้น อ่าวไทยเป็นเส้นทางขนส่งทางทะเลที่มีความสำคัญต่อประเทศไทยเป็นอย่างมากมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและอนาคต เพราะไทยต้องพึ่งพาการนำเข้าและส่งออกทางทะเลประมาณร้อยละ ๙๐ อีกทั้งอ่าวไทยยังเป็นแหล่งทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของไทยที่สามารถนำรายได้มาสู่ประเทศเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ หากประเทศไทยไม่สามารถใช้อ่าวไทยได้อย่างเสรีหรือมีภัยคุกคามในอ่าวไทย จะกระทบต่อเศรษฐกิจและชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยเป็นอย่างมาก ขณะที่ในด้านความมั่นคง ฐานทัพเรือหลักของไทยตั้งอยู่ในพื้นที่ด้านอ่าวไทย และอ่าวไทยยังเป็นพื้นที่อ้างสิทธิ์ทับซ้อนระหว่างไทย-กัมพูชา ซึ่งเป็นแหล่งพลังงานสำคัญ และเป็นพื้นที่เชิงยุทธศาสตร์ที่อยู่ใกล้กับช่องแคบมะละกาและทะเลจีนใต้ตอนใต้ ซึ่งจีนอาจมองว่า มีความสำคัญ โดยหากสามารถวางกำลังทางเรือในพื้นที่อ่าวไทยได้ จะส่งผลให้จีนสามารถวางกองกำลัง (Deploy) ไปปฏิบัติการในช่องแคบมะละกา และทะเลจีนใต้ตอนใต้ได้รวดเร็วกว่าขึ้น โดยเฉพาะเมื่อเกิดเหตุที่กระทบต่อผลประโยชน์แห่งชาติของจีน นอกจากนี้ หากเกิดการวางกำลังของจีนในพื้นที่อ่าวไทย ย่อมจะส่งผลให้สหรัฐฯ และประเทศอื่นๆ อาทิ เวียดนาม และมาเลเซีย ต้องเพิ่มขีดความสามารถกำลังรบทางเรือในพื้นที่อ่าวไทยด้วยเช่นกัน

๑๔. สำหรับความสำคัญของโครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor – EEC) นั้น รัฐบาลไทยได้ริเริ่มโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (ปัจจุบัน ได้เปลี่ยนชื่อเป็น โครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก) ให้เป็นเขตเศรษฐกิจชั้นนำของอาเซียนเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมเป้าหมายให้เป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจเพื่ออนาคตในยุคอุตสาหกรรม ๔.๐ โดยพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. ๒๕๖๑ (The EEC Act) มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยอุตสาหกรรมเป้าหมายในโครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ประกอบด้วย ๑๒ อุตสาหกรรมเป้าหมายที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ และสามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้สูงขึ้น นอกจากนี้

ยังมีโครงการโครงสร้างพื้นฐานสำคัญ (EEC Project List) ซึ่งเป็นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในโครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) เพื่อรองรับการขยายตัวของการลงทุนผ่านการลงทุนระหว่างภาครัฐและเอกชน (PPP EEC Track) มูลค่าการลงทุนรวม ๖.๕ แสนล้านบาท อาทิ โครงการรถไฟความเร็วสูงเชื่อม ๓ สนามบิน โดยการรถไฟแห่งประเทศไทย โครงการพัฒนาท่าเรือแหลมฉบังระยะที่ ๓ และโครงการพัฒนาท่าเรืออุตสาหกรรมมาบตาพุด รวมถึงโครงการพัฒนาสนามบินอู่ตะเภาและเมืองการบินภาคตะวันออก

๑๕. จีน สหรัฐฯ และพันธมิตรอาศัยการลงทุนในโครงการพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) เพื่อสนับสนุนการขยายบทบาทในอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง และการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างกัน โดยจีน ญี่ปุ่นและสหรัฐฯ เป็นสามประเทศในลำดับต้นที่เข้ามาลงทุนในโครงการพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ตามลำดับ โดย ๑. จีนเป็นพันธมิตรทางยุทธศาสตร์และนักลงทุนหลักของประเทศไทยและในโครงการพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ลงทุนในอุตสาหกรรมยานยนต์ไฟฟ้า (EV) พลังงานและพลังงานทดแทน และอิเล็กทรอนิกส์สมัยใหม่ โดยจีนลงทุนตามข้อริเริ่มสายแถบ สายเส้นทาง (BRI) และยุทธศาสตร์การพัฒนา Green & Circular เชื่อมโยงพื้นที่ Greater Belt Area (GBA) และ International Land Sea Trade Corridor (ILSTC) กับไทยและกัมพูชา สปป.ลาว เมียนมาและเวียดนาม การลงทุนสะสมรวมปี พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๕ มีมูลค่า ๒๐๖,๙๗๙ ล้านบาท ๒. ญี่ปุ่นเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์และนักลงทุนสำคัญในประเทศไทยและโครงการพัฒนาเขตพิเศษภาคตะวันออก (EEC) โดยไทยเป็นฐานการผลิตที่สำคัญในอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ ปีโตรเคมี และเคมีภัณฑ์ เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ญี่ปุ่นจะลงทุนตามยุทธศาสตร์การเติบโตสีเขียว (Green Growth Strategy) เพื่อเป้าหมายความเป็นกลางทางคาร์บอนในปี พ.ศ. ๒๕๗๓ (ค.ศ. ๒๐๕๐) โดยมีการลงทุนสะสมรวมปี พ.ศ.๒๕๖๑ - ๒๕๖๕ ในมูลค่า ๑๕๘,๖๔๙ ล้านบาท และ ๓. สหรัฐฯ มุ่งกระชับความสัมพันธ์กับไทยและโครงการพัฒนาเขตพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก (FOIP) เพื่อเป็นฐานด้านห่วงโซ่อุปทานด้านอุตสาหกรรมและโลจิสติกส์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง โดยมีแนวโน้มขยายการลงทุนใน Bio-Circular-Green Economy (BCG) ดิจิทัล โลจิสติกส์ การแพทย์สมัยใหม่และอิเล็กทรอนิกส์สำหรับอุตสาหกรรมยานยนต์ไฟฟ้า การลงทุนสะสมรวมในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๕ มีมูลค่า ๕๐,๓๒๖ ล้านบาท

๑๖. ในด้านความสำคัญของโครงการพัฒนาเขตพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ต่อจีนนั้น แม้จีนมีการลงทุนสะสมในโครงการพัฒนาเขตพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ลำดับสูงสุด แต่โครงการดังกล่าวเป็นโจทย์ของไทย แต่ไม่ใช่โจทย์ของจีนเนื่องจากปัจจุบันจีนสามารถมีทางออกทะเลตามยุทธศาสตร์ขยายอำนาจทางเศรษฐกิจและทหารในเส้นทางสัญญาณทางทะเล ซึ่งเริ่มจากจีนแผ่นดินใหญ่จรดถึง Horn of Africa (แอฟริกาตะวันออกเฉียงเหนือ หรือ คาบสมุทรอซมาลี) และการสร้างท่าเรือในศรีลังกา ปากีสถาน เมียนมา และจิบูตีแล้ว อีกทั้งมุ่งให้ความช่วยเหลือกัมพูชาในโครงการขยายฐานทัพเรือเรียม โดยโครงการพัฒนาคลองไทยน่าจะเป็นโจทย์สำคัญของจีนมากกว่า ทั้งนี้ หากไทยสามารถส่งเสริมการเชื่อมโยงทางบกและทะเลได้จะเป็นแรงจูงใจให้จีน สหรัฐฯ และญี่ปุ่นรวมถึงประเทศต่าง ๆ เข้ามาลงทุนในโครงการพัฒนาเขตพิเศษภาคตะวันออก (EEC) มากยิ่งขึ้น และจะช่วงเสริมสร้างคุณค่าเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Value) ของไทยต่อมหาอำนาจ

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ ในด้านนโยบายต่างประเทศของไทยต่อจีน สหรัฐฯ และพันธมิตร ไทยควรรักษาดุลยภาพทางความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรกับทั้งจีน และสหรัฐฯ และพันธมิตรโดยดำเนินนโยบายต่างประเทศระหว่างดุลยภาพ (Balance) และการสร้างทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ (Hedging) ทั้งด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงให้แก่ประเทศ เพื่อมีพื้นที่และ“สำรองไฟ” ในการบริหารจัดการความสัมพันธ์และการเจรจาต่อรองกับมหาอำนาจในประเด็นที่เป็นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและความมั่นคงในกรอบทวิภาคีและพหุภาคี รวมถึงเพื่อประโยชน์ด้านข่าวกรองในการติดตามความเคลื่อนไหวของทั้งจีน สหรัฐฯ และพันธมิตรในทะเลจีนใต้และอ่าวไทย จากการที่แต่ละฝ่ายแผ่ละวางและคานอิทธิพลซึ่งกันและกัน ด้วยเหตุผล ดังนี้ ๑. โครงสร้างสถาปัตยกรรมในภูมิภาคมีลักษณะหลายขั้วอำนาจ (Multipolar) ๒. ทะเลจีนใต้ถือเป็นพื้นที่หลักของการแข่งขันระหว่างจีนกับสหรัฐฯ และพันธมิตรด้านความมั่นคงทางทะเล จากการที่พื้นที่แห่งนี้เป็นผลประโยชน์หลักของจีน และทะเลจีนใต้เป็นเส้นทางสัญจรทางทะเลที่สำคัญของโลก ขณะที่อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและอ่าวไทยเป็นพื้นที่ลำดับรองทางการแข่งขัน แม้สหรัฐฯ และพันธมิตรมีข้อห่วงกังวลเกี่ยวกับโครงการพัฒนาฐานทัพเรือเรียมในกัมพูชาโดยจีนก็ตาม ๓. ไทยไม่ได้เป็นประเทศที่อ้างสิทธิทับซ้อนในทะเลจีนใต้กับจีน ๔. ไทยเห็นว่าการพัฒนาฐานทัพเรือเรียมเป็นประเด็นระหว่างสหรัฐฯ กับจีน และสหรัฐฯ กับกัมพูชา และ ๕. ไทยสนับสนุนทั้งข้อริเริ่มสายแถบ สายเส้นทาง (Belt and Road Initiative -BRI) ของจีนและยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก (Free and Open Indo-Pacific - FOIP) ของสหรัฐฯ

๑.๒ ในด้านการสร้างทางเลือกทางนโยบายต่างประเทศ ไทยควรส่งเสริมความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจขนาดกลาง เช่น อินเดีย ทั้งในกรอบทวิภาคีและพหุภาคีรวมถึงภายใต้กรอบความริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการ และเศรษฐกิจ (BIMSTEC) ซึ่งอินเดียกังวลเกี่ยวกับการขยายอิทธิพลของจีนในมหาสมุทรอินเดีย โดยมุ่งขยายบทบาทในฝั่งทะเลอันดามันและมหาสมุทรอินเดีย ซึ่งเชื่อมต่อกับช่องแคบมะละกาและอ่าวไทย ในการนี้ ไทยและอินเดียสามารถแสวงหาแนวทางความร่วมมือระหว่างกันเพื่อส่งเสริมความเชื่อมโยงระหว่างทะเลอันดามันกับมหาสมุทรอินเดียด้วยการพัฒนาด้านโลจิสติกส์เพื่อรองรับกับผลกระทบในกรณีที่อ่าวไทยถูกปิดจากผลกระทบของเหตุการณ์ความไม่สงบในทะเลจีนใต้

๑.๓ ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ไทยควรใช้ประโยชน์จากการเป็นพันธมิตรและหุ้นส่วนที่เก่าแก่ที่สุดของสหรัฐฯ ในภูมิภาคในการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงและการพัฒนาขีดความสามารถทางด้านความมั่นคงทางทะเล และการสนับสนุนการคงไว้ซึ่งบทบาทของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเพื่อถ่วงดุลการแผ่ขยายอิทธิพลของจีน

๑.๔ ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนและไทยกับกัมพูชา ไทยควรให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความไว้วางใจกับทั้งสองประเทศอย่างต่อเนื่องจากการที่ไทยได้รับผลกระทบทางด้านความมั่นคงทางทะเลและประเด็นปัญหาที่ตามมาจากการพัฒนาโครงการพัฒนาฐานทัพเรือเรียมในกัมพูชาโดยจีน และไทยยังคงพึ่งพิงจีนทางเศรษฐกิจและอาศัยความร่วมมือจากจีนในการแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงต่าง ๆ โดยเฉพาะอาชญากรรมข้ามชาติ ขณะที่แม้ไทยกับกัมพูชา

มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน แต่ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศยังคงมีความละเอียดอ่อนจากปัจจัยสถานการณ์การเมืองภายใน และปมทางประวัติศาสตร์และกระแสชาตินิยม รวมถึงปัญหาเขตแดนทางบกและทางทะเล ตลอดจนทั้งสองประเทศอยู่ระหว่างการเจรจาการพัฒนาในพื้นที่ปิโตรเลียมทับซ้อนไทย-กัมพูชา (OCA) โดยปัจจัยด้านผู้นำเป็นตัวแปรสำคัญต่อการกำหนดทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ ในกรณีนี้ ไทยควรส่งเสริมการแลกเปลี่ยนแปลงการเยือนในระดับผู้นำประเทศ คณะรัฐมนตรีและกองทัพอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงเสริมสร้างความเข้าใจอันดีในระดับประชาชน และสื่อสารมวลชนเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันและรักษาช่องทางติดต่อสื่อสาร ในกรณีที่เกิดเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ

๑.๕ ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนาม โดยที่เวียดนามมีข้อห่วงกังวลกับการที่จีนเข้าไปช่วยพัฒนาโครงการขยายฐานทัพเรือเรียมในกัมพูชา ไทยควรเสริมสร้างพันธมิตรกับเวียดนามในประเด็นที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกันด้านความมั่นคงในอนุภูมิภาคและภูมิภาคที่มีนัยส่งผลกระทบต่ออ่าวไทย เนื่องจากเสถียรภาพและความมั่นคงในอ่าวไทยจะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงของเวียดนามด้วย

๑.๖ ในด้านความร่วมมือในกรอบอาเซียน ไทยควรส่งเสริมการปฏิบัติตามปฏิญญาว่าด้วยแนวปฏิบัติของภาคีในทะเลจีนใต้ (Declaration of the Conduct of Parties in the South China Sea - DOC) และผลักดันความคืบหน้าของการเจรจาจัดทำประมวลการปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (Code of Conduct in the South China Sea - COC) รวมถึง การแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธีในกรอบความร่วมมือต่าง ๆ ของอาเซียน ได้แก่ อาเซียน - จีน อาเซียนกับประเทศคู่เจรจา ๓ ประเทศ ได้แก่ จีน ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ (ASEAN Plus Three - APT) รวมถึงการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมอาเซียน (ASEAN Defense Ministers - ADMM) ตลอดจนการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมอาเซียนกับประเทศคู่เจรจา ๘ ประเทศ (ADMM Plus) และการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาค เอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum - ARF) ทั้งนี้ เนื่องจากเสถียรภาพและความมั่นคงในทะเลจีนใต้จะส่งผลให้อ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่องมีความมั่นคงด้วย

๑.๗ ในด้านการดำเนินการทางกฎหมายภายใต้กรอบอาเซียน ไทยควรร่วมกับประเทศในอาเซียนสนับสนุนให้ประเทศต่าง ๆ ซึ่งลงนามเป็นอัครภาคี (High Contracting Party) สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia - TAC) เมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๔ ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ปฏิบัติตามหลักการในการดำเนินความสัมพันธ์ในภูมิภาค และปฏิญญาว่าด้วยเขตแห่งสันติภาพเสรีภาพและความเป็นกลาง (Declaration on the Zone of Peace, Freedom and Neutrality - ZOPFAN) และสนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty on the Southeast Asia Nuclear Weapon-Free Zone - SEANWFZ) ลงนามเมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ ที่กรุงเทพฯ ซึ่งห้ามประเทศภาคีผลิต ครอบครอง ขนย้าย หรือทดลองอาวุธนิวเคลียร์ในภูมิภาค

๑.๘ ในด้านการบูรณาการนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงทางทะเลไทย ควรรื้อฟื้นการจัดประชุมคณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยต่อประเด็นทะเลจีนใต้ ซึ่งจัดขึ้นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นประธานเพื่อกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยต่อการปฏิบัติตามปฏิญญาว่าด้วยการปฏิบัติ ของภาคีฝ่ายต่าง ๆ ในทะเลจีนใต้ (DOC) การเจรจาจัดทำประมวลการปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (COC) และการส่งเสริมโครงการความร่วมมือที่เป็นรูปธรรมและมีผลประโยชน์ร่วมกัน และการเริ่มจัดการประชุมคณะอนุกรรมการด้านยุทธศาสตร์ภายใต้คณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทย ต่อประเด็นทะเลจีนใต้ การประชุมคณะอนุกรรมการด้านกฎหมายภายใต้คณะกรรมการนโยบาย และยุทธศาสตร์ของไทยต่อประเด็นทะเลจีนใต้และการประชุมคณะกรรมการด้านความร่วมมือภายใต้ คณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยต่อประเด็นทะเลจีนใต้ตามมติการประชุม คณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยต่อประเด็นทะเลจีนใต้ครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๑

๑.๙ ในด้านการเชื่อมโยงความมั่นคงทางทะเลระหว่างทะเลจีนใต้กับอ่าวไทย ไทยควรส่งเสริมให้ทะเลจีนใต้เป็นพื้นที่แห่งสันติภาพ ความรุ่งเรือง เสถียรภาพและการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sea of Peace, Prosperity, Stability and Sustainable Development) เพื่อสนับสนุนให้อ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง รวมถึงทะเลอันดามันเป็นพื้นที่แห่งสันติภาพ ความรุ่งเรือง เสถียรภาพ และการพัฒนาที่ยั่งยืนเช่นกัน

๑.๑๐ ในด้านการบูรณาการท่าทีด้านความมั่นคงทางทะเล ไทยควรกำหนดหน่วยงานหลักเพื่อแลกเปลี่ยนและสอดประสานข้อมูลและการข่าวเกี่ยวกับผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง

๑.๑๑ ในการเตรียมความพร้อมของไทยเพื่อรองรับกับผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่องนั้น ไทยควรรักษาความต่อเนื่องในการดำเนินนโยบายเพื่อการพัฒนาและการปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเลในอ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง รวมถึงทะเลอันดามัน โดยไม่ควรผันแปรตาม การเปลี่ยนแปลงของรัฐบาล

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๒.๑ ในด้านการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ด้านความมั่นคงทางทะเลและผลกระทบต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง นั้น ไทยควรกำหนดแนวทางการจัดทำยุทธศาสตร์ต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบ ดังกล่าว ใน ๓ แนวทาง ได้แก่ ๑. การเสริมสร้างความไว้นือเชื่อใจระหว่างประเทศ ๒. การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศด้านความมั่นคงทางทะเลในมิติต่าง ๆ และ ๓. การพัฒนาขีดความสามารถภายในประเทศ ซึ่งรวมถึงการจัดทำแนวทางยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมของภาคเอกชน และภาคประชาชนต่อผลกระทบของสถานการณ์

๒.๒ ในด้านผลกระทบของโครงการพัฒนาฐานทัพเรือเรียมในกัมพูชาโดยจีน ต่อดุลยภาพทางความมั่นคงทางทะเลในภูมิภาค ไทยควรเตรียมการจัดทำแผนนโยบายในกรณี ที่สหรัฐฯ ขอใช้ไทยเป็นพื้นที่ตั้งฐานทัพเพื่อแผ่รังสีและปฏิบัติการป้องปรามการแผ่ขยายอิทธิพล

ของจีน โดยประเมินจากบริบทภูมิรัฐศาสตร์ แนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยระหว่างการถ่วงดุล (Balance) และการสร้างทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ (Hedging) ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน ไทยกับสหรัฐฯ และไทยกับกัมพูชา และการเรียนรู้จากบทเรียนในอดีตจากการที่ไทยอนุญาตให้สหรัฐฯ มาจัดตั้งฐานทัพในช่วงสงครามเวียดนาม รวมถึงผลกระทบทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมภายในประเทศ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะกับจีนและประเทศเพื่อนบ้านที่ไทยมุ่งเสริมสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจ ในการนี้ เมื่อประเมินจากบริบทและปัจจัยข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าไทยไม่ควรอนุญาตให้สหรัฐฯ มาจัดตั้งฐานทัพไทย

๒.๓ ในด้านกฎหมายภายในประเทศ ไทยควรเร่งรัดการจัดทำพระราชบัญญัติระเบียบหรืออนุบัญญัติที่เกี่ยวกับเรื่อง การวิจัยวิทยาศาสตร์ทางทะเล เพื่อกำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบที่ชัดเจน เนื่องจากปัจจุบัน กองความมั่นคงทางทะเล สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติรับที่จะเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักในประเด็นการวิจัยวิทยาศาสตร์ทางทะเลไปพลางก่อน จนกว่าจะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

๒.๔ ในด้านการพัฒนาศักยภาพกระบวนการสร้างความตระหนักรู้สถานการณ์ทางทะเลในภาพรวม (Comprehensive Maritime Domain Awareness - CMDA) หน่วยงานด้านความมั่นคงทางทะเลที่เกี่ยวข้องควรเสริมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ทะเลจีนใต้ อ่าวไทยและทะเลอันดามัน และการเฝ้าระวังความเคลื่อนไหวของมหาอำนาจในทะเลจีนใต้และพื้นที่อ่าวไทยและโครงการพัฒนาฐานทัพเรือเริ่มในกัมพูชาโดยจีนในกระบวนการดังกล่าว

๒.๕ ในด้านการเตรียมความพร้อมในกรณีที่อ่าวไทยถูกปิดกั้นหรือประกาศเขตหวงห้ามทะเล (Military Exclusion Zone : MEZ) จากสถานการณ์ความขัดแย้งหรือสงครามโดยถึงขั้นการใช้กำลังเข้าปะทะกัน ไทยควรพัฒนาฝั่งอันดามันเพื่อให้สามารถรองรับสถานการณ์ดังกล่าว โดยเฉพาะผลกระทบต่อเส้นทางคมนาคมทางทะเลของไทย

๒.๖ ในด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและโลจิสติกส์ ไทยควรเพิ่มประสิทธิภาพโครงสร้างพื้นฐานการขนส่งและระบบโลจิสติกส์เชื่อมโยงฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามันในโครงการสะพานเศรษฐกิจเชื่อมโยงฝั่งทะเลอันดามันและอ่าวไทย (Landbridge) ระหว่างท่าเรือชุมพร – ท่าเรือระนอง เชื่อมโยงทางบกและทะเล และกระจายการลงทุนในพื้นที่รอบข้างโครงการโครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) เพื่อประโยชน์ต่อการส่งเสริมการลงทุนจากจีน ญี่ปุ่น และสหรัฐฯ และต่างชาติอื่น ๆ และให้ประเทศผู้ลงทุนตระหนักถึงการสนับสนุนให้อ่าวไทยเป็นพื้นที่แห่งแห่งสันติภาพ ความรุ่งเรือง เสถียรภาพและการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อเอื้อต่อการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่มีเสถียรภาพต่อการลงทุนในระยะยาว

๓. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัยนี้ สามารถนำไปวิจัยต่อยอดได้ใน ๕ ประเด็นหลักๆ คือ

๓.๑ แนวทางการดำเนินการของไทยต่อผลกระทบของโครงการพัฒนาฐานทัพเรือเริ่มในกัมพูชาโดยจีนในบริบทความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน และความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ

๓.๒ แนวทางการดำเนินการด้านกฎหมายระหว่างประเทศของไทยต่อผลกระทบจากโครงการพัฒนาฐานทัพเรือเริ่มในกัมพูชาโดยจีน

๓.๓ การศึกษาความคุ้มค่าและผลประโยชน์ที่ไทยจะได้รับจากการดำเนินโครงการคลองไทยในบริบทภูมิรัฐศาสตร์และภูมิเศรษฐศาสตร์

๓.๔ การศึกษาความเชื่อมโยงและผลกระทบด้านความมั่นคงทางทะเลระหว่างทะเลจีนใต้กับอ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง และแนวทางการเตรียมการของไทย

๓.๕ การศึกษาความเชื่อมโยงทางมิติเศรษฐกิจและความมั่นคงของโครงการสะพานเศรษฐกิจเชื่อมโยงฝั่งทะเลอันดามันและอ่าวไทย (Landbridge) ระหว่างท่าเรือชุมพร – ท่าเรือระนอง เชื่อมโยงทางบกและทะเล และแนวทางการดำเนินการของไทย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

อาร์ม ตั้งนิรันดร. China Next Normal. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ bookscape, ๒๕๖๓.

วิทยานิพนธ์ รายงานวิจัย เอกสารวิจัย

เดชดล ภูสาระ, พลเรือตรี. “แนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางทะเลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”.

เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๕๘.

เด่นสุรางค์ ภิรมย์สวัสดิ์, นาวาเอกหญิง. “แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์ชาติเพื่อการปฏิรูปประเทศ”.

ดุขภูมินิพนธ์, คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๖๑.

สุวิน แจ้งยอดสุข, พลเรือตรี. “แนวทางในการแก้ปัญหาผลกระทบความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกา

กับสาธารณรัฐประชาชนจีนต่อยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) ของไทย

ในบริบทความมั่นคงทางทะเล”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร,

๒๕๖๑.

สัมภาษณ์

กวี จงกิจถาวร, นักวิจัยอาวุโสสถาบันการศึกษายุทธศาสตร์และการศึกษาต่างประเทศ. สัมภาษณ์.

มีนาคม ๒๕๖๖.

คมกริช จองบุญวัฒนา, นักการทูตชำนาญการพิเศษ ฝ่ายกัมพูชา กองเอเชียตะวันออกเฉียง

ตะวันออกเฉียง. สัมภาษณ์. มีนาคม ๒๕๖๖.

จิตติภัทร พูนขำ, ดร. รองศาสตราจารย์. รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิเทศสัมพันธ์ คณะรัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สัมภาษณ์. เมษายน ๒๕๖๖.

อุจเงิน จงรักชอบ, ร.น. พลเรือตรี. ผู้บัญชาการกองเรือลำน้ำ กองเรือยุทธการ. สัมภาษณ์. มีนาคม

๒๕๖๖.

พลเทพ ธนโกเศศ, รักษาราชการแทนผู้อำนวยการกองความมั่นคงทางทะเล สำนักงานสภา

ความมั่นคงแห่งชาติ. สัมภาษณ์. เมษายน ๒๕๖๖.

พรพจน์ เมธาวุฒินันท์, พลตรี. ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนกลาโหม กระทรวงกลาโหม

สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม. สัมภาษณ์. พฤษภาคม ๒๕๖๖.

สุวิทย์ มังขละ, ผู้อำนวยการกองความสัมพันธ์กับคู่เจรจาและองค์การระหว่างประเทศกรมอาเซียน.

สัมภาษณ์. มีนาคม ๒๕๖๖.

สุวัจน์ ดอนสกุล, ร.น. พลเรือตรี. รองเจ้ากรมยุทธการทหารเรือ กรมยุทธการทหารเรือ กองบัญชาการกองทัพเรือ. สัมภาษณ์. เมษายน ๒๕๖๖.

เอกสารไม่ตีพิมพ์

การต่างประเทศ, กระทรวง. เอกสาร “กรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง (Mekong – Lancang Cooperation – MLC)”. มีนาคม ๒๕๖๖.

การต่างประเทศ, กระทรวง. เอกสาร “ข้อริเริ่ม สายแถบและเส้นทาง (Belt and Road Initiative: BRI)”. มิถุนายน ๒๕๖๕.

การต่างประเทศ, กระทรวง. เอกสาร “เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor – EEC)”. มิถุนายน ๒๕๖๒.

การต่างประเทศ, กระทรวง. “ความสัมพันธ์จีน-สหรัฐฯ และการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างสองมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”. ๓๑ มกราคม ๒๕๖๖.

การต่างประเทศ, กระทรวง. “โทรเลขกระทรวงการต่างประเทศ ลับ”. ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๕”.

การต่างประเทศ, กระทรวง. “โทรเลขกระทรวงการต่างประเทศที่ ๐๒๐๐.๕/ว.๘๔/๒๕๖๖”. ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

การต่างประเทศ, กระทรวง. เอกสาร “บทสรุปผู้บริหาร ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา”. มีนาคม ๒๕๖๖.

การต่างประเทศ, กระทรวง. เอกสาร “พัฒนาการในโครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor – EEC)”. สิงหาคม ๒๕๖๒.

การต่างประเทศ, กระทรวง. เอกสาร “พื้นที่ที่ไทยและกัมพูชาอ้างสิทธิในไหล่ทวีปทับซ้อนกัน (Overlapping Claims Area – OCA). ธันวาคม ๒๕๖๕.

การต่างประเทศ, กระทรวง. เอกสาร “สถานการณ์ในทะเลจีนใต้”. เมษายน ๒๕๖๖.

การต่างประเทศ, กระทรวง. เอกสาร “หุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง-สหรัฐฯ (Mekong – U.S.Partnership : MUSP). เมษายน ๒๕๖๖.

การต่างประเทศ, กระทรวง. “เอกสาร ลับ เรื่อง การพัฒนาฐานทัพเรือเรียนและโครงการดาราสกอร์ในกัมพูชา”. กรกฎาคม ๒๕๖๔.

การต่างประเทศ, กระทรวง. เอกสาร ลับ “นโยบายและท่าทีสหรัฐฯ ในอนุภูมิภาค ลุ่มน้ำโขง”. เมษายน ๒๕๖๖.

การต่างประเทศ, กระทรวง. เอกสาร “Reminders สำหรับ ออท. พินทุ์สุดา ชัยนาม ในการประชุมคณะอนุกรรมาธิการพิจารณาและติดตามความร่วมมือในกรอบอาเซียนและความร่วมมือในภูมิภาค. พฤษภาคม ๒๕๖๖.

บันทึกการหารือระหว่างนายดอน ปรมัตถ์วินัย รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศกับนายฉิน กัง มন্ত্রীแห่งรัฐและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศจีน. ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

คณะอนุกรรมการจัดการความรู้เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและนโยบายต่างประเทศ “ทะเลและมหาสมุทร และผลประโยชน์ของชาติทางทะเล”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.nsc.go.th/wp-content/uploads/2019/09ทะเลและมหาสมุทร-และผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล.pdf>, ๒๕๖๒.

ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล, พลตรี. “นายหวัง อี้ มंत्रीแห่งรัฐและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของจีนกล่าวถึง เศรษฐกิจสีน้ำเงินในโอกาสครบรอบ ๓๐ ปีของการสถาปนาความสัมพันธ์การเจรจาอาเซียน-จีน”. ศูนย์วิจัยยุทธศาสตร์ไทย-จีน สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : www.vijaichina.com/articles/2428, 2021.

“แถลงการณ์วิสัยทัศน์ร่วมด้วยการเป็นพันธมิตรด้านการป้องกันประเทศระหว่างสหรัฐอเมริกาและไทย ค.ศ. ๒๐๒๐ (Joint Vision Statement for the U.S. – Thai Defense Alliance)”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <https://www.th.usembassy.gov/slide/joint-vision-statement-2020-for-the-u-s-thai-defense-alliance/>, 2020.

“โปรเจกต์แสนล้าน! คมนาคมชู “Land Bridge” เชื่อมอันดามัน-อ่าวไทย ศูนย์กลางเดินเรือภูมิภาค” (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.tnnthailand.com/news/social/72899/>, ๒๕๖๔.

เอกสาร “ASEAN Outlook on the Indo-Pacific” วันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๒ ในการประชุมสุดยอดอาเซียนที่กรุงเทพฯ. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.asean2019.go.th/en/news/asean-outlook-on-the-indo-pacific>, ๒๕๖๒.

ภาษาต่างประเทศ

Books

Art, Robert J. and Jervis, Robert. International Politics. HarperCollins Publishers Inc. 1992.

Campbell, Kurt M. The Pivot. Hachette Book Group, Inc. 2016.

Kausikan, Bilahari. Dealing with An Ambiguous World. World Scientific Publishing Co. Pte.Ltd. 2017.

Marshall, Tim. Prisoners of Geography. London: WC1N 2BX, 2016.

Mearsheimer, John J. The Great Delusion. Yale University Press, 2018.

Journals and Newspapers

Holmes R. James. “What ‘Containing China’ Means”. The Diplomat. 24 May 2011.
p. 2-3.

Ji, You. “Deciphering Beijing’s Maritime Security Policy and Strategy in Managing
Sovereignty Disputes in the China Seas. Policy Brief. October 2013.
S. Rajaratnam School of International Studies. P.1-2.

Popescu, Ionut. “Only Offensive Realism Can Contain China.” The National Interest.
7 December 2022.p.2.

Shiping, Tang. “The Security Dilemma: A Conceptual Analysis”, Security Studies. (18),
2009. p. 587 – 623.

Research, Report and Thesis

Fabinyi Michael, Wu Annie, Lau Sallie, Mallory Tabitha, Barclay Kate, Walsh Kathleen and
Dressler Wolfram. “China’s Blue Economy : A State Project of Modernisation”.
Journal of Environment and Development. (Online). Available : [https://www.
journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1070496521995872](https://www.journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1070496521995872). 2021.

Electronic Data Base

Agastia, I.G.B. Dharma. “3 Years Later, Where is Indonesia’s ‘Global Maritime Fulcrum’?.”
The Diplomat. (Online). Available : [https : //www.thediplomat.com/2017
/11/3-years-later-where-is-indonesias-global-maritime-fulcrum.2017](https://www.thediplomat.com/2017/11/3-years-later-where-is-indonesias-global-maritime-fulcrum.2017).

Asia Maritime Transparency Initiative, Center for Strategic & International Studies, United
States. “Brunei Darussalam’s Conceptualization of Maritime Security”. (Online).
Available : [https://www.amti.csis.org/brunei-darussalams-conceptualizations-
of-maritime-security.2021](https://www.amti.csis.org/brunei-darussalams-conceptualizations-of-maritime-security.2021).

Asia Maritime Transparency Initiative, Center for Strategic & International Studies, United
States. “Singapore’s Conceptualization of Maritime Security”. (Online).
Available: [https://www.amti.csis.org/singapores-conceptualization-of-maritime-
security.2021](https://www.amti.csis.org/singapores-conceptualization-of-maritime-security.2021).

- Bradford, F. Bradford and Wilfried A. Hermann, “Thailand’s Maritime Strategy : National Resilience and Regional Cooperation”. (Online). Available : <https://www.airuniversity.af.edu>. 2021.
- Brook, Jack and Rathana, Phin. “Cambodia reveals air defense plans near China-funded naval base”. (Online). Available : <https://www.asia.nikkei.com/Politics/Defense/Cambodia-reveals-air-defense-plans-nearChina-funded-naval-base>. 2023.
- Bureau of Political – Military Affairs, United States. “Fact Sheet U.S. Security Cooperation with the Philippines”. (Online) Available : <https://www.state.gov/U.S.-security-cooperation-with-the-philippines>. 2022.
- Carle, A. Thayer. “The Rise of China and Maritime Security in Southeast Asia”. (Online). Available : <https://www.ide.go.jp>. 2012.
- Chan, Minnie, 2106. “Bringing an End to PLA Inc. ” South China Morning Post. (Online) Available : <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defense/article/1935958/bringing-end-pla-inc>. 2019.
- China, Ministry of Foreign Affairs. “Xi Jinping Attends and Chairs the Special Summit to Commemorate the 30th Anniversary of China-ASEAN Dialogue Relations and Officially Announces the Establishment of a China-ASEAN Comprehensive Strategic Partnership.” (Online). Available: https://www.fmprc.gov.cn/eng/zxxx_662805/202111/t20211122_10451494.html. 2021.
- China, Ministry of Foreign Affairs. “Joint Statement between the People’s Republic of China and the Republic of the Philippines”. (Online). Available : https://www.fmprc.gov.cn/eng/zxxx_662805/202301/t20230105_11001064.html. 2023.
- China, Ministry of Foreign Affairs. “Statement on the US Claim of Downing a Chinese Unmanned Airship”. (Online). Available : https://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt_665385/2649_665393/202302/t20230205_11019871.html. 2023.
- Danah, Ali Alezi. “US rebalance strategy to Asia and Us-China rivalry in South China Sea from the perspective of offensive realism”. (Online). Available : <https://www.emerald.com/insight/2631-3651.html>. 2020.

- Ghiasi, Richard, Su Fei and Lora Saalman. “The 21st Century Maritime Silk Road : Security Implications and ways forward for the European Union”. Policy Report, Stockholm International Peace Research Institute. (Online). Available : <https://www.sipri.org/publications/2018/other-publications/21st-century-maritime-silk-road-security-implications-and-ways-forward-european-union>. 2018.
- Jervis, Robert. “Cooperation Under the Security Dilemma”. World Politics. (Online). Available : [https://www.sfu.ca/~kawasaki/Jervis Cooperation.pdf](https://www.sfu.ca/~kawasaki/Jervis%20Cooperation.pdf).1978.
- Kanwal, Gurmeet. “Pakistan’s Gwadar Port A New Naval Base in China’s String of Pearls in the Indo-Pacific”. China’s Maritime Silk Road Strategic Implications for the Indo-Pacific Region. Center for Strategic and International Studies. CSIS Briefs. Online. (Available) : <https://www.csis.org/analysis/pakistans-gwadar-port-new-naval-base-chinas-string-pearls-indo-pacific>. 2018.
- Page Jeremy, Lubold Gordon and Taylor Rob. “Deal for Naval Outpost in Cambodia Furthers China’s Quest for Military Network”. Wall Street Journal. (Online). Available : <https://www.wsj.com/articles/secret-deal-for-chinese-naval-outpost-in-cambodia-raises-u-s-fears-of-beijings-ambitions-11563732482>. 2019.
- Poking, B. Gregory. “Kyaukpyu Connecting China to the Indian Ocean”. China’s Maritime Silk Road Strategic and Economic Implications for the Indo-Pacific Region. Center for Strategic and International Studies Briefs. (Online). Available : <https://www.csis.org/analysis/kyaukpyu-connecting-china-indian-ocean>. 2018.
- Separate Opinion of Judge Gao in Case concerning the detention of three Ukrainian naval vessels (Ukraine v. Russian Federation), ITLOS. (Online). Available : https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/26/C26_Order_sop_ZG.pdf. 2019.
- Separate Opinion of Judge Jesus in Case concerning the detention of three Ukrainian naval vessels (Ukraine v. Russian Federation), ITLOS. (Online). Available : https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/26/C26_Order_sop_JLJ.pdf. 2019.
- Steinsson, Sverrir. “John Mearsheimer’s Theory of Offensive Realism and the Rise of China”. (Online). Available : <https://www.e.ir.info/2014/03/06/john-earsheimer-theory-of-offensive-realism-and-the-rise-of-china>. 2014.

- The State Council, China. “Full Text: Joint Statement between the People’s Republic of China and the Kingdom of Cambodia on Building a China-Cambodia Community with a Shared Future in the New Era.” (Online). Available : https://english.www.gov.cn/news/topnews/202302/12/content_WS63e8539dc6d0a757729e6ac8.html. 2023.
- Thi Ha, Hoang. “Is the US a Serious Competitor to China in the Lower Mekong?”. ISEAS Yusof Ishak Perspective. Issue : 2023 No. 37. (Online). Available : https://www.iseas.edu.sg/wp-content/uploads/2023/03/ISEAS_Perspective_2023_37.pdf. 2023.
- United States of America, China Primer: The People’s Liberation Army (PLA). Congressional Research Service. (Online). Available : <https://www.crsreports.congress.gov>. 2022.
- United States of America, Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2021. (Online). Available : <https://www.media.defense.gov/2021/Nov/03/2002885874/-1/-1/0/2021-CMPR-FINAL.PDF>, 2021.
- United States of America, Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2022. (Online). Available : <https://www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/3230516/2022-report-on-military-and-security-developments-involving-the-peoples-republi/>, 2022.
- United States of America, The White House. National Security Strategy. October 2022. (Online). Available : <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf>, 2022.
- Wikipedia. “Herbert Butterfield”. (Online). Available : https://www.en.wikipedia.org/wiki/Herbert_Butterfield, 2023.
- Wikipedia. “ John H. Herz”. (Online). Available : https://www.en.wikipedia.org/wiki/John_H._Herz.2023.
- Wikipedia. “ Robert Jervis”. (Online). Available : https://www.en.wikipedia.org/wiki/Robert_Jervis, 2023.
- Wivel, Anders. “Security Dilemma”. International Encyclopedia of Political Science, Thousand Oaks. (Online). Available: https://www.researchgate.net/publication/320211391_Security_dilemma, 2011.

ภาคผนวก

แบบคำถามการวิจัย

ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

แบบคำถามการวิจัยประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

การวิจัยเรื่อง แนวทางเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง

ผู้ให้สัมภาษณ์ พลเรือตรี ฤกษ์เงิน จงรักชอบ

วัน เดือน ปี ที่ให้สัมภาษณ์ ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๖

โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ ๑ คำถามเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์ พลเรือตรี ฤกษ์เงิน จงรักชอบ ตำแหน่ง ผู้บัญชาการกองเรือลำน้ำ กองเรือยุทธการ

หน่วยงานและที่ตั้งของหน่วยงาน กองบัญชาการกองเรือลำน้ำ กองเรือยุทธการ เขตบางนา กรุงเทพฯ

หน้าที่และความรับผิดชอบ ถวายความปลอดภัยและรักษาความปลอดภัยในลำน้ำจัดเตรียมกำลังพลและเรือ ให้กับหน่วยเรือรักษาความสงบตามลำแม่น้ำโขง และช่วยเหลือผู้ประสบภัยทางลำน้ำ

ตอนที่ ๒ แนวคำถามเกี่ยวกับการประเมินความสำคัญของอ่าวไทยต่อความมั่นคงและการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยและภูมิภาค ในบริบทการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลระหว่างมหาอำนาจ

๒.๑ หน่วยงานของท่านประเมินความสำคัญของอ่าวไทยต่อความมั่นคงและการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยและภูมิภาคในบริบทการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลระหว่างมหาอำนาจ (จีนกับสหรัฐฯ และพันธมิตร) ในภูมิภาคอย่างไร?

ตอบ อ่าวไทยคือเส้นทางขนส่งทางทะเลที่มีความสำคัญต่อประเทศไทยเป็นอย่างมากมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันและอนาคต เพราะไทยต้องพึ่งพาการนำเข้า-ส่งออกทางทะเลประมาณร้อยละ ๙๐ อีกทั้งอ่าวไทยยังเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญของไทย ทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต เช่น ปลา น้ำมันและก๊าซธรรมชาติ รวมทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถนำรายได้มาสู่ประเทศเป็นจำนวนมาก

ทั้งนี้หากประเทศไทยไม่สามารถใช้อ่าวไทยได้อย่างเสรี หรือ มีภัยคุกคามในอ่าวไทย จะทำให้กระทบต่อเศรษฐกิจของไทยและชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยเป็นอย่างมาก

๒.๒ หน่วยงานของท่านมีข้อกังวลเกี่ยวกับผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลระหว่างมหาอำนาจ โดยเฉพาะสถานการณ์ในทะเลจีนใต้ และโครงการพัฒนาฐานทัพเรือของกัมพูชาต่ออ่าวไทยต่อความมั่นคงและเศรษฐกิจ อาทิ ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor – EEC) และการพัฒนาโครงการเชื่อมโยงระหว่างอ่าวไทยและทะเลอันดามันทางพื้นดิน หรือโครงการ “แลนด์บริดจ์ของไทย หรือไม่ และเพราะเหตุใด ?

ตอบ การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลระหว่างมหาอำนาจ โดยเฉพาะในทะเลจีนใต้ หากสถานการณ์มีความรุนแรงมากขึ้น จนถึงขั้นความขัดแย้งหรือสงคราม โดยถึงขั้นการใช้กำลังเข้าปะทะกัน จะส่งผลกระทบต่อเส้นทางคมนาคมทางทะเลของไทย (โดยเฉพาะการนำเข้า-ส่งออก) เนื่องจากอาจจะมีการปิดกั้นหรือประกาศเขตหวงห้ามทะเล (Military Exclusion Zone : MEZ) และผลกระทบนั้นอาจไม่ได้อยู่เพียงแค่นอกทะเลจีนใต้หรืออ่าวไทย แต่จะกระทบด้านฝั่งทะเลอันดามันด้วย เนื่องจากการพัฒนาด้านฝั่งทะเลอันดามันของไทย ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้สามารถรองรับการขนส่งทางทะเลได้ดีหากอ่าวไทยถูกปิดกั้น และไม่ใช่ว่าเฉพาะประเทศไทยที่จะได้รับผลกระทบเพียงประเทศเดียว แต่จะกระทบไปทั่วโลก รวมทั้งอาเซียน เพราะต้องพึ่งพาเส้นทางคมนาคมทางทะเลในทะเลจีนใต้ด้วยเช่นกัน

ตอนที่ ๓ แนวคำถามเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมของไทยเพื่อรองรับกับผลกระทบการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลระหว่างมหาอำนาจ

๓.๑ หน่วยงานของท่านตระหนักในความจำเป็นและ/หรือประโยชน์ในการเตรียมความพร้อมด้านแผนงานและ/หรือมาตรการในการรองรับกับผลกระทบในตอนข้อ ๒ ข้างต้น หรือไม่ และอย่างไร? /หากไม่ตระหนัก เพราะเหตุใด อาทิ แผนการเตรียมการในปัจจุบันสามารถรองรับสถานการณ์ในรูปแบบต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้อีกหรือไม่

ตอบ หน่วยงานข้าพเจ้า ได้เตรียมความพร้อมของกำลังทางเรือและกำลังพลที่จะปฏิบัติภารกิจหากเกิดสถานการณ์ โดยสามารถจัดกำลังลาดตระเวนและรักษาความปลอดภัยของฐานทัพ และท่าเรือได้

๓.๒ ปัจจุบัน ไทยและกัมพูชาอยู่ระหว่างการเจรจาการแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกันในพื้นที่ทับซ้อนทางทะเล ท่านเห็นว่าประเด็นนี้จะเพิ่มความซับซ้อนด้านความมั่นคงในพื้นที่อ่าวไทย และความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาหรือไม่ และอย่างไร? และไทยควรเตรียมความพร้อมอย่างไร?

ตอบ คิดว่าจะน่าจะเพิ่มความซับซ้อนมากขึ้น เนื่องจากต่างชาติ ต้องการแสวงหาพันธมิตร โดยการให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ เช่น การสนับสนุนการพัฒนาฐานทัพ ท่าเรือ สนามบิน หรือ การเข้ามาลงทุนเพื่อในการสำรวจหรือผลิตน้ำมัน ก๊าซ ในพื้นที่ทับซ้อน เป็นต้น

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา ปัจจุบันยังอยู่ในระดับดี ถึงแม้จะมีการแผ่ขยายอิทธิพลของมหาอำนาจ แต่ก็ยังเชื่อมมาทั้งสองฝ่ายจะไม่ขัดแย้งกัน ซึ่งไทยและกัมพูชาต้องยึดมั่นในกฎบัตรของอาเซียนเป็นหลัก

ตอนที่ ๔ ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง

๔.๑ หน่วยงานของท่านเห็นว่า การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยที่มุ่งรักษาความสมดุลในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างจีนและสหรัฐฯ และพันธมิตรจะยังคงมีประโยชน์หรือไม่ในการป้องกันผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทย?

ตอบ การรักษาสมดุลกับมหาอำนาจทั้งสองประเทศ เป็นเรื่องสำคัญของไทย โดยไทยจะต้องไม่เลือกข้างใดข้างหนึ่ง และในการดำเนินความสัมพันธ์ต้องยึดถือผลประโยชน์ของไทยเป็นหลัก แต่ก็ไม่กระทบกับผลประโยชน์ของประเทศอื่น

๔.๒ ที่ผ่านมา ประเทศมหาอำนาจได้แสดงข้อกังวลกับหน่วยงานของท่านเกี่ยวกับผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยหรือไม่ และในมิติใด? และมหาอำนาจเหล่านั้นคาดหวังต่อการแสดงท่าทีของไทยอย่างไร?

ตอบ เช่นเดียวกับข้อ ๔.๑

๔.๓ ขอทราบข้อคิดเห็นเพิ่มเติม/ข้อเสนอแนะจากมุมมองของหน่วยงานท่านเกี่ยวกับแนวทางเชิงนโยบายของไทยในเรื่องนี้

ตอบ ไทยต้องกำหนดนโยบายด้านการต่างประเทศให้เป็นกลาง และเผยแพร่นโยบายให้กับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนคนไทย ได้รับทราบ โดยเฉพาะนักการเมืองที่จะไม่นำเรื่องความมั่นคงทางทะเลไปหาผลประโยชน์ในทางการเมือง จนส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

แบบคำถามการวิจัยประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

การวิจัยเรื่อง แนวทางเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง

ผู้ให้สัมภาษณ์ พล.ต.พรพจน์ เมธาวุฒินันท์

วัน เดือน ปี ที่ให้สัมภาษณ์ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๖

โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ ๑ คำถามเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์ พล.ต.พรพจน์ เมธาวุฒินันท์

ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนกลาโหม

หน่วยงานและที่ตั้งของหน่วยงาน สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม ถนนสนามไชย เขตพระนคร กรุงเทพฯ

หน้าที่และความรับผิดชอบ งานด้านนโยบายและยุทธศาสตร์ของกระทรวงกลาโหม

ตอนที่ ๒ แนวคำถามเกี่ยวกับการประเมินความสำคัญของอ่าวไทยต่อความมั่นคงและการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยและภูมิภาค ในบริบทการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลระหว่างมหาอำนาจ

๒.๑ หน่วยงานของท่านประเมินความสำคัญของอ่าวไทยต่อความมั่นคงและการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยและภูมิภาคในบริบทการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลระหว่างมหาอำนาจ (จีนกับสหรัฐฯ และพันธมิตร) ในภูมิภาคอย่างไร?

ตอบ สถานการณ์ด้านความมั่นคงในปัจจุบัน มีผลสืบเนื่องมาจากนโยบาย Indo-Pacific ของสหรัฐฯ ซึ่งมีความขัดแย้งกับนโยบาย Belt and Road Initiatives ของสาธารณรัฐประชาชนจีน (สปจ.) โดยประเทศไทย มีจุดภูมิรัฐศาสตร์อยู่บริเวณกึ่งกลางของ ๒ มหาสมุทร คือ Pacific กับ India ดังนั้น บริเวณพื้นที่อ่าวไทยและชายฝั่งทิศตะวันตกของประเทศที่ติดกับมหาสมุทรอินเดีย จึงเป็นพื้นที่แข่งขันทางยุทธศาสตร์ของทั้ง ๒ แนวความคิด อย่างไรก็ตาม พื้นที่บริเวณอ่าวไทยและบางส่วนของชายฝั่งอันดามัน มีความทับซ้อนกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น ๆ และประเทศมหาอำนาจข้างเคียงที่ต้องการอ้างสิทธิ์ ดังนั้น บริเวณพื้นที่ดังกล่าวจึงมีความละเอียดอ่อนและเปราะบาง ต่อการดำเนินงานด้านความมั่นคงและการพัฒนาเศรษฐกิจของอาเซียนและของประเทศไทย

๒.๒ หน่วยงานของท่านมีข้อกังวลเกี่ยวกับผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลระหว่างมหาอำนาจ โดยเฉพาะสถานการณ์ในทะเลจีนใต้ และโครงการพัฒนาฐานทัพเรือของกัมพูชาต่ออ่าวไทยต่อความมั่นคงและเศรษฐกิจ อาทิ ระเบียบเศรษฐกิจภาค

ตะวันออก (Eastern Economic Corridor – EEC) และการพัฒนาโครงการเชื่อมโยงระหว่างอ่าวไทย และทะเลอันดามันทางพื้นดิน หรือโครงการ “แลนด์บริดจ์ของไทย หรือไม่ และเพราะเหตุใด ?

ตอบ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโครงการพัฒนาฐานทัพเรือเรียมของกัมพูชา โครงการพัฒนาฐานทัพในทะเลอันดามันของสาธารณรัฐประชาชนจีน (สปจ.) หรือ โครงการความร่วมมือต่าง ๆ ระหว่างรัสเซียกับเมียนมา เป็นผลสืบเนื่องจากการต้องการเปิดพื้นที่ทางทะเลผ่านช่องแคบมะละกาของ สปจ. และรัสเซีย เพื่อให้มีเสรีในการดำเนินการด้านเศรษฐกิจ และด้านการทหารของทั้งสองประเทศในการเชื่อมโยงทั้ง ๒ ฝั่งของมหาสมุทร ดังนั้น ความได้เปรียบในการช่วงชิงพื้นที่บริเวณนี้ของทั้ง ๒ ฝ่าย (ตะวันออก, ตะวันตก) จึงมีการแข่งขันที่สูงมาก และมีแนวโน้มที่จะมีเหตุการณ์รุนแรง และการปะทะกันของกำลังทั้ง ๒ ฝ่ายในอนาคต โดยการพัฒนา EEC ของไทย รวมทั้ง Land Bridge และโครงการเชื่อมโยงอ่าวไทยและอันดามัน จะต้องพิจารณาทั้งในเชิงความได้เปรียบทางเศรษฐกิจและความมั่นคงแบบคู่ขนานกันไป โดยประเทศไทยจะต้องมีกำลังทหารในทุกมิติ (บก เรือ อากาศ) อย่างเพียงพอในการปกป้องเส้นทางทางยุทธศาสตร์เหล่านี้ โดยเฉพาะกำลังทางเรือ และทางอากาศ ที่ต้องมีการสร้างศักยภาพ และขีดความสามารถเพิ่มเติมอย่างเพียงพอ

ตอนที่ ๓ แนวคำถามเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมของไทยเพื่อรองรับกับผลกระทบการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลระหว่างมหาอำนาจ

๓.๑ หน่วยงานของท่านตระหนักในความจำเป็นและ/หรือประโยชน์ในการเตรียมความพร้อมด้านแผนงานและ/หรือมาตรการในการรองรับกับผลกระทบในตอนที่ ๒ ข้างต้น หรือไม่ และอย่างไร? /หากไม่ตระหนัก เพราะเหตุใด อาทิ แผนการเตรียมการในปัจจุบันสามารถรองรับสถานการณ์ในรูปแบบต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้อีกหรือไม่

ตอบ กระทรวงกลาโหม ได้ติดตามสถานการณ์ และประเมินสถานการณ์ต่าง ๆ โดยใกล้ชิด โดยให้ความสำคัญกับการดำเนินการต่างประเทศ กับประเทศเพื่อนบ้านเป็นความเร่งด่วนลำดับแรก จากนั้น เป็นประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น ๆ และตามมาด้วยประเทศคู่เจรจา ในกรอบการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน กับรัฐมนตรีกลาโหมประเทศคู่เจรจา รวมทั้งประเทศพันธมิตรอื่น ๆ โดยอยู่ในระหว่างพิจารณาปรับยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศให้สอดคล้อง โดยจะมองไปที่ภัยคุกคามต่ออาเซียนในภาพรวมมากขึ้น รวมทั้งการปรับโครงสร้างและการสร้างขีดความสามารถด้านการป้องกันประเทศ ที่รองรับต่อความท้าทายรูปแบบใหม่ และการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ อย่างบูรณาการ รวมทั้งการริเริ่มการสร้างความร่วมมือด้านการป้องกันประเทศกับประเทศสมาชิกอาเซียน เช่น ศูนย์แพทย์ทหารอาเซียน กองกำลังอาเซียนด้านการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม รัฐบาลควรลดภาระความรับผิดชอบของกระทรวงกลาโหมด้านความมั่นคงรูปแบบใหม่ที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกระทรวงอื่น ๆ เพื่อให้กระทรวงกลาโหมได้มีเวลา และทรัพยากรอย่างเพียงพอ ในการเตรียมการด้านการป้องกันประเทศที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น

๓.๒ ปัจจุบัน ไทยและกัมพูชาอยู่ระหว่างการเจรจาการแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกันในพื้นที่ทับซ้อนทางทะเล ท่านเห็นว่าประเด็นนี้จะเพิ่มความซับซ้อนด้านความมั่นคงในพื้นที่อ่าวไทย และความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาหรือไม่ และอย่างไร? และไทยควรเตรียมความพร้อมอย่างไร?

ตอบ การดำเนินการดังกล่าวเป็นเรื่องจำเป็นในการแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน และจากความไม่ชัดเจนของเส้นแบ่งเขต ตามพรมแดนทางธรรมชาติ ทั้งทางบก ทางทะเล การดำเนินการในพื้นที่ทับซ้อนจึงเป็นเรื่องจำเป็น และมีความต้องการในการดำเนินการอย่างรอบคอบ โดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน โดยต้องนำไปสู่ผลประโยชน์ของทั้งสองประเทศ อย่างแท้จริง และต้องดำเนินการด้วยความโปร่งใส เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับอธิปไตย ซึ่งมีความละเอียดอ่อนต่อการโจมตีทางการเมืองของทั้งสองประเทศ

ตอนที่ ๔ ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง

๔.๑ หน่วยงานของท่านเห็นว่า การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยที่มุ่งรักษาความสมดุลในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างจีนและสหรัฐฯ และพันธมิตรจะยังคงมีประโยชน์หรือไม่ในการป้องกันผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทย?

ตอบ นโยบายดังกล่าวยังมีความจำเป็นในสภาวะปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม การสร้างอำนาจการต่อรองร่วมของอาเซียน เป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น การสร้างความเข้มแข็งให้กับอาเซียนในภาพรวม จึงเป็นภาระที่กระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงอื่น ๆ จะต้องร่วมกันดำเนินการให้เกิดผลเป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง เพื่อให้การแทรกแซงของประเทศมหาอำนาจต่อประเทศสมาชิกอาเซียน ไม่ส่งผลกระทบต่ออาเซียนในภาพรวม

๔.๒ ที่ผ่านมา ประเทศมหาอำนาจได้แสดงข้อกังวลกับหน่วยงานของท่านเกี่ยวกับผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยหรือไม่ และในมิติใด? และมหาอำนาจเหล่านั้นคาดหวังต่อการแสดงท่าทีของไทยอย่างไร?

ตอบ ทั้ง สปป. และสหรัฐฯ มีท่าทีและบทบาทที่ชัดเจนต่อความร่วมมือที่ไทยมีต่อประเทศดังกล่าว โดยจะเป็นไปในลักษณะไม่ให้ไทยให้ความร่วมมือ หรือแม้กระทั่งตัดสิทธิพิเศษบางอย่างหากไทยไปให้ความร่วมมือกับประเทศคู่แข่งของตนเอง โดยปัจจุบัน กระทรวงกลาโหมมีความร่วมมือด้านการป้องกันประเทศกับทั้ง สปป. และสหรัฐฯ ในเกือบจะทุกมิติและในทุกระดับชั้น ดังนั้น ลักษณะในการแก้ปัญหาของกระทรวงกลาโหม จะเป็นไปในลักษณะการแก้ไขปัญหาเป็นรายกรณี ไม่สามารถมีแนวทางที่ชัดเจนในภาพรวมได้ ซึ่งการดำเนินการต่อไปในอนาคต ควรเป็นไปในลักษณะในภาพรวมของอาเซียน และกระทรวงการต่างประเทศ และสภาความมั่นคงแห่งชาติ จะต้องมีการบทบาทมากขึ้นในการช่วยเหลือกระทรวงและหน่วยงานต่าง ๆ ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในภาพรวม รวมทั้งช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการโดนกดดันจากทั้ง สปป. และสหรัฐฯ

๔.๓ ขอทราบข้อคิดเห็นเพิ่มเติม/ข้อเสนอแนะจากมุมมองของหน่วยงานท่านเกี่ยวกับแนวทางเชิงนโยบายของไทยในเรื่องนี้?

ตอบ ประเทศไทย โดยเฉพาะกระทรวงการต่างประเทศ ควรได้มีการเชิญหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อพัฒนานโยบายด้านการต่างประเทศของไทยต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน รวมทั้งทำความเข้าใจต่อภาคการเมือง และผู้บริหารระดับสูงของประเทศต่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรอาเซียนในภาพรวม และพัฒนาอาเซียนให้มีความเข้มแข็งในลักษณะเดียวกับสหภาพยุโรป เพื่อให้การดำเนินการนโยบายต่าง ๆ ของประเทศสมาชิกอาเซียน เป็นไปในทิศทางเดียวกันในทุกมิติอย่างแท้จริง

แบบคำถามการวิจัยประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

การวิจัยเรื่อง แนวทางเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง

ผู้ให้สัมภาษณ์ นายพลเทพ ธนโกเศศ

วัน เดือน ปี ที่ให้สัมภาษณ์ ๓ เมษายน ๒๕๖๖

โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ ๑ คำถามเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์ นายพลเทพ ธนโกเศศ รักษาการแทนผู้อำนวยการกองความมั่นคงทางทะเล สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ
 หน่วยงานและที่ตั้งของหน่วยงาน สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ ทำเนียบรัฐบาล ถนนพิษณุโลก กรุงเทพฯ
 หน้าที่และความรับผิดชอบ เสนอแนะ จัดทำ ติดตาม ขับเคลื่อน ประเมินผล และพัฒนานโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนความมั่นคงแห่งชาติทางทะเล และมาตรการในการรักษาผลประโยชน์ของชาติ ทางทะเล รวมทั้งแผนด้านความมั่นคงเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ ๒ แนวคำถามเกี่ยวกับการประเมินความสำคัญของอ่าวไทยต่อความมั่นคงและการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยและภูมิภาค ในบริบทการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลระหว่างมหาอำนาจ

๒.๑ หน่วยงานของท่านประเมินความสำคัญของอ่าวไทยต่อความมั่นคงและการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยและภูมิภาคในบริบทการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลระหว่างมหาอำนาจ (จีนกับสหรัฐฯ และพันธมิตร) ในภูมิภาคอย่างไร?

ตอบ อ่าวไทยมีความสำคัญอย่างมากต่อประเด็นดังกล่าว เนื่องจากเหตุผลดังนี้

๑. อ่าวไทยเปรียบเสมือน Life Line ของไทยทั้งในด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง โดยในด้านเศรษฐกิจ การขนส่งทางทะเลที่มีความสำคัญต่างๆของประเทศ รวมทั้งน้ำมัน ล้วนแต่เข้ามายังไทยผ่านอ่าวไทย ในขณะที่ด้านความมั่นคง ฐานทัพเรือหลักของไทยก็ตั้งอยู่ในพื้นที่ด้านอ่าวไทย ถึงแม้จะมีฐานทัพเรือในด้านอันดามันอยู่ แต่การซ่อมหรือบำรุงรักษาครั้งใหญ่ (Overhaul) ล้วนแต่จำเป็นต้องกระทำในพื้นที่ด้านอ่าวไทยเป็นหลัก

๒. อ่าวไทยมีลักษณะเป็นอ่าวกึ่งปิด (Semi-Enclosed) ซึ่งหากมีกองกำลังทางเรือของประเทศมหาอำนาจมาประจำการในอ่าวไทยในจำนวนมากพอ และต้องการกดดันไทยให้ดำเนินการบางอย่าง การใช้กำลังทางเรือปิดอ่าวจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของไทย

๓. อ่าวไทยยังมีพื้นที่อ้างสิทธิ์ทับซ้อนระหว่างไทย-กัมพูชา ซึ่งคาดว่าจะเป็แหล่งพลังงานสำคัญ โดยหากทั้งสองประเทศสามารถหาข้อยุติในเรื่องการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ดังกล่าวได้ ก็อาจส่งผลให้ทั้งบริษัทสหรัฐฯ และจีนพยายามเข้ามามีส่วนร่วมในการมีสัมปทานด้านพลังงานในพื้นที่ดังกล่าว

๔. อ่าวไทยเป็นพื้นที่เชิงยุทธศาสตร์ที่อยู่ใกล้กับช่องแคบมะละกาและทะเลจีนใต้ ตอนใต้ ซึ่งจีนอาจมองว่ามีความสำคัญ โดยหากสามารถวางกำลังทางเรือในพื้นที่อ่าวไทยได้ ก็จะสามารถ Deploy กำลังไปปฏิบัติการในช่องแคบมะละกา และทะเลจีนใต้ตอนใต้ได้รวดเร็วมมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อเกิดเหตุที่กระทบต่อผลประโยชน์แห่งชาติของจีน นอกจากนี้หากเกิดวางกำลังของจีนในพื้นที่อ่าวไทย ก็ย่อมจะส่งผลให้สหรัฐฯ และประเทศอื่นๆ อาทิ เวียดนาม และมาเลเซีย ต้องเพิ่มขีดความสามารถกำลังรบทางเรือในพื้นที่อ่าวไทยด้วยเช่นกัน

๒.๒ หน่วยงานของท่านมีข้อกังวลเกี่ยวกับผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลระหว่างมหาอำนาจ โดยเฉพาะสถานการณ์ในทะเลจีนใต้ และโครงการพัฒนาฐานทัพเรือของกัมพูชาต่ออ่าวไทยต่อความมั่นคงและเศรษฐกิจ อาทิ ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor – EEC) และการพัฒนาโครงการเชื่อมโยงระหว่างอ่าวไทยและทะเลอันดามันทางพื้นดิน หรือโครงการ “แลนด์บริดจ์ของไทย หรือไม่ และเพราะเหตุใด ?

ตอบ มีความกังวลเนื่องจากการแข่งขันของทั้งสองมหาอำนาจอาจส่งผลให้เกิดการเผชิญหน้าทางการทหารในพื้นที่อ่าวไทยและพื้นที่ข้างเคียง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของภูมิภาคและบรรยากาศในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจในภาพรวม

อย่างไรก็ตามถ้าเปรียบเทียบสถานการณ์ในทะเลจีนใต้กับอ่าวไทย จะพบว่าสถานการณ์ในพื้นที่อ่าวไทยมีความน่ากังวลมากกว่าเนื่องจากอยู่ติดกับพื้นที่ของไทย โดยเหตุการณ์ความไม่ปกติในพื้นที่ดังกล่าวย่อมสามารถส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและผลประโยชน์แห่งชาติได้โดยตรง

ตอนที่ ๓ แนวคำถามเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมของไทยเพื่อรองรับกับผลกระทบการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลระหว่างมหาอำนาจ

๓.๑ หน่วยงานของท่านตระหนักในความจำเป็นและ/หรือประโยชน์ในการเตรียมความพร้อมด้านแผนงานและ/หรือมาตรการในการรองรับกับผลกระทบในตอนี่ ๒ ข้างต้น หรือไม่ และอย่างไร? /หากไม่ตระหนัก เพราะเหตุใด อาทิ แผนการเตรียมการในปัจจุบันสามารถรองรับสถานการณ์ในรูปแบบต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้อีกหรือไม่

ตอบ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการเตรียมความพร้อมต่อกรณีดังกล่าวเป็นอย่างมาก โดยเห็นว่าประเด็นอิทธิพลของมหาอำนาจในอ่าวไทยเป็นเรื่องที่กระทบต่อความมั่นคงและผลประโยชน์ของไทยโดยตรง จึงเห็นว่าการรักษาท่าของไทยแบบที่เคยเป็นมาในกรณีอื่นๆ ไม่เหมาะสม โดยไทยจำเป็นต้องมีท่าที่ชัดเจน และ

มีแนวทางรับมือทั้งทางด้านการทูต เศรษฐกิจ และการทหารที่เป็นรูปธรรม รวมทั้งทันห่วงที่ก่อนที่สถานการณ์จะขยายตัว

๓.๒ ปัจจุบัน ไทยและกัมพูชาอยู่ระหว่างการเจรจาการแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกันในพื้นที่ทับซ้อนทางทะเล ท่านเห็นว่าประเด็นนี้จะเพิ่มความซับซ้อนด้านความมั่นคงในพื้นที่อ่าวไทย และความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาหรือไม่ และอย่างไร? และไทยควรเตรียมความพร้อมอย่างไร?

ตอบ ประเด็นนี้มีโอกาสเพิ่มความซับซ้อนมากขึ้น เนื่องจาก

๑. หากจีนสามารถพัฒนาฐานทัพเรือเรียบร้อยแล้ว จะนำไปสู่ความร่วมมือระหว่างจีน – กัมพูชา ทาง การปฏิบัติทางทะเลที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ก็มีโอกาที่จีนจะช่วยสนับสนุนกัมพูชาให้มีขีดความสามารถการเรือทางเรือที่สูงขึ้น ซึ่งอาจส่งผลให้กัมพูชามีอำนาจการต่อรองในการเจรจาเพิ่มขึ้น และทำให้ไทยเจรจาได้ยากขึ้น

๒. หากเจรจาได้เป็นผลสำเร็จ จีนอาจพยายามเข้ามาขอสัมปทานด้านพลังงานจากกัมพูชา และอาจอ้างความจำเป็นในการมีกำลังทางเรือเพื่อปกป้องสัมปทานของจีน

ตอนที่ ๔ ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง

๔.๑ หน่วยงานของท่านเห็นว่า การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยที่มุ่งรักษาความสมดุลในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างจีนและสหรัฐฯ และพันธมิตรจะยังคงมีประโยชน์หรือไม่ ในการป้องกันผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทย?

ตอบ (ไม่ได้ตอบ)

๔.๒ ที่ผ่านมา ประเทศมหาอำนาจได้แสดงข้อกังวลกับหน่วยงานของท่านเกี่ยวกับผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยหรือไม่ และในมิติใด? และมหาอำนาจเหล่านั้นคาดหวังต่อการแสดงท่าทีของไทยอย่างไร?

ตอบ สหรัฐฯ และชาติตะวันตกได้แสดงความห่วงกังวลต่อกรณีดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกรณีการพัฒนาฐานทัพเรือ เรียม และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางทะเลในโครงการ Dara Sakor ซึ่งประเทศเหล่านี้ประเมินว่าจีนมีแนวโน้มใช้พื้นที่ดังกล่าวเพื่อวัตถุประสงค์ทางการทหาร นอกจากนี้ประเทศเหล่านี้ยังมีความคาดหวังว่าไทยจะเป็นแนวร่วมในการคัดค้านกิจกรรมดังกล่าวของจีนในกัมพูชา

๔.๓ ขอทราบข้อคิดเห็นเพิ่มเติม/ข้อเสนอแนะจากมุมมองของหน่วยงานท่านเกี่ยวกับแนวทางเชิงนโยบายของไทยในเรื่องนี้

ตอบ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติได้มีการประเมินสถานการณ์และจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายซึ่งได้รับความเห็นจากทั้งนายกรัฐมนตรี และคณะกรรมการนโยบายการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล (นปท.) เพื่อ ๑. สร้างการตระหนักรู้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทย ๒. ติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด ๓. แสดงท่าทีของไทยในเชิงสร้างสรรค์ต่อประเทศที่เกี่ยวข้องว่าไม่ต้องการเห็น Militarisation และการเผชิญหน้าทางการทหารในพื้นที่อ่าวไทย

โดยต้องการเห็นอ่าวไทยเป็น “Gulf of Peace, Security, Stability and Prosperity” ๔. พิจารณา
ปรับแผนการป้องกันประเทศเพื่อเตรียมการรับมือกับสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้น และ ๕. การรักษา
ดุลยภาพทางอำนาจในพื้นที่อ่าวไทย โดยอาศัย Constructive Engagement กับประเทศต่างๆ

แบบคำถามการวิจัยประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

การวิจัยเรื่อง แนวทางเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง

ผู้ให้สัมภาษณ์ พลเรือตรี สุวัจ ดอนสกุล

วัน เดือน ปี ที่ให้สัมภาษณ์ ๓ เมษายน ๒๕๖๖

โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ ๑ คำถามเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์ พลเรือตรี สุวัจ ดอนสกุล รองเจ้ากรมยุทธการทหารเรือ

หน่วยงานและที่ตั้งของหน่วยงาน กรมยุทธการทหารเรือ กองบัญชาการกองทัพเรือ

หน้าที่และความรับผิดชอบ ช่วยเหลือเจ้ากรมยุทธการทหารเรือในการบังคับบัญชาและรับผิดชอบการบริหารกิจการของกรมกำกับดูแล ควบคุม และประสานการปฏิบัติราชการของกองต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

ตอนที่ ๒ แนวคำถามเกี่ยวกับการประเมินความสำคัญของอ่าวไทยต่อความมั่นคงและการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยและภูมิภาค ในบริบทการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลระหว่างมหาอำนาจ

๒.๑ หน่วยงานของท่านประเมินความสำคัญของอ่าวไทยต่อความมั่นคงและการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยและภูมิภาคในบริบทการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลระหว่างมหาอำนาจ (จีนกับสหรัฐฯ และพันธมิตร) ในภูมิภาคอย่างไร?

ตอบ ทร.จัดทำยุทธศาสตร์หน ทร. โดยมีเป็นเป้าหมายหลักเพื่อให้ได้ยุทธศาสตร์และโครงสร้างกำลังรบที่มีขนาดเหมาะสมกับพันธกิจ หน้าที่ และบทบาท ทร. สอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงที่เปลี่ยนแปลงไป ปัจจุบันอยู่ระหว่างการทบทวนยุทธศาสตร์ ทร. พ.ศ.๒๕๖๐ – ๒๕๘๐ ประจำปีงบประมาณพ.ศ.๒๕๖๖ ตามหลักการที่กำหนดไว้ใน อทร.๘๑๐๑ การกำหนดยุทธศาสตร์ และกำลังรบทางเรือ ฉบับพ.ศ.๒๕๖๕ เริ่มต้นจากการพิจารณากฎหมายนโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้พันธกิจ หน้าที่ที่ ทร.ได้รับมอบหมาย อันเป็นวัตถุประสงค์มูลฐานทางเรือเบื้องต้น ทำการตรวจสอบสภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงระดับโลก ระดับภูมิภาค ประเทศรอบบ้าน และภายในประเทศ รวมถึงแนวโน้มสถานการณ์ฯ ที่จะส่งผลกระทบต่อบทบาท หน้าที่ ทร. อันเป็นแรงขับในการกำหนดและจัดลำดับความสำคัญวัตถุประสงค์เฉพาะทางเรือ เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายที่เฉพาะเจาะจงในช่วงเวลาของการกำหนดยุทธศาสตร์ในลำดับต่อไป

จากนั้นทำการพิจารณาแนวทางปฏิบัติและความต้องการกำลังรบในแต่ละวัตถุประสงค์เฉพาะทางเรือและสังเคราะห์ เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ของ ทร. ซึ่งจะเป็นกรอบแนวทางในการพิจารณาการปฏิบัติและพิจารณากำลังรบที่เหมาะสม เป็นไปได้ และยอมรับได้ภายใต้การบริหารทรัพยากรและงบประมาณที่มีประสิทธิภาพ

สำหรับบริบทการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลระหว่างมหาอำนาจ

ตามการทบทวนยุทธศาสตร์ ทร. พ.ศ.๒๕๖๐ – ๒๕๘๐ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๖ ทร. ให้ความสำคัญในประเด็น ระบบความมั่นคงแบบหลายขั้วอำนาจ ส่งผลให้โลกในอีก ๑๕ ปีข้างหน้ามีแนวโน้มของการแข่งขันแย่งชิงผลประโยชน์กันระหว่างชาติมหาอำนาจ อาทิ สหรัฐอเมริกา จีน รัสเซีย อินเดีย ญี่ปุ่น สหราชอาณาจักรฝรั่งเศส เป็นต้น สหรัฐฯ จะถูกท้าทายจากจีนและรัสเซีย รวมถึงองค์กรที่ไม่ใช่รัฐองค์กร กลุ่มบุคคล และบุคคลที่จะเข้ามามีบทบาทในการกำหนดกฎระเบียบของโลกยังคงดำรงอยู่ การดำเนินนโยบายต่างประเทศเพื่อเสริมสร้างกำลังอำนาจของชาติผ่านรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การพัฒนาทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีการเสริมสร้างศักยภาพของกองทัพและยุทธโศปกรณ์ การแสวงหาทรัพยากรและพื้นที่อติพิลใหม่ ๆ การรวมกลุ่มพันธมิตรที่มีผลประโยชน์สอดคล้องกัน การปิดล้อมหรือสกัดกั้นอติพิลของประเทศที่เป็นคู่ขัดแย้ง เป็นต้น โดยเฉพาะการแข่งขันด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจระหว่างชาติมหาอำนาจในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลกทั้งแอฟริกาใต้ ยุโรปตะวันออก ตะวันออกกลาง เอเชียใต้ เอเชียตะวันออก ประเทศหมู่เกาะต่าง ๆ ในมหาสมุทรแปซิฟิก รวมถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะทวีความรุนแรงมากขึ้น ทั้งนี้ ปัญหาความขัดแย้งระหว่างจีนกับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เกี่ยวกับพื้นที่อ้างสิทธิ์ในทะเลจีนใต้ ซึ่งก่อให้เกิดการเผชิญหน้าทั้งทางการเมืองและการทหารระหว่างจีนกับประเทศเหล่านั้น รวมทั้งสหรัฐฯ เป็นอีกปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในภูมิภาค สำหรับด้านเศรษฐกิจ นั้น ประเทศในภูมิภาคเอเชียจะก้าวเข้าสู่การเป็นมหาอำนาจโลกในด้านรายได้ ประชาชาติ หรือ GDP ทำให้มูลค่าสำหรับค่าใช้จ่ายในการป้องกันประเทศ และการลงทุนด้านเทคโนโลยี เหนือกว่าอเมริกาเหนือ และยุโรปรวมกัน นอกจากนี้ จีน อินเดีย บราซิลและประเทศสำคัญในภูมิภาคต่าง ๆ เช่น อินโดนีเซีย โคลัมเบีย ไนจีเรีย แอฟริกาใต้ และตุรกี เป็นต้น จะเป็นประเทศที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจโลก ในขณะที่ภาวะเศรษฐกิจของยุโรป ญี่ปุ่น และรัสเซีย มีแนวโน้มที่จะเจริญเติบโตช้าลง รวมทั้งมาตรการกีดกันทางการค้าและสงครามการค้าระหว่างจีนและสหรัฐฯ จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโลก การริเริ่มแนวคิดที่ต้องการจะยกเลิกการใช้สกุลเงินดอลลาร์สหรัฐฯ ที่ใช้ในการซื้อขายในตลาดโลกมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นสกุลเงินท้องถิ่น หรือใช้สกุลเงินหยวนจีน หรือรูเบิลรัสเซียแทน เช่น กลุ่ม BRICS (บราซิล รัสเซีย อินเดีย จีน และแอฟริกาใต้) ที่กำลังดำเนินการจัดตั้งทุนสำรองระหว่างประเทศใหม่บนพื้นฐานระบบตะกร้าเงินของประเทศสมาชิกเพื่อลดการพึ่งพิงระบบการเงินตะวันตก ซึ่งถือเป็นเรื่องที่ท้าทายและสร้างความสั่นคลอนให้กับสหรัฐฯ เป็นอย่างมากสถานการณ์การสู้รบระหว่างรัสเซีย-ยูเครน แสดงให้เห็นแนวโน้มการทำนายและแข่งขันของชาติมหาอำนาจ อย่างเด่นชัดและมีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต นอกจากจะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพความมั่นคงของโลกตลอดจนส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของไทย ยังส่งผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจอย่างกว้างขวางทั่วโลก

อันเนื่องมาจากมาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจของทั้งสองฝ่าย รวมถึงการเกิดภาวะวิกฤติพลังงาน และอาหารไปทั่วโลก เนื่องจากรัสเซียเป็นประเทศส่งออกพลังงาน ธัญพืช อาหารสัตว์ และปุ๋ยที่ใช้ในการเกษตรอันดับต้น ๆ ของโลก ในขณะที่ยูเครนเองก็เป็นประเทศหลักของโลกในการส่งออกผลิตภัณฑ์ด้านการเกษตรการดำเนินนโยบายและความสัมพันธ์ทางทหารของไทยและประเทศมหาอำนาจชั่วคราวต่าง ๆ จึงจำเป็นจะต้องมีความระมัดระวังเพิ่มมากขึ้น การแข่งแย่งชิงผลประโยชน์กันระหว่างชาติมหาอำนาจในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลกตามที่กล่าวข้างต้น ในหลาย ๆ พื้นที่ที่เป็นพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวด้านความมั่นคง อาทิ ภูมิภาคตะวันออกกลาง ภูมิภาคเอเชียใต้ บริเวณอินเดีย-ปากีสถาน ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บริเวณช่องแคบไต้หวันและคาบสมุทรเกาหลี รวมถึงภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บริเวณทะเลจีนใต้ อาจเป็นจุดปะทุ (Flash point) ที่ทำให้เกิดสงครามตัวแทนหรือสงครามระหว่างกันได้ โดยสรุปผลกระทบของการที่ระบบความมั่นคงมีการแข่งขันกันของหลายชั่วอำนาจจะทำให้ระบบการเมืองระหว่างประเทศมีความมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น และสร้างความท้าทายต่อการดำเนินนโยบายความมั่นคงกับต่างประเทศ อันส่งผลต่อการกำหนดจุดยืนของไทยในเวทีการเมือง และความมั่นคงระหว่างประเทศ โดยมีแนวโน้มการแข่งขัน เพื่อขยายอิทธิพล ๒ เรื่องสำคัญ คือ ๑. การสะสมอาวุธและการแพร่ขยายอาวุธ และ ๒. การแสวงประโยชน์จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรม ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในอ่าวไทยและการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยและภูมิภาค สามารถแบ่งได้เป็น ๔ ประเด็น ได้แก่

๑. การแข่งขันระหว่างสหรัฐฯ และจีน ในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก สภาพที่ตั้งของภูมิภาคในการเป็นเส้นทางคมนาคมและแหล่งทรัพยากรพลังงานที่สำคัญส่งผลให้มีแนวโน้มการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศมหาอำนาจและพันธมิตรมาอย่างต่อเนื่องในห้วงหลายปีที่ผ่านมา โดยในอีก ๒๐ ปีข้างหน้ามีแนวโน้มทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น อันเป็นผลมาจากการดำเนินนโยบายของสหรัฐอเมริกา และการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และทหาร รวมถึงยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกที่เสรีและเปิดกว้าง (Free and Open Indo-Pacific – FOIP) ที่มีการยกระดับปฏิบัติการและเพิ่มเติมกำลัง และมีนโยบายให้ชาติพันธมิตรเพิ่มบทบาทและความเป็นหุ้นส่วนด้านความมั่นคงของภูมิภาค รวมถึง การตั้งกลุ่มพันธมิตรต่าง ๆ เพื่อถ่วงดุลอำนาจของจีน อาทิ กลุ่มจตุรมิตรหรือ QUAD (Quadrilateral Security Dialogue) ของสหรัฐฯ ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น และอินเดีย รวมถึง กลุ่ม AUKUS (Australia – the United Kingdom – the United States) ซึ่งเป็นข้อตกลงความร่วมมือทางทหารที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ในการสนับสนุนแลกเปลี่ยนข้อมูลและเทคโนโลยีในหลายมิติ รวมถึงข้อมูลข่าวกรอง เทคโนโลยีควอนตัม และการพัฒนาขีปนาวุธระหว่างกันของสหรัฐฯ สหราชอาณาจักร และออสเตรเลีย โดยเฉพาะการสนับสนุนการสร้างเรือดำน้ำพลังงานนิวเคลียร์ให้แก่ออสเตรเลีย สำหรับประเทศจีนยังคงเดินหน้าแข่งขันและสร้างพันธมิตรในกรอบแนวคิดริเริ่ม Belt and Road Initiative (BRI) เพื่อปกป้องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจพลังงานสังคม และรักษาความมั่นคงนอกเขตประเทศ พิจารณาได้จากการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกทางทหารในทะเลจีนใต้ รวมถึง การขยายฐานทัพหน้าหรือ Naval Installation ที่จิบูตี และความพยายามขยายความร่วมมือไปยังประเทศหมู่เกาะแปซิฟิก อาทิ สนธิสัญญาด้านความมั่นคงระหว่างจีนและหมู่เกาะโซโลมอน เป็นต้น รวมทั้ง การพัฒนาศักยภาพทางทหารที่เข้มแข็ง ภายใต้ยุทธศาสตร์ทางทหาร เพื่อป้องกัน ทั้งนอกฝั่ง และในทะเลเปิด

และปฏิเสธการเข้าถึงยุทธบริเวณของข้าศึก (Anti-Access/Area Denial Strategy – A2AD) และท่าทีของจีนที่ไม่ยอมรับและปฏิเสธอย่างแข็งกร้าวต่อการรวมหรือก่อตั้งกลุ่มทางทหารที่นำโดยฝ่ายตะวันตก ในภูมิภาคต่อข้อตกลง AUKUS ผลกระทบจากการแข่งขันระหว่างสหรัฐฯ และจีน ในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในอนาคตนั้นจะทำให้เกิดกระบวนการแยกตัว (Decoupling) ของ ๒ ขั้วอำนาจ (สหรัฐฯ – จีน) และส่งผลกระทบต่อนโยบายระหว่างประเทศของประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศในอาเซียนที่อาจถูกบังคับให้เลือกข้างทำให้ประเทศในอาเซียนถูกแบ่งเป็น ๒ ฝ่าย ทั้งฝ่ายสนับสนุนจีน และฝ่ายที่สนับสนุนสหรัฐฯ พิจารณาได้จากท่าทีของประเทศในอาเซียนที่มีมุมมองต่อสนธิสัญญา AUKUS ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ๑. กลุ่มที่มีมุมมองเชิงบวกต่อสนธิสัญญา AUKUS ได้แก่ สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ และเวียดนาม ๒. กลุ่มที่มีมุมมองเชิงลบต่อสนธิสัญญา AUKUS ได้แก่ อินโดนีเซีย และมาเลเซีย และ ๓. กลุ่มที่มีท่าทีกลาง ๆ ได้แก่ ไทย เมียนมา กัมพูชาและลาว ซึ่งมีแนวโน้มที่ความขัดแย้งจะกระทบต่อการคมนาคมทางทะเลของไทยที่ผ่านพื้นที่อ้างสิทธิทับซ้อนของประเทศต่าง ๆ ในทะเลจีนใต้ และการวางตัวเป็นกลางของไทยที่ประเทศมหาอำนาจและประเทศในภูมิภาคต้องการไทยเป็นพันธมิตร รวมถึงส่งผลให้มีเทคโนโลยีนิวเคลียร์เข้ามาเป็นปัจจัยในพื้นที่ปฏิบัติการในภูมิภาค อีกทั้งทำให้เกิดการแข่งขันสะสมอาวุธ (Arm Race) ในภูมิภาคด้วยงบประมาณทางทหารของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ที่มา : SIPRI : 2019) ซึ่ง ทร. จะเป็นเป้าหมายในการขยายอิทธิพลของมหาอำนาจผ่านช่องทางทหาร มีปฏิสัมพันธ์กับ ทร. มากยิ่งขึ้นทั้งด้านการทูตทหาร การแลกเปลี่ยนการเยือนของผู้ในระดับสูง และการให้การสนับสนุนด้านอาวุธยุทโธปกรณ์ และเทคโนโลยีทางทหารไม่ว่าจะเป็นการขยายความร่วมมือผ่านการฝึก การให้ทุน การให้ความช่วยเหลือทางทหาร และการขายอาวุธและยุทโธปกรณ์ เป็นต้น รวมถึงประเด็นเรื่องความมั่นคงทางทะเลจะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น และบทบาทของ ทร. ในภารกิจดังกล่าวจะมีความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากเป็นประเด็นสำคัญในการขยายอิทธิพลของชาติมหาอำนาจและกรอบความร่วมมือในระดับ ทร. ทั้งในด้านทวิภาคี และพหุภาคี จะมีการหยิบยกเอาเรื่องการแข่งขันกันทางอิทธิพลของชาติมหาอำนาจในเอเชียแปซิฟิกมากยิ่งขึ้นการเผชิญแรงกดดันจากอีกฝ่ายขั้วอำนาจ หาก ทร. ดำเนินนโยบายไปในทิศทางเลือกข้าง หรือให้ประโยชน์กับฝ่ายตรงข้ามตัวอย่างการขยายพื้นที่อิทธิพลทำให้ประเทศมหาอำนาจให้การสนับสนุนทางทหารต่อประเทศเพื่อนบ้านของไทย อาทิ การจัดหาเรือดำน้ำ และการพัฒนาขีดความสามารถในการต่อเรือของ ทร. เมียนมา หรือการพัฒนาฐานทัพ/ท่าเรือของจีนในกัมพูชา เป็นต้น ส่งผลกระทบต่อดุลอำนาจทางเรือในอ่าวไทย ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่ละเอียดอ่อน โดยยังมีความยุ่งยากและซับซ้อนในการแก้ไขปัญหาให้ได้ข้อยุติด้วยกลไกทางการทูต และการเจรจาระดับรัฐบาล ดังนั้น ทร. ต้องมีการพัฒนาขีดความสามารถในการรับรู้ภาพสถานการณ์ทางทะเล และขีดความสามารถทางเรือที่เพียงพอที่จะใช้เพื่อระงับความพยายามในการแสวงหาประโยชน์ฝ่ายเดียวของประเทศเพื่อนบ้านที่อาจฉวยโอกาสใช้อิทธิพลของจีนมาสร้างความได้เปรียบ รวมทั้งจำเป็นต้องมีการทบทวนแผน เพื่อที่จะรักษาดุลอำนาจให้สอดคล้องกับสถานะแวดล้อมด้านความมั่นคง เปรณการรับประกันอธิปไตย อาทิ การแสดงกำลังผ่านการฝึกผสม เพื่อเป็นกลางทางความสัมพันธ์ทั้งสหรัฐฯ ยุโรป เอเชีย จีน และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพิ่มระดับการฝึก Passing Exercise (PASSEX) มากขึ้น หรือการเพิ่มความถี่ และ

จำนวนในการลาดตระเวน ต้องทำไปพร้อมกับการจับตามองความเคลื่อนไหวของทั้งจีน และสหรัฐฯ และบริหารความสัมพันธ์ไม่ให้อีกฝ่ายใดนำกำลังเข้ามาในอ่าวไทยอย่างเต็มรูปแบบ

๒. ความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ แนวโน้มปัญหาความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ ในอีก ๑๕ ปีข้างหน้าจะยังคงเป็นประเด็นท้าทายที่สำคัญ รวมทั้ง มีการแข่งขันในการขยายอิทธิพลเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะจีนที่ได้พัฒนาพื้นที่และสร้างถาวรวัตถุบนพื้นที่ที่จีนอ้างสิทธิ์ เพิ่มเติมการวางกำลังทหาร และขยายกำลังกองเรือบรรทุกเครื่องบิน ส่งผลให้เกิดความตึงเครียดและความซับซ้อนของปัญหามากขึ้น โดยเฉพาะการอ้างสิทธิ์ทับซ้อนเหนือพื้นที่ทะเลจีนใต้ ได้ถูกยกระดับเป็นประเด็นระดับโลก การที่ประเทศคู่พิพาทได้พยายามดึงมหาอำนาจนอกภูมิภาคเข้ามา มีอิทธิพลในพื้นที่ความขัดแย้งเพื่อถ่วงดุลอำนาจกับจีน ภายใต้ความชอบธรรมในการรักษาเสรีภาพในการเดินเรือ ส่งผลให้เกิดการเผชิญหน้ากันบ่อยครั้ง สามารถคาดการณ์ได้ว่าปัญหานี้จะเรื้อรังและจะรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ จากท่าทีอันแข็งกร้าวของทุกฝ่าย โดยมีแนวโน้มของการสะสมกำลังทางทะเลของประเทศที่เกี่ยวข้องกับการอ้างสิทธิ์เหนือพื้นที่พิพาท รวมถึง การนำกำลังของประเทศนอกภูมิภาคมาปฏิบัติการ อาทิ ปฏิบัติการเดินเรือและบินผ่านอย่างเสรี (Freedom of Navigation Operations : FONOPs) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการฝึกซ้อมทางทหาร ตลอดจนการแข่งขันเพื่อสร้างอิทธิพลเหนือทะเลจีนใต้ในรูปแบบอื่น อาทิ การให้บริการเกี่ยวกับกิจการทางทะเล โดยเฉพาะการรักษาความปลอดภัยในการเดินเรือ และการใช้ยุทธวิธีกึ่งทหารกึ่งพลเรือน (Grey zone activities) เพื่อควบคุมพื้นที่อันทำให้ภูมิภาคนี้ อาจเป็นจุดปะทุ (Flash point) ของความขัดแย้งได้ โดยที่ระดับของความขัดแย้งจะสัมพันธ์กับอัตราเร็วในการสะสมกำลังรบสำหรับประเทศไทยตั้งอยู่ในบริเวณเส้นทางคมนาคมที่สำคัญของโลก เป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิก มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ต่อประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และต่อประเทศมหาอำนาจ คาดว่าไทยจะเผชิญหน้ากับการเข้ามามีบทบาททั้งของจีนและประเทศมหาอำนาจจากภายนอกภูมิภาค รวมถึง ประเทศพันธมิตรของประเทศเหล่านี้ ในการแข่งขันเพื่อเข้ามามีอิทธิพลในภูมิภาค และผลักดันปัญหาต่าง ๆ ให้เป็นไปในทางที่ประเทศของตนต้องการ หากเกิดปัญหาข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ ทร.จะมีระยะเวลาเตือนภัยที่สั้น เพียง ๔๘ ชั่วโมง การมีเสรีภาพในการเดินเรือในอ่าวไทย และบริเวณใกล้เคียงทั้งในยามสงบและยามเกิดสภาวะวิกฤติ จะกลายเป็นประเด็นสำคัญที่ ทร.จะต้องทำทุกวิถีทางเพื่อให้บรรลุสภาวะดังกล่าวให้ได้ หาก ทร.ไม่สามารถดำเนินการรักษาเสรีภาพในการเข้าออกอ่าวไทยนี้ได้ จะส่งผลให้ประเทศเกิดการขาดแคลนทรัพยากรอย่างรุนแรง ดังนั้น ทร.จำเป็นต้องพัฒนาขีดความสามารถในการรับรู้ภาพสถานการณ์ทางทะเลบริเวณทะเลจีนใต้ เตรียมกำลังทางเรือและกำหนดแนวทางการเผชิญเหตุที่ชัดเจน โดยความสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถการปฏิบัติการทางเรือในทะเลอันดามันจะมีมากขึ้น เพื่อเพิ่มทางเลือกให้กับประเทศในการมีเส้นทางคมนาคมทางทะเลสำรองในกรณีเกิดความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ จึงมีความสำคัญ

๓. ลักษณะของความร่วมมือทางทหารภายใต้กรอบ ASEAN อาเซียนจะเผชิญบททดสอบความเป็นเอกภาพของประเทศสมาชิก และการเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาความมั่นคงในภูมิภาค เนื่องจากความแตกต่างด้านผลประโยชน์แห่งชาติ ซึ่งมีแนวโน้มที่ประเทศอาเซียนจะสามารถมีแถลงการณ์ หรือข้อยุติร่วมกันได้ยากขึ้น เนื่องจากอิทธิพลของมหาอำนาจ

ต่อประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีทำให้อาเซียนถูกแบ่งเป็น ๒ ฝ่าย ทั้งฝ่ายสนับสนุนจีน และฝ่ายที่สนับสนุนสหรัฐฯ หรือแม้แต่ฝ่ายที่วางตัวเป็นกลางภายใต้หลักการ Consensus ขณะเดียวกันประเทศในอาเซียนมีแนวโน้มที่จะพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจ และประเทศนอกภูมิภาคอื่นๆ ในกรอบทวิภาคีมากกว่าการดำเนินการผ่านกลไกของอาเซียน ซึ่งจะทำให้อาเซียนขาดพลังอำนาจต่อรองกับประเทศนอกภูมิภาคในเวทีระหว่างประเทศส่งผลให้กำลังทางทหารของประเทศต่าง ๆ ยังคงสะสมกำลังและพัฒนาขีดความสามารถเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติตน กรอบความร่วมมืออาเซียน ซึ่งมีความชัดเจนในกรอบการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม แต่กรณีความร่วมมือทางทหาร อาจมีพัฒนาการความร่วมมือช้าที่สุด เนื่องจากเป็นมิติที่มีความอ่อนไหวมากที่สุด ดังนั้น ทร. ควรมุ่งเน้นดำเนินการที่เป็นการปฏิบัติประจำตามธรรมเนียมสากลของทหารเรือ และความร่วมมือทางทหารที่มีอยู่แล้ว เช่น การฝึก PASSEX การลาดตระเวนร่วม และการฝึกร่วม หรือแม้แต่การแลกเปลี่ยนเทคโนโลยีทางทหาร และการปฏิบัติการร่วมกัน อย่างไรก็ตามยังคงควรหลีกเลี่ยงหรือพิจารณาอย่างรอบคอบ กรณีความร่วมมือที่เกี่ยวข้องกับการรวมกลุ่ม การแสดงกำลัง และการปฏิบัติการทางทหารที่ริเริ่มใหม่ของ ทร. ซึ่งอาจถูกหยิบยกขึ้นเป็นประเด็นทางการเมืองในการเลือกข้างของไทย

๔. ปัญหาความมั่นคงทางทะเล แนวโน้มของภัยคุกคามต่อความมั่นคงทางทะเลในปัจจุบันมีความเชื่อมโยง ซับซ้อน และส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยตรงมากขึ้น เนื่องจากทะเลนั้นถูกใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง นอกจากจะเป็นแหล่งอาหารอันอุดมสมบูรณ์ ยังเป็นเส้นทางเดินทางและขนส่งสำคัญที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจมหาศาล รวมทั้งเป็นแหล่งทรัพยากรที่ไม่มีชีวิตที่สำคัญทำให้เกิดการแสวงหาประโยชน์อย่างต่อเนื่อง โดยภัยคุกคามต่อความมั่นคงทางทะเล มักเกิดจากตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ (Non-state Actor) ซึ่งในปัจจุบันสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีที่ทันสมัยและเทคโนโลยีสารสนเทศที่รวดเร็ว ส่งผลให้เกิดการกระทำผิดกฎหมายในทะเล ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางทะเลอย่างกว้างขวาง และรุนแรงเกินอาณาเขตของรัฐใดรัฐหนึ่ง เช่น โจรสลัด การปล้นเรือ การลักลอบขนของหนีภาษี การค้ามนุษย์ การค้าอาวุธ การค้ายาเสพติด เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีปัญหาการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลระหว่างมหาอำนาจ ภัยธรรมชาติอุบัติเหตุทางทะเล โรคระบาดและปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นแรงผลักดันให้ส่งผลกระทบต่อในหลากหลายด้านทั้งในด้านความมั่นคง ความปลอดภัย เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทั้งในโอกาสการเกิดและความรุนแรงของผลกระทบ และส่งผลกระทบต่อในหลากหลายมิติ สำหรับมิติผลกระทบต่อความมั่นคงลักษณะภัยคุกคามอยู่ในรูปแบบของการก่อการร้ายทางทะเล การค้ามนุษย์ การลักลอบขนยาเสพติด และอาวุธ เป็นต้น มิติผลกระทบต่อความปลอดภัยลักษณะภัยคุกคามอยู่ในรูปแบบของอุบัติเหตุทางทะเล โรคระบาด เป็นต้น มิติผลกระทบต่อเศรษฐกิจลักษณะภัยคุกคามอยู่ในรูปแบบของการกระทำอันเป็นโจรสลัด การลักลอบขนส่งสินค้าผิดกฎหมาย การทำการประมงผิดกฎหมาย เป็นต้น มิติผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมลักษณะภัยคุกคามอยู่ในรูปแบบของภัยพิบัติทางธรรมชาติ ปัญหาโลกร้อน ปัญหาขยะทะเล หรือคราบน้ำมัน เป็นต้น ทร.เป็นหน่วยงานสนับสนุนสำคัญในการแก้ไขปัญหาความมั่นคงทางทะเล เพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล เนื่องจากมีองค์บุคคล องค์ความรู้ และทรัพยากร รวมทั้งเป็นหน่วยงานตาม พ.ร.บ.การรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล พ.ศ.๒๕๖๒ จะเห็นว่า ทร.มีแนวโน้มในการปฏิบัติงานในบทบาทด้านความมั่นคง

ทางทะเลเพิ่มมากขึ้นในอนาคต ดังนั้น ทร.จำเป็นต้องจัดหายุทธโธปกรณ์ที่เนกประสงค์ตอบสนองภารกิจได้หลากหลาย ทั้งต่อภัยคุกคามรูปแบบเดิมและภัยคุกคามรูปแบบใหม่ อีกทั้ง ภัยคุกคามต่อความมั่นคงทางทะเลมีความซับซ้อน รุนแรง และ ทร.เพียงหน่วยงานเดียวไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ดังนั้น ทร. จำเป็นต้องพัฒนาขีดความสามารถทางเรือ และองค์ยุทธวิธีที่สามารถบูรณาการปฏิบัติการร่วมกับหน่วยงานความมั่นคงอื่น ๆ หรือ ทร.มิตรประเทศ เพื่อเผชิญปัญหาภัยคุกคามต่อความมั่นคงทางทะเล

๒.๒ หน่วยงานของท่านมีข้อกังวลเกี่ยวกับผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลระหว่างมหาอำนาจ โดยเฉพาะสถานการณ์ในทะเลจีนใต้ และโครงการพัฒนาฐานทัพเรือของกัมพูชาต่ออ่าวไทยต่อความมั่นคงและเศรษฐกิจ อาทิ ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor – EEC) และการพัฒนาโครงการเชื่อมโยงระหว่างอ่าวไทยและทะเลอันดามันทางพื้นดิน หรือโครงการ “แลนด์บริดจ์ของไทย หรือไม่ และเพราะเหตุใด ?

ตอบ ทร. ได้ให้ความสำคัญกับการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลระหว่างมหาอำนาจ ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

๑. สถานการณ์ในทะเลจีนใต้ รายละเอียดตามข้อ ๒.๑

๒. โครงการพัฒนาฐานทัพเรือของกัมพูชาต่ออ่าวไทยต่อความมั่นคงและเศรษฐกิจโดยโครงการดาราชาโกร์ เป็นโครงการภายใต้ยุทธศาสตร์ BRI ของจีน โดยรัฐบาลกัมพูชาได้ลงนามในข้อตกลงการพัฒนากับ Union Development Group (UDG) ซึ่งเป็นบริษัทอสังหาริมทรัพย์ของจีน โดย UDG ได้รับสัมปทานที่ดินเพื่อเศรษฐกิจจากรัฐบาลกัมพูชาเป็นเวลา ๙๙ ปี พื้นที่โครงการประมาณ ๒๗๐,๐๐๐ ไร่ โดยมีการพัฒนาสนามบิน พร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกสถานที่ท่องเที่ยว โรงแรม โรงพยาบาล คาสีโน รวมทั้ง ท่าเรือน้ำลึกที่มีขีดความสามารถรองรับเรือขนาดใหญ่ และมีศักยภาพเหนือกว่าท่าเรือแหลมฉบัง และฐานทัพเรือเตรียม ตั้งอยู่ในอ่าวไทย ได้มีการจัดสร้างโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก โดยการพัฒนาท่าเรือเตรียม แบ่งออก เป็น ๓ ระยะ ได้แก่ ระยะที่ ๑ โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ท่าเรือ ถนน ซึ่งปัจจุบันดำเนินการแล้วเสร็จ ระยะที่ ๒ อาคารซึ่งอยู่ระหว่างการดำเนินการ และระยะที่ ๓ ยังไม่มีการยืนยันแน่ชัดถึงรายละเอียดโครงการฯ ในระยะที่ ๓ แต่คาดการณ์ว่าโครงการฐานทัพเรือเตรียมจะแล้วเสร็จภายในปี ๒๕๖๘ โดย สมช. ได้กำหนดข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับท่าทีของไทยต่อสถานการณ์การขยายอิทธิพลของจีนในอ่าวไทย โดยเฉพาะในประเด็นการลงทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางทะเลในอ่าวไทยฝั่งกัมพูชา ท่าทีของไทย มีเป้าหมายให้อ่าวไทยเป็น “พื้นที่แห่งสันติภาพ ความมั่นคง เสถียรภาพ และความมั่งคั่ง (Gulf of peace, security, stability and prosperity) เพื่อหลีกเลี่ยงปัจจัยที่นำไปสู่การแข่งขันทางยุทธศาสตร์ในรูปแบบที่ทำให้เกิดการเผชิญหน้าทางการทหาร และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านความมั่นคง การป้องกันประเทศ และการข่าวกรอง จำนวน ๔ ประเด็น ได้แก่

๑. สร้างความเข้าใจหน่วยงานด้านความมั่นคงต่อกรณีดังกล่าวให้มีเอกภาพและบูรณาการร่วมกัน
๒. ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินความเคลื่อนไหวในโครงการดังกล่าว
๓. กำหนดแผนและมาตรการการป้องกันประเทศที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมด้านการทหารที่เปลี่ยนแปลงไป และ
๔. ใช้ช่องทางทางการทูตทางทหารสื่อสารให้อ่าวไทยเป็นพื้นที่แห่งสันติภาพ ความมั่นคง เสถียรภาพ

ทร. จึงได้กำหนดท่าทีและแนวทางการปฏิบัติของ ทร. รองรับโครงการดาราซาโกร์ (Dara Sakor) และท่าเรือเรียม ดังนี้

๑. ท่าที ทร. ต่อโครงการดาราซาโกร์ (Dara Sakor) และท่าเรือเรียม โดยการสนับสนุนและดำเนินการตามเป้าหมายของรัฐบาลให้อ่าวไทยเป็น “พื้นที่แห่งสันติภาพ ความมั่นคง เสถียรภาพและความมั่งคั่ง (Gulf of peace, security, stability and prosperity)” มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง โดยสันติวิธีภายใต้หลักกฎหมายระหว่างประเทศ (UNCLOS 1982) ด้วยการดำรงความสัมพันธ์ความเข้าใจ ความไว้นื้อเชื่อใจระหว่างกันกับ ทร. กัมพูชา ผ่านความร่วมมือที่ผ่านมา อาทิ การเยี่ยมเยือนของผู้บังคับบัญชา การเยี่ยมเมืองท่าของเรือ การแลกเปลี่ยนด้านการศึกษา การประชุมร่วมๆ การลาดตระเวนร่วมกันทางบก การปฏิบัติการทางเรือร่วม/ผสม และกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน เป็นต้น รวมทั้ง ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจอื่น ทั้งในกรอบทวิภาคีและพหุภาคี ในกรอบความมั่นคงทางทะเลบนพื้นฐานของการดำเนินความร่วมมืออย่างสมดุลและผลประโยชน์แห่งชาติ

๒. แนวทางการปฏิบัติต่อโครงการดาราซาโกร์ (Dara Sakor) และท่าเรือเรียม : ดำเนินการเสริมสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือ การป้องปราม และการป้องกัน ตามแนวคิดทางยุทธศาสตร์ป้องกันประเทศของกระทรวงกลาโหม

๒.๑ การเสริมสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือ : เป็นการพัฒนาความสัมพันธ์กับ ทร. กัมพูชา และ ทร. กลุ่มประเทศอาเซียน ตลอดจนมิตรประเทศสำคัญ เพื่อเสริมสร้างความไว้นื้อเชื่อใจระหว่างกันผ่านกิจกรรมความร่วมมือต่าง ๆ โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนการเยือนของผู้บังคับบัญชาระดับสูงการประชุมระหว่าง ผบ.ทร. หรือผู้แทน ทร. ทั้ง ๒ ฝ่าย การลาดตระเวนหรือการฝึกซ้อม การจัดทำล้งพลเข้ารับการศึกษา และการจัดเรือเยี่ยมเมืองท่า

๒.๒ การป้องปราม : เป็นการแสดงท่าที เพื่อสร้างการรับรู้ให้ประเทศที่อาจเป็นภัยคุกคามเกิดความยับยั้งชั่งใจให้ยุติการขยายความขัดแย้ง และใช้กำลังทหารเข้าแก้ไขปัญหาด้วยการพัฒนาขีดความสามารถกำลังรบตามยุทธศาสตร์ ทร. ที่กำหนดไว้ควบคู่กับการแสดงกำลังผ่านการปฏิบัติในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ การฝึกปฏิบัติการทางเรือ การฝึกยิงอาวุธ การฝึกผสมกับพันธมิตรและมิตรประเทศ การแสดงกำลังในพื้นที่ปฏิบัติการหรือพื้นที่สนใจ การเพิ่มเติมกำลังในพื้นที่ชายแดนหรือน่านน้ำรอยต่อ รวมทั้ง การแสวงหาพันธมิตร เพื่อรักษาสมดุลในการบริหารจัดการความมั่นคงทางทะเลในอ่าวไทยเป็น “พื้นที่แห่งสันติภาพ ความมั่นคง เสถียรภาพ และความมั่งคั่ง”

๒.๓ การป้องกัน : เป็นการดำเนินการเมื่อเกิดสถานการณ์ที่ต้องการกำลังทหารเข้าแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง โดยเป็นการปฏิบัติตามแนวความคิดที่กำหนดไว้ในแผนป้องกันประเทศ และแนวทางการใช้กำลังของ ทร. โดยปฏิบัติตั้งแต่ยามปกติ ด้วยการลาดตระเวนตรวจการณ์ และเฝ้าตรวจทางทะเลและทางบก เพื่อรวบรวมข้อมูลข่าวสาร ให้ได้ภาพสถานการณ์ควบคู่ไปกับการจัดและวางกำลังที่พร้อมเผชิญเหตุ และปฏิบัติการตามแผนป้องกันประเทศเมื่อเกิดสถานการณ์วิกฤต

๓. โครงการ “แลนด์บริดจ์ของไทย” ยุทธศาสตร์ ทร. ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงเชิงภูมิรัฐศาสตร์ในมหาสมุทรอินเดีย และทะเลอันดามันมีการเปลี่ยนแปลงทั้งในมิติการเมือง การทหาร เศรษฐกิจ และความมั่นคงทางทะเล อย่างมีนัยสำคัญวิเคราะห์ได้จากการที่มหาสมุทรอินเดียเป็นอีกพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญในการแข่งขันของมหาอำนาจ พิจารณาได้จากในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ สหรัฐฯ ได้ขยายยุทธบริเวณของกองกำลังสหรัฐฯ ภาคพื้นแปซิฟิก (USPACOM) เป็นกองกำลังสหรัฐฯ ภาคพื้นอินโด-แปซิฟิก (USINDOPACOM) โดยรวมพื้นที่ในมหาสมุทรอินเดียจนถึงชายฝั่งตะวันตกของอินเดียเป็นยุทธบริเวณใหม่เป็นสัญญาณการเพิ่มเอาเอเชียใต้ โดยเฉพาะอินเดีย เข้ามาเป็นผู้เล่นในยุทธบริเวณเดียวกับอาเซียนด้วยการยกระดับปฏิบัติการและเพิ่มเติมกำลัง และมีนโยบายให้ชาติพันธมิตรเพิ่มบทบาทและความเป็นหุ้นส่วนด้านความมั่นคงของภูมิภาคเป็นเครื่องยืนยันการเพิ่มความร่วมมือกับอินเดีย ซึ่งมีความกังวลต่อการเพิ่มการปฏิบัติการทางเรือของจีนในมหาสมุทรอินเดียอย่างมีนัยสำคัญ รวมถึงการตั้งกลุ่มพันธมิตรต่าง ๆ เพื่อถ่วงดุลอำนาจของจีน สำหรับมหาสมุทรอินเดีย ได้จัดตั้งกลุ่มจตุรมิตรหรือ QUAD (Quadrilateral Security Dialogue) ของสหรัฐฯ ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น และอินเดีย เพื่อปฏิบัติการร่วมกันภายใต้ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก ที่เสรีและเปิดกว้าง (Free and Open Indo-Pacific – FOIP) โดยความร่วมมือของกลุ่มจตุรมิตรในมิติทางทหารนั้น มีการฝึกปฏิบัติการร่วมภายใต้รหัสการฝึก Malabar ยังมุ่งเน้นการสนับสนุนอินเดียในการมีบทบาทนำในเอเชียใต้ ในด้านความมั่นคงทางทะเล อีกทั้งมีความร่วมมือกันด้านเทคโนโลยี การแลกเปลี่ยนข่าวสาร และสร้างการตระหนักรู้ ภาพสถานการณ์ทางทะเลร่วมกัน อีกทั้ง ยังเป็นอีกช่องทางในการเข้ามาสร้างปฏิสัมพันธ์ด้านความมั่นคงกับกลุ่มประเทศอาเซียนประเทศอินเดียภายใต้นโยบายรุกตะวันออก (Act East Policy) มีการสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชีย – แปซิฟิกอย่างต่อเนื่องในทุกมิติ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับสิงคโปร์ และเวียดนาม โดยมีกิจกรรมอินเดียอยู่ระหว่างการพัฒนากองทัพให้มีความทันสมัย รวมถึงการพัฒนากองทัพเรือให้มีขีดความสามารถในการควบคุมทะเล โดยการปฏิบัติการของเรือบรรทุกเครื่องบิน ควบคู่กับการปฏิเสธการใช้ทะเล ด้วยเรือดำน้ำที่ต่อขึ้นเองภายในประเทศ สำหรับอาณาเขตทางทะเลของอินเดีย ด้านอันดามัน และนิโคบาร์อินเดียให้ความสำคัญด้านความมั่นคงทางทะเล โดยขีดความสามารถทางฝั่งทะเลอันดามัน อินเดียมีแผนการขยายฐานทัพเรือและการเพิ่มเติมกำลัง นอกจากนี้ ประเทศนอกภูมิภาคมหาสมุทรอินเดีย ยังได้ส่งกองเรือปฏิบัติการระยะไกลเข้ามาปฏิบัติการในมหาสมุทรอินเดียอย่างต่อเนื่อง อาทิ การปฏิบัติการภายใต้กองกำลังผสมทางทะเลในการรักษาความมั่นคงทางทะเลบริเวณอ่าวเดน ทะเลแดง และทะเลอาหรับ การปฏิบัติการภายใต้กองกำลังทางเรือสหภาพยุโรป (EUNAVFOR) หรือการเข้ามาปฏิบัติการทางเรือในการแก้ไขปัญหาโจรสลัดโซมาเลียของประเทศต่าง ๆ อาทิ รัสเซีย จีน ญี่ปุ่น และเกาหลี เป็นต้น จึงเห็นได้ว่ามหาสมุทรอินเดียเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ทางทะเลที่สำคัญเนื่องจากการขนส่งสินค้าทางทะเลผ่านพื้นที่นี้อย่างมหาศาล ซึ่งจากสถิติเรือบรรทุกสินค้ากว่าครึ่งเดินทางผ่านมหาสมุทรอินเดีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขนส่งผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียมกว่า ร้อยละ ๔๐ ได้ใช้เส้นทางมหาสมุทรอินเดียในการขนส่งเช่นกันส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ ทั้งรัฐชายฝั่งและประเทศนอกภูมิภาคต่างให้ความสำคัญในพื้นที่อย่างยิ่งยวดจากภูมิศาสตร์ทางทะเลของประเทศไทยตามที่กล่าวมาก่อนหน้านี้ ประเทศไทยมีอาณาเขตทางทะเลติดต่อกับมหาสมุทรอินเดีย ทางฝั่งทะเลอันดามัน โดยมีติเศรษฐกิจ ฝั่งทะเลอันดามันมีการ

ท่องเที่ยวเป็นแหล่งรายได้สำคัญ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันมีรายได้จากการท่องเที่ยวและบริการมูลค่า ๑๖๙,๗๔๓ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละกว่า ๓๐ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน ซึ่งลดลงอย่างมากเมื่อเทียบกับสถิติก่อนหน้า ซึ่งคิดเป็นร้อยละกว่า ๖๐ จึงสามารถประเมินได้ว่ารายได้จากภาคการท่องเที่ยวจะมีแนวโน้มขยายตัวอย่างรวดเร็วหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด ๑๙ อีกทั้ง การขนส่งสินค้าทางทะเลไปยังกลุ่มประเทศด้านมหาสมุทรอินเดีย มีมูลค่ารวมกว่าร้อยละ ๒๐ ของการส่งออกของไทย และมีมูลค่ารวมกว่าร้อยละ ๒๒ ของการนำเข้าของไทย ดังนั้น แผนต่าง ๆ รองรับยุทธศาสตร์ชาติ ในระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖- ๒๕๗๐) จึงให้ความสำคัญในการพัฒนาจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อเชื่อมโยงการค้าการลงทุนของฝั่งทะเลอันดามันกับเขตพัฒนาเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) ด้วยประตูการค้าฝั่งตะวันตก (Western Gateway) โดยการเพิ่มประสิทธิภาพโครงสร้างพื้นฐานการขนส่งและระบบโลจิสติกส์เชื่อมโยงฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามัน โดยกระทรวงคมนาคมอยู่ระหว่างศึกษาความเป็นไปได้ตามโครงการสะพานเศรษฐกิจเชื่อมโยงฝั่งทะเลอันดามันและอ่าวไทย (Landbridge) ระหว่างท่าเรือชุมพร - ท่าเรือระนองโดยเป็นการพัฒนาท่าเรือน้ำลึกระนอง และท่าเรือน้ำลึกชุมพร การพัฒนาทางหลวงและมอเตอร์เวย์ และการพัฒนารถไฟฟ้าทางคู่เชื่อมโยงสองจังหวัด โดยมีเป้าหมายที่จะยกระดับให้ท่าเรือระนองพัฒนาขึ้นเป็นศูนย์กลางการขนส่งสินค้าสู่กลุ่มประเทศ BIMSTEC ประกอบไปด้วย บังคลาเทศ ศรีลังกา อินเดีย เมียนมา เนปาล ภูฏานและไทย นอกจากนี้ยังมีโครงการสะพานเศรษฐกิจอื่น ๆ อยู่ระหว่างการศึกษาความเป็นไปได้ อาทิ โครงการคลองไทย โครงการสะพานเศรษฐกิจกระบี่ - ชนอม โครงการสะพานเศรษฐกิจสตูล - สงขลา เป็นต้น

นอกจากนี้ มิติความมั่นคงทางทะเลนั้น ทางฝั่งทะเลอันดามันมีความท้าทายสำคัญอันเนื่องมาจากการมีอาณาเขตทางทะเลติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน การแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล และการใช้ทะเลเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งสินค้าที่มีปริมาณมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมถึง การใช้ประโยชน์ทะเลเพื่อการท่องเที่ยว อาทิ การทำการประมงรुक้าน่านน้ำระหว่างไทยกับเมียนมา และมาเลเซีย ส่งผลให้เกิดการจับกุมชาวประมง โดยกองทัพเรือได้ใช้กลไกความร่วมมือในพื้นที่กับประเทศเพื่อนบ้านในการแก้ไขปัญหาการโยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติในมหาสมุทรอินเดีย เพื่อลี้ภัยทางการเมืองหรือสงครามจากประเทศต้นทางไปยังประเทศปลายทางและเดินทางผ่านทะเลอันดามัน อาณาเขตทางทะเลของไทย ซึ่งเป็นสาเหตุของปัญหาการค้ามนุษย์ ปัญหาทางมนุษยธรรม รวมถึง การรुक้าน่านน้ำของเรือรบประเทศเพื่อนบ้าน โดยกองทัพเรือได้ใช้กลไกทางการทูตในการประท้วงการรुक้าน่านน้ำ รวมทั้งให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมตามหลักสากลและปฏิบัติตามกฎหมายผู้หลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมายโดยเคร่งครัด รวมถึง ปัญหาหลบหนีเข้าเมืองทางทะเลโดยผิดกฎหมาย ปัญหาการลักลอบขนส่งสินค้าผิดกฎหมายทางทะเล และปัญหาสิ่งแวดล้อมทางทะเลจากการท่องเที่ยวทางทะเล เป็นต้น เห็นได้ว่าปัจจุบันมหาสมุทรอินเดียมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ มีความท้าทายต่อการรักษาอธิปไตย อาณาเขตทางทะเล และผลประโยชน์ของชาติทางทะเล ทั้งจากการแข่งขันยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจและประเทศต่าง ๆ ในมหาสมุทรอินเดีย การขนส่งสินค้าทางทะเลในมหาสมุทรอินเดียที่มีมูลค่ามหาศาลส่งผลให้มีกิจกรรมทางทะเลและการปฏิบัติการทางเรืออย่างต่อเนื่อง และเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญส่งผล

ให้เกิดความท้าทายในทุกมิติต่อประเทศไทย หากเกิดความขัดแย้งรุนแรงและใช้กำลังทหารเข้าแก้ไขปัญหา จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนอย่างรุนแรง โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจที่พึ่งพาการท่องเที่ยวทางทะเล การประมง และการขนส่ง ดังนั้น กองทัพเรือจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีขีดความสามารถอย่างสมดุล (Balanced Force) ทั้งฝั่งอ่าวไทยและฝั่งทะเลอันดามัน โดยกำลังทางเรือฝั่งทะเลอันดามันต้องมีขีดความสามารถที่สมบูรณ์ เพียงพอในการรองรับสถานการณ์ความท้าทายได้ทุกรูปแบบทุกมิติ ทั้งมิติทางการทหาร มิติด้านความปลอดภัยในการใช้ทะเล มิติความมั่นคงทางทะเลจากการกระทำผิดกฎหมายทางทะเล รวมทั้งมิติสิ่งแวดล้อม ที่จะมีเสียงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากการเพิ่มของกิจกรรมทางทะเลในมหาสมุทรอินเดียและทะเลอันดามันตอนใต้ ๓ แนวคำถามเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมของไทยเพื่อรองรับกับผลกระทบการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลระหว่างมหาอำนาจ

๓.๑ หน่วยงานของท่านตระหนักในความจำเป็นและ/หรือประโยชน์ในการเตรียมความพร้อมด้านแผนงานและ/หรือมาตรการในการรองรับกับผลกระทบในตอนใต้ ๒ ข้างต้นหรือไม่ และอย่างไร?/หากไม่ตระหนัก เพราะเหตุใด อาทิ แผนการเตรียมการในปัจจุบันสามารถรองรับสถานการณ์ในรูปแบบต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้อีกในอนาคต ทร.ได้ให้ความสำคัญในการเตรียมความพร้อมรองรับสถานะแวดล้อมด้านความมั่นคงต่าง ๆ รวมถึงการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงทางทะเลระหว่างมหาอำนาจ โดยการจัดทำยุทธศาสตร์ ทร.ที่รองรับต่อสถานะแวดล้อมด้านความมั่นคงในปัจจุบันและคาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่รองรับความท้าทายตั้งแต่ยามปกติ ถึงยามสงครามจากการตรวจสอบสถานะแวดล้อมแสดงว่าใน ๑๕ ปีข้างหน้าโอกาสที่จะเกิดสงครามขนาดใหญ่ ที่ประเทศไทยต้องมีส่วนร่วมมีโอกาสเกิดขึ้นน้อย แต่อย่างไรก็ตามความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการแสวงหาผลประโยชน์จากการใช้ทะเล ซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรอันสำคัญและเป็นเส้นทางคมนาคมหลักในการนำเข้าและส่งออกของประเทศ ซึ่งหากเกิดความขัดแย้งจะส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงด้านความมั่นคงและความเป็นอยู่ของประชาชน อีกทั้งปัญหาที่เกี่ยวข้องจากการใช้ประโยชน์จากทะเล อาทิ การกระทำผิดกฎหมายทางทะเล การก่อการร้ายในทะเล และท่าเรือซึ่งเป็นเขตเศรษฐกิจสำคัญของประเทศ และสาธารณภัยทางทะเลเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง และเป็นบทบาทที่สำคัญที่ ทร.จึงจำเป็นต้อง สร้างความรู้ด้านความมั่นคงทางทะเล (Enhance Maritime Security Awareness) ให้กับประชาชน กำลังพล ทร. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกประเทศ อันเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นทั้งด้านการเป็นผู้ที่จะร่วมดำเนินการแก้ปัญหาความมั่นคงทางทะเลและส่งเสริมการพัฒนากำลังกองทัพเรือให้สามารถตอบสนองต่อบทบาทสำคัญของ ทร.ที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังสอดคล้องกับกฎหมายยุทธศาสตร์และนโยบายของรัฐบาลและหน่วยเหนือในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน การเตรียมประเทศให้มีความพร้อมในการแข่งขันที่ต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้ของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องการพัฒนาและฝึกพลังอำนาจแห่งชาติระหว่างกองทัพและหน่วยงานความมั่นคง รวมทั้งภาครัฐและภาคประชาชน ให้พร้อมป้องกันและรักษาอธิปไตยของประเทศ และเผชิญกับภัยคุกคามได้ทุกมิติ ทุกรูปแบบ และทุกระดับ อีกทั้งปัญหาความมั่นคงที่สำคัญดังกล่าวประกอบไปด้วย ปัญหาความขัดแย้งระดับต่ำจากปัญหาความขัดแย้งจากแนวเขตแดนทางบกและทางทะเล ความมั่นคงภายในประเทศ และความมั่นคง

รูปแบบใหม่ที่เกี่ยวข้องกับ ความมั่นคงของสังคม (Social Security) และความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) ภัยธรรมชาติ และการก่อการร้าย ซึ่งปัญหาความมั่นคงดังกล่าวมีความหลากหลาย ซับซ้อนเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับประเทศต่าง ๆ ซึ่งต้องรักษาผลประโยชน์ของชาติร่วมกันในระดับสากลยากที่หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งหรือประเทศใดประเทศหนึ่งจะแก้ไขปัญหาได้โดยลำพัง และเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความเจริญรุ่งเรืองของประเทศและสังคมโลกในระยะยาว ตั้งแต่ในภาวะปกติ ยุทธศาสตร์ในภาวะปกติที่สำคัญคือ การสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง (Enhance Maritime Security Cooperation) ระดับต่าง ๆ ทั้งในระดับประเทศและภายในประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ทร. ใน ๑๕ ปีข้างหน้าที่มีความมุ่งมั่นในการพัฒนา ทร. ให้เป็นหน่วยงานด้านความมั่นคงทางทะเลที่มีบทบาทนำในระดับภูมิภาค และนโยบายรัฐบาลที่เน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมให้เกิดมิตรภาพ ความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในระดับภูมิภาคและระหว่างภูมิภาคเพื่อให้เกิดเสถียรภาพความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองร่วมกันยุทธศาสตร์ในเชิงป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขัดแย้ง หรือหากเกิดความขัดแย้งก็จะสามารถเจรจาไกล่เกลี่ยได้โดยง่าย ไม่พัฒนาเป็นความขัดแย้งที่รุนแรงจนขัดขวางการพัฒนาทางเศรษฐกิจและความอยู่ดีมีสุขของประชาชน ยุทธศาสตร์ที่สามารถสังเคราะห์ได้อีกประการหนึ่ง ในภาวะปกติที่จะต้องดำเนินการควบคู่ไปด้วยหรือเป็นระบบสำรองเพื่อประกันความเสี่ยง คือ การป้องปราม (Deterrence) เนื่องจากปัญหาความมั่นคงเป็นเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อความอยู่รอดของชาติ อธิปไตย เกียรติภูมิและศักดิ์ศรีของชาติ เป็นเรื่องที่ไม่สามารถละเลยและเป็นความเสี่ยงที่ไม่อาจยอมรับได้ โดย ทร. จะต้องเสริมสร้างขีดความสามารถของกำลังรบให้มีความทันสมัย ศักยภาพสูง และมีจำนวนที่เพียงพอในการยับยั้งความคิดของฝ่ายตรงข้ามที่จะใช้กำลังต่อเราได้ นอกจากนี้ ทร. จะต้องมีแนวทางในการใช้กำลังทางเรือที่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้อย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพและให้ผลการปฏิบัติอยู่ในสถานะที่ได้เปรียบในการเจรจาต่อรอง ซึ่งแนวทางที่เหมาะสมกับสถานการณ์และธรรมชาติของกำลังรบทางเรือ คือ การป้องกัน (Defence) ด้วยขนาดของกำลังที่เหมาะสมเพื่อไม่ให้สถานการณ์ขยายตัวจนไม่สามารถควบคุมได้ และอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายระหว่างประเทศและความชอบธรรมของประชาคมโลก อย่างไรก็ตามต้องรักษาอธิปไตย และเกียรติภูมิของชาติไว้ได้

๓.๒ ปัจจุบัน ไทยและกัมพูชาอยู่ระหว่างการเจรจาการแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกันในพื้นที่ทับซ้อนทางทะเล ท่านเห็นว่าประเด็นนี้จะเพิ่มความซับซ้อนด้านความมั่นคงในพื้นที่อ่าวไทย และความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาหรือไม่ และอย่างไร? และไทยควรเตรียมความพร้อมอย่างไร? ประเทศไทยประกาศเขตไหล่ทวีป เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๖ ภายหลังการประกาศเขตไหล่ทวีปของประเทศกัมพูชา เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๕ ส่งผลให้เกิดพื้นที่อ้างสิทธิในไหล่ทวีปทับซ้อนกันประมาณ ๒๖,๐๐๐ ตร.กม. โดยต่อมาเมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๔ ประเทศไทยและประเทศกัมพูชาได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจ (MOU) ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลกัมพูชาว่าด้วยพื้นที่ที่ไทยและกัมพูชาอ้างสิทธิในไหล่ทวีปทับซ้อนกัน เมื่อ ๑๘ มิ.ย.๔๔ (MOU 44) ซึ่งแสดงเจตนารมณ์ของทั้งสองฝ่ายในการเร่งเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหาพื้นที่อ้างสิทธิทับซ้อน ผ่านการตั้งคณะกรรมการร่วมด้านเทคนิคไทย – กัมพูชา (Joint Technical Committee : JTC) โดยมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็น ๒ ส่วน และมีกรอบการเจรจาหลักให้การดำเนินการเจรจาพื้นที่ทั้งสองส่วนไปด้วยกันโดยไม่อาจแบ่งแยกได้ (Indivisible Package) ได้แก่

๓.๒.๑ พื้นที่อ้างสิทธิในไหล่ทวีปทับซ้อนเหนือเส้นแลตติจูดที่ ๑๑ องศาเหนือขึ้นไป ให้แบ่งเขตทางทะเล

๓.๒.๒ พื้นที่อ้างสิทธิในไหล่ทวีปทับซ้อนใต้เส้นแลตติจูดที่ ๑๑ องศาเหนือลงมา ให้พัฒนาพื้นที่ดังกล่าวร่วมกัน ทร.จึงได้กำหนดท่าที่และแนวทางการปฏิบัติของ ทร.รองรับกรณี ดังนี้

๓.๒.๒.๑ ท่าที่ ทร. กรณีรัฐบาลพิจารณาความร่วมมือพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ เพื่อสำรวจแหล่งพลังงานน้ำมันและก๊าซในพื้นที่ทับซ้อนทางทะเล (ไทย-กัมพูชา)

๑. ทร. สนับสนุนการดำเนินการของรัฐบาลในการพิจารณาความร่วมมือพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ เพื่อสำรวจแหล่งพลังงานน้ำมันและก๊าซในพื้นที่ทับซ้อนทางทะเล (ไทย - กัมพูชา) ให้บรรลุข้อตกลงบนพื้นฐานของบันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา ว่าด้วยพื้นที่ที่ไทยและกัมพูชาอ้างสิทธิในไหล่ทวีปทับซ้อนกัน เมื่อ ๑๘ มิ.ย.๔๔ (MOU 44) โดยจะเสนอให้ดำเนินการแก้ปัญหาเขตแดนทางบกและเกาะกูด ให้เรียบร้อยก่อน เนื่องจากมีผลกระทบโดยตรงต่ออาณาเขตทางทะเลของไทย ทั้งในทะเลอาณาเขตและเขตเศรษฐกิจจำเพาะ

๒. ทร. ยึดถืออาณาเขตทางทะเลที่ประเทศไทยประกาศใช้ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๖ เป็นหลักในการปฏิบัติหน้าที่รักษาสิทธิ อำนาจอธิปไตยและผลประโยชน์ของชาติทางทะเลของไทย

๓. ทร. สนับสนุนและดำเนินการตามเป้าหมายของรัฐบาลให้อ่าวไทยเป็น “พื้นที่แห่งสันติภาพความมั่นคง เสถียรภาพ และความมั่งคั่ง (Gulf of peace, security, stability and prosperity)” ตามข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับท่าที่ของไทยต่อสถานการณ์การขยายอิทธิพลของจีนในอ่าวไทย

๔. ทร. สนับสนุนบุคลากรในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านความมั่นคงทางทะเล เข้าร่วมการดำเนินการของรัฐบาล ในการเป็นคณะทำงานฯ และสนับสนุนข้อมูลในประเด็นดังกล่าว

๕. ทร. ยึดการปฏิบัติตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ (UNCLOS 1982)

๓.๒.๒.๒ แนวทางการปฏิบัติของ ทร. แบ่งออกเป็น ๒ ระยะ

๑. ระยะที่ ๑ (ระหว่างดำเนินการเพื่อบรรลุข้อตกลงความร่วมมือพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ เพื่อสำรวจแหล่งพลังงานน้ำมันและก๊าซในพื้นที่ทับซ้อนทางทะเล (ไทย - กัมพูชา))

๑.๑ ดำเนินการเสริมสร้างความสัมพันธ์รวบรวมข้อมูลข่าวสารสำคัญ และลาดตระเวน แสดงกำลัง และปฏิบัติการทางทหารตามแผนเชิงยุทธศาสตร์ป้องกันประเทศ ตามสถานการณ์

๑.๒ สนับสนุนการดำเนินการของรัฐบาลโดยเฉพาะการสนับสนุนผู้เชี่ยวชาญร่วมเป็นคณะทำงานฯ และศึกษาบทเรียนจากกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง

๑.๓ ปฏิบัติในพื้นที่อ้างสิทธิทับซ้อน ในกรณีต่าง ๆ ด้วยความเหมาะสม เป็นไปตามหลักกฎหมายทะเล อย่างไรก็ตาม ต้องไม่มีการกระทำที่เป็นการยั่วยุต่อกัน

๒. ระยะที่ ๒ (เมื่อรัฐบาลสามารถบรรลุข้อตกลงความร่วมมือพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ เพื่อสำรวจแหล่งพลังงานน้ำมันและก๊าซในพื้นที่ทับซ้อนทางทะเล (ไทย - กัมพูชา))

๒.๑ ในพื้นที่เหนือเส้นแลตติจูดที่ ๑๑ องศาเหนือ (พื้นที่แบ่งเขตทางทะเล) ทร.จะปฏิบัติการทางเรือในการรักษาสิทธิ อำนาจอธิปไตยและผลประโยชน์ของชาติทางทะเลของไทย

๒.๒ ในพื้นที่ใต้เส้นแลตติจูดที่ ๑๑ องศาเหนือ (พื้นที่พัฒนาร่วม)

๓.๒.๑ ทร.จะสนับสนุนบุคลากรในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านความมั่นคงทางทะเล เข้าร่วมการดำเนินการของรัฐบาล ในการเป็นคณะทำงานฯ และสนับสนุนข้อมูลในการกำกับการปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อตกลงฯ

๓.๒.๒ ทร.จะนำแนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในการปฏิบัติในพื้นที่พัฒนาร่วม (JDA) ไทย - มาเลเซียมาเป็นแนวทางการปฏิบัติ

ตอนที่ ๔ ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยและพื้นที่ต่อเนื่อง

๔.๑ หน่วยงานของท่านเห็นว่า การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยที่มุ่งรักษาความสมดุลในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างจีนและสหรัฐฯ และพันธมิตรจะยังคงมีประโยชน์หรือไม่ในการป้องกันผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทย? การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยที่มุ่งรักษาความสมดุลในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างจีนและสหรัฐฯ และพันธมิตร ถือเป็นนโยบายที่สำคัญของไทย ในฐานะที่เป็นประเทศขนาดกลาง มีความสัมพันธ์กับมหาอำนาจทั้งสองประเทศ ในทุกมิติ ทั้งมิติทางการเมือง การทหาร เศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น การดำเนินความสัมพันธ์ที่มุ่งรักษาความสมดุล จึงเป็นประโยชน์ในการป้องกันผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทย โดยควรมุ่งเน้นการดำเนินนโยบายในกรอบพหุภาคี ผ่านประชาคมอาเซียน เพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองกับประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ

๔.๒ ที่ผ่านมา ประเทศมหาอำนาจได้แสดงข้อกังวลกับหน่วยงานของท่านเกี่ยวกับผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเลต่ออ่าวไทยหรือไม่ และในมิติใด? และมหาอำนาจเหล่านั้นคาดหวังต่อการแสดงท่าทีของไทยอย่างไร? สหรัฐฯ ได้แสดงความกังวลผ่านช่องทางต่าง ๆ มากมาย ทร. เกี่ยวกับดำเนินนโยบายของจีน ภายใต้กรอบแนวคิดริเริ่ม Belt and Road Initiative (BRI) โดยเฉพาะโครงการดาราชาโกล์ ที่รัฐบาลกัมพูชาได้ลงนามในข้อตกลงการพัฒนา กับ Union Development Group (UDG) ที่ได้รับสัมปทานที่ดินเพื่อเศรษฐกิจ

จากรัฐบาลกัมพูชาเป็นเวลา ๔๔ ปี พื้นที่โครงการประมาณ ๒๗๐,๐๐๐ โดยมีการพัฒนาสนามบิน พร้อมสิ่งอำนวยความสะดวก สถานที่พักเที่ยว โรงแรม โรงพยาบาล คาสีโน รวมทั้ง ท่าเรือน้ำลึก ที่มีขีดความสามารถรองรับเรือขนาดใหญ่ รวมทั้งการพัฒนาท่าเรือเรียม ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาด้านการทหาร ล่าสุด ผชท.ทหาร สหรัฐ/กรุงพนมเปญ ได้ให้ข้อสังเกตว่าโครงการฯ ผ่าน ผชท.ทร.ไทย/กรุงพนมเปญ ว่าการพัฒนาตาราซาโกร์ และท่าเรือเรียม มีวัตถุประสงค์ทางทหารมากกว่าเชิงพาณิชย์ รวมทั้งเป็นการเตรียมการด้านการข่าว การเฝ้าตรวจทางทะเลในอ่าวไทย การส่งกำลังบำรุงทางทะเล เพื่อตอบโต้การขยายอิทธิพลของสหรัฐฯ ในภูมิภาคนี้ รวมทั้งสอบถามถึงท่าทีของรัฐบาลไทยต่อ ทั้ง ๒ โครงการ

๔.๓ ขอทราบข้อคิดเห็นเพิ่มเติม/ข้อเสนอแนะจากมุมมองของหน่วยงานท่านเกี่ยวกับ แนวทางเชิงนโยบายของไทยในเรื่องนี้ ทร.กำหนดท่าทีและแนวทางการปฏิบัติของ ทร. รองรับโครงการตาราซาโกร์ (DaraSakor) และท่าเรือเรียม ไว้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับท่าทีของไทยต่อสถานการณ์การขยายอิทธิพลของจีนในอ่าวไทย ของรัฐบาล ที่มีเป้าหมายให้อ่าวไทยเป็น “พื้นที่แห่งสันติภาพ ความมั่นคง เสถียรภาพ และความมั่งคั่ง (Gulf of peace, security, stability and prosperity) โดย ทร.ในฐานะหน่วยความมั่นคงทางทะเล สนับสนุนและดำเนินการตามเป้าหมายของรัฐบาล ด้วยวิธีการแก้ไขปัญหาอย่างสันติวิธี ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ (UNCLOS 1982) มุ่งเน้นการดำรงความสัมพันธ์ความเข้าใจ ความไว้วางใจ เชื่อใจระหว่างกันกับ ทร.กัมพูชา ผ่านความร่วมมือที่ผ่านมา อาทิ การเยี่ยมเยือนของผู้บังคับบัญชา การเยี่ยมเมืองท่าของเรือ การแลกเปลี่ยนด้านการศึกษา การประชุมร่วมๆ การลาดตระเวนร่วมกัน ทางบก การปฏิบัติการทางเรือร่วม/ผสม และกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน เป็นต้น อีกทั้งสนับสนุนการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจอื่น ทั้งในกรอบทวิภาคีและพหุภาคี ในกรอบความมั่นคงทางทะเล บนพื้นฐานของการดำเนินความร่วมมืออย่างสมดุลและผลประโยชน์แห่งชาติ

หมายเหตุ : คำตอบในแบบสัมภาษณ์นี้ เป็นเพียงความคิดเห็นส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกองทัพเรือ รวมทั้ง การตอบแบบสัมภาษณ์นี้ ใช้เพื่อประกอบในการ ทำเอกสารวิจัย วปอ.ประจำปี ๒๕๖๕ เรื่อง แนวทางเชิงนโยบายต่อการเตรียมความพร้อมของ ประเทศไทยต่อผลกระทบของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจด้านความมั่นคงทางทะเล ต่ออ่าวไทย และเพื่อใช้ในการศึกษาเท่านั้น มิได้มีข้อผูกพันกับกองทัพเรือแต่อย่างใด

ประวัติย่อผู้วิจัย

- ชื่อ** : นางสาวพินทุ์สุตา ชัยนาม
- วัน/เดือน/ปีเกิด** : ๒๒ กันยายน ๒๕๑๓
- ประวัติการศึกษา** :
- : ปริญญาตรี (เกียรตินิยมอันดับ ๒) ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - : ปริญญาโท ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ The University of Chicago สหรัฐฯ
 - : หลักสูตร Women and Leadership Program, Singapore Management University สิงคโปร์
- ประวัติการทำงานโดยย่อ** :
- : นักวิจัยสถาบันอเมริกาและแคนาดาศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และผู้ช่วยอาจารย์สอนวิชานโยบายต่างประเทศสหรัฐฯ
 - : เจ้าหน้าที่การทูต ๔ กองอเมริกาเหนือ (ฝ่ายสหรัฐฯ) กรมอเมริกาและแปซิฟิกใต้
 - : เจ้าหน้าที่การทูต ๔ กองยุโรป ๑ (ฝ่ายการประชุมเอเชีย-ยุโรป (อาเซียน)) กรมยุโรป
 - : เจ้าหน้าที่การทูต ๕ กองยุโรป ๑ (ฝ่ายสหภาพยุโรป) กรมยุโรป
 - : เลขานุการโท สถานเอกอัครราชทูต ณ สิงคโปร์
 - : เลขานุการเอก สถานเอกอัครราชทูต ณ สิงคโปร์
 - : เจ้าหน้าที่การทูต ๖ กองอาเซียน ๑ กรมอาเซียน
 - : เจ้าหน้าที่การทูต ๖ กองเอเชียตะวันออก ๑ กรมเอเชียตะวันออก
 - : นักการทูตชำนาญการ (ที่ปรึกษา) หัวหน้าฝ่ายมาเลเซีย-สิงคโปร์ กองเอเชียตะวันออก ๑
 - : นักการทูตชำนาญการพิเศษ กองเอเชียตะวันออก ๓ (จีนและไต้หวัน)
 - : นักการทูตชำนาญการพิเศษ กองเอเชียตะวันออก ๑ (มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ บรูไนฯ และติมอร์ เลสเต)
 - : ผู้อำนวยการกองเอเชียตะวันออก ๑
 - : ผู้อำนวยการกองการสังคม กรมองค์การระหว่างประเทศ (ภารกิจด้านสิทธิมนุษยชนการโยกย้ายถิ่นฐานและความมั่นคงของมนุษย์)
 - : รองอธิบดีกรมเอเชียตะวันออก (ภารกิจภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จีน ไต้หวัน ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ และสำนักเลขานุการกรม)
- ตำแหน่งปัจจุบัน** : เอกอัครราชทูตประจำกระทรวงการต่างประเทศ (ภารกิจกรอบความร่วมมือในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง)